

**SERBEST ZAMAN MACERA ETKİNLİĞİ OLARAK
REKREASYONEL TÜPLÜ DALIŞ: DALGIÇ DENEYİMLERİ
VE SU ALTI ORTAMLARI**

YALIN AYGÜN

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cemal GÜNDOĞDU**

Doktora Tezi - 2020

**T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SERBEST ZAMAN MACERA ETKİNLİĞİ OLARAK REKREASYONEL
TÜPLÜ DALIŞ: DALGIÇ DENEYİMLERİ VE SU ALTI ORTAMLARI**

Yalın AYGÜN

**Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Doktora Tezi**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cemal GÜNDOĞDU**

Bu araştırma, İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından TDK-2019-1568 proje numarası ile desteklendi.

**MALATYA
2020**

	KABUL ONAY FORMU	Doküman No	
		Yayın Tarihi	
Revizyon No			
Revizyon Tarihi			
Sayfa No			
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ			

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

**SERBEST ZAMAN MACERA ETKİNLİĞİ OLARAK REKREASYONEL TÜPLÜ
DALIŞ: DALGIÇ DENEYİMLERİ VE SU ALTI ORTAMLARI
DOKTORA TEZİ**

DANIŞMAN
PROF. DR. CEMAL GÜNDOĞDU

HAZIRLAYAN
YALIN AYGÜN

Jürimiz tarafından 15/04/2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda bu tez **oybirliği** ile başarılı bulunarak Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Doktora Tezi olarak kabul edildi.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

1. Prof. Dr. Ahmet KARA
2. Prof. Dr. Cemal GÜNDOĞDU
3. Doç. Dr. Mehmet İLKİM
4. Doç. Dr. Fatih KARAHÜSEYİNOĞLU
5. Doç. Dr. Oğuzhan ALTUNGÜL

İmza

.....
.....
.....
.....
.....

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../2020 tarih ve 20.../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Yusuf TÜRKÖZ
Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. İnsanlığın Suyla Birlikteliği.....	5
2.1.1. İnsanlığın Deniz ve Su Altı ile İlişisini Anlatan Efsane, Öykü ve Mitolojiler	6
2.2. Rekreasyon Olarak Tüplü Dalış.....	7
2.2.1. Rekreasyonel Tüplü Dalışın Kısa Tarihi	7
2.2.2. Rekreasyonel Tüplü Dalış Türleri.....	10
2.2.2.1. Akıntı Dalışı.....	10
2.2.2.2. Batık Dalışı	11
2.2.2.3. Buz Dalışı	13
2.2.2.4. Derin Dalış	13
2.2.2.5. Deneme Dalışı.....	14
2.2.2.6. Fauna ve Flora Dalışı.....	14
2.2.2.7. Gece Dalışı.....	16
2.2.2.8. Mağara Dalışı.....	17
2.2.2.9. Tatlı Su ve İrtifa Dalışı	17
2.2.2.10. Bu Araştırma ile Keşfedilen Yeni Bir Rekreasyonel Tüplü Dalış Türü: Gün Batımı Dalışı	18
2.2.3. Rekreasyonel Tüplü Dalış Deneyimi	19
2.2.3.1. Hür İrade Kuramı.....	19
2.2.3.2. Su Altında Konfor.....	25
2.2.3.3. Su Altı Ortamını Keşfetmek: Beden ve Duyu Merkezi.....	26
2.2.3.4. <i>Hedonic</i> ve <i>Eudaimonic</i> Yaklaşımlar	31
2.2.3.5. Genişletme ve İnşa Etme Teorisi: Olumlu Duygular ve Anlam	32
2.2.3.6. Akış Kuramı: Olumlu Duygular ve Katılım	33
2.2.3.7. PERMA: İnsan Gelişimi ve İyi Oluşunun Yapı Taşları	34
2.2.3. Rekreasyonel Tüplü Dalış Araştırmaları	36

2.3. Su Altı Kültürel Mirası ve Dalgıç Davranışları	38
2.3.1. Miras	38
2.3.1.1. Su Altı Kültürel Mirası	38
2.3.1.2. Kültürel Miras Turizmi	39
2.3.2. Dünyadaki Turistik Tüplü Dalış Bölgeleri	40
2.3.2.1. Afrika	41
2.3.2.2. Asya	43
2.3.2.3. Pasifik	49
2.3.2.4. Karayipler	54
2.3.2.5. Orta Amerika	63
2.3.2.7. Hint Okyanusu	71
2.3.2.8. Orta Doğu ve Kızıl Deniz	74
2.3.2.9. Kuzey Amerika	76
2.3.2.10. Güney Amerika	78
2.3.2.11. Türkiye	81
2.3.3. Dalgıç Davranışları	83
2.3.3.1. Çevreye Karşı Sorumlu Davranış	83
2.3.3.2. Rekreasyon Uzmanlığı Teorisi	85
2.3.3.3. Ortak Havuz Kaynağı	86
2.3.3.4. Kurallara Gönüllü Uyumluluk	87
3. MATERYAL VE METOT	89
3.1. Verilerin Toplanması	89
3.1.1. Ses Kayıt Görüşmesi	90
3.1.2. Gözlem ve Görsel Materyaller	90
3.1.3. Doküman İncelemesi	91
3.1.4. Analitik Not	91
3.2. Araştırma Grubu	91
3.3. Analizler	93
3.3.1. Birinci Aşama: Veriye Aşına Olma	94
3.3.2. İkinci Aşama: İlk Kodların Üretilmesi	94
3.3.3. Üçüncü Aşama: Temaların Aranması	94
3.3.4. Dördüncü Aşama: Temaların Gözden Geçirilmesi	95
3.3.5. Beşinci Aşama: Temaların Tanımlanması ve Adlandırılması	95

3.3.6. Altıncı Aşama: Raporun Hazırlanması	95
4. BULGULAR.....	97
4.1. Rekreatif Tüplü Dalış Türlerine Yönelik Dalgıç Deneyimleri	97
4.1.1. Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri.....	99
4.1.1.1. Işık ve Su	99
4.1.1.2. Ses ve Su.....	106
4.1.1.3. Isı, Sıcaklık ve Su	107
4.1.1.4. Denge ve Su: Yüzerlik.....	110
4.1.1.5. Basınç ve Su.....	111
4.1.2. Su Altı Yaşamı.....	114
4.1.2.1. Su Altındaki Oluşumlar: Doğal ve Yapay Nesnelere	114
4.1.2.2. Su Altındaki Canlılar: Fauna ve Flora	122
5. TARTIŞMA	130
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
KAYNAKÇA.....	144
EKLER.....	165
EK-1. Özgeçmiş.....	165
EK-2. Etik Kurul Raporu	166
EK-3. Etik Kurul Raporu (Tez Başlığı Değişikliği)	167
EK-4. Görüşme Formu (Türkçe)	168
EK-5. Görüşme Formu (İngilizce).....	169

TEŞEKKÜR

Sevgi ve saygının öğretildiği ilk yerdir aile. Onların bize öğrettikleri sayesinde tüm ömrümüzü geçirir ve onlardan aldığımız tüm sevgiyi insanlığa dağıtırız. Her anımda hiç bıkmadan sıkılmadan yanımda olan aileme teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın en zor ama en verimli dönemi olan doktora eğitimimin her aşamasında bilgisi ve tecrübesiyle yanımda olan, öğrenmenin hayat boyu devam eden bir süreç olduğu ilkesini şiar edinmemi sağlayan, insanlığı, akademik duruşu ve bilime bakış açısıyla örnek aldığım saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Cemal GÜNDOĞDU'ya teşekkür ederim.

Eğitim hayatının ve mesleğinin güzelliklerini göstermeye çalışarak desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet KARA'ya ve Doç. Dr. Mehmet ILKİM'a teşekkür ederim.

ÖZET

Serbest Zaman Macera Etkinliği Olarak Rekreatif Tüplü Dalış: Dalgıç Deneyimleri ve Su Altı Ortamları

Amaç: Bu araştırmanın amacı iki yönlüdür. Bunlardan ilki tanımlayıcıdır ve rekreatif tüplü dalgıçların yeryüzündeki *Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı* deneyimlerini keşfeder, kavramsallaştırır ve açıklar. Diğeri ise kuramsal olarak dalgıç davranışlarını inceler ve dünyadaki turistik su altı ortamlarının özelliklerini sunar.

Materyal ve Metot: Epistemolojik girişimlere dayanarak bir katılımcının tanıklığı, içsel görüşü ve ifadelerinden oluşan bir metodoloji olan nitel bir tanımlayıcı araştırma tasarımı benimsendi. Deneyim ve faaliyete katılım düzeyleri farklılık gösteren 46 dalgıç ile görüşmeler yapıldı. Görüşmeler; doğal gözlemler, analitik notlar ve görsel ve yazılı materyallerle entegre edildi ve zenginleştirildi. Analizlerde tematik analiz kullanıldı.

Bulgular: Analizler, dalgıçların Rekreatif Tüplü Dalış türlerini deneyimlemelerinin çok yönlü bir senteziyle sonuçlandı: (a) Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri (Işık ve Su, Ses ve Su, Isı, Sıcaklık ve Su, Denge ve Su: Yüzerlik ve Basınç) ve (b) Su Altı Yaşamı (Su Altı Oluşumları: Doğal ve Yapay Nesnelere ve Su Altı Canlıları: Fauna ve Flora). Görüşme verilerini analiz etmede kullanılan yorumlayıcı yaklaşım, Gün Batımı Dalışının yeni keşfedilen bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olabileceğini ortaya koydu.

Sonuç: Araştırma, sakinleştirici, onarıcı, iyileştirici ve birleştirici olarak görülen su altı ortamıyla somut bir bütünleşmenin, iyi oluş duygusu aşılama yeteneği için önemli olduğunu kabul etmektedir. Gün batımında deniz veya suya dayalı ortamlar düşünüldüğünde görüşmeler, dalgıçların mavi rengin terapötik veya meditasyonel etkilerine yanıt verdiğini ve tüplü dalış yoluyla su ile ilgili sahnelerin olumlu duygular için en iyisi olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu nedenle dalış endüstrisinin yaşamları dönüştürmek ve doğanın yaradılışının ve onu koruma yükümlülüğünün gizli güzelliğine kalpleri ve zihinleri açabilmesi için Gün Batımı Dalışının topluluklara tanıtılması tavsiye edilmektedir. Tüplü dalışın zorlayıcı kapasitelerini ortaya koyan araştırma, Mağara, Buz ve Derin Dalışın, tipik rekreatif dalışlara nispeten benzersiz bir deneyim olduğunu ve bu dalışlarda faaliyet gösteren bir kişinin tamamen enerji odaklı, tam katılımlı ve etkinlik sürecinde haz duygusu içinde akışta olma durumuyla birçok dalgıca karşı bir avantaj sağladığına işaret etmektedir. İster tüplü dalgıçlar için yapay bir resif olarak amaçlı bir şekilde batırılmış olsun, ister bir kaza sonucu kaybedilmiş olsun, araştırma sonuçlarına göre batıklar, geçmişin büyüleyici pencereleri ve her Batık Dalışı keşif için bir gizem kilidini açmak olarak tanımlanmaktadır. Dalgıçlarda yeni su altı canlılarıyla tanışma dürtüsünün, daha fazla tatil planı yapma ve daha fazla serbest zaman oluşturma eğilimlerini etkilediği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman macera deneyimi, tüplü dalış, popüler dalış bölgeleri, dalış seyahati, tematik analiz.

ABSTRACT

Recreational Scuba Diving as Leisure Adventure Activity: Diver Experiences and Underwater Environments

Aim: The aims of this study are twofold. One is descriptive, presenting the scuba divers' experiences of *Drift, Wreck, Deep, Ice, Try, Fauna and Flora, Night, Sunset, Cavern, Fresh Water and Attitude Diving* around the globe. A second purpose of the study is methodological in scope: to use the theories and stream of literature as a springboard for discussing the the diver' behaviors and characteristics of touristic underwater environments.

Material and Method: Grounded in our epistemological intentions, we adopted a qualitative descriptive research design, a methodology that originates from a participant's disclosure, insider view and testimonio. The interviews were enriched and integrated with naturalistic observations, analytical notes and visual-textual materials. Interviews were held with 46 divers who had variation in their level of experience and involvement with the activity. Thematic analysis was used.

Results: Analysis resulted in a synthesis of the various ways divers experienced recreational scuba diving types: (a) Physical Properties of Aquatic Environment (Light, Sound, Heat and Temperature, Balance: Buoyancy, and Pressure) and (b) Aquatic Life (Aquatic Formations: Natural and Artificial Objects and Aquatic Creatures: Fauna and Flora). An interpretive approach to analysing the interview data revealed that Sunset Diving might be a new-found recreational scuba diving type.

Conclusion: The study acknowledged the importance of an embodied engagement with aquatic lanscapes that are seen as calming, restorative, healing, and connective for their ability to instil a sense of well-being. When shown marine or watery environments at sunset, interviews stress that divers respond to the therapeutic or meditative effects of the colour blue and that water-related scenes through scuba diving are the best for their flourishing. Thus, diving endustiry is advised to introduce the Sunset Diving to comminities in order to transform lives, and open hearts and minds to the hidden beauty of nature's creation and obligation to protect it. Drawing out the challening capacities of scuba diving, the study considers the Cavern, Ice, and Deep Diving are relatively unique experience from typical recreational diving and give divers an edge over many other scuba divers via a flow state in which a person performing an activity is fully immersed in a feeling of energized focus, full involvement, and enjoyment in the process of the activity. Whether purpose-sunk as an artificial reef for scuba divers, or lost as the result of an accident, wrecks are considered as fascinating windows to the past and a mystery lock for exploration. By spending time in aquatic world, divers recognized that the urge to meet new creatures affacts their tendency to make more vacation plans all over the world and inspire them to create more leisure time.

Key Words: Leisure adventure experience, scuba diving, populer dive sides, scuba vacation, thematic analysis.

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- BSAC** : İngiliz sub-aqua kulübü
(British sub-aqua club)
- CMAS** : Dünya su altı aktiviteleri konfederasyonu
(Confédération mondiale des activités subaquatiques)
- NAUI** : Ulusal su altı eğitmenleri birliği
(National association of underwater instructors)
- PADI** : Profesyonel dalış eğitmenleri birliği
(Professional association of diving instructors)
- SCUBA** : Bağımsız aletli dalış donanımı veya tüplü dalış
(Self-contained underwater breathing apparatus)
- SDI** : Uluslararası tüplü dalış
(Scuba Diving International)
- SSI** : Uluslararası Dalış Okulları
(Scuba schools international)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
Şekil 4.1. Rekreatyonel Tüplü Dalış Deneyimi Teoris	98
Şekil 4.2. Tatlı Su ve İrtifa Dalışı	100
Şekil 4.3. Floresan Dalışı.....	102
Şekil 4.4. Gün Batımı Dalışı.....	104
Şekil 4.5. Deneme Dalışı	107
Şekil 4.6. Buz Dalışı	109
Şekil 4.7. Akıntı Dalışı	111
Şekil 4.8. Derin Dalış	113
Şekil 4.9. Batık Dalışı.....	116
Şekil 4.10. Batık Dalışı 2.....	117
Şekil 4.11. Mağara Dalışı	119
Şekil 4.12. Fauna ve Flora Dalışı: Köpekbalıkları	122
Şekil 4.13. Fauna ve Flora Dalışı: Manta Vatozu.....	124
Şekil 4.14. Fauna ve Flora Dalışı: Yunuslar.....	125
Şekil 4.15. Fauna ve Flora Dalışı: Deniz Kaplumbağası.....	126
Şekil 4.16. Fauna ve Flora Dalışı: Mürekkep Balıkları	127
Şekil 4.17. Fauna ve Flora Dalışı: Mercan Resifi.....	128

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 2.1. Hür İrade Süreci Spektrumu	24
Tablo 2.2. Rekreatif Tüplü Dalışta Su İçi Konfor Deneyimi	25
Tablo 2.3. Rekreatif Tüplü Dalışta Su Altı Ortamlarında Edinilen Temel Duyusal Deneyimler.....	28
Tablo 2.4. Rekreatif Dalışçılar için Yapılan Araştırmalara Literatürden Örnekler .	37
Tablo 3.5. Dalışç Profili.....	93

1. GİRİŞ

İnsan türü yeryüzünde yaşamaya başladığı andan itibaren özellikle psikolojik ve sosyolojik varlığını sürdürebilmek için çeşitli etkinliklerde bulundu. Ekonomik varlığını sürdürebilmek içinse üretim sürecinde yer alırken kendi özgür iradesine bırakılan serbest zaman deneyimini keşfetti. Dünya genelinde, çeşitli deneyim evrelerindeki geleneksel değişim ve eğilimlerin serbest zaman kavramını ortaya çıkardığı ifade edilebilir.

Sosyal bir gerçeklik olan serbest zaman, alternatif olarak nesnel ya da öznel bir şekilde işlevselleştirilir. Nesnel bir gerçeklik olarak serbest zaman, bir etkinlik ya da etkinlikler dizisi, belirli bir ortam, özel ya da sosyal bir içerik, bir yer ya da özel bir zaman dilimi olarak anlaşılır. Öznel bir gerçeklik olarak ise serbest zaman, bireyin serbest zaman etkinliklerine katılımındaki zihinsel deneyimleri, memnuniyeti ve bu ilişkilerden ürettiği anlamlar ve yorumlamalar olarak anlaşılır (1).

Öznellik, öte yandan, tanımlanması zor bir kavram olmakla beraber insan istekleriyle, ihtiyaçlarıyla, arzularıyla ve ayrıca olayların ve deneyimlerin insan hafızasında biriken dinamik yorumlamalarıyla bağlantılıdır. Öznellik araştırmaları, deneyimlere yönelik perspektiflere ve yüzeye çıkarılması beklenen bu perspektiflerin içeriklerinin anlaşılmasına olanak sağlayan insan deneyimlerinin bütüncül bir incelemesidir (2). Öznellikle yakından ilişkisi olan bilimsel araştırmalarda düşünümsellik (reflexivity) kavramı bir yaklaşım olarak ön plana çıkar. Düşünümsellik, birçok şekilde tanımlanmaktadır. Ancak bu araştırmanın konusuyla ilgili olarak düşünümsellik, bir bireyin davranışlarının sosyal dünya ve diğer bireyler tarafından nasıl şekilleneceği ile ilgili anlayış kazanmaya yönelik bir süreç olarak ifade edilebilir (3).

Bu çerçevede, araştırma, serbest zaman deneyimiyle ilgili olmakla beraber, öznellik kavramını keşfetmeye yönelik bir girişimdir. Daha açıklayıcı olarak araştırma, dalgıçların dünyadaki turistik dalış bölgelerinde yaptıkları farklı Rekreatif Tüplü Dalış türlerine yönelik deneyimlerini kavramsallaştırmaya, açıklamaya ve keşfetmeye odaklanır. Bu deneyimler, insanların tutkularını keşfetmelerinde, kendi kendilerini gerçekleştirilmelerinde ve etraflarındaki dünyayla bağlantı kurmalarında ilham verecek potansiyel güce sahip olabilir. Ayrıca, gezegenin %70'inden fazlasını oluşturan su ortamlarında edinilen Rekreatif Tüplü Dalış deneyimlerinin incelenmesi, dalgıçlar için macera ve keşif olanağıyla ilgili ipuçları verebilir. Literatürde araştırmanın bu özgün odak noktalarını tam olarak yansıtacak nicel, nitel ya da karma yöntem yaklaşımlarından

birinin benimsenerek ele alındığı herhangi bir benzer araştırma yer almamaktadır. Bu durum, böylesi farklı ve yenilikçi bir bakış açısına sahip özgün bir araştırmaya duyulan ihtiyacı açıklar niteliktedir. Ancak literatürde araştırma konusuna yakın olabilecek sınırlı sayıda yayınlar mevcuttur. Örneğin, rekreasyonel dalgıçların su ile temasıyla ortaya çıkan duysal deneyimlerini açıklamaya çalışan bir araştırmada; iyi oluş, sakinlik ve dalgıçların yeteneklerine güvenme gibi belirli duyguların tüplü dalışla harekete geçtiği kaydedilmiştir (4). Rekreasyonel dalgıçların su altı deneyimlerine yönelik bir diğer araştırmada, onların tatmin edici deneyimlerine katkıda bulunan bazı temalara değinilmiştir: sualtı fotoğrafçılığı, sosyalleşme, su yaşamını izleme ve daha önce keşfedilmemiş ender şeyleri görme (5). Benzer başka bir araştırmada ise, katılımcıların rekreasyonel dalışa yönelik kişisel gelişim ve öğrenme girişimlerinden olumlu anlamlar ve tamamlanmalar kazandıkları, çevreye karşı sorumlu davranışlar sergiledikleri not edilmiştir (6).

Tüplü dalış, katılımcıların istekleri ne kadar farklı olursa olsun, macera, rekreasyon ve eğlence oluşturan geniş etkinlik ağlarına ve birbiriyle örüntülü becerilere aracılık eder (7). Rekreasyonel dalgıçlara bağımsız aletli dalış donanımıyla su altında özgürce hareket edebilme fırsatı sunduğu için tüplü dalış, dünya çapında en hızlı büyüyen serbest zaman macera etkinliklerinden biri olarak görülmektedir (8–11).

Su altı ortamı, sahip olduğu kendine has belirsizliği ile benzersiz ve heyecan verici potansiyel tüplü dalış deneyimlerine fırsatlar sunar (12). Dünya genelindeki su ortamları, sahip oldukları zengin canlılığıyla su altı oluşumlarının gizemiyle ve insanların başka kültürler ve onların kalıntılarını tanıma arzusuyla itibarlı turistik dalış bölgelerine dönüşmektedir. Bu bağlamda araştırma, dalgıç deneyimlerinin yanı sıra, dünyadaki turistik tüplü dalış bölgelerinin incelenmesine de odaklanmaktadır. Böylelikle dalgıçlar, gelecek dalış seyahatlerini planlarken ve bozulmamış deniz ekosistemlerini, canlı resifleri, renkli balık dünyalarını ya da eski batıkları keşfederken nasıl bir dönüşümün parçası olacakları hakkında bilgi sahibi olabilirler.

Bu araştırmanın amacı iki yönlüdür. Bunlardan ilki tanımlayıcıdır ve rekreasyonel tüplü dalgıçların yeryüzündeki Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı deneyimlerini keşfeder, kavramsallaştırır ve açıklar. Diğerisi ise kuramsal olarak dalgıç davranışlarını inceler ve dünyadaki turistik su altı ortamlarının özelliklerini sunar.

‘Araştırılmak istenen sosyal gerçekliğin ya da varlığın doğası nedir?’ sorusunu yanıtlama çabası, bir araştırmanın ontolojik perspektifiyle ilgilidir. ‘Araştırılmak istenen

varlığın ya da sosyal gerçekliğin bilgisini ya da kanıtını ne temsil eder?’ sorusunu yanıtlama çabası ise bir araştırmanın epistemolojik perspektifiyle ilgilidir (13). Araştırma; sosyal, kültürel ve çok özel sosyal gerçeklikleri birbiri ile bağlayarak, araştırma probleminin doğasını ontolojik açıdan anlamlı ve epistemolojik olarak açıklanabilir bütüncül bir şekilde ele alır.

Geniş araştırma konusu, ‘Dalgıç Deneyimleri, Su altı Ortamları ve Dalgıç Davranışları’ olan bu araştırma kapsamında şeffaf bir şekilde konuyu sorgulayan, birbiriyle tutarlı ve bağlantılı, orijinal sorgulamaya değer ve aynı zamanda nitel anlayışa dayandırılmış üç tane araştırma sorusu formüle edildi:

- Dünyadaki turistik dalış ortamlarında farklı Rekreatif Tüplü Dalış türleri (Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı) nasıl deneyimlenir?
- Dünyadaki rekreatif tüplü dalış ortamları nerelerdedir ve özellikleri nelerdir?
- Dalgıçların su altı ortamlarına yönelik davranışları kuramsal bir çerçevede nasıl açıklanır?

Bu araştırma, günlük yaşamın dokusunu ve örgüsünü, rekreatif dalgıçların anlayışlarını, deneyimlerini ve söylemlerini çok çeşitli boyutta incelemeyi içerir. Araştırmanın kendi önemi, etkinliği ve anlamının tam olarak haklı iddialarda bulunabilmesi için iyi bir şekilde tasarlanması ve uygulanmasını gerektirir. Sonuç olarak nitel yöntem anlayışına dayandırılan bu araştırma, büyük bir potansiyele ve zorluğa sahiptir. Bu nedenle araştırmanın süreçlerine entelektüel, pratik, fiziksel ve duygusal olarak oldukça aktif bir katılım sağlandı ve çok fazla çaba sarf edildi.

Araştırma; zenginliği, derinliği, inceliği, bağlamı, çok boyutluluğu ve karmaşıklığı ele alan yöntemleri kullanmayı içerir ve bu büyük bir sınırlılıktır. Bu unsurları genel tablo veya ortalama anlayış içinde düzenlemek yerine, onları nitel yöntem ve yaklaşımla doğrudan analiz etmek ve derinlemesine bütüncül bir şekilde açıklamak gerekir. Bunun için belirli bağlamlarda işlerin nasıl yürüdüğü hakkında detay kanıtlar oluşturarak yüksek bir kapasiteye ulaşılmaya çalışıldı.

Tez yazarı olarak kültürel geçmişimiz ve önceki deneyimlerimiz veya belirli bir sosyal gerçekliğe bakış açımız nedeniyle bu araştırmanın meşruiyetini etkileyebilecek ön yargılara sahip olma ihtimalimiz vardı. Bu sınırlılıktan kaçınmak için sorunun nasıl ifade edildiği ve veri toplama sürecinin uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığı sürekli kontrol edildi.

Araştırma sonuçları yalnızca dalgıçların deneyim düzeylerine ve incelenen Rekreatyonel Tüplü Dalış türüne genellenebilir. Gelecekteki araştırmalarda bu sınırlılığı aşmanın olası yolu, alternatif bir yöntem olan karma yöntem araştırmasını benimsemek olabilir. Böylelikle araştırma sonuçlarını daha geniş kitlelere genelleyen, daha farklı ve birbirini destekleyen kanıtlar elde edilebilir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. İnsanlığın Suyla Birlikteliği

Bilim adamlarının ortaya çıkardığı gerçek, dünya gezegenindeki yaşamın, 2 milyar yıldan önce okyanuslarda başladığıdır. Tek hücreli ilk yaşam şekli günümüze kadar geçen süreç içinde, canlı yaşamı oldukça çeşitlendi ve çoğu evrimleşerek daha gelişkin organizmalar hâlini aldı. Evrimleşme basamağını hızla tırmanan canlılar, artık suda yaşayan atalarına benzememektedir. İnsan türü, bunun en güzel örneklerinden biridir. İnsanın şu anki fizyolojik yapısına bakıldığında denizde yaşamışlığını ya da yaşayabileceğini gösteren bir ipucu yoktur. Bununla birlikte, bilinen eski yazılı kaynaklara dayanarak insanın en azından 5.000 yıldır denizden ayrı kalmadığı da söylenebilir. Bu birlikteliğin birçok nedeni vardır ve nedenler, zamanla çeşitlenerek değişikliklere uğradı. İnsanlığın suyla birlikteliğinin ilk nedeni beslenme ihtiyacını karşılama ve ekonomik getirilerinden faydalanma isteğiydi. Eldeki kaynaklara göre bilinen ilk insan, balıkçı değil ama avcı-toplayıcıydı. Akdeniz’de, İran Körfezi’nde, Pasifik Okyanusu’nda nefes tutarak dalış yapan toplayıcılar; süngerin, mercanın, istiridyenin, sedefin ve incinin getirilerinden faydalandılar. Düşmanı şaşırtarak zor duruma düşürmek ve batık hazineleri çıkartmak, insanın denizle birlikteliğinin bir diğer nedenlerindendir. Ayrıca insan yaratılışının özelliği olan merak ve keşfetme dürtüsünün de göz ardı edilemez etkisi olduğu söylenmelidir. Bu ilk nedenler, önemini kaybetmeksizin günümüzde de devam etmektedir; ancak yine günümüzde genel anlamda denizel hayata yaklaşım daha girişimcidir, yani insan hayatını kolaylaştırma ve gelir etme çabası daha ön plandadır. İnsan hâlâ toplayıcılığa devam etmektedir; fakat bunu doğaya bırakmamakta, kendi şekillendirmeye çalışmaktadır. Japonya’da inci için deniz altında istiridye çiftlikleri kurulmuştur. Jeoloji, biyoloji, arkeoloji ve davranış bilimlerinin ihtiyaç duyduğu bilgiler, insanı su altına götürmektedir. Petrol platformları, enerji ve iletişim hatları, rüzgâr değirmeni çiftlikleri, balık çiftlikleri, arama ve çıkartma çalışmaları, insanın su altındaki varlığını zorunlu hale getirmektedir. Bu çalışmaların birçoğunun derin sularda yapılması ihtiyacı nedeniyle teknoloji önem kazandı. İnsanın fiziksel limitlerinin elverdiğinden daha derinlerdeki işler, robotlarla yapılabilmektedir. Bireysel avcılıktan balıkçılık endüstrisine, inci toplayıcılığından istiridye çiftliklerine,

nefes tutarak yapılan dalışlardan robotların kullanımına kadar yaşanan bütün ilerlemeler, su altıcılığı tarihinin temel taşlarını oluşturdu (14).

2.1.1. İnsanlığın Deniz ve Su Altı ile İlişisini Anlatan Efsane, Öykü ve Mitolojiler

Efsaneler, anonim öyküler ve mitoloji, tarihin yazılı kaynaklara dayandırılmasından önce, insanın deniz ve su altı ile ilişkisini anlatan ilk örnekleri oluşturur. Bu örnekler, o dönemler için insanın denize ve su altına bakış açısını anlamaya çalışmasını değerlendirmeye yönelik ipuçları verebilir. Değişik kültür kökenli destan, efsane ya da öykülere dikkat edildiğinde, denize ve bilinmeyen su altına yaklaşımın farklı olduğu görülür. Özellikle öykülerden, kaynaklandığı kültürün o dönemdeki değerleriyle yapılandırılmış birtakım sonuçlar çıkartılabilir. Hangisi olursa olsun bütün bu anlatımlar, bilinmeyen bir ortam için insan hayal gücünün yaratıcılığını ortaya koyar. Genel anlamda denizel destan ve öykülere bakıldığında açıklanmaya çalışılan olaylar, değişik konulara ayrılabilir. Örneğin güçlü kahramanların hikâyeleri bir grup oluşturur. Bütün olay, bu kahramanın etrafında gelişir. Kahramanın yaşadığı maceralar, karşılaştığı olaylar, sergilediği doğaüstü yetenekler, öykü ya da efsanenin bütününü oluşturur. Gılgamış destanı, bu grup için iyi bir örnektir. Birçok efsane ya da öyküde, deniz tanrıları ya da tanrıçalarının ilahi bir güce nasıl dönüştükleri ve deniz yaşamını nasıl oluşturdukları açıklanmaya çalışılır ki, Deniz Tanrıçası Sedna'nın efsanesi bunlardan biridir. Kalevala destanındaki gibi bazı anlatımlarda, su altı canlılarının davranışsal özelliklerine anlam verilmeye çalışılır. Bazı efsane, destan ya da öykülerde, insan ile su altı canlılarının insansı birlikteliği incelenir. Bu öykülerde genellikle, bir tarafın yaşadığı umutsuz aşktan bahsedilir. Su altı canlıları, insan gibi konuşur, düşünür, hareket eder, şekil değiştirir, hediyeler verir. Bir başka grubun içinde ise denizel canlıların nasıl oluştuğu açıklanır. Köpekbalıkları, denizatları ya da yunusların oluşum öyküleriyle karşılaşılr. Denizel ortamın fizikî ve kimyasal özelliklerine açıklama getirmeye çalışan anlatılar da vardır. Deniz neden tuzludur, sorusuna açıklama getirmeye çalışan öyküler bulunur. Yarı insan, yarı yaratık ya da hayalî su altı canlılarının olduğu efsanelerde ise neredyse insan hayallerinin sınırlarıyla karşılaşılr. Hepsinde olmasa da birçok yaratılış efsanesinde (örneğin Babil ya da Eski Türk Yaratılış Efsanesi) önce evrenin ya da dünyanın suyla kaplı olduğu anlatılır. Bu anlatımlar, şaşırtıcı şekilde günümüz bilim adamlarının 'hayatın okyanuslarda başladığı' bulgusuyla örtüşür. Babillilerin Yaratılış Efsanesi'ne göre: 'Derinler boştu, kutsal tapınaklar, tanrıların evleri yoktu, bütün dünya denizdi' (14).

Mitler; kutsal ve simgesel özellikleri bulunan, doğa güçlerini, tanrıları ve doğaüstü yaratıkları anlatan öykülerdir. Mitoloji dendiği zaman akla ilk gelen kültür, eski Yunan ve daha sonraları Roma kültürüdür. Bunun nedeni, sadece Yunanistan ile İtalya değil, yanı sıra Anadolu, Girit, Mezopotamya, Fenike ve Mısır'ı kapsayan bölgedeki anlatımların harmanlanarak Yunanlı ve Romalı şair ve yazarlar tarafından kaleme alınmasıdır. Mitolojiyi kaleme alan eski dönem edebiyatçıları çok fazla değildir. Bunların başında Şair Hemeros gelmektedir. Hemeros'un İliada ve Odysseia'sı ilk kaynaklar olarak kabul edilir. Diğer önemli edebiyatçılar ise, Hesiodos ve Pindaros'tur. Yunan mitolojisinde deniz tanrılarının çokluğu dikkat çeker. Bunlardan bazıları önemli tanrılardır, diğerleri ise daha önemsiz kabul edilir. Bu tanrıların birlikteliği sonucu oluşan ve birçoğu deniz canlısı olan çocuklar ya da torunlarla birlikte, çok kalabalık bir aile ortaya çıkar. Yunan mitolojisinde suyu temsil eden iki güç olan titan Okeanos ve Tethys'i konu alan mozaik resim (MS 3. yüzyıl) Antakya, Harbiye'de bulunmuştur ve Antakya Müzesi'nde sergilenmektedir. Homeros, Zeus'un erkek kardeşi Poseidon'un denizler tanrısı olduğunu anlatır. Mitolojide Okeanos, Tethys ve Poseidon'un dışında da deniz tanrılarına rastlanmaktadır. Örneğin adı *derin deniz* anlamına gelen Pontus (Pontos) bunlardan biridir. Mitolojide sonradan deniz tanrısı olan, üç ölümlüden de bahsedilir. Bunlardan biri Glaukos, diğeri ise Leukothae ve Palaemon'dur. Roma mitolojisinde ise deniz tanrısı Neptün'dür (14).

2.2. Rekreasyon Olarak Tüplü Dalış

2.2.1. Rekreasyonel Tüplü Dalışın Kısa Tarihi

İngilizcede 'SCUBA' terimi, teknik olarak 'Self-Contained Underwater Breathing Apparatus' cümlesinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Ancak günümüzde çok iyi bilindiği için yaygın bir şekilde isim olarak kullanılır (15). Türkçede ise 'Bağımsız Aletli Dalış Donanımı', 'Donanımlı Dalış' ya da 'Tüplü Dalış' bu terimlere karşılık gelir ve kullanılır. Tüplü dalış, uzun süre su altında kalmak için taşınabilir bir hava kaynağının (yüzey kaynağından bağımsız olarak) kullanılmasını gerektirir (16,17). Rekreasyonel Tüplü Dalış; macera, serbest zaman ve rekreasyon oluşturan geniş aralıklı etkinliklere ve birbiriyle ilişkili becerilere aracılık eden bir tüplü dalış türüdür ve ticari dalış, askeri dalış, kamu güvenliği dalışı veya bilimsel dalışı içermez. Rekreasyonel Tüplü Dalış, geleneksel açık devre ekipmanının yanı sıra yarı kapalı ve kapalı devre ekipmanlarının kullanımına ve zenginleştirilmiş hava ya da karışık gazların kullanımına olanak sağlar. Ayrıca bu

çalışmanın amaçları doğrultusunda Rekreatif Tüplü Dalış; Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı gibi çok çeşitli özel ilgi dalışlarını ve bu dalışlardan edinilen deneyimleri kapsar.

Rekreatif Tüplü Dalış, 1940'lı yılların ortalarında, dalış donanımlarının daha kolay erişilebilir, uygun fiyatlı ve güvenilir hale gelmesiyle başladı. İstemli valf regülatörüne (demand valve regulator) Jacques-Yves Cousteau ve Emile Gagnan tarafından 1943 yılında yapılan iyileştirmeler, bu ilerlemeye önemli bir katkı sağladı (17,18). Her ne kadar Cousteau ve Gagnan, günümüzde rekreatif dalgıçlar tarafından kullanılan tekli hortum istemli regülatörünü icat etmekle sıklıkla anılsalar da durum böyle değildir. Cousteau ve Gagnan'ın geliştirdiği regülatör, iki hortumlu regülatördü. Tekli hortum regülatörü, 1940'larda Avustralyalı Ted Eldred tarafından icat edildi. Bu regülatöre liman yunusu anlamına gelen 'Porpoise' adı verildi ve 1950'lerde Avustralya'da ticari olarak üretildi. Porpoise, Avustralya'daki Büyük Bariyer Resifi ile ilgili olarak, Arthur C Clark'ın 1956'da 'The Coast of Coral' isimli kitabında özellikleriyle ön plana çıkmasıyla, uluslararası ilgi gördü. Bununla birlikte Eldred, tasarımını patentleştiremedi. Eldred'in şirketi satın alındı ve Fransız şirketi Le Spirotechnique tarafından Porpoise patenti alındı ve tek hortum regülatör öne çıktı (19,20).

Ekipmanın güvenliği ve satın alınabilirliğinde sağlanan ilerlemelerin yanı sıra, popüler kültür, Rekreatif Tüplü Dalış ve su altı ortamına insanların ilgisini artırmada önemli bir rol oynadı. Hans ve Lotte Haas, Jacques-Yves Cousteau ve diğerleri gibi öncülerin televizyon belgesellerinin, filmlerinin ve kitaplarının piyasaya sürülmesi uluslararası bir ilgi oluşturdu (21,22). Amerika Birleşik Devletleri merkezli bir dergi olan 'Skin Diver', ilk kez 1950'lerde yayımlandı ve aynı zamanda dalgıçlık sektöründe önemli bir rol oynayıp dalış odaklı ilk dergi oldu. Bu dergi, geçmişte geniş bir takipçi kitlesine sahipti ve bugün hala geniş bir şekilde okunuyor. Dergiler, tüplü dalış bölgelerinin tanıtımında önemli bir rol oynamaya devam etmektedir ve şu anda dünyada 60'tan fazla tüplü dalış dergisinin olduğu tahmin ediliyor (23).

Dalmayı öğrenmenin, eski tarihten günümüze 'balıklar gibi yüzmek' isteyen insanın en değerli deneyimlerinden biri olduğu söylenebilir. Bir sertifika programına katılmak ve sertifika (genellikle bir kart olarak adlandırılır) elde etmek, dünyayı hem yüzeyin üstünde hem de altında görme ve anlamlandırma şeklini sonsuza dek değiştirebilir. Su dünyasının harikalarını güvenli bir şekilde keşfetmek için dünyanın en popüler ve geniş çapta tanınmış tüplü dalış kursu derslerine katılmak gerekir. Bu dersler,

temelde 3 ana aşamadan oluşur. İlk aşamada, tüplü dalışın temel prensiplerine yönelik bilgi edinme (çevrimiçi bağımsız çalışma veya sınıf eğitimleri) yer alır. İkinci aşamada dalgıçlar, tüplü dalışın gerektirdiği becerileri öğrenmek için sığ su dalışları yapar. Üçüncü aşamada ise sığ su dalışlarında öğrenilen becerilerin açık denizde kullanılması ve su altı keşfinin başlangıcı ön plandadır. Dalış endüstrisi sürekli kendi kendini düzenler ve bir dizi bağımsız, ağırlıklı olarak özel sektörün dalış eğitimi verdiği kuruluşlardan oluşur. Bu kuruluşlar, ulusal veya uluslararası olabilir. Uluslararası kuruluşlar, dalgıçlar için dünyanın her yerinde dalmalarını sağlayan uluslararası anlamda tanınmış sertifikalar vermeye yetkilidir.

Rekreasyonel Tüplü Dalış için uluslararası sertifika vermeye yetkin kuruluşların başlıcaları şunlardır: British Sub Aqua Club (BSAC), Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques (CMAS, aynı zamanda World Underwater Federation olarak bilinen), National Association of Underwater Instructors (NAUI), Professional Association of Diving Instructors (PADI), Scuba Diving International (SDI) ve Scuba Skills International (SSI) (21,24).

Rekreasyonel Tüplü Dalış sertifikası veren bu kuruluşlar, dalgıç eğitim programları ve dalgıç sertifikaları için standart müfredatlar belirler. Bu kuruluşların kendi belirlemiş olduğu kuralları ve standartları içeren müfredatlar, kendilerine üye olan dalış merkezleri ve eğitmenlerince uygulanır ve dalgıç adayları sertifikalandırılır (21,22). Belirli bir eğitim programı sonrası dalgıç adaylarını sertifikalandırmaya yetkin olan bu merkezler, aynı zamanda sertifikalı dalgıçlara da çeşitli su altı ortamlarında rehberlik yapabilirler.

1940'ların başından itibaren 1980'lere kadar Rekreasyonel Tüplü Dalış pek yaygın değildi. Ancak sonrasında oldukça yaygınlaştı. Bunun nedeni, özellikle ağırlık ve kullanım kolaylığındaki gelişmeler ve tüplü dalışı daha geniş bir toplum yelpazesinde daha erişilebilir kılan eğitim olanaklarıdır (23,24). Rekreasyonel Tüplü Dalış, o kadar popüler oldu ki, 1980'lerde ve 1990'larda dünyanın en hızlı büyüyen rekreasyon etkinliklerinden biri olarak kabul edildi (25,26). Bugün popüler ve milyonlarca dolarlık bir endüstri olarak kabul ediliyor (10,27,28).

Dalışın popüler olması ve endüstrinin öneminin bilinmesine rağmen, aktif rekreasyonel dalgıçların sayısı bilinmemektedir. Aktif rekreasyonel dalgıçların sayısını tahmin etmek zordur çünkü dalış endüstrisinde yer alan kuruluşlar kendi iç düzenleme ve denetimlerine sahiptirler. Buna karşın, aktif dalgıç sayısının 3 ila 28 milyon arasında olduğu söylenir (16,24). PADI hariç, dalış kuruluşları, sertifikalandırma istatistiğini resmi

olarak tutup yayınlamazlar (24). Bu nedenle dünya çapında sertifikalı dalgıçların kesin sayısını belirlemek mümkün değildir. Ancak endüstrinin büyüklüğüne işaret edecek birtakım istatistiklere ulaşmak mümkündür. 1967'den beri, sadece PADI dünya çapında 27 milyondan fazla dalgıç sertifikası vermiştir ve yılda bir milyon sertifika vermektedir. PADI dünya genelinde 137.000'den fazla profesyonel üyeye sahiptir ve 186 ülke ve bölgede 6.600'den fazla dalış merkezi ve tatil köyü ile faaliyet göstermektedir (29).

2.2.2. Rekreatif Tüplü Dalış Türleri

Literatür, rekreatif dalgıçlara yönelik tüplü dalış türlerinin sınıflandırılması noktasında fikir birliğinin olmadığına işaret eder. Ancak ilgili dalış bölgelerinin özelliklerini yansıtmaları açısından 10 farklı Rekreatif Tüplü Dalış türü bu araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlendi: Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı.

Yukarıda yer alan Rekreatif Tüplü Dalış türlerinden biri olan Gün Batımı Dalışı bu tez kapsamında yeni bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olarak literatüre kazandırılmaya çalışıldı. Gün Batımı Dalışının diğer Rekreatif Tüplü Dalış türlerinden farklı olarak dalgıçlarda geniş aralıklı ve yeni deneyimler sağlayabileceği öne sürülmektedir.

Dalıcı deneyimleri ve dalış bölgesinin özelliklerini işe koşarak odaklanma girişimi, bu dalış türlerinin oluşmasını ve araştırma kapsamında belirlenmesini etkiledi.

2.2.2.1. Akıntı Dalışı

Akıntı Dalışı, felsefeden 'karşı koyamıyorsan birlikte süzül' ilham alır ve genellikle sürekli sert akıntılarının olduğu birçok yerde uygulanan bir Rekreatif Tüplü Dalış türüdür. Akıntı Dalışı, dalgıçlarda birçok duyguyu harekete geçirebilir. Bazı Akıntı Dalışı bölgelerinde akıntı, dalgıçları hiçbir çaba sarf etmeden yüzme hızından ve hatta DPV'den (Dalgıç İlerleme Aracı) daha hızlı götürür. Bazı dalgıçlar duru suda Akıntı Dalışını bangi jumping veya yatay uzay dalışına benzetirler ancak uçağa ihtiyaç yoktur ve paraşütün açılıp açılmaması bir sorun teşkil etmez (7).

Dalgıçlar için Akıntı Dalışının dört avantajı vardır: İlki, Akıntı Dalışı genellikle fazla bir çaba gerektirmez. Dalış sırasında yola çıkıp etrafı seyrederek akıntının onları yönlendirmesini sağlar. İkinci olarak Akıntı Dalışı, başka şekilde gitmenin çoğunlukla imkânsız olduğu dalış bölgelerine ulaşılmasını sağlar. Özellikle nehir ve bazı resifler akıntısız dalış tekniklerini dışlayan sürekli ve kuvvetli akıntılar içerir. Üçüncüsü,

dalgıçlar akıntı içerisinde gittiklerinde daha fazla yol kat eder ve daha çok su altı oluşumu görürler. Son olarak birçok tür Akıntı Dalışı, dalgıçların geri dönmesini veya bir çıkış noktası aramalarını gerektirmez çünkü tekne onları yüzeyden takip eder.

Akıntı Dalışı, birçok ortamda ve farklı akıntılarda yapılabilir. Bazı Akıntı Dalışları tekne gerektirir ve bazıları kıyıda yapılabilir. Anakaradaki nehirlerde bile Akıntı Dalışı yapılabilir. Dünyanın dönüş yönü ve rüzgârlar, okyanuslarda çoğunlukla hiç durmadan akan akıntıları oluşturur. Kozumel, Meksika, Palau veya West Palm Beach, Florida, USA'da akıntı genellikle mevcuttur bu nedenle ve Akıntı Dalışı burada kullanılan en yaygın Rekreatif Tüplü Dalış türüdür (7).

2.2.2.2. Batık Dalışı

Batıkların büyük bir bölümü genel olarak topluma olduğu kadar birçok dalgıç için de değer, çekicilik ve ilgi unsurudur. Batıklar, duyguları harekete geçirebilirler; çünkü denizin gücünü ve insanın kırılabilirliğini gösterirler ve insan davranışlarındaki değişiklikleri ortaya çıkarabilirler. Öyle ki, batıklar ve onlarla bağlantılı öyküler sıklıkla sanatta, edebiyatta, müzikte, folklorda ve mitolojide yer alır (30–32).

Batıkların kilit değerleri arasında kültürel miras, eğitim, ekonomik ve turizm değerleri yer alır (30). Batıkların kültürel miras değerleri önemlidir. Bunlar; antropolojik, arkeolojik, tarihi, kültürel ve sosyal değerleri içerir. Batıklar, su altı kültür mirasının önemli bir unsurudur ve kırılabilir, tükenmez sonlu kaynaklardır.

Orijinal durumlarına geri dönüştürülemezler ve resiflerin aksine, rahatsız edildiklerinde veya hasar gördüklerinde yenilenemezler (30,33). Tarihsel olarak gemiler; iletişim, savunma ve toplum için önemliydi. Keşif, balıkçılık, göç, yolcu taşımacılığı ve rekreasyon amaçlarıyla kullanılırdı. Bu sayede gemi batıkları; ticaret, kültür, savunma, mühendislik, deniz mimarisi ve gemi yapımı hakkında değerli bilgiler sağlayabilirler. Gemi batıkları, bazıları tarafından 'zaman kapsülleri' olarak tanımlanırdı. Bir limandan çıktıklarında etkin bir şekilde kapatılırdı ve yalnızca başka bir limana vardıklarında açılırdı. Limandan uzaklaşarak seyahate çıkan gemilerin çoğu alıkonurdu. Bu anlamda, insan davranışı hakkında ilginç bilgiler de üretmeye yardımcı olabilirler. Gemi batıkları, gemide bulunan bireylerin ve grupların davranış özelliklerini ve modellerini, kullanılan yiyecek ve ilaçları, gemiyi üreten kültürü ve ziyaret edilen limanlarla ilişkilendirilen tarihi ve enkaz olayının bulunduğu yeri yansıtan bilgiler sağlayabilir. Çoğu zaman gemi batıklarıyla ilişkilendirilen can kaybı, onları önemli mezarlar veya anıtlar, bazı durumlarda da savaş anıtları yapabilir (30,31,33–37). Batıkların bilimsel değerleri,

kendilerinin oluşturduğu deniz biyolojik çeşitliliğini içerir. Yapay resifler olarak, gemi enkazları resif ekolojisi ve özellikle biyolojik kolonizasyon süreci hakkında önemli bilgiler verebilir ve oluşturdukları deniz yaşamının bolluğu ve çeşitliliği için önemli olabilir. Gemi batıkları aynı zamanda saha oluşum süreçleri ve gemi enkazlarını etkileyen çevresel süreçler hakkında da bilgi verir (31,38–41). Bu bilimsel değerler, kültürel miras değerleriyle birlikte, gemi batıklarının eğitim değerlerinin hem çeşitli hem de büyük olduğu anlamına gelir. Batıkların ekonomik değerleri, içerdikleri kargonun ticari değerinden, inşa edildikleri malzemeden ve genellikle değerli metallere yapılan makine ve teçhizatından elde edilir. Bu öğelerin çoğu, batığın enkaza dönüşümünden hemen sonra kurtarılır. Bununla birlikte bu ticari değerler, gemi enkazlarının yasadışı olarak kurtarılıp hazine avcıları tarafından bazen de enkaz olayından yüzyıllar sonra yağmalanmasına neden olmaktadır (30,31,42,43). Gemi batıkları, ticari balıkçılıklar ve eğlence amaçlı balıkçılar için ekonomik açıdan da önemli olabilir. Bu batıklar, düşük balık hayatının olduğu yerleri balık bolluğu olan alanlara dönüştürebilme kabiliyetine sahiptir (28).

Batıkların turizm değerleri, bir başka önemli bileşenidir (44). Batıkların turizm değerlerinin bir diğer unsuru ise rekreasyon değerleridir. Batık; güzel, görkemli, merak uyandırıcı ve uyarıcıdır. Zengin çeşitliliği ve deniz yaşamının bolluğu ile kaplı deniz dibinde oturan bir gemi enkazını görmek harika estetik ve çekicilik unsurlarını sunar (30,31). Batıklar, dalgıçlara benzeri olmayan bir deneyim sunabilir. Dalgıçlar, aynı dalışta kültürel ve doğal mirasları görmek gibi eşsiz deneyimlerin keyfini çıkarabilir (45). Batık Dalışıyla dalgıçlar, geçmişe erişim kazanabilir ve batık olayı ile ilgili tarihle bağlantı kurma fırsatına sahip olabilirler. Bir gemi batığının içeriğini, gemide bulunanların kişisel etkilerini ve bir gemi batığındaki donanım ve makinelerin etkisini görmek, dalış deneyimine başka bir boyut ve birkaç kişinin erişebileceği bir deneyim katabilir. Dalgıçlar, geminin başına gelenleri ve deniz ortamına batmasındaki ya da batırılmasındaki zamana dayalı etkilerini gözlemleyebilir. Batık gemileri, geniş aralıklı çeşitlilik sunar ve birçok durumda dalgıçlara daha fazla zorlu dalış deneyimleri yaşatabilir. Dalgıçlar; yolcu gemileri, kargo gemileri, savaş gemileri, balıkçı gemileri ve ayrıca farklı uçak tipleri gibi çok çeşitli batıklara dalabilirler (30,31,33,34). Birçok dalgıç, gemi batıklarını ziyaret etmek için seyahat eder; çünkü buldukları yerdeki batıklara erişemezler veya farklı batıkların farklı seviyelerde deneyim fırsatlarına sahip olmak isterler (46).

2.2.2.3. Buz Dalışı

Buz Dalışı, en maceracı tüplü dalış türlerinden biridir ve aşırı, sıradışı ve zorlu tüplü dalış senaryolarını içerir. Ekip çalışması Buz Dalışı için çok önemlidir; bu nedenle destek personeli, acil durum planlaması, güvenlik dalgıçlarının rolleri ve sorumlulukları temel eğitim programında ilk sırada yer alır. Ayrıca buz çeşitleri, saha seçimi ve hazırlığı, soğuk algınlığının etkileri, acil durum prosedürleri ve ekipman taşıma konuları da Buz Dalışı için eğitim alınması gereken konulardır. Ayrıca Buz Dalışında temel dalış ekipmanının yanı sıra, kuru elbiseyle dalma pratikleri öğrenilir. Dalış eğitmenleri veya yerel dalış merkezi personeli, cebe sığabilen katlanabilir şnorkel, yedekli hava beslemesi ve diğer teknik dalış ekipmanı gibi Buz Dalışı için uygun diğer ekipmanlar hakkında eğitim verir (7).

2.2.2.4. Derin Dalış

40 metre, Rekreatif Tüplü Dalışın önerilen en derin sınırıdır; ancak 30 metre optimum en derin sınır (daha derinde daha hızlı hava tüketimi, zaman, çaba, nitrojen narkozu, vurgun gibi etmenlerden dolayı) olarak kabul edilir. Bu derinliği göze alabilen kalifiyeli dalgıçlar da Derin Dalışa 'içindeki meydan okumaya karşı saygı ve biraz da heyecan duymakla beraber' çok isteklidirler. 'Derine gitme'de çekicilik ve heyecan uyandıran gizemli bir şeyler vardır. Yeni bir açık deniz dalgıcının dalmaya yetkili olduğu derinlik 18 metredir. Bu limit isteğe değil, dekosuz limitlere, nitrojen narkozuna ve hava tüketimine bağlıdır. Ayrıca derinlik limitleri, duruma uygun olarak değiştirilmelidir. Sıcak ve berrak suda 'sığ' olarak nitelendirilen bir dalış, daha soğuk ve karanlık bir ortamda 'derin' olarak nitelendirilebilir (7).

Sadece birkaç dalış yapmış olan dalgıçlar bile, daha derin dalışların nasıl olduğunu merak edebilir ve belki de 18 metrenin altındaki belirli dalış alanlarını görmek isteyebilir. Derin macera dalışı bu merakı bir ölçüde giderir. Sadece derinde olmak, Derin Dalış yapmak için bir neden değildir. Derin Dalış, 18 metrenin altındaki yeni dalış alanlarına ulaşmak ve yeni ya da benzersiz deneyimler edinmek için dalgıçların derinlikleri tanımalarını sağlar. Dalgıçlar, Derin Dalış sayesinde sığ sularda yaşamayan deniz canlılarını inceleyebilir, daha derindeki gemi batıklarını gezebilir ve fotoğraf çekebilirler. Bazı yerler, dalgıçların derin su resiflerini akıntı ile süzülerek zahmetsizce geçmesini mümkün kılar; bazı yerler ise daha derinlerde kaybolmuş cisimlerin bulunmasına ve kurtarılmasına olanak sağlar (7).

Derin Dalış yapılan en popüler yerlerden biri de dibe doğru dik inilen yerler olan duvarlardır. Birçok duvarın yanında dip olmadığı için (dip vardır ama pratikte 600 metredeki bir dip için ‘dipsiz’ denilebilir), bunlardan birine yapılan Derin Dalışlarda uygulanabilecek üç teknik vardır: derinliği iyi algılamak, duvarı referans olarak almak ve duvardan fazla uzaklaşmamak (nazik su yaşamına dikkat etmek ve her dalışta yapılması gerektiği gibi kırılğan ve hassas herhangi bir şeye dokunmamak) gerekir (7).

2.2.2.5. Deneme Dalışı

Her zaman su altında nefes almanın nasıl bir şey olduğunu merak eden insanlar görmek mümkündür. Tüplü dalışı denemek isteyenler, ancak bir sertifikasyon kursuna katılmak için tam olarak hazır olmayanlar, dünya genelinde bulunan dalış merkezleri ve profesyonellerin eşliğinde Deneme Dalışı yapabilirler. Deneme Dalışı, su altı dünyasını keşfetmek için gerekenlere hızlı ve kolay bir giriştir. Bu bir Rekreatif Tüplü Dalış sertifikasyon kursu olmasa da sertifikalı bir dalış olmak için atılabilecek tüm adımlara bir rehber olabilir. Yetkili dalış merkezleri bu programı hem havuzda hem de plajda veya bir dalış teknesinde sunmaktadır. Eve yakın bir yerde veya bir dalış noktasında tatilleyen gönüllüler Rekreatif Tüplü Dalışı deneyebilirler. Deneme Dalışı yapmak için önceden bir deneyime gerek yoktur; ancak makul sağlık şartlarının yerine getirilmesi gerekir (7).

2.2.2.6. Fauna ve Flora Dalışı

Su altı yaşamıyla ilgili etkileşim, ekolojiyle başlar; diğer bir deyişle ‘yaşayan şeyler ve çevreleriyle olan etkileşimlerle’. Ekoloji, sadece organizmalar ve çevreleriyle olan etkileşimleri incelemeyi, ‘yaşayan şeyler ve ortamlarının tek bir vücut olarak hareket etme karmaşası’ olan ekosistemleri de inceler. Bir ekosistem, insanların bakış açısına göre büyük ve genel veya küçük ve özel olabilir. Dünya bir ekosistemdir ancak bir tarla veya yağmur suyu birikintisi de öyledir (7,47).

Kara ve su ortamları arasındaki fiziksel farklılıklar ekosistem yapıları ve organizmaları arasındaki farkı açıklar. Karada üstünlük bitkilerdedir. Yer çekimi ile savaşan büyük, sağlam yapıları onları çok masif ve sabit kılar. Bu, bitki ekosistemini göreceli olarak su bitki ekosistemine göre daha kararlı yapar. Çok uzun yaşamlı bitki toplulukları, kısa yaşamlı hayvan topluluklarını kontrol eder. Karasal ekosistemlerin çoğu, bitki terimleri ile açıklanır: kızılbaş ormanı, otlaklar, yağmur ormanları vs. Su altındaki bitkilerin çoğu, küçük ve esas olarak mikroskobiktir. Küçük su hayvanları, su

bitkilerini kolayca yerler ve böylece bitki tüketen hayvanlar, bitki enerjisini ekosisteme getirmede rol oynarlar. Hayvan toplulukları, yine mercan resifi, istiridye yatakları, midye yatakları gibi hayvan terimleriyle adlandırılan su ekosistemlerinin çoğuna hâkimdirler. Büyük hayvanlar direkt olarak durağan bitki topluluğunu yedikleri için karadaki beslenme zinciri, sudaki beslenme zincirinden daha kısadır. Örneğin çimen, ışığı kimyasal enerjiye dönüştürür, çimen bir antilop tarafından yenir ve antilop bir aslan tarafından yenir. Bu üç aşamalı bir beslenme zinciridir. Su ortamında küçük ve mikroskopik hayvanlar, bitki planktonlarını yiyerek en az bir aşama daha ilave ederler. Örneğin yosun, ışığı kimyasal enerjiye dönüştürür; yosunu yiyen planktonu küçük balıklar ve onları da yunuslar yer. Bu dört aşamalı bir beslenme zinciridir. Bir su ortamına girildiği zaman istense de istenmese de orada yaşayan organizmalarla etkileşime girilmiş olunur. Pasif etkileşimler en az etkisi olanlardır. Pasif etkileşimin çoğu, su yaşamını gözlemlene kategorisi içinde (organizmaların kendileri, organizma etkileşimleri ve dalgıçları ve organizmalar arasındaki etkileşim) kalır. Dalgıçlar su yaşamını seyrederek çok şey öğrenebilir (7).

Güncel tahminler, dünya genelinde 21.000 balık türü olduğunu ve bunların 4000'den fazlasının mercan resiflerinde bulunduğunu göstermektedir. Tropik ve ılıman sularda görülen balıkların çoğu aynı familyadandır. Ilıman veya tropik sulardaki balıkların her biri birkaç familyayı temsil eden gruplar altında toplanabilir. Bu gruplar (7):

- Kelebek, melek ve cerrah balıkları
- Akya, barakuda, mercan ve kefaller
- Takırtı ve homurtu
- Tropik balık, krom ve hamlet
- Orfozlar, levrek ve berber balıkları
- Papağan balığı ve kikla
- Kalamar, kocagöz ve kardinal balığı
- Horozbina, kaya balığı, çene balığı
- Pisi, istorpit, kertenkele ve kurbağa balığı
- Filefish, tetik, balon, kutu, öküz ve koç balığı, borazan balığı ve trampet
- Mıgırlar
- Köpek balıkları ve vatozlar

2.2.2.7. Gece Dalışı

Gündüz ziyaret edilen gözde ve tanıdık bir dalış bölgesini gece ziyaret etmek tamamıyla yeni bir dalış bölgesini ziyaret etmek gibi olabilir. Farklı kişilerin farklı nedenlerle dalış yapması gibi Gece Dalışı için de kişilerin farklı nedenleri vardır. Muhtemelen dalgıç sayısı kadar farklı neden olduğu söylenebilir ama beş neden sürekli tekrar edilir: doğal merak, sudaki organizmaları incelemek, eski dalış bölgelerine yeni bir bakış, dalmak için daha fazla olanak ve renkli dalışlar (7).

Dalgıçlar sırf heyecan için Gece Dalışı yapmak isteyebilirler ya da merak ettikleri canlılığı, gündüz dalışından olduğundan biraz daha değişik ve macera dolu bir şekilde keşfetmek isteyebilirler. Akşam karanlığında, tuzlu su ıstakozu veya tatlı su kedi balığı gibi gece ortaya çıkan hayvanlar aktif olurlar. Balıklar dâhil gündüz yaklaşılmaması zor olan birçok hayvan gece yaklaşılmamasına izin verirler. Çok iyi bilinen su türleri bile geceleri oldukça farklı görünür. Örneğin, mercan polipleri gece beslenmek için açılırlar ve resifin sert ve kaya gibi olması yerine daha süslü ve renkli görünmesini sağlarlar. Aynı eski dalış bölgesi, gece farklı bir çekiciliğe bürünür. Gündüz cazibesini kaybetmiş bazı dalış bölgelerine eski ışıltısını geri kazandırır. Gece Dalışı, tanıdık dalış bölgelerini yeniden ziyaret etmek için yeni bir neden oluşturur; çünkü karanlıkta su altı ortamı eskisi kadar tanıdık gelmeyecektir. Dalgıçlar, Gece Dalışının daha fazla dalış anlamına geldiğini fark edebilir. İş programının, gündüz dalışını imkânsız hale getirdiği günlerde işten sonra serbest zaman değerlendirilmesi olarak düşünülebilir. Su, renkleri soğurur, yani dalgıçlar ne kadar derine dalarlarsa doğal manzara o kadar renksizleşir. Bununla birlikte Gece Dalışı yaparken dalgıçların yanında fener olur ve huzmeleri filtreleyen su miktarı çok fazla değildir. Bu, gece renklerin daha canlı ve gündüz olduklarından daha gerçek görünmesi anlamına gelir. Su altı fotoğrafçılığı ile ilgilenenler için gecenin çarpıcı fotoğrafları dramatik bir arka fon oluşturur ve ilaveten gece canlıları ve davranışlarını görüntüleme fırsatı farklıdır. Bazı dalgıçlar, gece fotoğrafçılığının gündüz fotoğrafçılığından daha iyi olduğunu düşünür. Birçok dalgıç, Gece Dalışını özellikle tekmeden yapmaktan keyif alır. Tekmeden dalış yapmak, dalgıçları dalgayla boğuşmaktan ya da sığ suda yürümeye çabalamaktan kurtarıp giriş çıkışlarını basitleştirerek gece dalışlarını kolaylaştırır (7).

2.2.2.8. Mağara Dalışı

Sarkıt ve dikitleri ya da farklı şekillerdeki oyuk tarzı oluşumlarıyla su altında yer alan mağaralar, Rekreatif Dalış ile birlikte dönüşümün bir parçası oldu.

Mağara dalgıçları; akan su, düşük ya da görünmezlik, kafa karıştırıcı olası çıkışlar, dar geçişler gibi kısıtlamaları içeren doğal macera ortamlarını ziyaret ederler. Dalgıçlar, Mağara Dalışı yaptıkça daha eğlenceli ve çok yönlü beceriler geliştirebilir ve yapabilecekleri dalış çeşitlerini artırabilirler (48). Dalgıçların her iki tarafına -sırtlarına değil- yerleştirilen bir tüp kurulum sistemi olan 'sidemount' bugün teknik ve Mağara Dalışı uygulamalarında kullanılmaktadır. Yandan yapılandırılmalı tüpler ile dalış, tüpleri dalgıcın sırtı yerine yanında taşıyacağı anlamına gelir. Bu, sürtünmeyi azaltabilir ve birçok dalgıç için daha rahattır. Sidemount dalgıçları genellikle suya tutturulmuş iki küçük tüple dalarlar. Bu, özellikle arkadan monte edilmiş bir tüple karada taşıma veya suda hareket etme zorluğu çekenler için tüplerin taşınmasını ve bağlanmasını kolaylaştırır. Teknik dalgıçların tipik olarak ekstra silindir taşınması gerekir. Bir yan montaj ayarının kullanılmasının en iyi seçenek olduğu düşünülmektedir (49).

2.2.2.9. Tatlı Su ve İrtifa Dalışı

Tatlı su dağ gölleri genellikle soğuk, temiz ve berrak olup ilginç su yaşamına ev sahipliği yaparlar. Dağlarda oluşturulan suni göl ve rezervler de eşsiz dalış olanakları sunarlar. Bu doğal ve insan eliyle oluşturulmuş şaheserlerin tümü İrtifa Dalışı için özel prosedürler gerektirir. İrtifa Dalışı, dalgıca denizden uzakta, deniz seviyesi üstündeki karalarda doğa yaşantısı içinde dalış olanakları sunan bir Rekreatif Dalış türüdür.

Dağa çıkıldığı zaman dalgıçlar atmosfer içinde hava basıncının daha az olduğu bir irtifaya yükselirler. Deniz seviyesinin 300 metre üstünde, atmosferik basınç, deniz seviyesi için oluşturulan hesaplamaların doğruluğu hakkında soru işareti oluşturacak kadar düşer. Bu nedenle Rekreatif Dalış planlayıcısı kullanılırken, İrtifa Dalışı deniz seviyesinden 300 metre ve daha yükseğe yapılan herhangi bir dalış olarak tanımlanır. İrtifa Dalışı, atmosferik basınç değişikliklerinin hesaplanması için özel dalış tablosu veya bilgisayar uygulaması gerektirir. Gerekli İrtifa Dalışı kurallarına uymadan 300 metrenin üstünde dalmak, dekompresyonu, halk dilinde vurgun olarak bilinen hastalığın riskini artırır.

2.2.2.10. Bu Araştırma ile Keşfedilen Yeni Bir Rekreatif Tüplü Dalış

Türü: Gün Batımı Dalışı

Gün batımı, Dünya'nın dönüşünden dolayı Güneş'in ufukta kaybolması ya da batıya yönelmesi olarak anlaşılır (50). Akşam Güneş'in kaybolduğu veya gün ışığının söndüğü saatte ya da gün batımının hala birkaç saat uzakta olduğu zaman diliminde dünyadaki bazı dalış bölgelerinde ve su altı ortamlarında yapılan Rekreatif Tüplü Dalışların dalgıçlarda geniş aralıklı deneyimleri harekete geçirebileceği bu araştırma kapsamında öne sürülmektedir. Geçmiş dalış literatürü incelendiğinde Rekreatif bir dalış türü olarak Gün Batımı Dalışı hem bilimsel araştırmalarda hem de dünyadaki dalış birliklerinin ve sistemlerinin kaynaklarında yer almamaktadır. Bu nedenle yeni bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olarak Gün Batımı Dalışının literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır.

Güneş batarken ya da güneş battıktan hemen sonraki aydınlık, yarı karanlık veya akşam karanlığı esnasında gerçekleştirilen Rekreatif Tüplü Dalış türüne Gün Batımı Dalışı denir.

Gün batımı renkleri genellikle gün doğumu renklerinden daha parlaktır; çünkü akşamki hava sabahki havadan daha fazla parçacık içerir (51). Gün Batımı Dalışıyla su altı ortamına giren dalgıçlar, orada yaşayan organizmalarla veya canlı ve cansız oluşumlarla diğer dalış türlerinden farklı bir şekilde etkileşime girmiş olurlar. Su altı ortamıyla olan bu etkileşimler su yaşamını gözleme kategorisi içinde kalır. Gün batımıyla beraber dalgıçlar su yaşamını seyrederek çeşitli deneyim evrelerine sahip olabilirler. Gün batımında atmosferden geçen yol daha uzun olduğundan, mavi ve yeşil bileşenler neredeyse tamamen kaldırılır ve bu zamanlarda daha uzun dalga boylu turuncu ve kırmızı tonlar görülür. Dalgıçlar atmosferdeki bu değişimin yansımalarını gün batımıyla beraber su altı ortamlarında keşfedebilirler. Sığ derinliklerde daha az renk su tarafından soğrulduğu için ve alacakaranlık esnasında ışık az olduğundan, Gün Batımı Dalışında dalgıçların sığda kalmaları önerilir. Zayıf ışığa karşı en iyi çözüm, flaş kullanarak ışık ilave etmektir. Gün Batımı Dalışında su altı fotoğrafçılığı yapan dalgıçlar açısından flaş kullanımı önemlidir. Gün batımı esnasında dalışa başlayan dalgıçlar, dönüş yolunda ışığın azlığını daha yoğun bir şekilde hissedebilirler. Bu değişim, kısmen de olsa Gece Dalışı teknik ve prosedürlerinin Gün Batımı Dalışı için de geçerli olduğuna işaret eder.

2.2.3. Rekreatyonal Tüplü Dalış Deneyimi

Rekreatyonal dalgıçlar, kutup bölgelerinden tropik bölgelere kadar dünyadaki çeşitli su altı ortamlarını keşfedebilir, tuzlu ve tatlı suya, doğal ve beşerî su kütlelerine ve çeşitli rakımlara dalabilirler. Potansiyel dalış bölgeleri arasında okyanuslar, koylar, haliçler, göller, nehirler, su kaynakları, mağaralar, oyuklar, batık lav tüpleri, taş ocakları, barajlar ve hatta su altında kalan mayınlar bulunur. Bu durum, hemen hemen her su kütesinin potansiyel bir dalış bölgesi olduğu anlamına gelse de birçok dalgıç, dalış noktalarına yakın bir mesafede yaşayabilecek olanaklara sahip değildir ve dalışa katılmak için seyahat etmek zorundadır. Dalgıçların bazıları farklı dalış deneyimleri edinmek için seyahat eder ve küresel olarak tropikal sulardaki mercan resifleri en popüler dalış bölgeleridir (22,24,52).

Tüplü dalış, özel ilgi turizmi şeklinde kabul edilir (26,53,54). Bugün dalış topluluğunun büyüklüğü, Rekreatyonal Tüplü Dalışla ilişkili dalış turizminin günümüzde küresel turizmin önemli ve büyüyen bir bileşeni olduğu şeklindedir ve birçok yerel topluluk ekonomisi için önemlidir (17,18,53,55,56). Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda, dalış turizmi terimi, normal ikamet yerlerinden uzakta bir yere seyahat eden ve rekreatyonal tüplü dalışa katılmak için evden uzakta en az bir gece geçiren dalgıçları ve edindikleri dalış deneyimlerini ifade eder (53).

Tüplü dalış için muazzam çeşitlilikteki su altı ortamları, dalgıçlara geniş aralıklı deneyimlerle büyük çeşitlilikler sunar (57). Bu çeşitliliği ve bol biyolojik çeşitliliği veya belirli türleri, mağaralar ve oyuklar gibi su altı jeolojik oluşumları veya gemi enkazları, uçaklar, iskeleler ve diğer yapılar gibi çeşitli yapay resif formları takip eder. Mevcut çok çeşitli fırsatlarla, Rekreatyonal Tüplü Dalışın bu kadar popüler bir etkinlik olması veya dalış topluluğunun aktif ve hareketli bir yapıya sahip olması, dalgıç deneyimlerinin büyük bir titizlikle incelenmesini gerektirir (18,23,34,52,55). Dalgıç deneyimlerini daha derinlemesine, detaylı ve aynı zamanda bütüncül bir şekilde açıklayabilmek ve kavramsallaştırabilmek için araştırmacılar tarafından kullanılan genel, soyut ve rasyonel düşünce sistemlerine aşağıda değinildi.

2.2.3.1. Hür İrade Kuramı

1980'li yılların başında Deci ve Ryan tarafından uluslararası literatüre kazandırılan Self-Determination Theory (SDT), Türkçede Hür İrade Kuramı (HİK) olarak bilinir. HİK, deneysel temelli bir insan güdülenmesini, gelişimi ve iyi oluşu içeren bir

kuramıdır. Kuram sadece güdülenme düzeyinden ziyade, özerk (otonom) güdülenme, kontrollü güdülenme ve performans, ilişkiye ve iyi oluşa dayalı güdülenmenin ön görücü çıktıkları gibi güdülenmenin türlerine odaklanır. HİK, insanların yaşamla ilgili hedeflerini veya özlemlerini de inceleyerek, onların performans ve psikolojik sağlıklarına yönelik içsel ve dışsal güdülenmeye dayalı yaşam hedeflerini ele alır (58).

Deci ve Ryan'a göre içsel güdülenme; temel değerler, ilgi alanları ve kişisel ahlak anlayışı dâhil olmak üzere insanın belirli şekillerde davranmasını sağlayan iç sürücülerle açıklanır. Öte yandan dışsal güdülenme, dış kaynaklara dayanan belirli davranışlarda bulunma ve dışsal kazanımlara yol açması yönünde bir itici güçtür (Deci & Ryan, 1985). 'İdeal benlik' ile beraber ortaya çıkan içsel güdülenme ve başkalarının standartlarına uymaya yönlendiren dışsal güdülenme, tamamen karşıt gibi görünse de güdülenme türlerinden başka önemli bir ayrı tür vardır. HİK, özerk güdülenme ile kontrollü güdülenme arasında ayrım yapar (59).

Özerk güdülenme, iç kaynaklardan gelen güdülenmeyi ve bir faaliyetin değerini ve öz benlik algısıyla nasıl uyum sağladığını tanımlayan bireyler için dış kaynaklardan gelen güdülenmeyi içerir. Kontrollü güdülenme, dış düzenlemelerden oluşur; bireyin dış ödüller alma arzusundan veya ceza korkusundan etkilendiği bir güdülenme türüdür. Öte yandan içe dönük düzenleme, utançtan kaçınma, onay alma ve egoyu koruma gibi 'kısmen içselleştirilen faaliyetler ve değerler'den gelen güdülenmedir.

Bir birey, özerk güdülenme tarafından yönlendirildiğinde, kendini yönetir ve özerk hissedebilir; birey kontrollü bir güdülenme tarafından yönlendirildiğinde ise belirli bir şekilde davranması için baskı hissedebilir ve bu özerkliği çok az deneyimleyebilir (59).

Güdülenme, hür iradenin olmadığı ve hür iradenin olduğu iki uçlu spektruma sahip bir süreç olarak açıklanabilir (Tablo 1'e bakınız). Spektrumun sol ucunda, bir bireyin tamamen özerk olmadığı, konuşamadığı ve ihtiyaçlarının herhangi birini karşılama konusunda mücadele içinde olduğu güdülenmeme düzeyi yer alır. Güdülenmemenin bir aşama ilerisinde, güdülenmenin dışsal olduğu, dış itaat sonucu düzenlendiği, kabul edildiği ve dışsal ödül ya da cezaya bağlı olarak devreye girdiği bir düzey söz konusudur. Dışsal güdülenmenin bir sonraki seviyesinde güdülenmenin biraz dışsal olduğu, egoyu korumak için öz kontrol çabasının ve içe bağlı ödül ya da ceza durumuna yönelik bir çabanın sarf edildiği düzey bulunur. Tanımlanan düzenlemede güdülenme biraz içseldir ve bilinçli değerlere dayanır ve birey için kişisel olarak önemli olandır. Dışsal güdülenmenin son adımı, içsel kaynakların ve kendini tanıma arzusunun, bireyin

davranışına rehberlik ettiği bütünleşik düzenlemedir. Sürekliliğin sağ son ucu, içsel kaynaklar tarafından tamamen güdülenen bireyi gösterir. İçsel düzenlemede birey, kendini güdüler ve kendi kararını verir ve ilgi, haz ve içinde bulunduğu davranış veya faaliyetin doğasında var olan memnuniyet tarafından yönlendirilir (60).

Hem iç hem de dış güdülenme, insan davranışının son derece etkili belirleyicileridir ve her ikisi de HİK'in belirlediği üç temel ihtiyacı karşılamaya itmektedir: özerklik, yeterlik ve ilişkili olma. “Özerklik” bileşeninde insanlar kendilerinin yönlendirici olduğunu ve yaşamları üzerinde kontrol sahibi olduklarını hissederler. En önemli husus, insanların kendi davranışlarını kontrol ettiklerini hissetme ihtiyacıdır. ‘Yeterlik’ bileşeniyle ortaya çıkan ihtiyaçlar ise insanın başarısı, bilgisi, becerileri ve kendisi için önemli olan görev üzerinde yetkilerini geliştirmesi ve ustalaşmasıdır. ‘İlişkili olma’ (ayrıca bağlantılı olma olarak da bilinir) bileşeni, insanın başkalarına ait olma ve başkalarına bağlı olma hissine sahip olması durumuyla açıklanır. Sosyalliğe ve diğer insanlarla ilişki içerisinde olmanın önemine vurgu yapan bileşen, çevreyle ilişki içerisine girildiğinde özerk davranışlardan taviz verilmemesi gerektiğini savunur (59).

HİK, içsel ve dışsal güdülenmenin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılması için iki alt kuram sunar. Bu alt kuramlar, sosyal faktörleri ve dışsal güdülenmeyi etkileyen çeşitli bağlamsal faktörlerin dereceleri bakımından içsel güdülenmeyi açıklamaya yardımcı olan Bilişsel Değerlendirme Kuramı (BDK) ve Organizmik Entegrasyon Kuramıdır (OEK). BDK'ye göre, içsel güdülenme, etkinlikteki sosyal ve çevresel faktörlere bağlı olarak kolaylaştırıcı veya zayıflatıcı olabilir. İhtiyaç Teorisine atıfta bulunan Deci ve Ryan (58,60), bir etkinlik yaparken yetkinlik duygularına yön veren kişiler arası olayların, ödüllerin, iletişimin ve geri bildirim söz konusu etkinlik için içsel güdülenmeyi artıracaklarını iddia eder. Bununla birlikte birey, performansını kendisi belirlemiyor veya bu etkinliği gerçekleştirmek için özerk bir seçeneğe sahip olduğunu hissetmiyorsa bu içsel güdülenme seviyesine ulaşamaz. Bu nedenle yüksek düzeyde içsel güdülenme için iki psikolojik gereksinimin karşılanması gerekir: Birincisi ‘yeterlilik’. Böylece etkinlik, kendini geliştirme ve etkinlik duygularına yol açar. İkincisi, seçilen faaliyetin performansının kendi kendine başlatıldığı ya da kendi tarafından belirlendiği için ‘özerkliğe’ duyulan ihtiyaçtır. Dolayısıyla BDK, güdülenmenin içsel olması ve bireye hitap etmesi gerektiğini savunur. Aynı zamanda özerklik ve yetkinlik gereksinimlerinin sırasıyla desteklenip engellenmesine bağlı olarak içsel güdülenmenin artırılacağı veya zayıflatılacağı anlamına gelir (61).

İkinci alt kuram, dışsal güdülenmede özerkliğin ne ölçüde bulunduğuna bağlı olduğuna odaklanan Organizmik Bütünleşme Kuramıdır (OBK). Başka bir deyişle dışsal güdülenme, faaliyetin değerinin içselleştirilmesine ve bütünleşmesine göre değişir. İçselleştirme, bir faaliyetin değerinin ne kadar iyi hissedildiğini gösterirken bütünleşme, dış düzenlemeden kendi kendine düzenlenen versiyonuna bireysel dönüşüm sürecini açıklar. Bu nedenle, OBK varolan farklı dışsal güdülenme seviyeleri ve içselleştirme ve bütünleşme süreçleri hakkında daha büyük bir perspektif sunar; bu da sonunda kendi içsel neşesi ve değeri için etkinliğin gerçekleştirilmesinin özerk seçimine yol açabilir (61).

HİK, aynı zamanda spor katılım ve başarı araştırmalarında verimli bir şekilde uygulanmaktadır. Bu araştırmalarda içsel güdülenmenin hedeflere ulaşma açısından dışsal ödüllere göre çok daha etkili bir davranış iticisi olduğunu gösterir.

Güdülenmeyenlerin (içsel ya da dışsal faktörler tarafından güdülenemeyen) ya da dış düzenleme tarafından güdülenenlerin, spor takımlarından ya da liglerden ayrılma olasılığı daha yüksektir ve haz alma, özerklik ya da ilişkide olma ihtiyacı kavramlarına daha az ihtiyaç duyarlar (62). Hür iradesiyle güdülenenlerin zamanla egzersiz yapma ve Csikszentmihalyi'nin akış kuramında (63) ifade ettiği 'akış durumuna girme' olasılıkları daha yüksektir. Hür iradeyle güdülenenler, algılanan bir yetkinliğe ve psikolojik iyi oluşa (well being) sahiptir (64).

İnsanlar neden su altına dalmak isterler ve bu isteklilik onları hangi deneyimlere götürür? İnsanların su altı dünyasıyla olan etkileşimi ve entegrasyonu güçlü tarihsel bağlantılara sahiptir (17). Bir sürü bilinmezliği derinliklerinde saklayan su altı dünyasını keşfetme arzusu muhtemelen hep var olmuştur. İnsanlar yeryüzünde yürümek için yaratılmışlar. Ancak erken tarihten itibaren iki şeye arzu duymuşlar: 'kuşlar gibi uçmak ve balıklar gibi yüzmek' (65). Günümüzde araştırmacılar, insanların 'balıklar gibi yüzmek' arzusunun altında yatan etmenleri, yani Rekreatif Tüplü Dalış yapma nedenlerini incelemektedir. Araştırmalar, her dalgıcın aynı şekilde tüplü dalışa güdülenmediğini göstermektedir.

Dalgıçları Rekreatif Tüplü Dalışa güdüleyen en önemli faktörler, bol miktarda deniz yaşamı görme (26,55,73–76,56,66–72), aynı fikirdeki bireylerle etkileşimde bulunma ve aile ve arkadaşlarla beraber zaman geçirerek bağları güçlendirme gibi dalışın sosyal yönlerinden faydalanan (56,67,69,70,77,78), su altı ortamının huzur ve sükûneti ile gevşeme, rahatlama ve keyif alma (69,78–81), meydan okuma ve macera (56,66–69,72,81) ve su yaşamını öğrenmektir (67,68,77,82).

Rekreasyonel Tüplü Dalışa dalgıçları güdüleyen diğer popüler etmenler su altı jeolojik oluşumlarını görmek için yeni deneyimler elde etme (26,56,67,73), Denizatları, deniz iğnelileri (syngnathids) ve deniz yumuşakçası gibi küçük türlerin yanı sıra (77,83), köpekbalıkları, vatozlar ve kaplumbağalar gibi devasa deniz canlıları dâhil olmak üzere belirli deniz yaşamı türlerini görmeyi istemektir (66,67,70,77,82,84–87). Dalgıçların su altı ortamlarında edindikleri hazza dayalı deneyimler için bulunan güdüleyici unsurlar, su altı ortamlarının kalabalık olmaması (25,66,67,81,88–90), su altındaki iyi görüş (26,56,66–68,70,76,91) ve sıcak sudur (67,70).

Tablo 2.1. Hür İrade Süreci Spektrumu

Hür İradenin Olmaması		Hür İradenin Olması	
Güdülenme Türü	Güdülenmeme	Dış Güdülenme	İç Güdülenme
Düzenleme Türü	Düzenlemenin Olmaması	İçeride Yanıtlanmayan Düzenleme	Tanımlanan Düzenleme
Güdülenme Kaynağı	Kişisel Olmayan	Biraz Dışsal	Biraz İçsel
Güdülenme	İçsel Olmayan,	Öz Kontrol,	Uyum,
Düzenleyicileri	Değersiz,	Ego,	İlgi,
	Önemsiz,	Dışsal	Eğlence,
	Kontrol Dışı	Ödüllendirme,	Öz Haz
		Dışsal Cezalandırma	Öz Sentezleme

2.2.3.2. Su Altında Konfor

Araştırmacılar, konforun fiziksel, psikolojik ve çevresel açıdan iyi oluş (well-being) üzerinde öneminin olduğuna dair hemfikir olsalar da (92,93) onu tanımlamak güçtür (94,95). Konfor terimi, duygusal ve manevi bir destek kaynağı olarak kabul edilen on sekizinci yüzyıla kadar uzanabilir (96). On sekizinci yüzyıldan sonra konfor, fiziksel ihtiyaçları iyileştirme kapasitesi de dâhil olmak üzere başka şeyleri temsil etmekteydi. Konfor dili; lüks, kolaylık, gereklilik, değer, durum ve değer sembollerini yansıtacak şekilde genişletildi (97).

Konforla ilgili literatürde üç aşamalı bir taksonomi yer alır. Bu taksonomi, konforun insanın çevresine uygunluğu (rahatlığı), olumsuz deneyimin olmaması (rahatlama) ve bir yenileme hissi (aşkınlık) ile ilgili olduğunu gösteren çok yüzlü anlamları destekler. Ayrıca konfor deneyiminin fiziksel, sosyal, psikolojik ve çevresel olmak üzere dört bağlamda anlaşılması gerektiği ifade edilir (94).

İnsanların turizm ve konaklama hizmetlerinde konfora ulaşma beklentisi vardır (98,99). Nicel bir araştırmada konfor, deneyim kalitesinin bir göstergesi olarak ifade edilirken (100), bir diğer araştırmada konfor, kısmen turist deneyimlerinden ortaya çıkan memnuniyet olarak ifade edilir (101). Bu çalışmaların her ikisinde de, konforun fiziksel ve sosyal yönleri yansıtılırken başka bir araştırmada konfor, bir kişinin bedeni ile mevcut fiziksel çevresi arasındaki öz bilinçli memnuniyeti olarak anlaşılmaktadır (97). Modern toplumda konfor, sağlıklı ve dengeli bir yaşam tarzı elde etmede önemli bir role sahiptir (102).

Araştırmacılar sakin bir yaklaşım izleyen ya da düşük kişisel etkiye sahip olan faaliyetlerde konforun açığa çıkabileceğini ifade ederler (103,104). Kay Dimmock, Rekreatif Tüplü Dalış ile konfora ulaşma potansiyelinin yüksek olduğuna vurgu yapar (105).

Tablo 2.2. Rekreatif Tüplü Dalışta Su İçi Konfor Deneyimi

Bağlam	Koşul	
Fiziksel	Aşinalık	Zahmetsiz Olma
Sosyal	Paylaşım	Güven
Psikolojik	Rahatlama	Özgür Olma
Görsel	Su Berraklığı	Denizel Özellikler

Buna göre Dimmock, fenomenoloji ve devamında gömülü teori yöntemini kullandığı araştırmasında dört konfor bağlamına işaret eder: fiziksel, sosyal, psikolojik ve görsel. Her bağlamda iki önemli koşul (alt temalar) yer alır. Bunlar fiziksel konfor için aşinalık ve zahmetsiz olma, sosyal konfor için paylaşım ve güven, psikolojik konfor için rahatlama ve özgür olma ve görsel konfor için ise su berraklığı ve denizel özellik koşullarıdır (105).

Dalışlar zahmetsiz olduğunda dalgıçlar fiziksel olarak rahatlayabildikleri için su altında konforu deneyimler. Suyun kaldırma kuvveti devreye girdiğinde, dalgıçlar ortadaki yüzerlikleriyle süzülerek hafiflik hissine (feeling of freedom ya da weightlessness) kapılıp fiziksel konforu deneyimler (105).

Sosyal açıdan bakıldığında su altında kişiler arası ilişkilerin olumlu olması durumunda konfor mümkündür. Sosyal olarak dalgıçlar tanıdık biriyle su altı deneyimlerini paylaşma fırsatına sahip olduklarında konfora ulaşırlar. İkinci bir koşul da dalış arkadaşlarını tanımaktan kaynaklanan güven duygusudur. Tanıdık bir dalış arkadaşı, dalış grubu için bir tür destek ve güvenilirliktir. Tanıdık biriyle dalış yapmak, herkesin dalış grubundaki becerilerinin ve yeteneklerinin farkında olduğu anlamına gelir. Aile ve arkadaşlar, bazı katılımcılar için tüplü dalışın merkezi konumundadır ve birlikte ilişkiler kurmaya katkıda bulunurlar (105).

Fiziksel ve sosyal bağlamlardaki konfora ek olarak dalgıçlar, konforu deneyimlemeyi psikolojik bir bağlamda dile getirirler. Tecrübe, kaygı ve korkudan arındırılmış konforlu bir zihne ulaşılabilmesine işaret eder. Zihinsel olarak konforlu olmak, dalgıçların zihinsel olarak serbest bırakılma hissine ve bir dalışın keyifli yönlerini deneyimlemesine olanak sunar (105).

Dalgıçlar su altında konforu, görsel deneyimler edinerek de sağlarlar. Su altında olmanın görsel yönü ile dalgıçların konfora ve hazzı ulaşması mümkündür. Dalış sırasında temiz ve berrak suyun olması, dalgıçların rotalarını kolayca görebileceği ve su altı ortamını gözlemleyebileceği anlamına gelir. Görsel konforu açığa çıkaran ikinci koşul ise dalgıçların, balık, mercan ve köpekbalıkları gibi türler dâhil olmak üzere gözlemedikleri su altı dünyasının ayrıntıları ve özellikleridir (105).

2.2.3.3. Su Altı Ortamını Keşfetmek: Beden ve Duyu Merkezi

Son yıllarda coğrafya alanında duyuların önemini ele alan akademik araştırmalarda bir artış görüldü (106–108). Bu çalışmalarda bedenin önemine vurgu yapıldı (107). Böylelikle duyu yoluyla edinilen deneyimleri somutlaştırma (embodiment)

konusu coğrafyanın ilgi alanı haline geldi ve insanın beden yoluyla düşündüklerinin yanı sıra beden yoluyla hissettiklerinin araştırılması da gerekli bir hal adlı. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda, sadece duyu ürününü ele almak yerine, duyuların (olumlu ya da olumsuz) nasıl üretildiği ve deneyimlendiği üzerine odaklanılmaktadır (108). Örneğin, Colls araştırmasında kıyafet satın alan kadın müşterilerin duyusal deneyimlerini somutlaştırma çabalarına yönelik dinamikleri keşfetmeyi amaçlar (108). Başka bir araştırmacı olan Saville ise parkur katılımcıları ile kentsel çevrenin sert yapısı arasındaki ilişkinin çok katmanlı bir korku duygusu uyandıran durum olduğuna dikkat çekmektedir. Bu duygunun karmaşıklığını bilen araştırmacı, korku ile açığa çıkan engelleri ve uygulamayla somutlaşan katılım için potansiyel olasılıkları not eder. Daha sonra, bedensel düzeyinde yaşanan önemliliğin (kıyafetler, tuğla duvarlar vb.) ve sosyal ya da mekânsal konum hakkındaki bilincin sadece duygusal etkilerinin olmadığı, aynı zamanda duyular tarafından harekete geçen deneyimlere dayalı etkilerinin de olduğunu ortaya koyar (109).

Duyusal katılım; sürekli bir yer, mekân, insan ve manzarayı keşfetme ve hatırlama sürecinde harekete geçen somut duyu yelpazesi olarak açıklanabilir.

Rekreasyonel Tüplü Dalış aracılığıyla belirli bir su altı ortamında maddeyle (suyun fiziksel ve kimyasal özellikleri) bütünleşmenin, dalgıçların vücutları üzerindeki bedensel (somatic) etkilerine ve bu etkilerin duyusal anlamda nasıl harekete geçerek deneyimlere dönüştüğüne odaklanan araştırmalar literatürde sınırlı sayıda da olsa yer alır (6,79,110).

Rekreasyonel dalgıçların duyular yoluyla edindikleri deneyimleri anlayabilmek ve somutlaştırabilmek için su altı ortamının fiziksel ve kimyasal kural ya da kanunlarını ve su yaşamı oluşumlarını bilmenin önemli olduğu ifade edilebilir.

Dalgıçlar, su dışında normal, bilindik ve rahat bir şekilde hissedebilir, duyabilir, görebilir ya da hareket edebilirler; çünkü buna alışkınlardır. Ancak su altında dalgıçlar, hissetmenin, duymanın, görmenin farklı olduğu yeni bir ortam içindedirler. Havadan yaklaşık 800 kat daha yoğun olan su, basınç oluşturur, cisimlerin yüzerliğini etkiler ya da ısı, ışık ve sesin su içinde farklı davranmasına neden olur (14,111–114).

Dalgıçlar genellikle basıncı hissetmezler çünkü insan vücudu esas olarak sudan oluşur. Suyun sıkışma özelliği yoktur ve basıncı eşit olarak insan vücudunun tamamına dağıtır. Tek istisna, içerdeki havanın basıncını hisseden vücut hava boşluklarıdır. 10 metre su (deniz suyu) atmosferle aynı basıncı uygular (1 ata/bar). Bu nedenle su altında inilen her 10 metre için 1 ata/bar basınç ilave edilir. 10 metre derinlikte, biri havadan biri

de sudan olmak üzere 2 ata/bar basınç vardır. 20 metre derinlikte ise dalgıçlar, 3 ata/bar basınç hisseder ve basınç değişimi bu orantıda devam eder (113).

Suda yer alan bir cisim, taşıdığı su miktarının ağırlığına eşit bir kuvvetle yüzerlik kazanır. Eğer bir cisim batmıyor, yüzüyorsa pozitif yüzerlikli, eğer batıyorsa negatif ve ne batıyor ne de yüzüyorsa nötr yüzerlikli olarak nitelenir. Bir cismin yüzmesine yönelik yüzerlik değişikliği daha fazla yüzerlik kazanma ve batmasına yönelik basınç değişikliği de daha az yüzerliğe sahip olma olarak tanımlanır (113).

Su ve ısı ilişkisine bakıldığında, suyun ısıyı büyük miktarda ve hızlı şekilde emdiği anlaşılır. İki eşit kütleli su ve havanın sıcaklığını aynı miktarda arttırabilmek için suya havadan 4 kat fazla ısı uygulamak gerekir. Buradan, su içinde ısı kaybının havaya oranla dört beş kat daha hızlı olacağı sonucu çıkartılabilir. Olaya hacimsel açıdan bakıldığında ise suya uygulanması gereken ısı enerjisi miktarının, havaya uygulanması gerekenden 1000 kere daha fazla olması gerektiğidir. Su içindeki bir dalgıç, vücut ısını havadan 3470 kez daha fazla kaybeder (14).

Tablo 2.3. Rekreatyonel Tüplü Dahışla Su Altı Ortamlarında Edinilen Temel Duyusal Deneyimler

Kategori	Bağlam	Koşul	
Suyun Fiziksel Özellikleri	Yoğunluk	Basınç ve Hacim	Dokunma Duyusu
		Yüzerlik	
		Isı	Görme Duyusu
		Işığın Kırılması	
Işığın Soğrulması	İşitme Duyusu		
Ses			
Su Yaşamı	Cisimler	Doğal Cisimler	Görme Duyusu
	Canlılar	Yapay Cisimler	
		Bitki Türleri	
		Hayvan Türleri	

Karada olduğunda farklı deneyimlenen diğerk bir duyu olan işitme, su altında tuhaf ve gariptir. Ses, sudaki akustik enerjiyle havadan yaklaşık dört kat daha hızlı hareket eder ve su altını yalıtılmış bir ortama dönüştürür (113). Bu, dalgıçlar için su altında ‘terapötik rekreasyon’ fırsatı sağlayabileceği gibi (115,116), problematik olarak onların, sesin kökenini belirleme yeteneğini de etkiler ve bu yüzden sözlü iletişim su altında pratik değildir (14).

Su, ışığı da etkiler. Işık, sudan havaya girerken hız değiştirdiği zaman (dalgıç maskesine girerken olduğu gibi), yönünü hafifçe değiştirerek %33'lük bir görüntü

büyümesine ve %25'lik görüntü yakınlığına neden olur. Bu, dalgıçların bakış açısına göre cisimlerin daha büyük ve yakın görülmesine neden olur. Su, ışığı diğer şekillerde de etkiler. Dalgıçlar suyun altında alçaldıkça ışığın azaldığını hissederler. Bunun nedeni ışığın su yüzeyinden yansması, su içindeki partiküllere çarparak dağılması ve suyun ışığı direkt olarak soğurmasıdır. Yine de su, ışığı hep aynı şekilde soğurmaz. Beyaz ışık, su içinde yol aldıkça su, renkleri tek tek soğurur; önce kırmızı, sonra turuncu ve sarı, yeşil ve en son mavi. Bu, dalgıçların derine indikçe cisimlerin renklerini belirleyebilmeleri için bir su altı el feneri kullanmalarını gerektirir (113).

Karasal ortamdaki bariz şekilde farklı olan su altı ortamları, özellikle rekreasyonel dalgıçları bedensel dokunma yoluyla edinebilecekleri çok farklı duyu deneyimlere götürebilir. Öte yandan, sadece dokunma duyusuna odaklanmak, diğer duyu deneyimlerinin varlığının olmadığı anlamına gelmemelidir. Eve Sedgwick, dokunma duyusunun tek başına diğer duylarla benzer olmadığını, ancak dokunma ve görme duyusu arasında sınırda olduğunu belirtir. Aslında görsel ve dokunmaya dayalı duyunun ötesindeki işleme gibi diğer duylar (dalga sesini duymamız gibi) doku algısına katılır (117). Bu durum, Mark Paterson'ın açıklama getirmeye çalıştığı gibi, çoklu duyu durumunu değil, duyların birlikte çalıştıkları sırada karmaşıklığını kabul etmektir. Paterson'ın tüm formlarında dokunma duyusuyla ilişkili olduğunu belirttiği haptik (haptic) sistem, dokunma duyusunun karmaşık bir duyu aygıtı olarak nasıl harekete geçtiğini keşfetmeye yönelik anlayış kazanmaya yardımcı olur (118,119). Haptik sistem, ciltteki basınç, sıcaklık ve ısı aracılığıyla beden ve çevre arasındaki teması kaydeder. Bu sistem, bedensel duyları içerdiği için, belirli bir derecede dış temasın ötesine giderek, kaslardaki sinir uçları tarafından sağlanan bir bilgi bağı, bedensel reseptörler, tüy hücreleri ve vestibüler (vestibular) kanallardaki vücut sıvıları (iç kulak), kinestezi (kinaesthesia) olarak bilinen süreçlerle bir görevdeşlik içerisinde beraber işe koşular (119–121). Kaslarda, tendonlarda ve eklemlerde hissedildiği gibi hareket hissini barındıran kinestezi (118,122,123), dalgıçlar tarafından içinde bulunulan ortama uyum sağlama, somut olarak bütünleşme ve özellikle de dokunarak temas etme sonucu harekete geçen duyu deneyimleri keşfetmede büyük bir öneme sahiptir (4,115,116). Dalışta vestibüler sistem, bedensel oryantasyonu sağladığı için yüzerlik algısı ile iç içe geçer ve dalgıcın dengede kalması için diğer bedensel duylarla çalışır. Bedensel olarak “dokunma” kavramına dikkat çekmek, bedenin visseral (visceral), bilinçsizce ve bilişsel yollarla ortamı nasıl tanıdığı ve bütünleştiğine yönelik bir anlayış kazanmayı gerektirir. Bu anlayış, dalgıçlar için sessiz ve hareketli bir şekilde onları saran suyun akışkanlığında

vücut pozisyonlarını korumaları için edinmeleri gereken bilgi ve gerekli beceriler olarak açıklanabilir (121).

Elizabeth R. Straughan, karasal ortamdan farklı olarak dalgıçları çevreleyen ve orta suda askıda kalmalarını sağlayan suyun önemine ve dalgıçlardaki duyuşal deneyimleri nasıl somutlaştırdığına vurgu yaptığı araştırmasında, su altında bir nesneyi kavramak için el ve parmaklarla uzanarak gerçekleştirilen kasıtlı dokunuşun çok önemli bir duyuşal deneyim olduğunu ifade eder. Tüplü dalışın meditasyonla ilgili kapasitesini ortaya koyan Straughan, su ortamının bazı dalgıçlar için tedavi edici (terepötik rekreasyon) bir özelliğinin olduğunu da savunur (4).

Bedene, öznelliğe ve turizm faaliyetlerinin deneyimsel yönlerine katkıda bulunmaya çalışan Stephanie Merchant, turistlerin su altı manzarasıyla olan karmaşık, değışen ve karşılıklı duyuşal deneyimlerinin bağlantısını göstermeyi amaçlar. Merchant, aynı zamanda su altı dünyasını, bir kişinin yer çekimine karşı direncinin farklı hafiflik duyuşaları ile sonuçlandığı bir ortam olarak tanımlar. Dalgıçlar, yatay ve dikey olarak ya da su altında herhangi bir konumda zahmetsizce süzülebilirler ve akıntıya karşı ya da akıntıyla beraber yüzebilirler (115,116).

Carrie Moore'nin yürüttüğü araştırması, Yeni Zelanda'daki sörf ve Rekreasyonel Tüplü Dalış sektörünün gelecekteki politika kararlarını iyileştirmeyi ve insan ve deniz ortamının manevi (spiritual) bağlantıları hakkında bilgi sahibi olmayı içerir. Moore, hem sörf hem de Rekreasyonel Tüplü Dalış yapmanın çoğu katılımcı için manevi bir deneyime yol açtığına dikkat çeker (110). Manevi deneyimlerin edinilmesinde haptik sistemle beraber devreye giren hislerin ve bedensel algıların merkezi bir role sahip olduğu söylenebilir.

Rekreasyonel Tüplü Dalışla dalgıçlar, özellikle sembiyoz (symbiosis), su bitkisi, su altı ekolojisi ve hayvan habitatlarını içeren su ortamının manzaralarını, hareketliliğini ve dinamiklerini 'görme' duyuşuyla keşfetme fırsatı bulabilirler. Rekreasyonel Tüplü Dalış, maceraya dayalı olarak denizde vahşi yaşamı 'gözlemleme' gibi nispeten daha pasif etkinlikler içerir (124). Benzer şekilde, Rekreasyonel Tüplü Dalış, birinci elden görme duyuşuyla somutlaştırılacak benzersiz ve heyecan verici bir deneyim potansiyeli olan belirsizlik ve bilinmezlik elementlerine sahiptir (125). Phirum Kunthea, çoğu rekreasyonel dalgıcın deniz altındaki yaşamı izleyerek, daha önce hiç görülmemiş nadir su altı canlı ve cansız oluşumlarını görerek ve su altında fotoğraf çekerek görme duyuşlarına yönelik deneyimlerini somutlaştırdıklarını belirtir (5).

2.2.3.4. *Hedonic ve Eudaimonic Yaklaşımlar*

Rekreasyonel Tüplü Dalış, benzersiz ve heyecan vericidir çünkü dalgıçlar sosyal, kültürel ve mekânsal bir gerçeklik olarak deneyimleri harekete geçiren çok yönlü olumlu duygular edinebilirler (4,6,12,79,115,116). Bu duygular ‘olumlu psikoloji’ ile derinlemesine ve kapsayıcı bir anlayış kazanabilir (126,127).

Olumlu psikoloji (126), iyi oluş ve mutluluk temaları altında iki ana zıt felsefi yaklaşım olan *hedonic* ve *eudaimonic* yaklaşımlar ile daha iyi anlaşılabilir. Her iki yaklaşım da mutluluğa odaklanır; ancak *hedonic* yaklaşım, mutluluğu haz, rahatlık ve hazzla atfeder; *eudaimonic* yaklaşım ise mutluluğu birey ve toplum için anlamlı olan karmaşık hedeflere ulaşma becerisine atfeder.

Olumlu psikolojinin öznellik aşamasında yer alan *hedonism* kavramının esas ilgi alanı, yaşamaya değer bir yaşamdan yüksek derecede memnuniyet elde etmek için olumlu nitelikleri artırarak hayattaki en kötü şeyleri onarmaktır. İyi oluş çerçevesinde, *hedonic* yaklaşım mutluluğa, yaşamdaki hazzla ve konfora odaklanarak bu temaları üst düzeye çıkartmaya çalışır (128). Psikolojide araştırmacılar, üç bileşenden oluşan mutluluğu (yaşam memnuniyeti, olumlu ruh hali ve olumsuz ruh hali yokluğu) indekslemek için öznel iyi oluş değerlendirmesini (subjective well-being assessment) kullanırlar (129). İnsan duyularına dayanan *hedonism*, öznel iyi oluş ve özel olarak haz üzerine odaklanır. Bununla birlikte Krippendorf, yalnızca *hedonic* yaklaşımın baskın bir seyahat güdüsü olduğu turistlerde önemli azalmalar olabileceğini ileri sürer. Krippendorf, turizmin yalnızca iş stresinden uzaklaşmak için bir toparlanma ve kurtuluş mekanizmasından daha fazlası olduğunu belirtir (130). Hall ve Weiler, “gerçek bir turizm ürününün, derinlemesine tatmin edici bir amaç için çekici bir varış noktasını ziyaret etmek” olduğunu söyler (131). Bu durumun, *eudaimonic* yaklaşımı keşfetmeye olan ihtiyacı tetikler nitelikte olduğu söylenebilir.

Bir Yunan felsefi kavramı olan *eudaimonism*, basit bir şekilde iyi hayat ya da iyi oluşa erişmedeki insan gelişimi (human thriving ya da flourishing) olarak tanımlanır (128). *Eudaimonic* yaklaşımın esas ilgi alanı, özel olarak duygusal deneyim, öznel iyi oluş ve çoklu duygusal deneyimlerle hazzı maksimize etmektir. Bununla birlikte, *eudaimonic* yaklaşım ‘erdem’ kavramını benimseyerek *hedonic* yaklaşımdan farklılaşır ve iyi oluşun salt mutluluktan daha fazlasını içerdiğini savunur. Bu nedenle, bu yaklaşım tam olarak tatmin edici bir süreç, uzun vadeli iyi oluş, yaşam hedefi, kişisel gelişim ve psikolojik iyi oluş konularına odaklanarak dünya çapında yaşamaya değer bir yaşam kavramına

ulaşmayı hedefler (128). Aristoteles için en büyük iyilik, en büyük erdem ve hazzı içeren bir mutluluk olan *eudaimonia* kavramıdır (132). *Eudaimonic* yaklaşımın amacı, kişisel gelişim arayışı, kişinin potansiyelini geliştirme, kişisel mükemmelliği sağlama ve başkalarının yaşamlarına katkıda bulunma arayışıdır (128). Frederickson'a göre, insanlar tutkulu oldukları faaliyetlerde erdemlerini ve güçlerini geliştirdiğinde iyi yaşam ortaya çıkar (133). Pearce, *eudaimonic* yaklaşımın turizm bağlamında olduğunu, yaşam kalitesi konularına odaklandığını ve uzun vadeli memnuniyeti tanımlamanın bir yolu olduğunu öne sürer (134). Fuchs, Reichel ve Shani'nin araştırması, dalgıçların *eudaimonia* felsefesine ulaşmak için güdülendiklerini vurgular (135).

Eudaimonic yaklaşım, OMM (Otantik Mutluluk Modeli) ya da İngilizcede AHM (Authentic Happiness Model) insan mutluluğunun üç temel belirleyicisi kullanılarak daha iyi anlaşılabilir. Bu belirleyiciler arasında olumlu duyguları içeren hazların deneyimlenmesi ya da tadına varılması, etkinlikle bütünleşme, etkinliği anlamlandırma ya da anlamlı etkinliklere katılma yer alır. Eğer bir kişi bu üç unsuru yaşıyorsa o kişinin mutlu ve tatmin olması beklenir (136). OMM'nin turizm aracılığıyla iyi bir yaşantıya yol açabilecek olumlu deneyimleri teşvik etmedeki rolünü ortaya koymak için *eudaimonic* yaklaşımın kullanılması önerilir (134,137,138). Balvinder Kaur Kler ve John Tribe, Rekreatyonel Tüplü Dalışta *eudaimonic* yaklaşım çerçevesinde uzun vadeli iyi oluş ve mutluluk kavramlarını değerlendirmek için OMM'yi benimser. Araştırmacılar, bu özel ilgi alanının katılımcıları iyi bir hayata götürebilecek öğrenme ve kişisel gelişim eylemlerinden anlam çıkartma ve tatmin olma ya da dalmaya güdülenme gibi olumlu deneyimler kazandırabileceğini ifade ederler (6).

2.2.3.5. Genişletme ve İnşa Etme Teorisi: Olumlu Duygular ve Anlam

Barbara Fredericson'ın Genişletme ve İnşa Etme Teorisi (Broaden and Build Theory), keyif, ilgi, memnuniyet ve sevgi dâhil olmak üzere bir olumlu duygu alt grubunun biçimini ve işlevini tanımlar. Bu olumlu duygular, bireyin anlık düşünce-eylem repertuarını genişletmesinde kilit bir unsurdur: keyif (oyynamak, limitleri zorlamak ve yaratıcı olmak için dürtü oluşturmak), ilgi (keşfetmek, yeni bilgiler edinmek, deneyimlemek ve süreç içinde kendini geliştirmek için dürtü oluşturmak), memnuniyet (mevcut yaşam koşullarının tadını çıkartmak ve bu koşulları yeni öz ve dünya görüşüyle bütünleştirmek için dürtü oluşturmak) ve sevgi (güvenli ve yakın ilişkiler içinde yukarıda bahsedilen bu dürtülerden her birinin yinelenen bir döngüsüne yol açar). Bu olumlu duyguların deneyimlenmesi sonucu elde edilen genişletilmiş zihin yapıları, pek çok

olumsuz duygunun yol açtığı daralmış zihin yapılarına tezat oluşturur (örneğin, saldırmak veya kaçmak gibi belirli eylem eğilimleri). Bu olumlu duyguların bireyin anlık düşünce-eylem repertuarını genişletmesindeki kilit bir diğer unsur ise genişletilen bu zihin yapılarının sonuçlarıdır. Olumlu duygularla bir bireyin anlık düşünce-eylem repertuarını (oyun, keşif veya benzeri faaliyetler yoluyla) genişletmesi, fiziksel ve entelektüel kaynaklardan, sosyal ve psikolojik kaynaklara kadar o kişinin kişisel kaynaklarını geliştiren yeni ve yaratıcı eylemlerin, fikirlerin ve sosyal bağların keşfedilmesine olanak tanır. Bu kaynaklar, mücadele etme ve hayatta kalma senaryolarına karşın daha sonra ortaya çıkabilecek kaynaklar olarak fonksiyona geçer (139–141).

Genişletme ve İnşa Etme Teorisi, olumlu duyguların, en iyi işlev görmenin temel unsurları olduğunu ve bu nedenle de iyi oluş biliminde önemli bir konu olduğunu vurgular. Teori, bazı olumlu duyguları içerir: insanların ilgi ve düşünce yapısını genişletme, kalıcı, olumsuz duygusal uyarılmayı izole etme, psikolojik direnci güçlendirme, sonuca dayalı kişisel kaynakları inşa etme ve geleceğe dair öznel iyi oluşu açığa çıkartma ve insan gelişimini sağlama (140).

2.2.3.6. Akış Kuramı: Olumlu Duygular ve Katılım

Psikolog Mihaly Csikszentmihalyi tarafından 1975 yılında öne sürülen akış (flow) kuramı, etkinliklerde edinilen deneyimlerin yoğunluğunun bireyden bireye değiştiğini ve bireylerin belirgin bir biçimde daha önce karşılaştıklarından farklı olarak optimal öznel bir durum yaşadıklarını savunur (63). Csikszentmihalyi, optimal öznel deneyim halinin karmaşık bir yapıya sahip olduğuna ve bireylerin günlük yaşamlarında seyrek görülen derin akış deneyimleri edinebileceklerine dikkat çeker (142).

Csikszentmihalyi'nin 'optimal deneyim' konusundaki araştırmaları, bir deneyimi gerçekten tatmin edici kılan şeyin akış denilen bir bilinç hali olduğunu ortaya koymaktadır. 'Akış' kavramı, meydan okuma derecesi ile bir etkinliğin gerektirdiği beceriler arasındaki denge olarak bilinir. Ayrıca akış, kişinin becerilerini zorlayan bir görevi tamamlarken elde edilebilecek yoğunlaşma ve bağlılık durumudur. Olumlu psikolojide, akış, aynı zamanda durum olarak da bilinir. Durum olarak akış, bir etkinliği gerçekleştiren bireyin enerjik bir şekilde etkinliğe olan odaklanması ve dâhil olduğu etkinlik süresince keyif aldığını hissederek kendini tamamen etkinliğe verdiği zamanki zihinsel durum olarak tanımlanır (143,144). Bir akış durumuna geçebilmek için birkaç koşul yerine getirilmelidir. İlk olarak etkinlik zorlayıcı olmalı; ancak etkinliğe yönelik büyük becerilere sahip olunması gerekir. İkincisi, etkinliğin gerektirdiği görev, aktif ve

ilgi çekici olmalıdır. Üçüncüsü, etkinliğin başarı için net parametrelere sahip olması gerekir. Bu açık parametreler, ilerleme ve kaliteyi belirttikçe bir akış durumuna girmeye ve sürdürmeye yardımcı olur. Bu açık parametreler ilerleme ve kaliteyi içerdiği için bir akış durumuna girmeye ve bu akış durumunda kalmaya yardımcı olur. Son olarak etkinlik için güdülenme, içsel olmalı ya da kendi içinden gelmelidir. Bu, bir kişinin ücret karşılığında veya harici bir ödül için çalışırken akış elde edemeyeceği anlamına gelmez; ancak kişisel memnuniyetini kazanmak ve görevi tamamlamak için dâhili olarak güdülenmesi gerekir (143–145). Akış sırasında, kişiler genellikle derin bir haz, yaratıcılık ve yaşamla tam bir ilişki içindedirler ve saatlerce bir etkinliğe girdiklerinde sadece birkaç dakika geçtiğini hissederek zamanın önemsiz olduğunu ifade ederler (143,144,146). Akış sırasında derin bir yoğunlaşma söz konusudur ve bu durumu tanımlamak için “kendinden geçme” ifadesi kullanılır (143).

Öznel iyi oluş deneyimi (143,144), yaşam doyumu, performans, öğrenme ve olumlu duygulanıma katkı sağlama, akış kuramının çıktıları arasındadır (147)

Akış ve sporda olumlu performans arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek adına bu konu ile ilgili literatürde yürütülen birtakım araştırmalara rastlanmaktadır. Örneğin, aşçı ve arkadaşları akış durumunu, gerçekleştirilen fiziksel beceriler arasındaki dengeden meydana gelen en iyi akıl durumu olarak ifade ederler (148). Öte yandan, Arslan Ayazlar’ın araştırmasında, yamaç paraşütü etkinliğinde karşılaşılan zorluk-beceri dengesi oranının akış deneyimini arttırdığına değinilmektedir (149). Geçmiş literatürde, sporda akış ve en uygun performans arasında kuvvetli ve olumlu bir ilişki ortaya koyan araştırmalara rastlamak da mümkündür (145,150).

2.2.3.7. PERMA: İnsan Gelişimi ve İyi Oluşunun Yapı Taşları

İnsan gelişimi nasıldır ve bunu mümkün kılan nedir? Seligman’ın 2011 yılında öne sürdüğü İngilizcede PERMA (Positive Emotion, Engagement, Relationships, Meaning ve Accomplishment) ve Türkçe karşılığı olarak (Olumlu Duygu, Katılım, İlişkiler, Anlam ve Başarılar) iyi oluşun yapı taşlarına işaret eden kuramı, bu temel soruları cevaplama girişimidir (151). Farklı insanlar, bu beş yapı taşının her birinden farklı derecelerde iyi oluş elde ederler. Bir kişi için iyi bir yaşam, başka biri için mutlaka iyi bir yaşam olmayabilir. Yaşamsal sürecin gelişiminde çok farklı yollar vardır. ‘Olumlu psikoloji’ tanımlayıcıdır, kural koyucu değildir. Başka bir deyişle, insanlara hangi seçimlerin yapılacağını veya neye değer verileceğini söylemez; ancak gelişmeyi sağlayan faktörler üzerine araştırmalar yaparak insanların değerleri ve ilgi alanlarıyla uyumlu, daha

doyurucu bir yaşam sürmeleri için bilinçli seçimler yapmalarına yardımcı olabilir. (151). Goodman, Disabato, Kashdan ve Kaufmann, öznel iyi oluşun bu öğelerin nihai ortak yolu olduğuna ve verilerinin tamamen Seligman'ın hipotezi ile tutarlı olduğuna dair güçlü kanıtlar sunar (152).

Bu beş yapı taşının her birinin kısa bir tanımına ve daha önce bahsedilen diğer kuramlarla olan ilişkisine burada değinildi:

İyi oluşa giden yol, *hedonic* yaklaşımlarla (128) açıklanır ve 'olumlu duyguları' geliştirir. Sınırlar dâhilinde geçmişe dönük olarak (örneğin, şükran ve bağışlamayı geliştirerek), şimdiye dönük olarak (örneğin, fiziksel haz alarak ve farkındalığı yakalayarak) ve geleceğe dönük olarak (örneğin, umut ve iyimserlik inşa ederek) olumlu duygular geliştirilebilir. Aşağıda tarif edilen diğer iyi oluş halindeki yapı taşlarından farklı olarak bu yapı taşı bir bireyin olumlu duyguları ne kadar yaşayabileceği ile sınırlıdır (151).

'Katılım', bireyin zorlu bir görev için becerilerini, güçlü yönlerini ve dikkatini tam olarak kullandığı bir deneyimdir. Mihaly Csikszentmihalyi'ye göre etkinliğe katılım, akış denilen bir deneyim ortaya koyar, bu yüzden insanlar bu deneyimden kurtulmak yerine, bu deneyimleri kendi istekleri ve arayışları için gerçekleştirmeyi tercih ederler. Akış, yetenekler zorlu bir etkinlik için net bir hedef peşinde koşarken hedefe doğru ilerleme hakkında anında geri bildirim almak için yeterli olduğunda yaşanır. Böyle bir aktivitede, yoğunlaşma anında tamamen emilir, öz farkındalık ortadan kalkar ve zaman algısı, geçmişe bakıldığında, örneğin zaman durduğunda bozulur. Akış, çok çeşitli aktiviteler ile yaşanabilir: iyi bir sohbet, bir iş görevini yerine getirmek, bir müzik aleti çalmak, bir kitap okumak, yazmak, bir bisiklet tamir etmek, bahçecilik, spor eğitimi veya performans gibi (63).

'İlişkiler' iyi oluş için temeldir. Mutluluğa katkıda bulunan deneyimler genellikle insan ilişkisi, büyük neşe, anlam, kahkaha, aidiyet duygusu ve başarıyla gurur duymakla güçlendirilir. Başkalarıyla olan bağlantılar, yaşam amacını ve anlamını açığa çıkartabilir. Başkalarından destek almak ve onlarla bağlantılar kurmak, yaşamın olumsuzluklarına en iyi panzehirlerdendir ve kendini güvende hissetmenin güvenilir bir yoludur. Araştırmalar, başkalarına karşı şefkatli davranmanın iyi oluşta bir artış sağladığını göstermektedir. Güçlü ilişkiler geliştirmek uyum için önemlidir ve sevgi, şefkat, nezaket, empati, takım çalışması, işbirliği, özveri vb. insan kapasitesi sayesinde sağlanır (151).

Bir anlam ve amaç duygusu, kendinden daha büyük bir şeye ait olmak ve ona hizmet etmekten kaynaklanabilir. Din, aile, bilim, politika, iş örgütleri, adalet, toplum, sosyal nedenler gibi bir anlam duygusu sağlayan çeşitli toplumsal kurumlar vardır (151).

İnsanlar, iş hayatı, spor, oyunlar, hobiler, vb. dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda, kendi iyiliği için ‘başarı’, yetkinlik ve ustalık peşinde koşarlar. İnsanlar, girişimlere, olumlu duygulara, anlamlara veya ilişkilere yol açıp başarıya ulaşmaya devam ederler (151).

2.2.3. Rekreatyonel Tüplü Dalış Araştırmaları

Rekreatyonel Tüplü Dalış ile ilgili kayda değer ve büyümekte olan bir literatür mevcuttur. Tüm Rekreatyonel Dalış literatürünü gözden geçirmek bu çalışmanın kapsamı dışındadır; ancak önemli araştırma örnekleri ve araştırmalara ilişkin ana temalar Tablo 2.4’te listelidir. Bu tabloda gruplandırılan araştırmalar aynı veri setlerini kullanan araştırmalardır ve çeşitli kategorilerle sembolize edilmektedir. ‘#’ kategorisi, deniz ortamı üzerine yapılan doğal ve kültürel etkileri, dalış endüstrisi çevre yönetimini ve kişinin kendi davranışına dayalı rapor etme kuramını içerir. ‘+’ Kategorisi, tüplü dalış için güdülenmeyi içerir. ‘&’ Kategorisi; tutumları, tercihleri ve su altı ortamlarındaki kalabalıklığı içerir. ‘*’ Kategorisi, çevreye karşı sorumlu davranış (ÇSD) kuramını içerir. ‘^’ Kategorisi, deniz koruma alanlarında (DKA) yürütülen araştırmaları içerir.

Tablo 2.4. Rekreatyonel Dalgıçlar için Yapılan Araştırmalara Literatürden Örnekler

Yayın	Tema							Veri Türü		Araştırma Bölgesi
	Etki#	Güdülenme+	Memnuniyet, Eğlence, Deneyim & Deneyim	Davranış (ÇSD Dâhil*)	Rekreatyon Uzmanlığı	DKA ^	Ekonomik Yöneler	Demografik	Dalgıç Deneyimi/Eğitimi	
(153,154)			✓	✓	✓			✓	✓	Florida Keys, Amerika
(66)		✓	✓		✓		✓	✓	✓	Andaman Sahili, Tayland
(155)	✓			✓		✓		✓	✓	Saint Lucia, Karayipler
(89)		✓	✓		✓			✓	✓	Azorlar, Portekiz
(156)	✓			✓		✓		✓	✓	Key Largo, Amerika
(157)	✓	✓		✓		✓		✓	✓	Hong Kong
(72,158)		✓	✓	✓	✓			✓	✓	Florida Keys, Amerika
(159)		✓	✓		✓				✓	Puket, Tayland
(105,160)			✓					✓	✓	Avustralya
(28,55)		✓	✓					✓	✓	Avustralya ve Chuuk Lagoon, Mikronezya
(70)			✓					✓	✓	Kadavu, Fiji
(135)		✓	✓					✓	✓	İsrail
(161-163)	✓			✓		✓		✓	✓	Cape Byron & Soliraty Adaları, Avustralya
(71)			✓					✓	✓	Barbados, Karayipler
(6)			✓					✓		İngiltere, Birleşik Krallık
(78)		✓	✓					✓	✓	Sodwana Koyu, Güney Afrika
(164)	✓			✓		✓		✓	✓	Sierra Helada Marina Parkı, İspanya
(165)	✓			✓		✓				Ras Mohammed Ulusal Parkı, Mısır
(166)			✓					✓	✓	Sipidan, Malezya
(74)			✓					✓	✓	Layang, Malezya
(167)				✓				✓	✓	Malezya
(75)			✓		✓	✓		✓	✓	Büyük Bariyer Resifi, Avustralya
(168)	✓			✓		✓				Rocks Adaları, Palau
(169)	✓			✓		✓			✓	Julian Rocks, Avustralya
(170)	✓			✓				✓	✓	Filipinler
(171,172)	✓			✓		✓		✓	✓	Büyük Bariyer Resifi, Avustralya
(173)				✓	✓			✓	✓	Perhentian Adaları, Malezya
(174)			✓				✓	✓	✓	Barbados & Tobago, Tayland & Tobago, Karayipler
(80)		✓	✓					✓	✓	Eilat, İsrail
(175,176)			✓		✓	✓	✓	✓	✓	Amerika
(177)			✓			✓	✓	✓		Büyük Bariyer Resifi, Avustralya
(45)			✓					✓	✓	Avustralya
(178)			✓					✓	✓	Havayi, Amerika
(179)				✓	✓			✓	✓	Florida, Amerika
(180)			✓		✓			✓	✓	Tofo Sahili, Mozambik
(181,182)		✓	✓		✓			✓		New York, Amerika
(183)	✓			✓				✓	✓	Ryukyu Adaları, Japonya
(81,184)		✓	✓					✓	✓	Yeni Güney Galler & Queensland Avustralya
(76,83)	✓		✓	✓		✓		✓	✓	Bonaire, Karayip Hollandası, Antiller
(185)	✓			✓					✓	Güney Afrika
(186)	✓			✓		✓		✓	✓	Surin Marin Ulusal Parkı, Tayland
(187)	✓			✓					✓	Eilat, İsrail

2.3. Su Altı Kültürel Mirası ve Dalgıç Davranışları

2.3.1. Miras

Miras, bugünü gelecek nesille paylaşmak (188) ve taşımak istediğimiz kalıtsal değerlerdir (189). Miras, toplum için önemlidir. İnsan yaşantısına perspektif ve anlam katabilir ve ait olma hissi verebilir. Miras, insan kimliğini topluluklar ve bireyler olarak tanımlamaya yardımcı olur ve ayrıca bir yeri veya muhiti tanımlayabilir (188,190). Miras alanları, ziyaretçilerle geçmiş, şimdi ve gelecek arasında somut bir bağlantı sağlar (191).

Miras, genellikle Batılı kültürler tarafından gelişigüzel doğal ve kültürel olmak üzere iki kategoriye ayrılır (188,192). Doğal miras, biyolojik çeşitlilik ve okyanuslar, nehirler, göller, sulak alanlar, kanyonlar, dağlar, buzullar, çöller ve diğer yeryüzü şekilleri gibi doğal oluşumları içerir (193,194). Kültürel miras, insan süreçlerinin ve faaliyetlerinin sonucudur ve somut ve maddi olabilir. Kültürel mirasın üç bileşeni vardır: taşınmaz miras, hareketli miras ve maddi olmayan miras ve hepsi sıklıkla birbirine bağlıdır. Taşınmaz miras; kültürel manzaraları, binaları ve mekânları içerir. Hareketli miras; eserler, sanat eserleri, kitaplar ve mobilyalar gibi şeylerdir. Maddi olmayan miras; gelenekleri, folkloru, müziği, dansı, törenleri ve yemekleri içerir (188,192,194).

Miras, kültürel olarak inşa edilmiş bir kavram ve değerler kümesidir ve bu nedenle farklı bireyler ve gruplar için farklı anlamlar ve önem taşır. Bu farklılıklar, miras kaynağının doğasının yanı sıra, bireylerin ve grupların geçmişleri, kişilikleri, değerleri ve tutumlarından kaynaklanmaktadır. Mirasın önem seviyesinin algılanması, kültür ve değerlerden etkilenir. Sonuç olarak bir birey veya grup tarafından korunmaya değer ve değer verilen şey, başka biri tarafından değerlendirilemez ve miras değeri hakkındaki algılar sabit değildir. Bu algılar, değerler ve tutumlar değiştikçe değişebilir (188,190).

Şimdi ve gelecekteki alaka düzeyini sağlamak için mirasın erişilebilir olması kritik öneme sahiptir (195). Ancak ziyaretin kültürel miras, bulunduğu manzara ve ev sahibi topluluk üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceği kabul edilmektedir. Bu nedenle, bu yerlerin korunması ve turizmin sürdürülebilir olması için dengenin sağlanması önemlidir (194,195).

2.3.1.1. Su Altı Kültürel Mirası

Su Altı Kültürel Mirası, temelde kültürel mirasın çevresel olarak tanımlanmış bir bileşenidir (196). Su altında bulunan kültürel mirastır (197). Su altı kültürel mirasını korumanın en yaygın resmi yolu, miras mevzuatının uygulanmasıdır (43) ve farklı

ülkelerin yürürlükte olan çeşitli yasalarının kendi su altı kültürel miras tanımına sahip olmalarıdır. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Su altı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesinin 1. Maddesinde evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım bulunmaktadır:

‘Su altı kültürel mirası’, en az 100 yıl boyunca, periyodik veya sürekli olarak su altında, kısmen veya tamamen su altında kalmış kültürel, tarihi veya arkeolojik bir karaktere sahip insan varlığının tüm izlerini ifade eder: yapılar, binalar, eserler ve insan kalıntıları, gemiler, uçaklar, diğer araçlar veya bunların bir kısmı, kargolar veya diğer içerikler ve tarih öncesi karakterli nesnelere...

Deniz tabanına yerleştirilen boru hatları ve kablolar, su altı kültürel mirası olarak kabul edilmez.

Deniz tabanına yerleştirilen ve halen kullanımda olan boru hatları ve kablolar dışındaki tesisler su altı kültürel mirası olarak kabul edilmez (197). Sözleşme 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Su altı kültürel mirasının önemini insanlığa kabul ettirmek ve korunması için asgari standartları belirlemek görevini üstlenir. Sözleşme, miras koruma konularına odaklanmaktadır ve mülkiyeti düzenlememektedir. Sözleşmenin temel ilkesi, su altı kültürel mirasını korumak için etkili koruma sağlama yükümlülüğüdür. Bu, genellikle yasaların çıkarılmasıyla sağlanır. Diğer kilit prensipler, yerinde korumanın yönetim için ilk seçenek olması ve su altı kültürel mirasının ticari sömürsünün olmamasıdır. Ticari sömürü, araştırmaya veya turizme erişimi içermez. Ek olarak sözleşme, su altı arkeolojisinde eğitimin teşvik edilmesi ve halkın bilinçlendirilmesi de dâhil olmak üzere devletlerarasında eğitim ve bilgi paylaşımını teşvik eder (43,197). Sözleşme, tüm ülkeler tarafından onaylanmamasına rağmen küresel olarak su altı kültürel mirasını yönetmek için genel kabul görmüş bir çerçeve sunmaktadır. Sözleşmede imza sahibi olmayan birçok devlet, sözleşme ekinde yer alan yönergeleri su altı kültürel mirasının yönetimi için uygular (43).

2.3.1.2. Kültürel Miras Turizmi

Miras turizmi bir tür özel ilgi turizmidir ve kültürel miras turizmi bir tür miras turizmidir. Genellikle ekoturizm, doğaya dayalı turizm veya açık hava rekreasyonu olarak adlandırılan doğal mirasa odaklanan turizm yerine, kültürel mirasın (yani taşınmaz miras, taşınabilir miras ve maddi olmayan miras) izlenmesini veya deneyimlenmesini içeren turizmdir (194,198). Kültürel Miras Turizmi, turizm endüstrilerinin kilit unsurlarından

biridir ve günümüzde en önemli turizm türlerinden biri olarak kabul edilmektedir (188,199).

Tüm yurt içi ve yurt dışı seyahatlerin yüzde 50 ila 80'inin bir miktar kültürel miras turizmi içerdiği ve bunun birçok turist varış yerinin ekonomisi için büyük önem taşıdığı tahmin edilmektedir (199). Kültürel miras turizmi de önemlidir çünkü kültürel mirasın ve korumanın uygunluğunun gerekçelendirilmesine ve desteklenmesine yardımcı olabilir ve bununla ilişkili gelir, miras alanlarının korunmasına ve yönetimine önemli katkı sağlayabilir (198,199).

Kültürel miras turistleri, ciddi ve tesadüfi olarak sınıflanabilir. Ciddi miras turistleri, kültürel mirasın çeşitli yönlerini görebilecekleri ve deneyimleyebilecekleri yerler ararken tesadüf miras turistleri genellikle başka nedenlerle bir varış bölgesine çekilir; kültürel miras ise gezinin asıl amacına özgüdür. Bu, kültürel miras turizmi formlarının çeşitliliği ile birleştiğinde (örneğin, tarihi, endüstriyel, karanlık, dini, sanat ve edebi) miras turistlerini belirli yerleri ziyaret etmeleri için güdüleyen çok çeşitli faktörlerin olduğu anlamına gelir (194). Savaş alanlarını ziyaret etmek gibi savaşla ilgili miras, kültürel miras turizminin en popüler biçimlerinden biridir. İnsanların savaş alanlarını ziyaret etmelerindeki en yaygın nedenler; anma, eğitim ve nostaljidir. Bu miras turizmi biçimi aynı zamanda karanlık turizm kategorisinde de yer almaktadır; çünkü savaş alanları acı, ölüm ve sık sık zulme tanıklık etmiş alanlardır (37,194,199–203).

Her ne kadar tüplü dalış, sık sık doğaya dayalı turizm veya ekoturizm olarak adlandırılrsa ve desteklense de dalış turistleri su altı kültürel mirasını ziyaret ettiğinde bu kültürel miras turizmi olarak da anlaşılabilir (204,205). Aslında bazı dalış mirası turistleri, ziyaret ettikleri batıklara bağlı olarak karanlık veya savaş alanı turistleri diye de kabul edilebilir (37,201,202).

2.3.2. Dünyadaki Turistik Tüplü Dalış Bölgeleri

‘Dünyadaki Rekreasyonel Tüplü Dalış ortamları nerelerdedir ve özellikleri nedir?’ sorusu, bu araştırmanın ikinci problem durumunu yansıtır. Bu bölümde araştırmanın bu problem durumuna yönelik bakış açısı kazandırıldı.

Dalgıçları bekleyen bir su altı macera dünyası vardır. Gezegenin %70'inden fazlası su ile kaplıdır ve su altı keşfi için sonsuz olanaklar sağlar. Afrika, Asya, Pasifik, Karayipler, Orta Amerika, Avrupa, Hint Okyanusu, Orta Doğu ve Kızıl Deniz, Kuzey Amerika ve Güney Amerika, yılın her ayı için bozulmamış deniz ekosistemlerine, canlı

resiflere, renkli balık dünyalarına ve rengârenk mağaralara ya da eski gemi batıklarına dalmak için dünyada şaşırtıcı dalış noktalarına ev sahipliği yapar.

2.3.2.1. Afrika

Büyük su canlıları ile tanınan büyük bir kıta olan Afrika, su altı meraklılarına büyük heyecanlar yaşatır. Atlantik kıyılarından Hint Okyanusu'na kadar uzanan Afrika, Sodwana'nın el değmemiş tropik resifleri, Kenya'nın saçaklı mercan resifleri, Madagaskar'ın bariyer resifleri ve Cape Yarımadası'nın soğuk sularındaki batıklarıyla dalgıçlara bazı dünya çapında tüplü dalış alanları sunar (206).

Cape Verde

10 ana ada, 8 ek adacık ve gelişen bir turizm endüstrisi ile Cape Verde, dalgıçları çağırان bir sirendir. Burada dalgıçlar modern batıkları, fantastik mağaraları, parlak renkli resifleri, büyük beyaz köpekbalıkları ve su altı yosun ormanlarını bulur. Soğutucu Atlantik akıntıları ve sıcak tropik suları ile Cape Verde, her tür balık için adeta bir mıknatıstır. Renkli mercanlar, kumlu dipler ve siyah lav kayaları; omurgasızlar, pipo balığı ve kabuklular gibi makro yaşam için ilginç bir zemin oluşturur. Ahtapot, kalamar, karides, yengeç ve dikenli ıstakoz, kayalar arasında utangaç bir şekilde gizlenir. Bol miktarda resif balığı, yılan balığı, deniz yılanı ve deniz örümcekleri, renkli volkanik duvarlara sıkça rastlanır. İskarmoz Balığı, orfoz, ton balığı, wahoo, wrasse ve stingray sürüleriyle limon, çekiç kafa, hemşire, kaplan ve boğa gibi çeşitli köpek balığı türleri görülür. Loggerheads, Leatherbacks ve Hawksbills alanları, üreme alanı olarak kullanır ve yaz aylarında manta (hayalet) vatozları görülür. Şanslı birkaç dalgıç, Cape Verde yakınlarında üreyen kambur balinalarla dalabilir (206).

Malavi

Dünyadaki en iyi Tatlı Su Dalışlarından bazılarında ev sahipliği yapan Malavi, dalgıçların tüplü dalış becerilerini geliştirmek için mükemmel bir ülkedir. Büyüleyici endemik türler ve ilginç kaya oluşumları bu ülkede yer alır. Malavi Gölü'nde 500'den fazla balık türü bulunur ve dünyadaki diğer göllerden daha fazla balık türü içerir. Ayrıca bu türlerin %90'ından fazlasının endemik olduğu düşünülmektedir. Balıkların çoğu renkli çiklitlerdir (cichlids). Bu yüzden birçok ziyaretçinin burada dalış yapmanın bir akvaryumun ortasında dalmak gibi olduğu iddiası vardır. Malavi Gölü'nde 1500'den fazla çiklit çeşidi tanımlanmıştır. En çok arananlardan bazıları, Kobalt Zebra ve Mumbo

Sarı'dır. Malavi Gölü Milli Parkı'ndaki kayada yaşayan mbuna çiklitleri de renkli bir manzara yaratır. Bu gökkuşağı canlılarına ek olarak Malavi Gölü'nde büyük miktarda yayın balığı ve yunus balığı da bulunur (206).

Mozambik

Rüzgârlı dağlardan kristal denizlere kadar uzanan Mozambik, gezginlere aynı gün içerisinde zirve yapma ve balina köpekbalıklarıyla dalış yapma fırsatı sunar. Balina köpekbalıkları ve manta vatozları, yıl boyunca plankton bakımından zengin suları kıskırtır ve kambur balinalar, Antarktika'daki Mozambik Kanalı'ndan geçerler. Mozambik'teki Inhambane ve Tofo'ya gidilebilir ve balina köpekbalıkları ve manta vatozları gibi çarpıcı deniz megafaunalarının varlığından haberdar olunabilir (206).

São Tomé ve Príncipe

Sao Tome kıyılarında yer alan Pedra ve Dahlo'nun zirveleri dev iskarmoz balığı görmek için mükemmel yerlerdir. İki oluşum, güneşi karşılamak için gerilerek yüzeyin üzerinde yükselir. Dalgıçlar, çatlaklardaki ahtapotları ve çeşitli yılan balıklarını görebilir. En dipte hemşire köpekbalıkları süzülme için geceyi bekler. Şahin gagası kaplumbağalarının yumurtalarını bıraktığını, hatta denizden çıktığını görmek burada mümkündür. Ahtapotlar ve yılan balıkları, her türlü fantastik resif balığının yanı sıra bol miktarda bulunur. Buradaki birçok hayvan, dünyada başka hiçbir yerde bulunmaz. Denizlerin üzerinde uçarken dünyanın en zeki hayvanlarından biri olarak kabul edilen Afrika gri papağanını görebilirsiniz. Evcil hayvan ticareti nedeniyle büyük tehlike altındadırlar (206).

Güney Afrika

Güney Afrika'da dalgıçlar devasa köpekbalıklarıyla dalabilir ve hayret verici resifleri keşfedebilirler. Gansbaai kıyılarında devasa büyük beyaz köpekbalıkları vardır. Doğu Pelerin ve Kwa-Zulu Natal'da dalgıçlar daha sıcak sulara ve çok sayıda köpek balıklarıyla mercan resiflerine dalar. Makro türlerin yanı sıra sardalye ve mürekkep balığı bu yörede yer alır. Bölgenin popüler dalış yerleri: Cathedral (Aliwal), 7 Mile Reef (Sodwana Bay), Smitswinkel Bay - False Bay - Cape Town, Riy Banks: (Port Elizabeth) - Eastern Cape, Groot Bank (Plettenberg Bay)- Eastern Cape, Protea Banks - The Southern Pinnacles (Shelly Beach) - Kwa-Zulu Natal, The Sardine Run (206).

Tanzanya

Makro ve devasa deniz canlılarıyla bütünleşmiş akvaryuma benzer su altı dünyası, Tanzanya'yı dünyanın önde gelen dalış noktalarından biri yapıyor. Zanzibar, Pemba ve Mafia, bölgedeki 3 temel dalış adasıdır. Dünyadaki en uzun süreli yerleşim yerlerinden biri olan Tanzanya, Serengeti'den denize kadar aşırı uçlar ülkesidir. Afrika kıtasının en yüksek (Mt. Kilimanjaro Dağı) ve en düşük (Tanganyika Gölü) noktalarına sahiptir; ancak daha da önemlisi, tüplü dalgıçlar için her tarafı su ile çevrilidir: Doğuda Hint Okyanusu ve Afrika'nın büyük yarık vadi gölleri (Victoria Gölleri), kuzey batıda, batıda ve güney batıda Tanganyika ve Malavi. Kıyı dalışı, tekne dalışı, liveaboard fırsatları ve göl dalışı ile burada maceracı dalgıçları bekleyen geniş aralıklı deneyimler yer alır (206).

2.3.2.2. Asya

Asya'daki su altı ortamları, tüplü dalgıçları dünyanın her yerinden daha fazla deniz yaşamına ev sahipliği yapan bölgelere götürebilir. Dalgıçlar; Güney Çin Denizi'ne, Pasifik Okyanusu'na ve Hint Okyanusu'na ya da bu suların biyoçeşitliliğinin merkez üssünü oluşturan Mercan Üçgeni (Coral Triangle) bölgesine dalabilirler. Tarihi gemi enkazlarına Batık Dalışı, açık denizden tepelere doğru duvar dalışı veya kıyıda balık yuvalarına resif dalışı, Asya'daki dalış olanaklarındandır. Dalış seçenekleri bu bölgedeki ülkeler kadar uçsuz bucaksız ve heyecan vericidir (206).

Brunei

Bir tarafta Malezya, diğer tarafta Güney Çin Denizi ile sınırlanan Brunei, muhteşem Batık Dalışıyla giderek daha iyi tanınmaktadır. Sıcak tropik sular, kirlenmemiş okyanuslar ve kalabalıklaşmamış plajlar her seviyedeki dalgıçları memnun eder (206).

Kamboçya

Küçük denizatlarından büyük balina köpekbalıklarına, Kamboçya sularındaki deniz yaşamı nefes kesicidir. Ünlü sahil kasabası Sihanoukville, bu ülkede keşfedilecek muhteşem adalar sunmaktadır. En sıra dışı ve heyecan verici dalışlardan bazıları, Koh Rong ve Koh Rong Samloem'in iki büyük adası arasında sıkışmış bulunan Koh Kon'da yapılabilir. Burada rengârenk resifleri çevreleyen yüzlerce farklı su canlısı bulunur. Vatozlar, omurgasızlar ve deniz yıldızları gibi bol miktarda renkli mikro fauna görülür (206).

Christmas Adası

Sahil şeridinde 20 metre kadar yakın mesafede başlayan ve deniz seviyesinden 100 metre derinliğe kadar düşen duvarlar, mağaralar ve muhteşem bir batık, Christmas Adası'nı çevreleyen muhteşem dalış noktalarını oluşturur. Maviye bakan dalgıçlar; yunusları, çeşitli köpekbalıklarını veya balina köpekbalıklarını görebilirler. Tarihi sevenler, yarısı 5 ila 18 metre arasında bulunan Eidsvold Batığı'ndan keyif alabilir. Norveç fosfat gemisi II. Dünya Savaşı sırasında bir Japon denizaltısı tarafından batırıldı. Bugün, tarihi batık alanı canlı bir mercan kolonisine ve tropik balık çeşitliliklerine ev sahipliği yapıyor. Thundercliffe Mağarası adı verilen dalış alanı, dalgıçlara mağaraya su altında girme, yüze çıkma ve yürüyerek keşfetmeye devam etme imkânı verir. Mağaranın dışında, meraklı batfishlerle dolu harika bir renkli bahçe yer alır (206).

Doğu Timor

Güneydoğu Asya'nın en yeni ülkesi olan Doğu Timor, Avustralya'nın kuzeybatısındaki Darwin'e kadar uzanır. Bazen "Denizlerin Amazon'u" olarak adlandırılan bu bölge, küresel olarak tanınan bir deniz biyolojik çeşitliliği merkezine ve uluslararası koruma önceliğine sahiptir. Eylül-kasım ayları arasında çeşitli balinaların göç ettiğini görmek için de harika bir yerdir. Başlıca dalış yerleri, başkent Dili ve yakındaki Atauro Adası civarındadır (206).

Hindistan

Hindistan'ın 8000 kilometrelik kıyı şeridinde inanılmaz dalışlar dalgıçları bekler. Ne tür bir dalış istenirse (Buz Dalışı hariç), Hindistan dalgıçlara sunar. Yaban hayatı doludur ve tuhaf su altı oluşumları normdur. Hindistan'ın batı kıyısındaki en küçük ve en zengin devlet olan Goa, Arap Denizi'ne kolay erişime sahiptir. Goa'da dalış, yemyeşil mercan bahçeleri, tepeler ve çeşitli gemi enkazlarında süzölmeyi içerir. Hindistan'ın doğu kıyısındaki Pondicherry, el değmemiş ve büyük ölçüde keşfedilmemiş resifleri ve batıkları ele geçirmiştir. Hindistan hem Andaman'da hem de Arap Denizlerinde, adalardan çeşitli dalış deneyimleri sunmaktadır. Bu adalar, anakara gibi su altı çeşitliliğinin yanı sıra liveboard olanakları da sunar. Lakshadweep, Hindistan'ın güneydoğu sahilinde, Maldivler'in hemen üstünde yer alan uzak bir takımadadır ve renkli resifler, çıkıntılar, yüzerek geçme fırsatı ve büyük balık hareketleri sunar. Hindistan ve Tayland arasındaki uzak Andaman ve Nicobar Adaları, canlı mercan resifleri, büyük balık sürüleri ve bozulmamış su altı koşullarıyla ünlüdür (206).

Endonezya

Endonezya, Güneydoğu Asya ve Avustralya arasındaki 13.466 adadan oluşur. Dünyadaki balık türlerinin %25'ini ve mercanların %15'ini barındıran bu güzel ülke, tutkulu dalgıçlar için olmazsa olmazdır. Endonezya, biyoçeşitliliğin bir merkez üssüdür ve dünyadaki diğer yerlerden çok daha fazla deniz yaşamına ev sahipliği yapmaktadır. Küçük pigme denizatları ve makro canlılardan, muhteşem manta vatozlarına ve güçlü molaya kadar, arzulanan az bir canlılık bulunmaz. Heyecan verici akıntı ve resif dalışları, muhteşem Gece Dalışı, eşsiz ve nefes kesici dik duvar dalışları ve balçık dalışı burada mümkündür. Dalgıçlar, derinlerdeki çukurları araştırır ve batık dalgıçları birçok II. Dünya Savaşı kalıntısını keşfetme fırsatı bulur (206).

Japonya

Japonya'nın engin büyüklüğü ve göreceli kara-okyanus oranı nedeniyle çok çeşitli dalış olanakları vardır. Uzak kuzeyden (derinliklerinde ilerleyen kral yengeçler) sıcak güney sularına (dalgıçların mercan resiflerini keşfettiği) uzanan en az üç ayrı ekosistem yer alır. Dalgıçlar, kasım ayından mayıs ayına kadar çekiç kafa köpekbalıklarıyla yüzebilir ve yaz aylarında manta vatozlarının temizleme istasyonlarına ilerlediğini deneyimleyebilir. Kıyılarda turkuaz saçaklı adalar ve kristal mavi lagünler yer alır. Eski II. Dünya Savaşı batıkları, kumlu deniz tabanında sessizce oturur. Tarih meraklıları için Okinawa'nın yakınında keşfedilmesi gereken daha az yer vardır (206).

Malezya

Su genel olarak sakin ve sıcak olduğundan Malezya'da dalış yapmak her seviyeden dalgıç için uygundur. Malezya Yarımadası'nın doğu kıyısında mart ayından eylül ayına kadar dalış yapılabilir. Çoğu dalış bölgesine sürat teknelerinden ya da bir liveboard teknesinden dalmaya gerek kalmadan erişilebilir. Malezya Yarımadası'nın doğu kıyısında, Redang, Perhentian, Lang Tengah, Tenggol ve Tioman gibi adalar yeni ve deneyimli dalgıçlar için uygundur. Doğu Malezya'da dalış daha heyecan vericidir. Miri-Sibuti Mercan Resifleri Milli Parkı'na dalmak için Sarawak eyaletinde Miri'ye gidilebilir. Dahası, Sipadan Adası (Barracuda Noktası) , Layang-Layang Adası ve Mabul Adası'ndaki birinci sınıf makro dalışa erişmek için doğrudan Sabah'a gidilebilir (206).

Myanmar

Sadece 1997'den beri turizme açık olan Myanmar, bozulmamış resiflere ve keşfedilmemiş çok sayıda dalış bölgelerine bir bakış sunar. Bu uzak hedefe giren büyük balık manzaraları ve nadir görülen makro yaşam, bölgenin dalgıçlara sunduğu fırsatlardandır. Şu anda haritalanan alanlar, Mergui Takımadalarına ev sahipliği yapan güneybatı kıyılarında çoğunlukla yukarı ve aşağı yayılmıştır. Takımadaların daha batısında, daha büyük deniz yaşamı olan bir dizi açık okyanus dalış bölgesi bulunmaktadır. 800'den fazla ada ile Myanmar'ın Mergui Takımadaları, güneydoğu Asya'nın en iyi dalışlarına ev sahipliği yapar. Takımadaların güney bölgesi son zamanlarda aşırı avlanma ve köpekbalığı avcılığı sıkıntısı çekse de kuzey yarısı el değmemiş durumdadır. Dalış profesyonelleri, halen bölgenin sunduğu olanakları keşfetmekte ve sağlıklı mercanlar, şeytan vatozları ve ara sıra balina veya hemşire köpekbalığını su altında deneyimleyebilmektedirler. Kurbağa balığı, ıstakoz, yengeç ve renkli karides, dalgıçların görmeyi beklediği diğer su altı canlılarındandır. Mergui Takımadaları'nın daha batısında, Burma Banks gibi siteler, Myanmar'ın sunduklarının farklı bir resmini sunar. Küçük, 15 metre yüzeydeki düz tepeli dağlar gibi görünen şey, aslında deniz seviyesine 300 metre kadar uzanan dev dağlardır. Bu açık okyanus dalışlarında köpekbalığı manzaralarının hepsi büyük olasılıktır. Hemşire köpekbalıkları burada ve oraya yönelen birkaç resif köpekbalığı sıkça görülür. Burma Banks pelajik türleri görmeyi seven dalgıçlar için gidilecek bir yerdir (206).

Filipinler

Filipinler, 7.107 adası ile binlerce dalış alanına sahiptir. Bunlar çoğunlukla Luzon ve Visayas bölgelerinin etrafına dağılmıştır. Luzon bölgesinde, Manila'nın yakınında bulunan Puerto Galera, tüplü dalışa başlamak için mükemmel bir yerdir. Kolay plaj girişleri ve bol makro canlıları ile binlerce dalgıç, her yıl sertifika almak için bu bölgeyi kullanır. Manila bölgesinde Batık Dalışı arayanlar için Subic Koyu, II. Dünya Savaşı'ndan kalan batıkları barındırmaktadır. Luzon bölgesinin güneyinde yer alan yabani Palawan, günümüzde yumuşak mercanlar, kaplumbağalar, bir sürü balık türü ve deniz yılanı türlerine ev sahipliği yapan II. Dünya Savaşı gemi batıklarını ve uçaklarını su altında misafir eder. Pelajikle ilgilenen dalgıçlar, merkezi Visayas'a yönelmelidir. Malapascua'da ziyaretçiler, skittish thresher köpekbalıklarını görebilirler. Oslob'da yerleşik bir balina köpekbalığı nüfusu vardır. Biyoçeşitlilik burada son bulmaz.

Moalboal, Balicasag ve Apo adaları, jack balığı, sardalyeler, vatozlar ve köpekbalığı gibi deniz yaşamı bakımından zengin birinci sınıf dalış bölgeleridir (206).

Singapur

Belirli bir bütçeyle dalmak isteyen dalgıçlar için, Singapur en iyi seçeneklerdendir. Burada sertifika almak mükemmel bir fırsattır ve tavsiye edilir. Ancak inanılmaz miktarda tekne trafiği ve açık denizde meydana gelen ticari balıkçılık nedeniyle su sürekli çalkalanır. Bazı bölgelerde görüş, en iyi durumda yalnızca yaklaşık 2 metredir. Öte yandan, Singapur boyunca gizlenmiş ve gezmeye değer bazı dalış noktaları vardır. Yerel dalış dükkânları, yakındaki dalış bölgelerine turlar sağlamaktadır. Manta vatozları ve kumlu kaplan köpekbalıkları, kumlu dipler boyunca seyir eder ve bu müthiş yaratıklardan birine yaklaşırken dalgıçlar su altında adrenalini deneyimler (206).

Güney Kore

Güney Kore, yaz aylarında Güney Çin Denizi'nden gelen ılık sular ve kışın soğuk akımlarla kaçırılmaması gereken harika bir mevsimsel dalış bölgesidir (206).

Sri Lanka

Sıcak Hint Okyanusu akıntılarına bürünmüş ve yaklaşık 1600 kilometre saçaklı kıyı şeridinde sahip olan Hint Okyanusu'nun incisi Sri Lanka, muhteşem bir dalış merkezidir. Binlerce yıldır bu ada ülkesi, tarihi nakliye yollarının kavşağı oldu; İpek Yolu ve diğer ticaret yolları kendine özgü kültürünü şekillendirdi. Manzara, aşağıda olduğu gibi su üstünde de canlı ve değişkendir (206).

Tayvan

Tayvan, fantastik görünürlük ve yıl boyunca çeşitli deniz yaşamı olan beş büyük dalış bölgesine sahiptir: Kenting, Orkide Adası, Yeşil Ada, Xiao Liu Qiu ve Dungji Adası. Kenting, grubun en popüler yeri. Burada Tayvan'ın güney ucunda dalgıçlar hem karada hem de teknede 'Siyah Gelgit'in getirdiği ılık sulara dalmanın keyfini çıkarabilir. Kenting Marine Park, 1100 deniz türüne ve 80 tür mercana sahiptir. İskarmoz balığı gibi pelajik balıklar yaygındır, nadir olarak ise kılıç balığı ve kambur balinaları içerir. Tayvan'ın güneydoğu sahilinde yer alan Orkide Adası, ülkedeki en iyi görünürlüklerin bazılarını ev sahipliği yapar. Buradaki dalış alanları arasında mercan bahçeleri ve 30 metrede etkileyici bir Kore tanker batığı bulunmaktadır. Ayrıca Orkide Adası, yıl

boyunca yaygın olarak dalış yapan deniz yılanları için bir üreme alanı olarak da bilinir. Tayvan'ın doğu kıyılarından kolayca erişilebilen Yeşil Ada (Green Island), deniz yaşamının çeşitliliğini seven yerel dalgıçlar arasında popülerdir. Yaygın türler: Hindistan cevizi yengeci, batfish ve benekli vatozlardır. Yeşil Ada ayrıca ülkenin belki de en ünlü dalış bölgesi olan Köpekbalığı Noktası'nı (Shark Point) içerir. Her bahar, burada çok sayıda çekiç kafa köpekbalığı toplanır. Bilim adamları, burayı üreme alanı olarak kullandıklarına inanıyorlar. Bu bölgeye dalışlar, negatif giriş ve yüksek akım nedeniyle teknik olarak zordur. Tayvan'ın güneybatı sahilinden sadece 30 dakika uzaklıktaki Xiao Liu Qiu, dalış sahnesine yeni katılanlardan. Çeşitli mercan resifleri ve duvarları keyifli dalışlar yaşatır. Benekli kaplumbağalar yaygındır. Penghu Adaları'nın bir parçası olan Dungji Adası, erişilememesi nedeniyle Tayvan'daki en az popüler dalış bölgesidir. Bölge, Tayvan Boğazı'nın güçlü akımlarından dolayı sürüklenen dalışlarıyla ünlüdür. Pelajik balık türleri genellikle göze çarpmaktadır. Bölgede birkaç ilginç batık yer alır; ancak Tayvan Donanması'ndan alınması zor izinleri gerektirir (206).

Tayland

Güneydoğu Asya'nın kalbindeki Tayland, *‘Binlerce Gülümseme Ülkesi’*. Doğuda Tayland Körfezi ve batıda Andaman Denizi'yle birlikte dalış olanakları arasında saçaklı resifler, derin düşüşler, batıklar, duvarlar, mağaralar, tüneller, tepeler veya açık deniz manzaralarını bulunmaktadır. Büyük balık meraklıları için bu bölge, balina köpekbalıkları, manta vatozları, leopar köpekbalıkları ve diğer pelajiklerle önemli bir yer tutar. Ayrıca deniz atı, kurbağa balığı, hayalet pipefish ve bir dizi nudibranch ve crustaceans gibi makro yaşam, resifler arasında görülebilir (206).

Vietnam

20'den fazla dalış merkeziyle Nha Trang, Vietnam'daki önemli bir tüplü dalış merkezidir ve Ho Chi Minh City'den yaklaşık bir saatlik uçuş mesafesindedir. Nha Trang'deki en popüler dalış bölgeleri arasında Kara Ada olarak da bilinen Hon Mun Adası bulunmaktadır. Moray Plajı ve Madonna Kayası, diğer favori dalış bölgeleridir. Pelajik deniz canlılarına bu bölgede sık rastlanmaz; ancak Madonna Kayasında keşfedilecek pek çok makro yaşam ve serin mağara vardır. Maksimum derinlik, tipik olarak 25 metredir. Efsanevi Jacques Cousteau'nun okyanus tutkusunu keşfettiği pastoral Balina Adası'nı (Whale Island) bulmak için Nha Trang'den 80 km yolculuk yapılır. Yemyeşil yumuşak mercanlar arasında makro dalışlar ve hatta heyecan verici akıntı dalışları meşhurdur.

Daha da kuzeyde, büyüleyici bir Fransız sömürge şehri olan Hoi An vardır. Hoi An'dan, 40 dakikalık bir tekne yolculuğu ile Cham Adaları'na ulaşılabilir. Bu dalış alanları, yükselen doruklara sahiptir ve dalgıçlar, pipo balığı, deniz atı ve omurgalı balıkların yanı sıra balık sürüleriyle iç içe yumuşak ve sert mercanlar bulabilir. Tayland Körfezi'nin güneyine doğru 16 adadan oluşan ve Vietnam'ın tek daldırılabilir batığına sahip Con Dao grup adaları yer alır. Burası şahin gagası kaplumbağaları (hawksbill turtles), köpekbalıkları ve vatoz gibi pelajik hayvanları görmek için kilit yerdir. Kamboçya'ya yakın olan ve az bilinen Phu Quoc Adası'nda, Mekong Nehri deltasındaki akıntı nedeniyle görünürlük her zaman çok iyi olmayabilir; ancak sağlıklı sular bol miktarda mercanın büyümesini ve bol miktarda balık yaşamını destekler. Buradaki en iyi dalış yerleri arasında Kuru Ada (Dry Island) ve Nudibranch Adası bulunur (206).

2.3.2.3. Pasifik

Avustralya ve Güney Pasifik'teki tüplü dalış, dünyanın en iyisi olarak ün kazanmaktadır. Kaplumbağalar, köpekbalıkları, vatozlar ve balinalar gibi egzotik deniz yaşamıyla beraber mercan resifleri, girintili duvarlar ve batıklarla dolu göz alıcı deniz manzarası, Güney Pasifik'i bir dalgıç cenneti yapar. En iyi yerler elbette Büyük Bariyer Resifi (Great Barrier Reef) ile Avustralya ve II. Dünya Savaşı batıklarıyla Papua Yeni Gine'dir. Fiji, mercan resifleri ve kaplan köpekbalıklarıyla ünlüdür. Tahiti'nin güzel turkuaz suları, köpekbalığı, vatoz ve tropik resif balık sürüsü gibi palejikleri bünyesinde barındırır. Dalgıçlar, Tonga'da çekiç kafa köpekbalıklarıyla dalabilir ve 1944'te batırılan tüm Japon 6. filosuna ev sahipliği yapan dünyaca ünlü Chuuk (Truk) Lagünü'nü keşfedebilir (206).

Avustralya

Avustralya'nın altı eyaleti vardır: Yeni Güney Galler (NSW), Queensland (QLD), Güney Avustralya (SA), Tasmania (TAS), Victoria (VIC) ve Batı Avustralya (WA). Ayrıca iki anakara bölgesi mevcuttur: Avustralya Başkent Bölgesi (ACT) ve Kuzey Bölgesi (NT). Her eyalet kendine özgü dalış maceraları sunar. Kuzeydeki renkli mercan resiflerinden, tropik sulardaki güneydeki dev yosun ormanlarına, Avustralya çok çeşitli su altı olanakları sunar. Çoğu Avustralyalı olmayan dalgıçlar, ülkenin dalış potansiyelini Büyük Bariyer Resifi ile kolayca ilişkilendirir. Adelaide, birçok gemi batığıyla ünlüdür; South West Rocks, köpekbalığı hareketliliği ile bilinir ve Exmouth, Balina Köpekbalığı

ve manta vatozlarının görüldüğü Ningaloo resifleri ile ünlüdür. Yongala'nın Townsville açıklarındaki gemi batıkları meraklılarını etkiler (206).

Cook Adaları

Güney Pasifik'in ortasındaki rüya gibi Cook Adaları, huzurlu ve sessiz bir yer ama su altında çok sayıda hareket arayan tüplü dalgıçlar için ideal bir kaçamaktır. Cook Adaları iki kelimeyle özetlenebilir: Mercan Adaları. Adaların çevresini çarpıcı mercan resifleri ve merkezi lagünler çevrelemektedir. Resifin dış kısmı dik bir şekilde mavi okyanus derinliklerine batırılır, içi korunaklı ve sığdır. Bu volkanik, dağlık adaların kıyısında gölgeli palmiye ağaçlarıyla tamamlanmış boş beyaz kumlu plajlar bulmak zor değildir. 15 Cook Adaları toplam 240 kilometrekare alana sahiptir. Ancak, 2.200.000 kilometrekarelik okyanusa yayılmışlardır. Ana faaliyet merkezi Rarotonga'dır ve ada, korumalı bir lagünün içinde yer almaktadır. Burada mercan resifleri, eğimli resifler, derin süzülüş duvarları, mağaralar, geçitler ve Mataora Batığı gibi bazı batıklardan oluşan yaklaşık 40 dalış alanı bulunmaktadır. Aitutaki'de benzer bir resif sahası, lagününün içinde ve geçitlerde bulunur. Dalış burada daha sakin bir deneyimdir çünkü ada Rarotonga'dan daha az ziyaret edilir. Cook Adaları'na dalmanın önemli bir yanı, Güney Yarımküre yaz ve sonbahar aylarında Aitutaki ve Rarotonga'dan geçen kambur balinalara şahitlik eder (206).

Mikronezya

Çok sayıda küçük adaya sahip Mikronezya bölgesi, dalış dünyasında bir dev olarak ünlenmiştir. Dalgıçlar, manta vatozlarına yakın dalışı, el değmemiş su altı manzaralarını ve dünyanın en iyi batık dalışlarını deneyimleyebilir. Ana dalış yerleri olan Palau, Yap, Chuuk, Pohnpei ve Kosrae, sayısız dalış fırsatı sunar. Palau'nun sığ resifleri, küçük mağaraları, resif duvarları, tünelleri, kanalları ve II. Dünya Savaşı batığı Lejyonu dalgıçlara neredeyse sınırsız deniz yaşamı deneyimi yaşatır. Chuuk bölgesinin bazı önemli noktaları arasında uçak feribotu olan Fujikawa Maru ve bir kargo gemisi olan Nippo Maru bulunur. Pohnpei, dalgıçların çoğunluğuna hâlâ yabancıdır; ancak mercan resif adalarından oluşan bozulmamış dalış bölgeleri tarafından sarılıdır. Ant Mercan Adası ve Pakin Mercan Adası, deniz yaşamıyla iç içe olduklarından ziyaret edilebilecek en önemli yerlerdir. En izole ada eyaleti olan Kosrae, kendisini saran bir mercan kayalığı ile çevrilidir. Köpekbalığı Adası gibi dalış yerlerinde dikey duvarlar boyunca drift dalışı yapılabilir veya Walung Mercan Bahçeleri gibi sert mercan bahçeleri keşfedilebilir. Yap,

Pohnpei ve Kosrae’de dalışlar genellikle karadan yapılır ancak Chuuk’taki Palau ve Truk Lagününde, bu alanların büyüklüğü göz önüne alındığında liveboard dalışı önerilir (206).

Fiji

Fiji’nin ‘‘Dünyanın Yumuşak Mercan Başkenti’’ ve ‘‘Dünyanın En İyi Köpekbalığı Dalış Yeri’’ gibi bir dizi etiketi vardır. Bu tür başlıklarla Fiji’ye dünya standartlarında bir dalış hedefi demek kolaydır. 390’dan fazla mercan türü, yaklaşık 1200 balık türü ve dünyanın yedi deniz kaplumbağası türünden beşi ile Fiji, su altı severlerin hayalidir. Önerilen dalış alanları arasında dünyaca ünlü Beqa Lagün (Beqa Lagoon), Köpekbalığı Resifi (Shark Reef) ve Viti Levu Mercan Kıyısı (Viti Levu Coral Coast) bulunmaktadır. Hem yeni başlayanlar hem de deneyimli dalgıçlar için Rakiraki dalış bölgesini keşfetmek oldukça haz vericidir. Burada deniz hayranları canlı mercan bahçelerinin yanı sıra İskarmoz Balığı, wahoo ve ara sıra manta veya balina köpekbalığı gibi pelajik devleri görebilirler (206).

Fransız Polinezyası

Fransız Polinezyası boyunca dar okyanuslar ve açık denizden iç göllere giden geçitlerin yanı sıra Tuamotus’un alçakta yatan mercan adalarından, sarp yeşil dağlara ve Toplum Adaları’nın (Society Islands) şelalelerine kadar çeşitli balık kümelerine dalmak mümkündür. 18 Fransız Polinezyası adalarından ortalama 11’i şu anda dalış merkezlerine sahiptir. Köpekbalıklarıyla dalmak için Moorea’ya gidilebilir. Burada Resif Köpekbalıkları ve Limon Köpekbalıkları görülür. Bora Bora, mercan duvarında Manta Vatozları ve köpekbalığı ile birlikte dalgıçların yüzebileceği nefes kesici bir lagüne sahiptir. Adayı tamamen çevreleyen resifler vardır. Taotoi’nin Stingray türüyle dolu bir dünyası var ve akıntıda sürüklenen dalgıçlar Rangiroa’yı ilk durağı yapmak isteyebilir. Burada Tiputa ve Avatoru Geçitleri, baraccuda ve köpekbalığı bakışları eşliğinde akıntı deneyimini dalgıçlara yaşatır (206).

Guam

Guam, muhtemelen batıklarıyla ünlüdür. Aslında bu, dalgıçların aynı anda iki batığa dokunabileceği dünyadaki ender yerlerden biridir. I. Dünya Savaşı’ndan batan Japon Tokai Maru ve II. Dünya Savaşı’nda batan Alman Cormoran batıkları pruvadan birbirine bağlıdır ve 30 metre derinlikte zemine oturmuşlardır. Yeni başlayanlar için,

Apra Limanı'ndaki Amerikan Tankeri 15 metrede oturur ve Şu anda gelişen bir yapay resif etiketini almıŐtır. Batıklar ilgi çekici olsa da Guam'ın ilk dalış bölgesi Mavi Delik'tir (Blue Hole). Kristal netliğinde görülebilen bu dalış, 18 metrede başlar ve 35 metre mağara giriŐine ilerler. Delik daha sonra ulaŐılmazlıĐa (70 metre) düşer. Dalışta Resif Köpekbalıkları ve Ton Balığı gibi derinliklere dalmıŐ büyük pelajik türlere rastlamak mümkün. 11-Mile Reef, Gab Gab, Cocos Adası ve Gun Beach, Guam'ın 1000 resif balık türünden bazılarını görmek için popüler dalış bölgeleridir (206).

Marshall Adaları

Marshall Adaları'ndaki en popüler dalış bölgeleri Majuro civarındadır. Yüzlerce balık ve mercan çeŐidinin yanı sıra harika iniŐ ve yarıklar vardır. Batıklar, deniz kenarına uzanır; keşfedilmeyi bekler. Dünyaca nl Bikini Resif Adası bu bölgede bulunur. Bir Amerikan atom test sahası olan bölge, II. Dünya Savaşı'ndan sonra gemi mezarlığı olarak kullanıldı. Buradaki gemilerin hepsi bir çeşit atom testi yaptı ve burada dalış büyüleyici olduğu kadar ürkütücü de. Mercanın içindeki lagün bol miktarda deniz yaşamı içermektedir; nk burada balık avı yapılmamaktadır. Marshall Adaları'ndaki en iyi dalışların bir kısmı bu gerçeküstü bölgede yaşanabilir. Diğer harika dalış sahaları ise Rongelap Mercan Adası ve Arno Mercan Adası'dır. Nükleer testten sonra Rongelap dalĐıĐlara yeniden açıldı ve harika düşüşler ve tertemiz resifler sunar (206).

Yeni Zelandada

Kuzey Adası'ndaki alt tropik resifler ve plajlardan, Güney Adası'nın eşsiz topografyası ve ılıman sularına kadar Yeni Zelandada kıyı Őeridindeki tüm tüplü dalış alanlarını açığa çıkarmak çok zaman alabilir. DalĐıĐlar, Poor Knights Adaları'na açık denizde dalabilir veya fiordları, batıkları ve tropik resifleri keşfedebilir veya kelp ormanlarında gezinebilir ve büyük balık sürüleriyle yüzebilirler. Basitçe söylemek gerekirse Yeni Zelandada bir rüya dalışı merkezidir. Maori kültürünün derinlemesine hissedildiği ve ortak Maori terimlerinin yerel halkın bir parçası olduğu, aynı zamanda bir hikâye lkesi Kia Ora (Merhaba) ziyaretçiler için uygun bir baŐlangıŐtır (206).

Palau

Pasifik'te yer alan Palau benzersizdir; mavi delikler, mağaralar, girintiler ve kanallar gibi unutulmaz su altı özelliklerine sahiptir. Görünürlük, çoğu zaman sonsuz görünür ve iyi günlerde 61 metre seviyesine kadar çıkabilir. Dalış alanlarının çoğu

Koror'dan sürat teknesiyle yaklaşık 45-60 dakika uzaklıktadır. Dalış için kilit alanlar, Nagemelis ve Peleliu adaları çevresinde yoğunlaşmıştır. Resiflere dalmak için dünyaca ünlü Mavi Köşe (Blue Corner), benzersiz bir akıntı dalışı gerçekleştirmek için doğal bir su altı kanalı olan Ulong Kanalı (Ulong Channel) ve manta vatozları tarafından sıkça ziyaret edilen Alman Kanalı (German Channel) bölgenin önemli dalış noktalarındandır. Palau'da batık gemi meraklıları, II. Dünya Savaşı'ndan kalma Koror'da birçok batık olduğu için seçim yapmakta zorlanabilir. Birçoğu kolayca erişilebilir ve sağlamdır ve dalgıçlar kargo ve nakliye gemilerine ve Japon uçaklarına dalma fırsatı bulabilir (206).

Papua Yeni Gine

Asya Pasifik bölgesindeki Mercan Üçgeni'nde Bismarck, Mercan ve Solomon Denizleri ile çevrili olan Papua Yeni Gine, keşfedilmeyi bekleyen 20.000 kilometrekare resif sistemine ve çarpıcı deniz türlerine sahiptir. Bariyer resifleri, mercan duvarları, saçaklı resifler ve deniz yosunu yataklarıyla birlikte muhteşem II. Dünya Savaşı enkazları bu bölgede tüplü dalış için her köşede bir şeyler olduğuna işaret eder (206).

Solomon Adaları

Solomon Adaları'ndaki başlıca dalış alanları; Guadalcanal, Tulagi, Munda ve Güney Marovo Lagünü olarak tanımlanabilir. Guadalcanal ve Tulagi, diğer birçok batık gemisinin yanı sıra çok çeşitli II. Dünya Savaşı enkazlarına ev sahipliği yapar. Munda ve South Marovo Lagoon'da güzel resifler, dik duvarlar ve çeşitli pelajik türlerin ilgisini çeken bazı yerler bulunmaktadır. Resiflerin çoğu kıyıdan hemen başlıyor olsa da batıklar için bir tekne gezisine ihtiyaç duyabilir. Batıkların bazıları oldukça derinde olabilir (65 metre) veya daha fazla derinliklere ulaşabilir (206).

Tonga

Tonga, dalgıçların kambur balinaları (humpback whales) görebildiği dünyadaki iki yerden biridir. Her yıl temmuz-ekim ayları arasında adalardan geçiyorlar. Bu bölgede dalgıçlar, kambur balinalar haricinde manta vatozları ve kartal vatozlarıyla da dalabilir (206).

Vanuatu

Büyük mağaralar, deniz yaşamının bolluğu, güzel parlak mercanlar, muhteşem deniz canlıları ve dünyaca ünlü batıkları Vanuatu'ya inanılmaz su altı ününü vermede yardımcı oldu. Vanuatu aynı zamanda memeli bir tür olan deniz ineğini (dugong/manatee) görmek için

en iyi yerlerden biridir. Birçok dalgıç bu ürkek ve nazik canlıları görmek umuduyla burada seyahat eder (206).

2.3.2.4. Karayipler

Yabancı gezginlerin Karayip Denizi'ni ilk kez seçmelerinden bu yana bölge, maceracıları ve son zamanlarda da tüplü dalgıçları kendine çekmiştir. Her biri özel bir cazibeye sahip yüzlerce ada ile Karayipler ve tüplü dalış keşifleri beraber anılır. Meraklılar, eski batıkları, yeni batıkları, mercan resiflerini, dik duvarları, yumuşak inişleri ve araştırmak için muhteşem tepeleri bulur. Kıyıdan, dalış teknelerinden dalınabilir veya liveboard'dan tercih edilebilir. Sıcak, berrak su, güzel plajlar ve rahat bir tempo Karayipler'i iyi bir dalış tatili seçeneği haline getirir (206).

Anguilla

Anguilla, kıyı şeridi boyunca yer alan Mengroves Tangle ve adayı kuşatan 7 deniz parkı, gelecek nesiller için doğal kaynakları korur. El Buen Consejo, sömürge yıllarında batırılan bu bölgedeki büyük bir İspanyol batığıdır. Gerçekten eşsiz bir deneyim olan gemide dalgıçlar hala topların ve kargoların bozulmamış olduğunu görebilir. İmkân bulamayanlar için kasten batırılan batıklar da adada yer almaktadır (206).

Antigua ve Barbuda

Karayipler'de dalgıçlar, ikiz ada olan Antigua ve Barbuda'da temmuz ve ekim ayları arası hariç (tropik fırtınalardan dolayı) dalmak için güzel, sıcak ve temiz su bulabilirler. Cades Reef, dalgıçlar arasında özel ve favori bir dalış bölgesidir. Batık Dalışından hoşlananlar için, yüzyılın başından itibaren ticari bir gemi olan Andes, dalgıçları cezbeder. Bu üç direkli batık, sığ suda olduğundan ışık iyi nüfuz eder ve mükemmel fotoğraflara olanak sağlar (206).

Aruba

Aruba; mercan resifleri, deniz bahçeleri ve Karayipler'de en fazla batık bulundurma özelliğiyle önemli bir yerdir. Aruba'nın çevresindeki mercan kayalıklarının özellikle hareketli bir bölümü olan Mike's Reef, su altı fotoğrafçıları arasında makro çekim alanı olarak bilinir. En iyi Karayip batıklarından biri olan Antilla, II. Dünya Savaşı sırasında bombalanarak batırılan bir Alman yük gemisidir; bugün 18 metrede bulunuyor ve bir kısmı yüzeye doğru uzanmaktadır. Aruba'nın batıklarından bir diğeri olan

Pedernales, II. Dünya Savaşı sırasında torpidoyla batırılmış bir petrol tankeridir. Bugün oldukça sığ sularda oturmakta ve yeni başlayanlar için ideal bir batıktır. Aruba'daki deniz parkı düzenlemeleri, mercan resifleri de dâhil olmak üzere yaban hayata dokunuşu yasaklamıştır (206).

Bahamalar

Batı Atlantik Okyanusu ve Karayip Denizi'nin buluşma noktasında bulunan 700 adadan oluşan bir takımada olan Bahamalar'ın büyüklüğü nefes kesicidir. New Providence'dan açık okyanusa sadece bir saat uzaklıkta ipeksi köpekbalıkları (Silky Sharks) resif balıklarını yemek için büyük sarı köpekbalığı şamandırasında (Large Yellow Shark Buoy) bir araya gelirler. Andros Duvarı, Bahamalar'daki en büyük duvar dalışlarından biri olarak kabul edilir. 27 metre derinliğiyle büyüleyici kanyonlara ve sıra dışı deniz yaşamına sahiptir. Kedi Adası (Cat Island) devasa bir orkinos göçüne şahitlik eder. Nisan-naziran arasında dalgıçlar, beyaz köpekbalıklarıyla yüz yüze gelirler. Kaplan Sahili (Tiger Beach) dalış noktası, düz kumların arasında diz çöken dalgıçlara kaplan köpekbalıklarını (tiger sharks) besleme fırsatı sunar. Büyük Bahama Adası'nda (Grand Bahama Island) dalış, ziyaretçilere yunusları görme ve birçok sığ batığı ziyaret etme imkânı sunar. Uzun Ada'da (Long Island) dalgıçlar, dünyanın en derin mavi deliğine dalabilir, harika resifler bulabilir, batıkları ziyaret edebilir ve derin maviye açılan duvarlara bakabilirler. Bimini'nin ılık suları, inanılmaz bir deniz canlılığı çeşitliliğiyle doludur. Eleuthera ve Harbour Adası ise dalgalı bir akıntı dalışı sunmaktadır. Exumas, güzel duvarlarla zengin sığ resiflerin ilgi çekici bir birleşimine ve San Salvador, dikey duvarlar, su altı mağaraları ve birçok batığa sahiptir (206).

Barbados

Vincent'in doğusunda ve Windward Adaları'ndaki ana arkın dışında yaklaşık 160 kilometre uzaklıktaki eşsiz Barbados, asırlarca kelimenin tam anlamıyla ve mecazi olarak yollara çıkan gemileri batırdı. Yaklaşık 200 batık listesiyle, Barbados'ta farklı bir şey arayan dalgıçların ilgisini çeken bir dalış noktası olması, şaşırtıcı değildir. Pamir, Friars Crag ve Stavronikita, dalgıç listesinin başında olması gereken batıklardır ve Pamir gibi bazıları, acemi dalgıçlar için mükemmel derinliklerdedir. Carlisle Körfezi, koyunda 4 tane batığı barındırır ve dalışa yeni başlayanlar için idealdir. Bell Şamandıra Resifleri, Maycocks Koyu ve Shark Bank, balık tutkunları ve yeni biyologlar için ideal bir kolay sabah programıdır (206).

Bermuda

Volkanik ada zinciri Bermuda, tahmini 300 batığıyla dünyanın batık başkenti olarak bilinir. En çarpıcı batıklardan biri, İç Savaş sırasında batmış Konfederasyon Ordusuna ait Mary Celestia. 1863'ten beri beş sağlam şarap şişesinin keşfedilmesi nedeniyle gemi geç popüler bir bölge oldu (206).

Bonaire

Bonaire, 470'ten fazla balık türüyle Venezuela'nın hemen kuzeyinde, Güney Karayipler'de yer almaktadır. 1979 yılında bir deniz parkı olarak kurulan Bonaire Ulusal Deniz Parkı, şimdi Karayipler biyoçeşitliliği için bir sıcak nokta ve dalgıçlar için harika bir yer. Bonaire, belki de en renkli Karayip dalış sitelerini içerir. Yaklaşık 470 tür balıkla 1000 Adım (1000 Steps) bölgesi, gökkuşağının bütün renklerini dalgıçlara gösterir (206).

İngiliz Virgin Adaları

İngiliz Virgin Adaları'ndaki dalış merkezlerinin çoğu Tortola'da bulunmaktadır; ancak Virgin Gorda ve Jost Van Dyke, Norman Adası ve Cooper Adası'nda dalış merkezleri bulunmaktadır. Tortola'da en ünlü dalış bölgesi, yakındaki Salt Island'da bulunan RMS Rhone gemi batığıdır. Bunun yanı sıra Normandiya, Pelican Island, Deadchest Island gibi adalardaki kumlu dipler ve hafif eğimli resifler özellikle yeni dalgıçlar için mükemmeldir. Blonde Rock adlı bir deniz dağı, her zaman aktivite ile doludur ve ziyaret edilmesi önerilir. Biraz daha heyecan ve pelajik deniz yaşamı için Virgin Gorda'dan dalınabilir, kemerler ve kanyonlar gibi sualtı oluşumları içeren Köpek Adaları'na (Dog Islands) gidilebilir (206).

Cayman Adaları

Ürkütücü derinlere inişler, farklı batık dalışları ve Karayipler'deki en soğuk mercanlardan bazıları, Cayman Adaları'nı dünya standartlarında bir dalış noktası haline getirmiştir. Üç adadan Grand Cayman, en çok tüplü dalgıçlar tarafından ziyaret ediliyor. Grand Cayman'ın Kuzey Duvarı, 1800 metreden daha derine inmektedir ve Benekli Kartal Vatozlar ve Deniz Kaplumbağalarını görme fırsatlarıyla birlikte güzel bir duvar dalışı sunmaktadır. Grand Cayman, ayrıca büyük mercan resiflerinde akıntı yapan erişilebilir bir kıyı dalışı sunmaktadır. Küçük Cayman, canlı renkleri ve çarpıcı düşmeleri ve yüzmeleriyle ünlü Bloody Bay Wall Marine Park'a sahiptir. Cayman Brac, tüm deneyim seviyeleri için iyi bir duvar, batık ve resif dalışı karışımı sunar (206).

Küba

Küba halkının sıcaklığı, resiflerin çok az keşfedildiği ve bozulmadığı adalar ülkesini çevreleyen ılık okyanusla eşleşir; bu, deniz yaşamı, özellikle de köpekbalıkları gibi merak uyandırıcı ve yakından etkileşim için eşsiz bir deneyim sunar. Küba, Avustralya Büyük Bariyeri'nden sonra dünyanın en büyük ikinci resifine ev sahipliği yapar. Küba'da jewfish, jardines, şahin gagalı kaplumbağa ve köpekbalığı bölgesini görebilecek la Reina'da (The Queen's Garden) bölgesinden daha iyi bir yer bulunmamaktadır (206).

Curaçao

Komşuları Aruba ve Bonaire gibi, Curaçao da bol dalış fırsatlarına ev sahipliği yapmakta. Curaçao'nun sağlıklı mercan resiflerine güzel bir örnek olan Mantar Ormanı (Mushroom Forest), mantar şeklindeki sert mercanlar ve bol renkli deniz yaşamıyla tanımlanır. Her ne kadar tekne dalışı en popüler olsa da Curaçao'nun kuzeybatısındaki dalış bölgelerine kıyıda kolayca erişilebilir ve bağımsız dalgıçlar için mükemmeldir. Karayipler'in en iyi batıklarından biri olan Superior Producer, 30 metrelik bir derinliğe oturmuş, tekerlekli ve kargo ambarlı bir batıktır (206).

Dominik

Dünyanın en iyi on dalış noktasından biri olan Dominika'da meraklı denizatlarının mercan kollarına sarılışının keşfedileceği sakin sığılıklar vardır. Daha derin sular, bu denizlere sıkça maruz kalan 20'den fazla balina türüne ev sahipliği yapar. Kasım ayından mart ayına kadar adaya yakın kalan Sperm Balina sürüsü, büyük bir cazibedir. L'Abym olarak da bilinen La Sorciere, dalgıçların akıntıda zorlanmayacağı, çok az veya hiç akıntı olmadığı için en popüler duvar dalışlarından biridir. Dalgıçlar, iskarmoz balığının avlarını takip ettiği ve büyük ton balığı sürülerinin görüldüğü Crater's Edge'in volkanik sırtına doğru dalış yapabilirler. Volkanik kabarcıkların ve ılık suyun belirli bölgelerden çıktığı su altı dâhil termal kaynaklar, adanın etrafında patlar (206).

Dominik Cumhuriyeti

Dokuz ayrı ekolojik bölgeyle Dominik Cumhuriyeti, canlı türleri, balık resifleri, ışık demetiyle dolu mağaralar ve hem doğal hem de batırılmış, övünmeye değer batıklarıyla her sahilinde harika bir dizi dalış merkezi bulundurur. La Caleta Ulusal Su altı Parkı sınırları içinde, batık iki gemi Hickory ve sağlıklı mercan resifleri ile çevrili

Limon bulunur. Santo Domingo, Bayahibe ve Playa Dorada yakınlarındaki üç su dolu mağara sistemi (three water-filled cave systems) teknik dalgıçlar tarafından keşfedilmek üzere olgunlaşmış durumdadır. Yeni keşfedilmeye başlanan Pedernales ve Barahona, tüplü dalgıçlara el değmemiş mercan resifleri ve çok çeşitli deniz yaşamı bulma şansı sunar. Her yıl aralık ayından nisan ayına kadar kambur balinalar doğum yapmak ve başka bir çiftleşme mevsimi başlatmak için adanın yakınlarına (Silver Banks) taşınırlar. Erkek balinalar muhteşem gösteri yapar (206).

Grenada

Venezuela yakınlarında ve Atlantik Okyanusu ile Karayip Denizi arasındaki sınırda bulunan Grenada ve küçük adacıkları Carriacou ve Petite Martinique, bölgedeki en iyi dalışı sunmaktadır. Muhteşem gemi enkazları, renkli resifler ve heyecan verici sürüklemeler, bir dalgıcın harikalar diyarını yaratabilir. Dalış alanlarının çoğu, güney ve batı kıyılarında yoğunlaşmıştır ve belki de hepsinin en meşhur yeri Bianca C'dir. Bu dalış alanında 1961'de patlayan bir 600 metrelik lüks gemi batığı vardır. Bugün "Karayıplerin Titaniği" 50 metrelik bir derinliktedir; ancak geminin tepesi 23 metreye ulaşır. Ana güverte 28 ila 38 metre arasında oturur ki, bu da ileri eğlence dalışı sınırları içerisinde erişilebilir olduğunu gösterir. Gelgit akımları bu dalışı zorlaştırabilir (206).

Haiti

Haiti'deki en ünlü dalış bölgesi, Amani'nin Zombi Deliği'dir (Zombie Hole). Buradaki zemin, deniz seviyesinden aşağı düşer ve duvar siyah mercan ve sünger borularla kaplanır. Bu dalışın en çok aranan özelliği dünyadaki en büyük filkulağı süngeridir. Tahminen 40 metre derinlikte hayatta kalır; ancak yakın zamanda görülmemiş bir fırtına tarafından kenardan itildiği söylentilerine yol açmıştır. Buna ek olarak adanın çevresindeki sularda bazıları Kaptan Morgan ve Christopher Columbus tarafından kullanılanlar da dâhil olmak üzere birçok korsan gemisi ve İspanyol kalyonları vardır. Bunların yerleri kilit altında tutulur; ancak yerel bir dalış profesyonelinin sırrını ortaya çıkarmaya ikna edebilirsiniz. Önce gizliliğe yemin edilmesi gerekir (206).

Jamaika

Jamaika'daki en popüler dalışlar, Negril, Montego Koyu civarında Arches ve Caves bölgelerinde yapılır. Hemşire köpekbalıkları bölgesinin ve büyük vatozların kumlu dibinde durduğu eski bir site olan Shark's Reef, atlanmaması gereken bir dalış bölgesidir.

Montego Körfezi'nde 18 metrede yatan bir uçak batığı bulunur. Stingray şehri ton balıklarının ışıklar saçtığı bir dalış bölgesidir (206).

Martinik

Efsanevi Rocher du Diamant (Elmas Kaya), Martinik adasının güneyinde bulunur ve bugüne kadar sahip olunan en popüler dalışlardandır. Heyecan verici mağaralardan etkileyici kemerlere kadar keşfedilecek gizemli oluşumlar yer alır (206).

Montserrat

Montserrat Adası'nın dalışlarının çoğu, korunan batı sahilinde ve sadece 16 kilometre uzaklıktaki Little Redonda Adası çevresinde gerçekleştirilmektedir. En popüler dalış alanlarından biri de Rendezvous Koyu'dur. Site hem sığ hem de derin bir kesime sahiptir. Bu koy en az on farklı yarasa türünün yuvasına açılır. Burada dalgıçlar, bazen yarasa orkestrası olarak da adlandırılan yarasa sesleri eşliğinde dalış yapma fırsatı bulur. Diğer en popüler dalış bölgesi Redonda Adası'dır. Burada bol miktarda bozulmamış denizel ortamlar yer alır. Altı Ayak Namlu Süngerleri (The Six-Foot Barrel Sponges) dalmaya değer bir alandır. Dalgıçlar burada eski bir demir çapa koleksiyonu bulur (206).

Porto Riko

Porto Riko 360 kilometreden fazla sahil şeridi ve keşfedilecek olan birkaç deniz adasına sahiptir. Doğu sahilinde sağlıklı, meyilli resifler ve birkaç küçük ada bulunur. Yakındaki derin sulardan dolayı adanın güneyi, akıntı dalışı için mükemmel olan harika duvarlara sahiptir. Son olarak batı kıyıları, kolay kıyı dalışıyla ünlüdür; ancak kalabalıklardan kaçmak isteyenler için Desecheo ve Mona adaları el değmemiş mercan resifleriyle dalgıçların rüyasıdır. Porto Riko'nun güneybatısındaki La Parguera (Bioluminescent Koyu), gece görsel şölen gerçekleştiren yerleşik dinoflagellat (resident dinoflagellate) nüfusunun varlığına sahiptir. Biyoçeşitliliği ve endemik zemin iguanası nedeniyle Mona Adası genellikle Galapagos Adaları ile karşılaştırılır ve ulaşmak için harcanan çabaya değer (206).

Saba

Uçurum derinliklerinden yükselen engebeli volkanik bir ada olan Saba, Karayipler'e iletilen Pasifik'in bir parçası gibidir. Su altı çizgisinin üzerindeki tuhaf ve Avrupa cazibesi ve aşağıda bozulmamış su altı ortamıyla Saba "*Bozulmamış Kraliçe*"

olarak adlandırılır. İnanılmaz görünürlükteki sağlıklı resifler ve deniz yaşamıyla kaplı tepeler, Saba Marine Park tarafından korunur. Karada, Saba Koruma Vakfı, bozulmamış vahşi doğayı korur. Volkanik bir adadan beklendiği gibi, su altı yapısı ve deniz manzarası muhteşem manzaralar sunar. Sığ yama resifleri ile tamamlanan Saba, genç balıklar ve ilginç omurgasızlarla dolu alanlarda heyecan verici akıntılardan “dipsiz” düşmelere ve yumuşak dalışlara kadar hoş bir dalış karışımına sahiptir (206).

Saint Barthélemy

El değmemiş plajları ve lüks tatil köyleriyle Saint Barthélemy dalgıçların hareketlilik gösterdiği bir yerdir. Barth’ın derinliklerine dalarak Shangri-La’yı keşfedilebilir. St. Barth’ın mercan resifleri, bugün su altı dünyasının güzelliğini keşfetmek isteyen dalgıçları ağırlamaya hazırdır. Muhteşem resiflere ek olarak St. Barts ayrıca bir batık dalışı olan The Kaïali’ye de ev sahipliği yapar. 100 fit (30 metre) sudaki bu site, iki giriş içerir ve ileri düzey dalgıçlar için uygundur. Ayrıca adanın duvarlarına dağılmış çok sayıda büyük mağara vardır, bu da adanın etrafına dağılmış 22 dalış bölgesine biraz çeşitlilik katar (206).

Saint Kitts ve Nevis

St. Kitts'de harika bir Batık Dalışı yeri var. En kayda değer M.V. Taw Nehri. Bu dalış unutulmaz, dalgıçların balıkları beslemelerine izin verir ve bazı büyük canlılar ortaya çıkar. Büyük yük gemisi batığı iki parçaya bölünmüş durumdadır. Tug olarak bilinen M. V. Corinthian batığı, bir resif yakınında yer alır; bu dalgıçlara bazı kısımlarını görme fırsatı sunar. Coconut Tree Reef bölgesinde moray yılan balığı, wrasse ve hatta kaplumbağalarla dalınır. Monkey Monkey, Saint Kitts ve Nevis arasında muhteşem bir mercan adasıdır (206).

Saint Lucia

Saint Lucia çevresindeki dalışların çoğu, adanın güneyindeki Soufriere Marine Reserve’de yapılır. Burada dalgıçlar renkli mercan resifleri ve çeşitli tropikal balıklar bulurlar. Popüler dalışlar arasında Anse Chastanet, Fairy Land ve Mercan Bahçeleri yer alır. İki sığ yapay gemi batıkları Lesleen M ve Daini Koyomaru, bölgedeki dalış profesyonelleri arasında en sevilen bölgeler olarak bilinir. Ayrıca Saint Lucia’nın kuzeybatı kıyısına nispeten daha az dalış bölgesi de bulunmaktadır. Bu yerler daha az kalabalık olma eğilimindedir (206).

Saint Martin

St. Martin, iki ülke arasında bölünmüş olmasına rağmen dalgıçlar büyüleyici kaya oluşumlarını, batıkları ve çeşitli renkli deniz yaşamını görebilirler (206).

Saint Vincent ve Grenadines

Saint Vincent ve Grenadinler'deki dalış, Karayipler'deki en iyilerinden bazılarıdır. Bu adalara genellikle dalgıç cenneti denir. Ancak burada bulutlu, sessiz sular yoktur. Aslında adanın ağır lavlı kumu nedeniyle görünürlük düzenli olarak 30 metre veya daha fazladır. Bu, sadece makro fotoğrafçılar için değil, diğer tüm dalgıçlar için de ideal bir durumdur. En büyük ada olan St. Vincent, en fazla dalış mağazasına ev sahipliği yapmaktadır. Bura 50 metre devam eden engebeli uçurumları ve direkt düşüşleriyle meşhurdur. "The Wall" bunlardan en ünlüsüdür. Ayrıca, Yeni Gine Resifi (New Guinea Reef) ve Çapa Resifi (Anchor Reef) dünyanın en iyi kara mercan ormanlarına ev sahipliği yapar. Biraz daha teknik bir şeyler arayanlar için Yarasa Mağarası (Bat Cave) su altı fotoğrafçıları için mükemmel bir yerdir. Saint Vincent dışında Grenadinler ayrıca çok sayıda dalış bölgesi sunmaktadır. Bu bölge de canouan sünger ve yumuşak mercanlarla kaplı sakin bir adadır. Mayreau, mercan bahçelerine ve uygun şekilde adlandırılmış bahçe yılanlarına, yüzeyde kumdaki çimen gibi sallanan evlere ev sahipliği yapar. Mustique, bozulmamış mercanları ve akıntı dalışlarıyla ünlüdür. Bequia; resif köpekbalıkları, denizatları, tarpon, hawksbill kaplumbağaları, alacalı pipefish, yarasa balığı, sepet yıldızları ve damsel balık gibi geniş bir deniz yaşamı için yaşam alanı sağlar (206).

Sint Eustatius

Tarihi önemi nedeniyle St. Eustatius'un çevresinde bulunan su altı arkeolojik sit alanları vardır. Bunların çoğu, o zamandan beri mercanların büyümesiyle ayırt edilemeyen eski batık gemilerdir. Ancak, Mavi Boncuk Deliği (Blue Bead Hole) adında başka bir site daha vardır. Mavi boncuklar St. Eustatius'ta tarihi bir öneme sahiptir. Avrupa'da mavi camdan üretildiler ve 17. yüzyılda köleler için bir ödül olarak kullanıldılar. Boncuklar, dalgıçların yetişmesine izin verilen eserlerdir ve limanın belirli bölgelerinde, dalgıçlar çoğunu bulmuşlardır. Mavi boncuk bölgesi, ara sıra taşlarla kaplı kumlu bir manzaradır. Belirgin bir mavi boncuk bulunmasa bile, bu bölgedeki peacock flounder ve flying gurnardın sıkça görülmesi nedeniyle dalışlar keyifli geçer (206).

Maarten

Sint Maarten'in güney cephelerinde yaklaşık 17 dalış alanı bulunmaktadır. Haritaların çoğunda daha fazla dalış bölgesi görünür; ancak birçoğu mercan ağartması veya kasırgaların neden olduğu hasar nedeniyle kullanılmamaktadır. Adanın bu tarafında yaklaşık 10 batık alanı vardır; ancak en ünlüsü 1801'de nihai dinlenme yerine ulaşan HMS Proselyte. Bu gemi, Hollanda Kraliyet Donanması'nın bir parçasıydı. 1796 yılında mürettebat isyan etti ve gemiyi 1801 yılına kadar hizmet ettiği İngiliz Kraliyet Donanması'na teslim etti. Bu batık, Proselyte Resifi'nde bulundu. Tahta bir gemi olduğu için kalan tek eser, bugün mercanlarla sarılmış kolonlar ve çapalardır. St. Maarten'i çevreleyen birçok renkli mercan resifi varken resif alanlarının bazıları aslında mercan, hidroidler ve süngerlerle kaplı kaya oluşumlarıdır. Özellikle Proselyte Resifi'ni, adanın yanardağlarından akan lavlar tarafından oluşturulmuştur. Diğer bölgelerde eski mercan resifleri, 1990'larda ve 2000'lerde bölgeyi tahrip eden kasırgalar tarafından zarar görmüştür. Bugün yaşlı ve ölü resifler, sağlıklı bir toparlanmaya işaret eden yeni mercan gelişimiyle kaplıdır (206).

Guadeloupe Adaları

Muhteşem Guadeloupe, dalgıçlara çok şey sunar. Jacques Cousteau, Güvercin Adası'nın (Pigeon Island) dünyanın en iyi dalış noktalarından biri olduğunu iddia etti. En sevilen bölge La Grotte aux Baracudas, çok sayıda büyük iskarmoz balığı ile muhteşem bir mavi mağaradır (206).

Trinidad ve Tobago

Trinidad ve Tobago, farklı birçok su altı deneyimi sunar. Venezuela'nın hemen kuzeyinde ve Grenada'nın güneyinde bulunan bu mütevazı ada, dalgıçlara dünyada kaydedilen en büyük beyin mercanlarından bazılarını görme şansı sunar (206).

Turks ve Caicos Adaları

Turks ve Caicos Adaları'nın çekici turkuaz suları, geniş, gelişen bir mercan kayalığı ekosistemine ve çok sayıda duvara sahiptir. Bahamalar'ın hemen güneyinde 40 farklı ada ve adacığa sahip, Turks ve Caicos'ta tüplü dalış yapmak hem erişilebilir hem de etkileyicidir. 35 kilometre genişliğindeki bir kanal olan Columbus Pasajı, Türk Adaları'nı Caicos Adaları'ndan ayırıyor. Bu derin geçiş, ocak-mart ayları arasında balıkları, vatozları, kaplumbağaları, yunusları ve kambur balinaları geçirmek için

kullanılan bir su yoludur. Provo olarak bilinen Providenciales, çok çeşitli konaklama birimleri, restoranlar ve olanaklarla en gelişmiş adadır (206).

ABD Virgin Adaları

Karayıpler'de güzelce konumlanmış, Porto Riko'nun yaklaşık 60 kilometre doğusunda, ABD Virgin Adaları yer alır. Benzersiz özellikleri olan üç ana ada, St. Thomas, St. John ve St. Croix'tir. St. Thomas, büyük tatil köyleri, çok sayıda alışveriş mağazası ve gece hayatına sahip canlı bir adadır. St. John tamamen ormanlarla kaplı tepelerle doğa ve ekoturizm ile anılır. Büyük Ada St. Croix'in küçük bir kasaba havası ve 200'den fazla tarihi bölgesi vardır. İnanılmaz duvarlar, batıklar ve resifler bu bölgede yer alır. Tüm adalarda yumuşak, beyaz kumlu plajlar ve sıcak turkuaz su bulunur. ABD Virgin Adaları'nın çeşitliliği, dalgıçların tatil hayallerine ve dalış arzularına uygun bir ada bulacağından emin oldukları anlamına gelir (206).

2.3.2.5. Orta Amerika

Orta Amerika, Meksika'dan Panama'ya kadar uzanan Güney Amerika'nın çok dar bir bağlantısıdır. Meksika'nın Socorro Adası, Kosta Rika'nın Cocos Adası veya Kolombiya'nın Malpelo Adası büyük pelajik hayvanlarla dalış yapmak isteyen dalgıçlar için idealdir. Sıcak su arayan dalgıçlar, Roatan'ın duvarlarına, Belize'in Mavi Delik noktasına dalmak için Karayıpler'e gidebilir ya da Meksika'nın ünlü Cozumel'ine dalabilir. Diğer ikonik dalışlar arasında korsan batıkları için Drake Adası, El Salvador'da krater dalışı ve ünlü Blowing Rock için Nikaragua'daki Mısır Adaları (Corn Islands) bulunmaktadır (206).

Belize

400'den fazla ada, beyaz kumlu plajları, Batı Yarımküre'deki en uzun kırılmamış bariyer resifi ve 298 kilometre sahil şeridi ile Belize, dünya çapında bir tüplü dalış merkezidir. Mavi Delik Belize'nin en iyi bilinen dalış bölgesi olsa da keşfedilecek daha çok bölge vardır. Geleneksel olarak Shark Ray Alley, balıkçıların avlarını temizledikleri yer olarak bilinir. Hemşire köpekbalıkları ve vatozlar bölgeye o zamandan beri suya atılan balık parçalarıyla çekilir. Sayısız Karayip balık türüne, resif köpekbalığı ve kaplumbağalarına ek olarak, Belize'nin Bariyer Resifi, endemik beyaz noktaya sahip karabalığına ev sahipliği yapmaktadır. Belize'nin dalış bölgelerinin en ünlüsü, garip jeolojik yapı Mavi Delik (Blue Hole), dairesel derinliklerinde dalgıçları karşılayarak 124

metre derinliğe ulaşır. Placencia yakınlarındaki Gladden Spit'te balina köpekbalıklarıyla karşılaşırken şnorkelle yüzmek veya dalmak nisan-haziran ayları arasında mümkündür (206).

Kosta Rika

Kosta Rika, kelimenin tam anlamıyla okyanuslarla çevrili bir ülke için uygun bir isim olan Rich Coast'adan (Zengin Sahil) gelir. Pasifik tarafında, Guanacaste'deki Cocos Adası ve Yarasa ve Catalina Adaları gibi açık deniz adaları, baştan çıkarıcı köpekbalığı ve manta vatozlarına sahiptir. Ülkenin güney bölgesi, korunan bir biyolojik rezervdir. Catalina Adaları'nda yer alan Köpekbalığı Mağarası (Shark Cave), ziyaretçiler arasında favori bir dalış bölgesidir ve bölgenin etrafında dalgıçlar, volkanik oluşumlar üzerinde ilginç kemerler ve canlı mercan oluşumları bulabilir. Caño Adaları, manta vatozları, yunus balıkları, katil balinalar (orcas), kambur balinalar ve pilot balinalar da dâhil olmak üzere daha büyük deniz türlerini çeker. Uzak bölgedeki Cocos Adası, çekiç kafa köpekbalığı (hammerhead shark) dalışı ile ünlüdür. Maceracı dalgıçlar, dalış yolculuğu için bu Pasifik Okyanusu kayasına yelken açarlar. Yarasa Adası, adrenalin dolu bir dalış yaratarak, düzenli olarak büyük boğa köpekbalığı (bull sharks) gruplarını çekmektedir. Franklin Chang, Albay Alfonso Monge ve Caroline Star, Pasifik kıyıları boyunca Tortuga Adaları'ndaki keşfedilmeyi bekleyen batıklardır (206).

Guatemala

Guatemala'nın ilk dalış bölgesi Atitlan Gölü'dür. Bu göl, 84.000 yıl önce büyük kalderayı oluşturan volkanik bir patlamayla meydana gelmiştir. Bugün, göl Orta Amerika'daki en derin derinliğe (335 metre) ulaşır ve üç aktif volkanla çevrilidir. Efsaneye göre, göl aynı zamanda suyun altında saklanmış eski bir Maya köyüne de ev sahipliği yapıyor. 1997'de bunun gerçek olduğu kanıtlandı. Kesin konum bir sır olarak kalsa da dalgıçlar zaman zaman eski eserler bulduklarını bildirmiştir. Maya köyünü aramanın yanı sıra dalgıçlar, yüzeyin altında birçok tuhaflığın tadını çıkarabilirler. Bunlar arasında sıcak bir fay hattı, yükselen su seviyeleri ve taşlaşmış bir orman tarafından çevrelenen çeşitli evler ve oteller bulunmaktadır. 1560 metre yükseklikteki Atitlan Gölü'nde dalış yapmak için özel prosedürler gerekir. Dalgıçların dalıştan önce ve sonra gölde en az bir gece geçirmeleri önerilir. Atitlan Gölü'nün dışında doğu kıyısında bulunan Puerto Barrios ve Cabo Tres Puntas da dalış bölgelerine ev sahipliği yapar (206).

Honduras

Bay Adaları, Karayipler'in güneybatı köşesinde, Honduras'ın yaklaşık 48 kilometre kuzeyinde bulunur. Olağanüstü resif sistemleri, dünyanın her yerinden dalgıçları çeker ve adalar gerçek bir dalış etkinliği sistemini içerir. Dünyanın ikinci büyük bariyer resifinin bir parçası olan Mesoamerican Barrier Reef, Roatan ve Utila adaları, özellikle canlı mercan, çok renkli tropikal balıklar, buzdolapları kadar büyük süngerler ve pelajik türler barındırır. Manta vatozları, deniz kaplumbağaları ve özellikle şubat ayından nisan ayına kadar balina köpekbalıkları görülebilir. Buradaki resifler, yağmur ormanlarından daha çeşitlidir (206).

Meksika

Meksika'nın iki sahili, su altı araştırmaları için uygun durumdadır. Pasifik'in engin Kelp Ormanlarını, Cortez Denizi ve Yucatan Yarımadası'nın gizli resiflerini ve Karayipler'in batıkları keşfedilebilir. Pelajik severler, Meksika'nın üreme alanları ve ağır akıntıları olan bölgelerden de memnun kalabilir. Cancun'un yanında bulunan El Museo Subacuático De Arte (MUSA), İngiliz sanatçı Jason de Caires Taylor tarafından yapılan 500'ün üzerinde kalıcı yaşam boyu heykelden oluşan çağdaş bir su altı sanat müzesidir. Yalnız deniz aşırı bir deniz kenarı olan Socorro Adası, aralarında büyük miktarda dev manta vatozları bulunan çok sayıda pelajik türü kendine çeker. Her yıl ağustos ayından ekim ayına kadar dalgıçlar, büyük beyaz köpekbalıklarına dalmak için Pasifik'teki Guadalupe Adası'nı ziyaret eder. Meksika'da yüzlerce kristal berraklığında cenotes (mağara) bulunmaktadır. Tulum yakınındaki Cenote Dos Ojos en ünlüsüdür ve çoğu dalgıç tarafından kolayca erişilebilir. Cancun'un hemen dışında, Isla Mujeres, Meksika Körfezi ve Karayipler'in birleşiminde yer alır. Bu nedenle her yıl haziran-eylül ayları arasında yüzlerce balina köpekbalığı çekmektedir. 400'den fazla deniz aslanı türüyle Isla San Pedro favoridir. Kasım ayından mart ayına kadar büyük boğa köpekbalığı dişileri, üremek için Playa del Carmen'e gelir. Dalgıçlar, bu şaşırtıcı köpekbalıklarıyla yakın ve kişisel temas kurabilir (206).

Nikaragua

Nikaragua, dünyanın en iyi korunan تنها dalış noktalarından bazılarında sahiptir. Pasifik'teki San Juan del Sur Kayalık Resifleri'nden Atlantik kıyılarındaki Mısır Adaları'nın el değmemiş mercanlarına kadar Nikaragua, dünya standartlarında çeşitli

dalışlar sunmaktadır. Farklılık arayan dalgıçlar için Apoyo ve Xiloá'nın volkanik krater göllerinde tatlı su dalışı yapılabilir (206).

Panama

İki deniz ortamı, Panama yanlarını oluşturur ve hem korsan hazinelerini hem de deniz yaşamını bulmak için dalgıçları çeker. Dalgıçlar, bir günde iki farklı okyanusa dalabilir ve Atlantik'in soğuk sularından ılık Karayip tropik sıcaklıklarına kadar tamamen farklı iki su altı harikası deneyimleyebilir. Kambur balinalar, resif köpekbalıkları ve muhtemelen katil balinalar, Coiba Marine Parkı'nda sıkça görülür ve en yoğun dönemler ağustos ve eylül aylarındadır. Bocas del Toro, Boğa Ağzı (Mouths of the Bull) ve Portobelo Milli Parkı bölgedeki diğer önemli dalış fırsatlarına sahiptir (206).

Avrupa

Avrupa'da dalgıçlar, İskoçya'nın II. Dünya Savaşı batıklarını ziyaret edebilir ya da Yunanistan'ın eski batığı arasında eserler arayabilir. Su yosunu ormanlarından İngiltere'deki iç taş ocaklarına, Hırvatistan'daki deniz mağaralarına, Kanarya Adaları'ndaki sıcak sulara, Avrupa'da çok sayıda dalış tatili seçeneği vardır. Her ülke, farklı bir deneyim ve tüm dalgıçlar için bir şeyler sunar (206)

Avusturya

Avusturya'nın Salzkammergut bölgesinde 170 göl bulunmaktadır. En bilindiği ve en büyüğü, dalış alanlarının bulunduğu Attersee Gölü'dür. Nazi hazineleri bir zamanlar Wolfgangsee'de tutulmuştu ve dalgıçlar onları yanına almasalar da hala bir dalışta görebilirler. Şimdiye kadarki Avusturya'nın en popüler dalış bölgesi Yeşil Göl veya Grüner See'dir. Göl aslında sığ bir gölü çevreleyen bir parktır; kaynak eritmesi, suyu parka doğru akıtır ve parkı temiz suyla doldurur. Birdenbire park, 10 metre ve bazen daha fazlasına kadar derin bir göle dönüşür (206).

Hırvatistan

Şaşırtıcı Hırvatistan, dalgıçlara, Adriyatik'e yayılmış birçok adasıyla katılmak için gerçek dışı miktarda tüplü dalış imkânı sunar. Toplamda tamamı resifler, su altı mağaraları, sütunlar ve kanyonlarla süslenmiş Hırvatistan'daki bu adalar yaklaşık 1000 civarındadır. Adaların en büyüğü olan Vis Adası'nın etrafında hepsi savaşta düşmüş olan birçok I. ve II. Dünya Savaşı batıklarına dalınabilir. Eski gemilere ek olarak görülecek B-

17 bombardıman uçağı vardır. Burada dalgıçlar, güneş ışığının süzölüp deniz kıyıları oluşturduğu harika mağaralara dalabilir. Bu ada tam anlamıyla dalış bölgeleri ile çevrilidir. Duvarlardan batıklara ve kayalık resiflere kadar her seviyede dalgıç için burada bir şeyler vardır. Kuzeyde Alp ve Dinarid dağ zincirlerinin eteklerinde yer alan Kvarner, Adriyatik'teki en güzel körfezlerden biridir ve Doğu Avrupa'ya en yakın ılık su dalış merkezi olup tüm yıl boyunca dalış yapmak mümkündür. Kvarner'ın su altı dünyası, muhteşem gorgonlarla kaplı muhteşem duvar dalışı ve kayalık resiflerle tanınır. Sarp kıyı şeridi ve göreceli olarak sığ su, bunu harika bir dalış hedefi haline getirmek için yeterince çeşitli bir su altı dünyasını desteklemektedir. Sadece küçük bir tekne ile girilebilen Mavi Mağara'yı (Blue Cave) keşfetmek için Bisevo'ya gidilebilir (206).

Kıbrıs

Kıbrıs'ta favori dalış bölgelerinden bazıları Amphorae Mağaraları, Şapel ve Zenobia'dır. Amphorae Mağaraları, eski çömleklerin bulunduğu Paphos'ta yer alır. Şapel'e kıyından ulaşılabilir ve gece dalışları için mükemmel bir yerdir. Zenobia, Kıbrıs'taki en ünlü batık dalışı merkezidir ve güverteye zincirlenen kamyonlar kaçırılmamalıdır (206).

Fransa

Üç denizle çevrili Fransa'da dalış sıkıntısı yoktur. Ülke geniş ve dalışlar çok çeşitlidir. Kuzey Fransa, batık dalışlarının yapıldığı yerdir. Özellikle D-Day'ın bulunduğu plaj boyunca görülecek yüzlerce batık vardır. Bölge kolayca erişilebilir durumdadır ve dalgıçlar batıklardan birkaçına dalabilirler. Güney Fransa'da deniz aşırı küçük adalara veya Nice ile Cannes arasındaki güzel bölgelere dalmak mümkündür. Dalgıçlar, Fransa'da Akdeniz'deki bir ada olan Corsica'ya dalabilir. Çeşitli balıklarla dolu kanyon duvarlarına tutunan muhteşem mercanlar vardır. Batık gemileri de burada bulunur ve keşfetmek için harap bir uçak batığı bile vardır (206).

Almanya

Almanya'da dalgıçlar, berrak Alp Gölleri'ne veya Baltık Denizi'ne dalabilirler. II. Dünya Savaşı meraklıları, Baltık'ta bulunan Helland ve Hanau bölgelerine gidilebilir. Taş ocağı ve göllerin yer aldığı Sundhäuser See dalmaya değer yerlerdendir. Ek olarak Bodensee veya Konstanz Gölü, kaçırılmaması gereken gerçek olmayan bir Alp Gölü'dür.

Orta Avrupa'nın en büyük üçüncü gölü ve bu inanılmaz yerde olması gereken çok sayıda teknik dalış deneyimi mevcuttur (206).

Yunanistan

240'tan fazla yerleşim adası ve önemli bir kıyı şeridiyle Yunanistan'da dalgıçlar, duvar, batık, mağara ve resif içeren çok çeşitli dalışlar bulabilir. Ege Denizi, özellikle Naxos ve Mikonos adaları çevresinde en popüler dalışlardan bazılarını sahiptir. Mora Yarımadası Mykonos, en ikonik dalışlara ev sahipliği yapar. Bunlardan biri 1930'ların batığıdır. Naxos'ta deniz uçağı enkazı olan Arado 196 görülmeye değerdir. Yonya Denizi ziyaret etmek için özellikle güzel bir alandır. Koundouros Resifi deniz yaşamıyla iç içedir ve görünürlük mükemmel olabilir. Girit'teki El Greco Mağarası, yüzülebilecek geniş bir kanalın yanı sıra yüzülebilecek bir hava cebi de sunar (206).

İzlanda

İzlanda'daki özel bir yer, uluslararası dalış topluluğu arasında efsanevi statü kazandı. Kelimenin tam anlamıyla dünyaların çarpıştığı, nispeten küçük bir jeolojik özelliktir. Silfra'daki devasa çatlaklar, İzlanda'nın ikinci en büyük buzulundan doğrudan berrak kaynak suyu tutuyor. Dalgıçlar, kıtalar arasındaki boşluğu doldurup aynı anda Kuzey Amerika ve Avrasya tektonik levhalarına dokunabilir. Görünürlük, 100 metreyi aşabilir. En güzel yerlerinden biri olan Katedral, nefes kesicidir. Şeffaf duvarlı, yaklaşık 20 metre derinliğinde ve 100 metre uzunluğundadır. Su, o kadar açıktır ki dalgıçlar uçtan ucu görebilir. Dalgıçlar, Reykjavik'ten otuz dakika uzaklıktaki Kleifarvatn Gölü'ndeki jeotermal kaplıcaya kükürt kokusu eşliğinde dalabilir. İleri seviye dalgıçlar, Akureyri'ye 400 km kuzeydeki 180 ayak (55 metre) kireçtaşı bacaları ile pıhtılaştırıcı minerallerin neden olduğu Stritan dalış bölgesine gidebilirler. Bu site, İzlanda'nın en iyi deniz çeşitliliğini sunmaktadır: wolffish, turuncu omurgasızlar (orange nudibranchs), anemonlar, kabarık mantarlar (206).

İrlanda

Vahşi Atlantik dalışını örnekleyen bir yere dalmak isteyen dalgıçlar, eski manastır kalıntılarının olduğu Skelligs'e dalabilir. Buradaki iki kaya, İrlanda'nın Kerry eyaletinin ucundan 16 kilometre güneybatıdaki Atlantik'te yükselir (206).

İtalya

Akdeniz'e yansıyan İtalya, son derece uzun bir sahil şeridi, sayısız ada ve dalgıçları dalmaya davet eden ılık, temiz sularıyla dalgıçları cezbeder. Batıkla ilgilenen dalgıçlar, Roma kıyılarındaki Saint Lucia'ya dalabilir. Cenova'nın yaklaşık 30 kilometre doğusunda, tüplü dalış merkez üssü olan Liguria'da Portofino'nun ünlü sahil köyü yer alır. Santa Margherita Ligure ve Camogli kentleri ile çevrili olan Portofino, aynı zamanda İtalyan dalışının da doğum yeridir. Sorrento önemli dalış bölgelerindedir. Punta Campanella'nın korunan deniz bölgesidir. Yaklaşık 40 kilometre sahil şeridiyle korunan alan, sağlıklı bir deniz ekosistemi sağlayan yönetim otoritesinin izniyle sınırlı kullanıma izin verir. Sardunya üç şeyle tanınır: plajları, suyunun berraklığı ve renkli su altı manzaraları. İtalya'nın en büyük adası olan Sicilya, ülkenin en sıcak sularına dalmak için birçok fırsat sunar. Tuscan Archipelago'da Elba, Napolyon'un neredeyse bir yıl süren sürgünüyle ünlü bir adadır. Ancak dalgıçlar için ada, nefes kesen pelajik hayvanlar gibi çok daha misafirperver olanaklar sunar. Ponza ve Ventotene Adaları'nı içeren Roma ve Napoli arasında volkanik bir takımada olan Isole Pontine, mağaralar, girintiler ve batıklarla dalgıçlar için ilginç topografya sunar (206).

Malta

Malta'nın en popüler dalış alanlarından biri, Gozo'nun batı kıyısında bulunan Mavi Delik'tir (Blue Hole). Dalış, 40 metrelik bir havuzda başlar ve bir yarıktan geçmeyi gerektirir. Burada dalgıçlar, gümüş ve sarı renklerle işaretlenmiş parlak turuncu Akdeniz papağan balığını görebilir. Malta'nın kuzeyinde bulunan Kirkewwa bölgesi, dalgıçlar tarafından yüzülerek geçilir ve 18 metrede Madonna Heykeli yer alır. Şanslı dalgıçlar, 30 metre derinlikte tetik balığını (Triggerfish) görebilirler. Comino sahili açıklarında 18 metrede kertenkele balığının (Lizard Fish) olduğu P-31 devriye botu batığı yer alır. İleri seviye dalgıçlar, Valletta Limanı'nda 1998 yılında batmış olan 115 metre uzunluğunda 10.000 tonluk tanker Um El Faroud'u keşfedebilirler (206).

Hollanda

Dalgıçlar, eski haliçlerin çoğunun bulunduğu Zeeland dışında, Hollanda göllerine ve nehirlerine dalarak eşsiz bir deneyim yaşayabilir. Vinkeveense Plassen, 55 metre derinliğe ulaşan çeşitli dalış bölgelerini içeren bir göldür. Bu göl ve onun gibi pek çoğu, çeşitli seviyeler için bol miktarda eğitim fırsatı sunmaktadır. Vahşi Kuzey Denizi, Hollanda kıyılarında en az 10.000 gemi batığı içerir. Bu batıkların birçoğu eğlence

sınırlarının dışında, ancak birkaç ileri seviye dalgıçlar için zorlu dalış bölgeleri sunar. Görünürlük, genellikle zayıftır ve akımlar güçlüdür. Ancak bölge, dalgıçlara nadiren ziyaret edilen batıkları görmek için bir fırsat sunar (206).

Portekiz

Atlantik Okyanusu'nda korunan 8 denizalanı, 12 ada ve 1200 km'den fazla sahil şeridiyle Portekiz, Avrupa'nın en önemli dalış hedefi haline gelmiştir ve tüm deneyim seviyeleri için idealdir. Uzun bir Atlantik kıyı şeridi ile Porto, Aveiro, Peniche, Lizbon, Sines, Sagres, Lagos ve Faro gibi ülkenin çeşitli yerlerinde dalışlar yapılır. Anavatana ek olarak dalgıçlar, Avrasya ve Kuzey Amerika tektonik levhaları arasındaki bölgede bulunan Madeira ve Azor Adaları'nı içeren Portekiz adalarına dalabilir. Fransa ile İngiltere arasında yapılan bir savaşta 1759'da batmış olan Okyanus (The Ocean) batığı, Lagos'ta son zamanlarda batırılan dört savaş gemisiyle birlikte görülebilir. Porto'ya yakın yerde konumlanan II. Dünya Savaşı Alman U teknesi batığı ve Faro'da düşürülmüş bir B-24 bombardıman uçağı, savaş batıklarına ilgi duyanlara hizmet vermektedir. Madeira ve Azorlar, açık deniz dalışları için uygundur. İlginçtir ki, Azorlar, dünyada canlı bir volkanın üzerinde dalış yapılan ender yerlerden biridir (206).

İspanya

Kuzeyde Atlantik ve güneyde Akdeniz ile İspanya çok çeşitli dalış seçeneklerine sahiptir. Engebeli kuzey kıyılarındaki Biscay Körfezi'ni şaşırtan büyük mavi köpek balıklarından, daha ılıman Akdeniz'in ılık, berrak sularında hafifçe sallanan rengârenk gorgonyanlara, burada tüm dalgıçları özendirecek bir şeyler vardır. Cebelitarık sınırlarının yakınında, Akdeniz'in ağzında Granada, Malaga ve Cadiz gibi bölgeler, neredeyse tüm yıl boyunca dalış imkânı sunar. Atlantik Okyanusu'ndan Akdeniz'e bu geçiş bölgesinde deniz memelileri yaygındır ve balinaları izlemek için muazzam fırsatlar vardır. Kuzeyde Cantabria, Galiçya, Asturias ve Bask ülkesi daha soğuk sulara, daha belirgin gelgitlere ve biraz daha az görünürlüğe sahiptir; ancak deniz yaşamıyla iç içedir. İspanya, deniz rezervleri ile ünlüdür. Açık Atlantik'te Kanarya Adaları'nda Cabo de Palos, Cabo de Gata ve Columbretes Adaları ve Akdeniz'de La Palma, La Restinga ve Isla Graciosa vardır. Her bölgenin kendine özgü bir çekiciliği mevcuttur (206).

İsveç

Malmö, Kattegatt'ın kuzeybatısına işaret eden uzun bir granit yarımadasıdır ve birçok dalgıç tarafından ziyaret edilen Kullenberg Doğa Koruma Bölgesi'ni (Kullenberg Nature Reserve) içermektedir. Burada kayalık sahilten çıkan sular, bol miktardaki deniz yaşamını destekler. Somon ve morina, açık denizde ürkütücüdür ve ıstakozlar hemen hemen her çıkıntının altına gizlenir (206).

İsviçre

Elbette İsviçre'de tuzlu denizler yer almaz: ancak buradaki Alpin göl ve nehirleri, eşsiz ve mistik tüplü dalış için idealdir. Cenevre Gölü keşfetmek için çeşitli dalışlara sahiptir. Duvar dalışları ve tuhaf tatlı su manzaraları yer alır. Burada daha ileri dalgıçların dalması için bir yıldız nokta da vardır. Zürih Gölü'nde kıydan mükemmel dalış noktalarına gidilebilir. Göl, kıydan yukarı doğru basamaklı yüksek dağlara sakın bir şekilde kuruludur. Buzullarla beslenen göl, olağanüstü bir görünürlük sağlar. Verzasca, bir diğer önemli dalış noktasıdır (206).

Birleşik Krallık

Egzotik dalış bölgeleri düşünüldüğünde İngiltere ve İrlanda hemen akla gelirse de bu eski ulusları çevreleyen sular bir vahadır. Yüzlerce yıllık deniz ticaretinin zengin bir batık mirası bıraktığı, devasa gelgit aralıklarının ve adrenalin pompalayan akıntı dalışlarının olduğu görülür. Burada, küçük deniz atlarından, devasa köpekbalıklarına kadar değişen fauna, su altı dünyasının zengin olduğuna işaret eder. Birleşik Krallık ve İrlanda, kuzeybatı kıta Avrupası dışındaki iki büyük adayı işgal eder. İngiltere, İskoçya ve Galler bir tanesini paylaşırken İrlanda adası batıya, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'ne ev sahipliği yapar. Burası, kumlu ve çakıl taşlı plajların, keskin uçurumların ve kayaçların bol olduğu 24.000 kilometre sahil şeridi çeşitliliğiyle dikkat çeker (206).

2.3.2.7. Hint Okyanusu

Hint Okyanusu adaları, dünyadaki en küçük bölgelerin çoğunu içeren çeşitli bir koleksiyondur. Birçoğu kıtaların kıyılarına yakındır; diğerleri ise diğer herhangi bir ülkeden yüzlerce mil uzakta bulunur. Bu bölgede en iyi bilinen yer, elbette 1000'den fazla mercan adasından oluşan ve plajları, mavi lagünleri ve geniş resifleriyle dünyaca ünlü 26 halka şeklindeki ağıldan oluşan Maldivler'dir. Genel olarak Hint Okyanusu, geniş su altı

volkanik dağlık alanlarından, yumuşak mercanlar ve süngelele kaplı dev granit kayalar arasında değişen çeşitli su altı topografyalarıyla her seviyeden dalgıçlara dalış olanağı sunar (206).

İngiliz Hint Okyanusu Bölgesi

İngiliz Hint Okyanusu Bölgesi'nde tüplü dalış donanımı kullanımı uzun zamandır yasak olduğundan bölgenin dalış bölgeleri hakkında pek bir şey bilinmez. Eldeki sınırlı bilgiler, Diego Garcia'da konuşlanmış askeri üyeler tarafından tamamlanan bilimsel keşitlerin veya dalışların yapıldığına işaret eder. Chagos Takımadaları'ndaki tüplü dalışla ilgili düzenlemelerin yakında değişeceği ancak henüz kesin bir plan yapılmadığı bilinmektedir. Bölgenin su altı çevresi, sığ Kireçtaşı Resifleri (Limestone Reefs), 300'den fazla seamonts ve doruklardan ve büyük bir derin deniz siperinden oluşmaktadır. Ayrıca uçak ve gemi enkazı söylentileri var; ancak bunların hiçbirini henüz açıklanmadı. Adaların çoğu maviye düşen sığ bir raf veya lagün içermektedir. Diego Garcia çevresinde açıklanan yerlerin çoğu, maksimum 30 metredir. Hem tekne hem de kıyı dalışı çoğu yerden yapılabilir (206).

Cocos (Keeling) Adaları

Cocos Adaları'nda ortalama 25 metre derinlik, sıcak ve sakin suların olduğu bilinmektedir. Dalgıçların göz atması gereken en sevilen dalışlardan bazıları, Cabbage Patch ve Garden of Eden bölgelerinde yapılır. Burada yıldız mercanları ve bol miktarda deniz yaşamı görülür. Bir diğer favori bölge ise yüzerek girilen İki Mağara'dır (Two Caves). İssız ve hemen kıyıdan dalma olanağına sahip Yön Adası da (Direction Island) bir diğer bölgedir (206).

Maldivler

Maldivler'in sembolleri, Hindistan cevizi ağacı ve sarı yüzgeçli orkinos, binden fazla adadan oluşan bu millet hakkında çok şey söyler. Hint Okyanusu'nda 26'dan fazla mercan adasında ve 300'den az adada yaşanmaktadır. Maldivler, beyaz kumlu plajları, deniz yaşamı bolluğu ve mükemmel resifleriyle düz bir yerdir. Hint muson akıntısı, ada zincirleri boyunca ilerleyerek besinleri ve dalgıçları hareket ettirirken tüplü dalış, yavaşça sürüklenen bir hızla yapılır. Bu, besin bakımından zengin su, duvarlar boyunca akar; süngerleri ve kaya kenarlarına yapışan yumuşak mercanları besler. Kanallarda renkli süngerler, omurgasızlar ve gorgonyalar ile süslenmiş akvaryuma benzer, mağaralar ve

çıkıntılar bulunmaktadır. Baa Mercan Adası (Baa Atall) büyüleyici ve izole bir dalış deneyimi sunar. Konuksever bir kültüre ve dünyadaki en iyi liveboard dalış teknelerine ve lüks tatil yerlerine sahip olan Maldivler’de dalış tatili unutulmaz bir deneyim yaşatır (206).

Mauritius

Mauritius’ta resiflerle çevrelenmiş 100’den fazla alan yer alır. Derinlikler, 7 metreden, gerekli niteliklere sahip olanlar için 45 metreye kadar değişmektedir. Su, yıl boyunca sıcaktır; ancak ticaret (alíze) rüzgârları nedeniyle, dalış için yılın en iyi zamanı kasım ve mayıs ayları arasındadır. Güney sahil şeridinde bulunan Mavi Koy Deniz Parkı (Blue Bay Marine Park), dalgıçların Staghorn ve Cabbage mercanları ile resifleri dolduran bir sürü damsel, kelebek ve melek balığı sunmaktadır. Pass St. Jacques; boğa köpekbalığı, iskarmoz balığı ve gri ve beyaz tarak resif köpekbalıklarının sık tespit edildiği yerdir. Le Sirius, Tug 11 veya Djabeda, adanın kıyı şeridinin etrafına yayılmış ve aslan balığı, yılan balığı ve vatozları barındıran yapay batıklardandır (206).

Réunion

Dalışların çoğu, adanın batı tarafında gerçekleşir; ancak aynı zamanda eski su altı lavları halen aktığından adanın güneyinde de dalış yapmak mümkündür. Réunion’un batı kıyılarında dalış yapmak, duvarları, mercan bahçelerini, mağaraları ve hatta bazı batıkları keşfetmeye fırsat sunar. Dalış alanlarının çoğu, 5-20 dakikalık bir tekne yolculuğu mesafesindedir. Saint-Gilles’tan mercan daireleri ve kumlu dipleri olan sakin ve güneşli bir lagüne erişilir. Hïa Sïang gibi batıklara dalmabilir. Saint-Leu’dan pelajik deniz yaşamını görmek için yoğun Pointe au Sel’e uğrayıp lavın akışını görmek için Anse des Cascades dalış bölgesinin güneyindeki Saint-Pierre’e ya da doğuda Sainte-Rose’a gidilebilir (206).

Sejšel Adaları

Afrika’nın doğusundan yaklaşık 1600 km uzaklıkta Batı Hint Okyanusu’nun ortasında, 115 adadan oluşan Sejšel Adaları yer alır. “Balayı adaları” ve “Hint Okyanusu’nun Galapagosları” gibi takma adlarla, dalgıçlar Sejšeller’de gerçekten özel bir şeyler bulabilir. Burada iki ana ada grubu vardır: 41 İç Granit Adası ve 74 Dış Mercan ve Resif Adaları. Ana adalar, neredeyse tüm nüfusun yaşadığı Mahé, Praslin ve La Digue’dir (206).

2.3.2.8. Orta Doğu ve Kızıl Deniz

Kızıldeniz, dünyanın en popüler dalış noktalarından biridir. Bazı şaşırtıcı gemi enkazları, tonlarca köpekbalığı, sağlıklı mercanlar ve sürüyle renkli balık bulmak mümkündür. Yunuslar da boldur ve bazı deniz ineğiyle dalmak çok muhtemeldir (206).

Mısır

Mısır'ın resifleri hayat doludur; parlak mercanlar ve balık bulutları renkli bir kaleydoskop ile göz kamaştırır. Mısır, tüm dalış fırsatlarını sunar; batıklar, duvarlar, akıntılar, doruklar, kıyı dalışı, gündüz botları ve liveboard'lar. Tüm seviyeler için uygun bölgeler ve öğrenilecek bazı iyi alanlar ve daha gelişmiş dalgıçlar için heyecan verici açık okyanus bölgeleri mümkündür. Mükemmel görünürlük ve aşırı derinliklere kolay erişim nedeniyle teknik dalış ve eğitim için cazip bir yerdir. Dalış noktalarının birçoğu, ünlü Mısır tarihi mekânlarına erişim sağlar. Şarm El Şeyh, bölgenin önemli dalış noktalarına ev sahipliği yapar. Gubal Boğazı'ndaki Kızıldeniz'in kuzeyinde bulunan II. Dünya Savaşı gemi batığı SS Thistlegorm, dünyadaki en iyi dalış alanlarından biridir ve aslında birçok kişi tarafından en iyi batık dalış yeri olarak kabul edilen bu batık, Alman hava saldırısından sonra 1941'de batırılan eski, 128 metre uzunluğunda bir İngiliz nakliye gemisidir. SS Thistlegorm Batığı'nda gerçekten harika olan şey, içerisinde yer alan eserlerdir: 2 lokomotif, 2 tank, ordu kamyonları, cipler, motosikletler, botlar, tüfek yığınları, uçaklar ve arabalar için çeşitli yedek parçalar...

Sina Yarımadası'nın en güney noktasında yer alan Ben Ra Muhammed Deniz Parkı, dünyanın en iyi dalış noktalarından biridir. Yarımadanın uç kısmı, aynı zamanda kuzeyinde yer alan akıntılarla kesiştiği için birçok besin maddesiyle zengin deniz yaşamını buraya çeker. Jakson Reef ve Wood House Reef, su altı çeşitliliği bakımından zengin bölgelerdir. Naama Bay ve Shark's Bay dalış okullarının en yoğun olduğu yerlerdir (206).

İsrail

İsrail, Akdeniz'in doğu kıyısında bulunur; ancak aynı zamanda Kızıldeniz Akabe Körfezi'nin ucuna da dokunarak iki farklı tüplü dalış sahnesi sunar. İsrail'de çok sayıda müze, tercüman merkezi ve rezerv var. Akdeniz'de kıyıdan erişilebilir, hemen içeri girebilir Rosh Ha Nikra Mağaraları yer alır. Dalgıçlar, Kızıl Deniz'de, Coral Beach Doğa Koruma Alanı'na bir göz atabilir. İbrahim ve Musa adlı büyük kayalar, resif balıklarının

bolluğunu görmek için harika yerlerdir. Japon Bahçeleri (Japanese Gardens) dalış bölgesi ise oldukça korunduğu için epiktir (206).

Ürdün

Dalgıçlar için Ürdün, Kızıldeniz'in tropik sularında dünyanın en muhteşem mercan resiflerinden bazılarının bulunduğu en güney ucuyla ana bir cazibe merkezidir. Toplam kıyı şeridi sadece 27 kilometre uzunluğunda olsa da çoğu, Akabe Deniz Parkı içinde yer alacak çok sayıda dalış bölgesi bulunmaktadır. Burada dalgıçlar çok çeşitli yumuşak ve sert mercan ve sayısız resif balıklarının ve dünyadaki en iyi dalışların tadını çıkarırlar. 20'den fazla bölgenin çoğuna kıydan erişilebilir; ancak güneyde konumlandırılmış olanlara, yeni otel gelişimi nedeniyle tekneyle seyahat edilmesi gerekir. Seven Sisters ve Tank, en popüler dalış bölgelerinden biridir. Buradaki dalgıçlar, 1999 yılında güzel bir tepe setinin yanına yerleştirilmiş bir Amerikan M 42 tankını ziyaret edebilir. Dalış, 6 metrede başlar ve 24 metreye iner. Japon Bahçeleri, herkesin keyif alabileceği muhteşem bir resif dalışıdır. Kara mercan, 5 ila 40 metre arasında oluşmuş ve şimdi şahin gagalı kaplumbağalara, kartal vatozlarına ve çeşitli resif balıklarına ev sahipliği yapmaktadır. 1985 yılında batırılan bir Lübnan kargo gemisi olan Cedar Pride batığı, dalgıçlara Feather Tail Stingrays ve Pygmy Slug Nudibranchs ile etkileşime girme şansı verir. 9 ila 26 metre arasında yer alan çarpıcı gemi, muhteşem keşiflere ve tarihle yakınlaşma imkânı sunar (206).

Umman

Geniş çölleri ve zengin tarihi ile Umman Sultanlığı giderek daha popüler bir turizm merkezi haline gelmektedir. 1970'lere kadar ülke dış ziyaretçilere neredeyse tamamen kapalıydı; ancak kapılarını açtığından beri tüplü dalış dünyası yönünden hızla zenginleşti. Umman'ın kıyı şeridinde dokunulmamış dalış bölgeleri de yer alır ve Muscat'ın başkenti yakınında harika dalış bölgeleri, her yıl dalış heveslileri tarafından ziyaret edilir. Ayrıca Basra Körfezi'nin ağzından Hürmüz Boğazı'na uzanan Umman'ın en kuzeyindeki Musandam Bölgesi dalış için gidilebilecek yerlerdendir. Bu engebeli, uzak karada muazzam miktarda çeşitlilik ve deniz yaşamının bolluğunu destekleyen besleyici, zengin sular bulunur. Güneye doğru, Salalah'ın etrafındaki alanın görünüşte sonsuz koyları ve plajları ile bozulmamış bir kıyı şeridi vardır. Kelp ormanları, yaz aylarında burada görülür; muson boyunca serin bir yükselmeye mümkün hale gelir ve

ardından eylül ayının sonunda canlılığını yavaş yavaş yitirir. Bu kısa bir süre için aynı sahalarda yosun ve mercan resiflerine dalmayı benzersiz şekilde mümkün kılar (206).

Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri, her seviyeden dalgıç için harika bir yerdir. Dalış alanlarının çoğu, nispeten sığ ve çok fazla akıntı göstermediğinden başlangıç için mükemmel yerlerdir. Arabian Gulf, Dubai ve Abu Dabi'nin ana merkezlerine en yakın konumdadır ve en fazla dalış merkezine sahiptir. Dubai yoğun bir nakliye merkezi olduğu için limanı dışında bir batık enkaz kümesi oluşmuştur. Bu batıkların en iyisi, Zaineb ve MV Ludwig'dir. Hint Okyanusu'ndaki Umman Körfezi'ni çevreleyen doğu kıyısı, bozulmamış resifler ve birkaç küçük batık sunar. Khor Fakkan ve Fujairah, Birleşik Arap Emirlikleri'nin bu yakasındaki en büyük şehirlerdir. Doğu Kıyısı'na yolculuk (dalış gününüzün her iki tarafına 90 dakika ekler), bölgede bulunan canlı resifler ve bol deniz yaşamından yararlanmaya değer bir yolculuktur. En popüler dalış alanlarından bazıları, Martini Kayası, Pinnacles ve Inchcape batığını içermektedir (206).

2.3.2.9. Kuzey Amerika

Hawaii ve Florida'nın güzel tropik resiflerine ev sahipliği yapan Kuzey Amerika, Ontario, Kuzey Carolina ve Kuzey Doğu'daki muhteşem batıklar, Kaliforniya ve Pasifik'in Kuzeybatısındaki inanılmaz yosun ormanları ve hatta Britanya Kolombiyası'nın büyük ahtapot ve katil balinası, Kuzey Amerika'daki sadece birkaç dalış fırsatından bazılarıdır (206).

Kanada

Kanada'nın Atlantik, Pasifik ve Arktik Okyanusları ile geniş sınırları vardır. Dünyanın geri kalanından ve dünyanın tatlı sularının yüzde 20'sinden daha fazla göle sahiptir. Bölgesel olarak düşünüldüğünde, dalış fırsatlarının bolluğunu ele almak kolaydır. Batı Yakası'nda Pasifik, dalgıçları çağırır. Buradaki dalış bölgeleri hem doğal hem de insan yapımı duvarlar, zirveler ve resiflerle karakterize edilmiştir. Prairie İlleri, adından da anlaşılacak üzere daha fazla dalış alanına sahiptir. Orta Kanada, Batık Dalışında dünyanın en iyisine rakip olma adayıdır. Tatlı su batığı üzerine yapılan en popüler dalış, Huron Gölü'nün Fathom Beş Ulusal Deniz Parkı'ndaki Tobermory'dir. Atlantik Kanada, en büyük gelgitlerin ve dünyanın en garip deniz canlılarının bir kısmıyla

tamamlanan bir bütün okyanus daha sunar ve tüm bunların üzerinde muazzam Kuzey Kutup Bölgesi yer alır (206).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Köpekbalıklarıyla dolu Kuzey Carolina batıklarından, Kaliforniya'nın su yosunu yataklarına kadar Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sayısız dalış alanı ve çeşitli yerler şaşırtıcıdır. Engin iç kısmın dalıştan mahrum kaldığı düşüncesine kanılmamalı; beklenmedik ve unutulmaz iç dalış bölgeleri vardır. Kaliforniya'daki dalışlar, çeşitli ve muhteşemdir; ancak bu bölgenin dalış deneyimini tanımlayan bir şey varsa bölgenin sekoyalarına rakip olan muazzam, belirsiz su yosunu ormanlarıdır. İdeal koşullar altında bu deniz yosunu 20 yıl yaşayabilir, 45 metre uzunluğa ulaşabilir ve günde 60 santimetre kadar uzayabilir. Derinliklerden yemyeşil bir yüzey kanopisine doğru yükselen devasa yapraklardan aşağı dalmakla kıyaslanacak hiçbir şey yoktur. Güneş ışınları süzülür ve her yerde yaşam görülür. Deniz su samuru yüzeye yerleşir, parlak turuncu garibaldi korkusu yoktur; dev kara levrekler büyüktür ve yarasa vatozları kumlu kenarlarda gezinir.

Tampa'nın iki saatlik kuzeyinde, Crystal River'daki King Spring'de de dalinabilir. Mağaralar 9 metrede başlar ve 15 metreye iner. Farklı dikey çizgileri ve insan benzeri dişleri ile bir deniz ineği türü olan sheehead, bölgedeki cazibe odağını oluşturur. Genellikle bir deniz ineği olarak adlandırılan deniz filinin bu akrabası, bıyıklanmış üst dudağının hâkim olduğu dokunulabilir bir yüze sahiptir. Key Largo'da yer alan ve Miami'den 50 dakika uzaklıkta olan John Pennekamp Mercan Resifi Eyalet Parkı, 40 canlı mercan türü ve 650 çeşit balık bulundurur. Burada 7 metrede Hz. İsa'nın bronz bir heykeli vardır. Melas Resifi 21 metre derinlikte mahmuz ve oluk oluşumlarına, kaya mercanlarına, mağaralara, ıstakozlara, kaplumbağalara ve vatozlara sahiptir. İleri seviye dalgıçlar, ABD Sahil Güvenliğinin sancak tarafında 41 metrede bulunan bir kesici olan batık bibbi iskarmoz balığı eşliğinde keşfedebilirler. Hawaii'yi ziyaret ederken keşfedilecek bir tüplü dalış seçeneği bulunmaktadır. Galapagos, köpekbalıklarıyla dalıştan, doğal lav tüpleri ve mağaralarda ve mağaralardaki kaya oluşumlarında yürürken ve yüzerken inanılmaz maceralara kadar seçenekler sunar. Deniz yaşamı burada iyi korunur, bu yüzden her zaman bol miktarda vahşi yaşam mevcuttur. Tam anlamıyla takımadalara dağılmış yüzlerce dalış merkezi vardır. En popüler dalış alanlarının çoğuna başkent olan Honolulu'dan ulaşılabilir; ancak her ada, seçilebilecek birçok seçenek sunmaktadır. Her dalış merkezinin kendine has bir tecrübesi var ve birçok farklı dalış

seçeneği sunarlar. Hawaii, özellikle Batık ve Gece Dalışına yönelik özel sertifikalar almak için harika bir yerdir.

Mermet Springs ve Haigh Quarry, Illinois'teki en popüler dalış yerlerinden ikisidir. Her ikisi de tüplü dalış için kullanılan su basmış taş ocaklarıdır. Dalgıçlar, Mermet Springs'te, bir Boeing 727'ye dalma ve ABD Marshal filminin çekimlerinde kullanılan batığı fotoğraflama şansını bulurlar. Haigh Quarry'de dalgıçlara su altı arkeolojisine nasıl katılmaları gerektiğini öğreten bir alan olan Artifact Park'a gidilebilir. Llinois Gölü ile temasta bulunan en büyük su kütlesi olan Michigan Gölü'nde tüplü dalış yapılabilir. Michigan Gölü, birçok gemi batığına ev sahipliği yapar.

Bir yıldız pervanesine sahip römorkör olan Tacoma'ya keşfedilmesi gereken yerlerdendir. Yüzlerce yıllık gemilerden daha modern batıklara kadar 5.000'den fazla New Jersey sahil batığının olduğu tahmin edilmektedir. New York'un Long Island'ı ile New Jersey'in arasında 60 kilometrelik bir alanda bulunan bölge, yüzlerce gemi batığına sahiptir. USN Algal II. Dünya Savaşı ve Kore Savaşı'nda savaştı ve dalgıçlar için kasten batırıldı. Kalın tarak ve midye zırhıyla tamamen kaplanmış, dikkat edilmesi gereken bir güzelliştir. Santa Rosa Mavi Deliği, New Mexico'nun tüplü dalış şöhreti iddiasıdır. 'Güneybatı'nın Tüplü Dalış Başkenti' olarak kabul edilen 24 metre derinliğindeki Mavi Delik, dalış hedefine dönüştürülen eski bir balık kuluçkahanesidir. Mavi Delik dışında, New Mexico ve Colorado sınırında bulunan Navajo Rezervuarı'na da dalış yapılabilir. New York ve New Jersey arasında yer alan Batık Valley, muazzamdır. Keşfetmek için yüzlerce gemi batığı arasında USN Algal ve Lizzie D, tarihle doludur ve seyahate değer. Keşfedilecek çeşitli yerler vardır ancak bugüne kadar en popüler olanı, Kırmızı Kanca Duvarı yani Red Hook Wall'dur. Burada tonlarca balığın yanı sıra, binlerce kütüğün 1800'deki bir tekneden kazara bırakıldığı fantastik kaya duvarı görülebilir. Adirondacks'teki George Gölü, içinde 1758 kara kaplumbağası olan Kuzey Amerika'daki en eski savaş gemisidir (206).

2.3.2.10. Güney Amerika

Güney Amerika, Brezilya, Paskalya Adası ve Şili'deki Robinson Crusoe Adaları, Kolombiya'daki benzersiz bir köpekbalığı nüfusuna ev sahipliği yapan Malpelo Adası, Fernando de Noronha ve Brezilya'daki en iyi tüplü dalış yeri olarak kabul edilen çok sayıda dalış noktasıyla kıtanın değerli bir taşıdır. Venezüella'daki Mochima Ulusal Parkı, sadece denizde ve 50'den fazla dalış alanından oluşan 36 ada ile taç mücevherleri;

Galapagos, insan korkusu olmayan canlılarla ve gezegende bilinen bazı nadir türlerle karşılaşılacak bir Dünya Mirası Alanı'nı ifade eder (206).

Arjantin

Komşu Paraguay'da şu anda en ölümcül sarı humma salgını 60 yıldan fazla bir süredir yaşanmaktadır. Sınırın yakınında gezilmesi durumunda en az 10 gün önceden aşı yapılması şiddetle tavsiye edilir. Arjantin'de Mart 2008'den itibaren hiçbir vaka bildirilmese de bu hastalık çok hızlı ve tahmin edilemez şekilde yayılabilir. Sıtma riski düşüktür ve Bolivya, Paraguay ve sınırdaki kırsal alanlarla sınırlıdır. Seyahate çıkmadan önce güncel bilgiler kontrol edilmelidir (206).

Brezilya

Recife'ten kuzeydoğudaki Serrambi'ye uzanan ünlü batıklardan ve sağlıklı resiflerden, Bombinhas çevresinde, güneydeki bozulmamış kayalık dalış bölgelerine dek Brezilya'daki dalışın çeşitliliği ve kalitesi şaşırtıcıdır. Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Fernando de Noronha Deniz Parkı, Brezilya'nın önde gelen dalış bölgesidir. 230 balık türü, 15 mercan türü ve yunuslar için bilinen bir üreme alanıyla kendilerini Fernando de Noronha Deniz Parkı'ndan açıklara sürükleyebilen dalgıçlar, her zaman mutlu olurlar. Popüler dalış yerleri arasında Naufragio do Porto, Ilha do Meio, Ressureta ve Pedras Secas bulunmaktadır. Rio de Janeiro yakınlarındaki Angra Dos Reis; mağaraları, batıkları ve resifleriyle ünlüdür. Ayrıca Rio de Janeiro'ya yakın olan Arraial do Cabo, sakin akıntıları ve mükemmel görüşü olan 40 dalış alanına sahiptir ve bu alanı yeni başlayanlar için mükemmel kılar. Batıklar ve mağaralar daha gelişmiş dalgıçlar için zorluklar da barındırır. Biraz daha soğuk suları olan Arraial do Cabo'daki deniz yaşamı, Brezilya'nın başka yerlerinden farklıdır. İzin gerektirmesine rağmen Santa Catarina'daki Arvoredo Adası Biyolojik Koruma Alanı, Güney Amerika'daki en iyi dalış alanlarından bazılarında ev sahipliği yapar. Son olarak Abrolhos Archipelago, Brezilya'nın orta doğu kıyısından 45 mil uzakta bulunan ve beş volkanik adadan oluşan bir adalar grubudur. Bu adalar, Güney Atlantik'teki en büyük mercan kayalıkları zincirine ve nadir bulunan bir mercan kayalığı bankasına ev sahipliği yapmaktadır. Bilimsel bilgiye göre Dünya'da dalgıçların Abrolhos'u çevreleyen sularda yaygın olan mercan resif doruğunu görebileceği başka bir yer yoktur (206).

Şili

Neredeyse 4300 kilometre kuzeyden güneye doğru çok fazla sahil şeridi vardır. Bu yüzden, Şili'nin Punta Arenas'tan Valparaiso'ya kadar çok çeşitli dalış bölgelerine sahip olması şaşırtıcı değil. Humboldt akımı, orta ve kuzey kıyılarının uzunluğunu yönetiyor ve büyük miktarda biyolojik çeşitliliği destekleyen besinlerle dolu. Güneyde, Punta Arenas'ın çevresindeki soğuk sular, fiyortların ve adaların kovuklardaki yunusların ve balinaların bulunduğu yerlere ev sahipliği yapar. Paskalya Adası, Santiago'dan hızlı bir uçuşla dalgıçların dünyanın en temiz sularını, zaman içinde gerçekten geriye bir bakışta yaşamalarını sağlar. Bu uzak Pasifik adası, mükemmel bir görünürlikle “derin mavi” hissini, saf düşmelerden dalgıç olmayanların özetidir. Robinson Crusoe Adası, ayrıca uzak bir yerde Humboldt, Akıntı Dalışı hizmeti sunmaktadır (206).

Kolombiya

Kolombiya, Fransa'nın iki katı büyüklüğünde ve dünyanın en büyük üçüncü mercan kayalığı bariyeri dâhil dünyanın en şaşırtıcı dalış alanlarından bazılarında ev sahipliği yapar. Karayipler ve Pasifik'teki dalış bölgeleri arasında seçim yapmak gerekir. Pasifik'teki Malpelo Adası, inanılmaz sayıda çekiç kafa ve ipeksi köpekbalıklarını ve her zaman etkileyici kambur balınayı mevsiminde görebileceğiniz, gerçekten muhteşem dalışlar sunmaktadır. Ana karadan uzakta, Isla de Providencia, Karayipler'de az ziyaret edilen bir yerdir. Teknik olarak Nikaragua'ya Kolombiya'dan daha yakın bulunan Isla de Providencia, inanılmaz derecede temiz suya sahiptir ve popüler San Andreas'a mükemmel bir alternatiftir. Resifler burada sıra dışıdır ve duvar dalışı Karayipler'deki en iyilerden bazılarıdır. II. Dünya Savaşı Alman gemisi olan Planchon, Isla de Providencia'daki bazı turistik Batık Dalışlarındandır (206).

Ekvador

Ekvador, dünya üzerinde başka hiçbir yerde bulunmayan türlerle dolu bir deniz yaşamını içermektedir. Bununla birlikte burada mercan resifleri yer almaz. Bunun yerine bölge, büyük pelajik eylemi çeken ağır akım ve zengin besleyici sulara sahiptir. Dalgıçların çoğu doğrudan Galapagos Adaları'na gider. Bu derin deniz grubunu çevreleyen sular, volkanik adalar, son beş yılda neredeyse hiçbir ticari balıkçılığın bulunmadığı, korunaklı bir deniz rezervi oluşturur. Bölgenin derin deniz yükselmeleriyle birleşen bu bölge, dünyadaki en biyolojik çeşitlilikteki deniz ekosistemlerinden birini oluşturur. Dalgıçlar, bu bölgenin bir liveboard seyahatinde sunduğu her şeyden

yararlanabilir. Bu tekneler, tek bir günde ziyaret edilemeyecek adalardan çok uzak olan Darwin Adası, Kurt Adası ve Punta Vicente Roca gibi kuzey dalış bölgelerine seyahat etme kabiliyetine sahiptir. Darwin'in doğal seleksiyonunda büyük çekiç kafalarına ve zarif mola molaya bakmak, yaşam boyu en az bir kez yaşanması gereken bir deneyimdir. Ekvador'da Galapagos'a gitmeden bedelsiz olarak dalmak isteyenler için Machalilla Milli Parkı, Zavallı Adam Galapagos (Poor Man Galapagos) olarak bilinir ve ünlü takımadalarda bulunan aynı endemik türlerin bazılarında sahiptir. Ekvador'daki tek kıyı milli parkı olan milli park; sis ormanı, kuru orman, küçük adalar ve iki büyük ada, Salango ve küçük Isla de la Plata'yı içermektedir. Doğru mevsimde burada devasa manta vatozları, balinalar ve yunuslar sıkça görülür. Ne yazık ki, Galapagos'ta da görüldüğü gibi Machalilla Milli Parkı'na aynı düzeyde koruma sağlanmamıştır. Aşırı avlanma, kirlilik, kaçak avlanma ve ormansızlaşma bölgede sık karşılaşılan problemlerdir (206).

2.3.2.11. Türkiye

Fevkalade batıkların sular altında kaldığı modern ve antik Türkiye'ye dalmak bir ayrıcalıktır. Dalgıçlar, her yıl artan bir ilgiyle Türkiye'nin korunan deniz alanlarına yönelmekte ve başta Ege ve Akdeniz kıyıları olmak üzere ülkenin çarpıcı dalış koşullarını deneyimlemektedirler. Antalya'da yer alan Kaş, Türkiye'nin dalış başkentidir. Deniz yaşamı ve antik kalıntıların bolluğu nedeniyle dünyanın en iyi 100 dalış alanından biridir. İskeleden 20 dakikalık bir tekne yolculuğu mesafesinde 30'un üzerinde dalış alanı bulunmaktadır. Burada dalgıçlar, tarihin bir parçasını yaşatan batıklara, rengârenk mağaralara ve derin kanyonlara dalabilir. Kaş açıklarında bulunan Meis Adası yakınlarındaki Flying Fish (Uçan Balık), lağos ve orfoçalarıyla ünlü derin bir dalış noktasıdır. 65 metre derinlikte II. Dünya Savaşı'ndan kalma 3 motorlu bir İtalyan keşif uçağı batığı burada yer alır. Kalkan açıklarında uzun yıllar evvel batmış olan Sakarya batığı ile İngiliz kargo gemisi batığı, bölgenin en önemli turistik dalış bölgeleridir. Kanyon biçiminde bir yarıktan aşağı süzülürken içerisinde çok çeşitli su altı canlı türlerinin yaşadığı bu batıklara erişilebilir. Keşfedilecek çok sayıda deniz yaşamının olduğu Tekirova, Üç Adalar, özellikle balık türlerinin yanında, yumuşak mercanların da bulunduğu bir noktasıdır.

Dalgıçların ilginç batık dalışları yapabileceği bir diğer bölgenin önemli dalış yeri ise begonyaları ve tarihi beyaz evleriyle Bodrum'dur. Keşfedilecek devasa bir uçak gemisi ve diğer birkaç tekne, Bodrum'un su altında ağırlandırmaktadır. Bodrum Büyük Resif Dalış Bölgesi, aynı şekilde yoğun ilgi gören ve orfoz, akya, lâhos, sinağrit, müren

ve Kızıl Deniz göçmeni canlı türleriyle önemli bir dalış noktasıdır. Bodrum Su altı Arkeoloji Müzesi'ni gezmek, dalgıçların su üstünde edinebileceği deneyimlerdendir. Fethiye'de yer alan Afkule'de dalış, ortalama 70 metre derinliğe sahip bir çatlağın içinde başlar ve ortalama 15 dakikalık bir duvar takibi sonrası 12-13 metre derinliğe ulaşan büyük bir baca görünümündeki mağaranın içine kadar devam eder. Üç Tüneller, şimdilerde bulunması epey güç olan Fethiye açıklarında yer alan bir diğer derin dalış noktasıdır ve tünel görünümündeki üç büyük kaya oluşumunun birbiri ardına konumlanmasıyla oluşmuştur. Fethiye'de dalış teknelerinin tecrübesiz dalgıçlar için uğradığı diğer iki önemli dalış noktası ise Fethiye Limanı'ndan yaklaşık 40 dakikalık bir tekne turuyla gidilen Sarı Yarlar ve Dalyan Koyu'dur. Ayrıca, Ölüdeniz'den 25 dakikalık servis tekneleriyle ulaşımı sağlanan Kelebekler Vadisi, kara ulaşımının ve zaman kısıtlamasının olmadığı, dalıcıların kamp yapabileceği ve aynı zamanda vadinin içerisini keşfedebileceği büyüleyici bir dalış noktasına ev sahipliği yapar. Son zamanlarda Sahil Güvenlik tarafından Fethiye açıklarında batırılan bir Sahil Güvenlik Seyir Gemisi, Batık Dalışı meraklılarını ortalama 28 metre derinlikte beklemektedir.

Deli Mehmet, Kerbela ve Ezher Bey Ayvalık'taki önemli dalış bölgelerindedir. Resif üzerinde zengin su altı canlılarını gözlemek ve fotoğraflamak mümkündür. Gorgonia adı verilen kırmızı mercanlar, yöreye özgü su altı endemiğidir. Saros, Bebek ve Minnoş, canlı resifler ve özellikle her kaya kovuğunda böcek veya ıstakoz yavrusu görme fırsatıyla yoğun iş hayatından belirli bir süreliğine kaçmak isteyen dalgıçların uğrak noktalarıdır. Marmara'nın gizli hazinesi olarak bilinen Sivriada'nın özellikle güneydoğu tarafındaki 67 Taşı olarak bilinen bölgesi, dalış sahası ve akıntı olmayışıyla turistik bir dalış sahasıdır.

Çanakkale Boğazı ve Saros Körfezi'nde I. Dünya Savaşı'nın kilit anlarının yaşandığı Çanakkale Savaşı'nda batmış 33 batık ve etrafa yayılmış top mermileri bulunmaktadır. Lundy, bu bölgede kendini korumayı başarmış bir batıktır. İsmi, gökyüzünün renginden alan Gökova, Kocadağ bölgesiyle dalıcılara sınırsız su altı güzellikleri sunar. Datça'nın Hisarönü Körfezi'nde, Atabol Feneri'nden batıya doğru, Yunanistan'ın Simi Adası civarı, nisan ve mayıs aylarında izmarit balıklarının büyük sürüler halinde üremek için bir araya geldiği bir bölge olmasından ötürü birçok dalgıcı bölgeye çeker.

Türkiye'nin doğal tabiat güzellikleri arasında yer alan Gökpınar Gölü, Sivas'ın Gürün ilçe merkezine 10 kilometre uzaklıkta, berrak suyu ve turkuaz mavisi görünümüyle Anadolu'nun saklı kalmış doğal akvaryumudur. En derin noktası (8-10 metre) fokurdayan

bir su kaynağının olduğu orta kısımdır. Burada yapılan dalışlar, dalıcılara suyun altından gökyüzünü izleme fırsatı sunar.

Sodali ve tuzlu suyuyla çok az sayıda canlı yaşamını barındıran Van Gölü ise Endemik İnci Kefali, az sayıda plankton türü, siyan bakterilerinin ve bazı mikro alglerin fotosentezi ve çevrelerindeki sudan kalsiyum karbonat çöktürmeleriyle oluşan mikrobiyolitleri ile dünyanın her yerinden dalgıçlara ev sahipliği yapan ve yeni yeni ünlene bir dalış noktasıdır (206).

2.3.3. Dalgıç Davranışları

‘Dalgıçların su altı ortamlarına yönelik davranışları, kuramsal bir çerçevede nasıl açıklanır?’ sorusu, bu araştırmanın üçüncü problem durumunu yansıtır. Burada araştırmanın bu problem durumuna yönelik bakış açısına bakıldı.

2.3.3.1. Çevreye Karşı Sorumlu Davranış

İnsan davranışı ve bunu belirleyen süreçler karmaşıktır ve sonuç olarak doğru tahmin edilmesi zordur (207–209). Çevreye karşı sorumlu davranış, doğal ve yapılı çevrenin korunmasını destekleyen davranışı ifade eder ve çevrenin sürdürülebilir kullanımına yol açan eylemleri içerir (210–212). Çevreye duyarlı davranışı etkileyen faktörleri anlamak, rekreasyon gönüllülerinin çevre üzerindeki etkilerini azaltmada önemli olabilir ve bu durum, dalış miras turizmiyle de ilgilidir (209,213).

Yaş (214), cinsiyet (214–216), etnik köken ve milliyet (217) gibi davranışları etkileyen bir dizi sosyodemografik değişken araştırmalarda bulundu. Rekreasyon ve eğlence davranışını şekillendirebilen diğer faktörler arasında aidiyet (210,218) ve rekreasyon uzmanlığı yer almaktadır (153,219,220). Bununla birlikte bu faktörler her zaman güvenilir davranış belirleyicileri olarak kabul edilmez (208).

Çevresel açıdan sorumlu davranışın tahmin edilmesini sağlayan faktörlerin belirlenmesi, karmaşık ve çok yönlüdür (208,209). Şimdi ve gelecekteki nesiller için çevrenin korunmasına yönelik kişisel çıkar ve endişe birleşiminden büyük ölçüde etkilendiği anlaşılmaktadır (221).

Çevreye duyarlı davranışı şekillendirdiği söylenen diğer faktörler arasında rekreasyonel deneyim yoluyla çevresel sorunlara maruz kalma ve çevresel konularla ilgili bilgi ve endişe düzeyi sayılabilir (207,208,222–226). Miras yöneticilerinin çevresel olarak sorumlu davranışı şekillendiren faktörleri anlamaları önemlidir çünkü bu,

rekreasyonistlerin faaliyetlerinin gerçekleştirildiği çevre üzerindeki etkilerini güçlü bir şekilde etkilemektedir (226).

Son yirmi yılda çevresel olarak sorumlu davranışı öngörmeyi veya etkilemeyi amaçlayan iki model, araştırmalarda kullanıldı: planlı davranış teorisi ve norm aktivasyon modeli (209,213).

Planlı Davranış Teorisi

Genel anlamda planlı davranış teorisi, bir bireyin belirli bir davranışı gerçekleştirme niyetinin davranışlarını öngörmeye belirleyici olabileceğini öne sürer. Niyeti üç faktör belirler: tutum, öznel norm ve algılanan davranış kontrolünün kapsamı (227). Bu model, kişisel çıkarları, çevreye duyarlı davranışların daha etkili itici gücü olarak gören araştırmacılar tarafından tercih edilmektedir (221).

Planlanan davranış teorisi, tüplü dalgıçların davranışlarının incelenmesinde kullanılmıştır. Apps, Lloyd ve Dimmock'un Avustralya'daki dalgıçlar üzerine yaptığı çalışma, gri hemşire köpekbalıklarına yaklaşma konusundaki dalgıç inançlarının anlaşılmasını sağlamak için bu teoriyi kullandı (228). Bu çalışma, dalgıçların bu köpekbalıklarına yaklaşma konusundaki kararlarının diğer dalgıçların görüşlerine ilişkin algılarından etkilendiğini buldu. Benzer bir çalışmada, Apps, Dimmock ve Lloyd, planlanan davranış teorisinin geliştirildiği gerekçeli eylem teorisini gri hemşire köpek balıklarına yaklaşma konusundaki inançları belirlemek için uyguladı (229). Bu çalışmanın esas bulgusu, dalış personelinin rekreasyonel dalgıçlarla iletişim kurmasının ve teşvik etmesinin, onların uygun davranışları sergilemesinde önemli bir rol oynayabileceğini belirtir. Ong ve Musa'nın Malezya'daki dalgıçlarla ilgili çalışmasının bulgusu, planlı davranış teorisinin, çevreye duyarlı dalgıç davranışını anlamak ve ölçmek için yararlı bir başlangıç noktası olduğudur (167).

Norm Aktivasyon Modeli

Pro-sosyal normları göz önünde bulunduran araştırmacılar (yani, şimdiki ve gelecek nesiller için çevrenin korunmasına ilişkin kaygılar) çevre dostu davranışların temel itici gücü norm aktivasyon modelini teorik çerçevesi olarak kullanma eğilimindedir (221). Norm aktivasyon modelinin temel prensibi, ahlaki veya sosyal normların sosyal yanlısı davranışları belirlemesidir (221). Normlar bireylerin etkinlikleri, ortamları veya yönetim önerilerini iyi veya kötü, daha iyi veya daha kötü olarak değerlendirmek için kullandıkları standartlar olarak tanımlanabilir ve insanların davranışlarının ve

koşullarının nasıl olması gerektiğini tanımlar (230). Normlar, yaptırım ve yükümlülüklerle davranışı etkiler. Yaptırımlar, ödül veya cezadır ve resmi veya gayri resmi olabilir. Ödüllerin örnekleri arasında madalya (resmi) veya onaylayıcı bir görünüm (gayri resmi) bulunurken ceza örnekleri arasında hapisane (resmi) veya onaylamayan bir görünüm (gayri resmi) bulunmaktadır (231).

Tüplü dalgıçların davranışlarının araştırılmasında normatif araştırmalar bulunur. Anderson ve Loomis'in ABD'deki dalgıçlar (153) ve Salim, Bahauddin ve Mohamed'in Malezya'daki dalgıçlar üzerine yaptığı araştırmalar, dalgıç uzmanlaşmasına dayalı normatif araştırmalardır (173). Ong ve Musa'nın Malezya'daki dalgıçlar üzerine yaptığı çalışma, çevreye duyarlı dalgıç davranışını anlamak için norm aktivasyon teorisini kullandı. Bu çalışma, kişisel normları (bir bireyin belirli bir şekilde hareket etmenin doğru veya yanlış olduğu konusundaki kişisel inançları), dalgıçların temas davranışlarında bulunup bulunmadığının en büyük etkisi olduğunu buldu. Bu çalışmada, temas davranışları mercanın üzerine dokunmak, ayakta durmak ve tutmanın yanı sıra deniz yaşamını beslemeyi de içeriyordu. Çalışmada başkalarının dalgıç üzerindeki etkisine (örneğin dalış rehberleri, dalış arkadaşı, aile ve arkadaşlar) atıfta bulunan normlar, kişisel normlar tarafından yönlendirildi ve kişisel ve subjektif normlar arasında olumlu bir ilişki bulundu (167).

2.3.3.2. Rekreasyon Uzmanlığı Teorisi

Rekreasyon uzmanlığı kavramı ilk olarak rekreasyon faaliyeti içindeki katılımcıların homojen olmadığını kabul eden Bryan tarafından tanımlanmıştır. Bu teori, katılımcıların faaliyetteki gelişim veya uzmanlık düzeylerinin onların tercihlerini ve davranışlarını etkilediğini belirtir. Bryan, rekreasyon uzmanlığını “etkinlik belirleme tercihlerinde kullanılan ekipman ve becerilerden yansıyan, genelden özele doğru bir davranış sürekliliği” olarak tanımlar. Son derece uzman ve kararlı rekreasyon katılımcıları, yelpazenin bir ucunda, daha genel ilgi alanlarına sahip katılımcılar ise yelpazenin diğer ucunda yer alır (232).

Rekreasyon uzmanlığı teorisi, uzmanlık seviyesi arttıkça belirli kaynaklara bağımlılık seviyesinin de artacağını ifade eder. Bunun nedeni, daha fazla uzman katılımcının, etkinliğin çok özel olmayan unsurlarına daha fazla önem vermesi, daha az uzman katılımcının ise etkinliğe özgü unsurlara daha fazla önem vermesidir (219,220,232,233).

Rekreasyon uzmanlığı teorisi ayrıca oldukça uzman rekreasyon katılımcılarının faaliyetlerinin potansiyel etkileri konusunda daha yüksek farkındalık seviyelerine sahip olacaklarını ve bu etkileri hafifletmeyi amaçlayan yönetim eylemlerine destek verebileceklerini öngörmektedir. Bu destek, yönetim faaliyetlerinin, rekreasyonel faaliyetlerin keyfi için önemli bir yüzü olan özgürlüğü kısıtlamasına rağmen gerçekleşir (176).

Tüplü dalgıçları incelemek için rekreasyon uzmanlığı teorisi kullanılabilir. Rekreasyon uzmanlığı ve tüplü dalış çalışmaları, katılımcıların uzmanlık seviyesini belirlemek için farklı yöntemler ele almayı içerir. Bazı çalışmalar, katılımcılar tarafından kendi sınıflandırmalarına dayanır (67,173,176,181). Diğer çalışmalar, katılımcıların uzmanlık düzeyini, yönlendirmeye, deneyime, ilişkilere ve faaliyete bağlılığa dayalı bir dizi soruya verdikleri yanıtlardan bir uzmanlık düzeyi belirlemek için kullanılır (153,154,234). Rekreasyon ihtisas endeksine benzer bir başka yaklaşım; tecrübe seviyesi, sertifikasyon seviyesi, katılım sıklığı, katılımın devam etmesi, dalış teçhizatı, dalış için ziyaret edilen diğer yerler ve sahiplenme gibi çeşitli sorulara verilen cevapların puanlanmasına dayanır (68,179).

Tüplü dalışta rekreasyon uzmanlığı çalışmaları rekreasyon uzmanlığı teorisi ve tutarlılıklarıyla ilgili olarak karışık sonuçlar doğurmuştur. Rekreasyon uzmanlığı teorisi ile tutarlılık gösteren araştırmalar arasında Thapa ve arkadaşlarının (179), Young ve Loomis'in (154), Paterson ve Loomis'in (234) ve Anderson ve Loomis'in (153) Florida, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki dalgıç araştırmaları; Salim ve arkadaşlarının (173), Perhentian Adaları, Malezya'daki dalgıçlar üzerine araştırması ve Dearden ve arkadaşlarının (68) Phuket, Tayland'daki dalgıçları kapsayan araştırmaları yer alır.

Bentz ve arkadaşlarının Portekiz, Azor Adaları'ndaki dalgıçlar üzerine yaptığı çalışma, bazı araştırma sonuçlarının teoriyle tutarlı olduğu, bazılarının ise teoriyle tutarlı olmayan karışık bulgulara işaret ettiğini belirtir (235). Diğer çalışmaların bulguları, rekreasyon uzmanlık teorisi ile tutarsızlık gösterir. Bunlar arasında Todd, Cooper ve Graefe'nin Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Göller bölgesinde dalgıçlar üzerine yaptığı araştırma (181) ve Sorice ve diğerlerinin Teksas, Amerika Birleşik Devletleri'nde yürüttüğü araştırma örnek olarak gösterilebilir (176).

2.3.3.3. Ortak Havuz Kaynağı

Hardin'in 1968 yılında yayınladığı makalesi (236), "Ortak Alanların Trajedisi" doğa ve sosyal bilimler alanında halen pek çok tartışmaya neden olmaktadır (237). Genel

olarak Hardin, doğal bir kaynağın bir bireye ait olmadığı ve bir topluluğun tüm üyelerine açık olduğu zaman ortaya çıkabilecek sorunu tanımlamaktadır. Bu bağlamda bireyler, rasyonel varlıklar olarak kendi çıkarlarına göre hareket ederler ve kısa vadeli kazanımlarını, kaynaktan en üst düzeye çıkarmak için çaba harcarlar. Ayrıca bireyler, kaynağın iyileştirilmesine yatırım yapmazlar. Bu gibi durumlarda ortaya çıkan ‘trajedi’, doğal kaynağın aşırı kullanımı ve bozulmasıdır ve bu kullanımın olumsuz etkileri geniş topluma yayılmaktadır. Literatürde doğal kaynak yönetimiyle karşılaştırıldığında trajedi ile ilgili çok daha az sayıda örnek araştırma olmasına rağmen bu kavram, turizm ve kültürel miras araştırmalarında uygulanmıştır (238–241,238).

Deniz ve okyanuslar, ortak havuz kaynağına güzel örneklerdendir. Bazen bu ortamlar, aşırı kullanıma maruz kalır ve atıklar için bir lavabo olarak kullanılır (237). Kültürel miras, ortak bir havuz kaynağı olarak da tanımlanır. Kamu kaynakları bozulmaya maruz kalır ve kullanım ve aşırı kullanım nedeniyle zarar görme ya da yok olma tehdidine maruz kalabilir (239). Bu nedenle su altı kültür mirası da ortak bir havuz kaynağı olarak kabul edilebilir ve Hardin tarafından açıklanan trajedinin önlenmesi için yönetilmesi gerekir (236).

Dalgıçlar doğal ve yapay nesnelere su altı ortamlarından çıkardıklarında veya arayış içerisindeyken canlı ya da cansız oluşumları rahatsız ettikleri zaman diğer dalgıçlar pahasına kendi kısa vadeli kazançlarını optimize ederler ve kayıplar, dalış topluluğu tarafından ve insanlık tarafından daha büyük ölçekte paylaşılır (46).

2.3.3.4. Kurallara Gönüllü Uyumluluk

Deniz ortamlarını izleme ve uygulama maliyetleri yüksektir ve su altı alanlarının konumu, onların izlenmesini zorlaştırır (28,34,204). Fayda ve dezavantaj algıları da bireyin kurallara uyma kararında önemli bir rol oynar. Yakalanma ve kovulma korkusu düşük olduğundan uyum düzeyleri genellikle düşüktür (242). Bu nedenle miras yöneticilerinin kendilerini geliştirmesi avantajlıdır. Yüksek düzeyde gönüllü uygunluk sağlayabilen yönetim stratejileri, yöneticilerin amaçlarına ulaşmada daha etkili olacağından, bunu başarmak için yöneticilerin gönüllü uyumu teşvik etme yollarına ihtiyaçları vardır ve yönetim, stratejileri geliştirirken bu hususların dâhil edilmesi gerekir (34,242).

Su altı ortamlarındaki rekreasyonel tüplü dalış kurallarına yönelik yüksek düzeyde gönüllü uyumu teşvik etmenin etkili ve basit bir yolu da kuralların uygulanmasının

nedenlerini açıklamaktır. Kurallara uymamanın sonuçlarının anlaşılması, dalgıçları bir su altı ortamını koruma kurallarına uymaya güdüleyebilir (34).

Hem yönetim hem de kurallar gerekli, haklı, meşru ve adil olarak algılandığında yöneticiler, kurallara göre daha yüksek düzeyde gönüllü uyum sağlayabilmektedir (242,243). Sitelere erişim, özellikle ziyaretçilerin miras alanlarındaki yüksek, kaliteli deneyimlere erişmelerini sağlamak için de önemlidir (190).

3. MATERYAL VE METOT

Bu araştırmanın tasarımı, bütünüyle nitel araştırma yöntemlerine dayandırıldı (244–247). Buna bağlı olarak araştırma tek fazda gerçekleştirildi ve nitel araştırma yöntemleri ve yaklaşımları karma bir şekilde aşamalı olarak kullanıldı.

Nitel araştırmalarda yöntem ve yaklaşımlara yönelik tasarım ve strateji ile ilgili kararlar, süregelen olmakla beraber araştırmanın pratiği, süreci ve bağlamını temel alır. Yine de nitel araştırmalar, bütünüyle ileriye dönük olarak tasarlanmamalı; sürecin başlangıcında kapsayıcı bir tasarım öne sürülmelidir. Bu süreçte asıl koşul, araştırmanın stratejisi üzerine düşünmek ve araştırmanın tasarımını orada durdurmamaktır (13). Bu anlayış, araştırmanın yöntemsel tasarım sürecini etkiledi. Bu kapsamda, tasarım sürecinin başlangıcında genel olarak nitel yöntemler öne sürüldü ve beraberinde süregelen bir tasarım anlayışına odaklanıldı (248).

Dalgıçların dünyadaki turistik dalış bölgelerinde gerçekleştirdiği farklı rekreasyonel tüplü dalış türlerine yönelik deneyimlerinden elde edilen verileri daha zengin ve derinlemesine inceleyebilmek için nitel yöntemler birleştirildi (244,246,249,250).

3.1. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde nitel yöntem teknikleri kullanıldı: görüşmeler, gözlemler, görsel materyaller ve dokümanlar. Öte yandan aşağıdaki liste, veri toplamada bu yöntemlerin hangi veri kaynakları üzerinde kullanıldığını gösterir.

- İnsanlar (bireyler, gruplar veya kolektiviteler olarak)
- Metinler (sanal olanlarla beraber yayınlanmış ve yayınlanmamış kaynaklar)
- Ortamlar ve çevreler (materyal, görsel / duyuşal ve sanal)
- Nesnelere, yapay dokular, medya ürünleri (materyal, görsel / duyuşal ve sanal)
- Olaylar (materyal, görsel / duyuşal ve sanal)

Çeşitli açılardan araştırma sorularını kavramsallaştırabilmek ve araştırma sürecinin farklı parçalarını keşfedebilmek için yukarıda yer alan veri kaynaklarının nitel veri toplama yöntemleriyle entegrasyonları yapıldı (251). Aşağıda araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve yöntemlerine değinildi.

3.1.1. Ses Kayıt Görüşmesi

Verilerin üretilmesinde nitel yöntemleri kavramsallaştıracak ve işe koşacak yorumlamacı yaklaşımlar (interpretive approaches) kullanıldı (244). Böylelikle yorumlamacı yaklaşım kapsamında rekreasyonel dalgıçların farklı tüplü dalış türlerine yönelik deneyimlerini bir araya getirerek keşfetmek için görüşme yöntemi benimsendi. Görüşme öncesi, katılımcılar araştırma hakkında, onların gönüllü katılımcı rollerine ilişkin gönüllü onam formu verilerek bilgilendirildi (252). Görüşmeci ve görüşme yapan kişi arasında rahat bir atmosfer oluşturmak için görüşmeler küçük, ısındırıcı konuşmalar (warm-up questions) ile başladı. Görüşme formundaki standartlaştırılmış sorular, dalgıçların dünyadaki turistik dalış bölgelerinde yaptıkları Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı deneyimlerini keşfetmek için tasarlandı. (253–255). Ayrıca, standartlaştırılmamış tetikleyici sorulardan (trigger question) yararlanıldı. Daha sonra, katılımcının cevaplarına bağlı olarak takip soruları (follow-up questions) soruldu. Örneğin, belirli konular veya fikirler üzerinde daha fazla detaylandırmaya teşvik etmek için katılımcıya, ‘Bununla alakalı biraz daha açıklamalarda bulunabilir misiniz?’ ya da ‘Bu nasıldı?’ gibi sorular soruldu. Görüşmeler esnasında katılımcının önceki takip sorusuna verdiği çok özel ifadeye geri dönebilmek için araştırmacı tarafından kısa notlar tutularak sorular yöneltildi. Örneğin, ‘Daha önce mağara içerisindeki oluşumlardan bahsetmiştiniz, bunu biraz daha açıklayabilir misiniz?’ sorusu gibi... Görüşme formunda yer almayan tetikleyici ve takip soruları, katılımcı cevapları temel alınarak görüşme esnasında yani doğal yerinde/halinde (in situ) katılımcılara yöneltildi. Dolayısıyla bu sorular, natüralist sorgulama geleneğine dayandırıldı (255). Bütün görüşmelerin sonunda katılımcılara ‘Dalış esnasında yaşadıklarınıza yönelik anlatmak istediğiniz başka bir şey var mı?’ şeklinde son bir soru soruldu. Görüşmelerin bitirilmesinin ardından ses kayıt cihazı kapatılarak katılımcıların görüşme hakkında nasıl hissettiği ve bu zihinsel paylaşım sürecinden psikolojik olarak etkilenip etkilenmedikleri soruldu.

3.1.2. Gözlem ve Görsel Materyaller

Ses kayıt görüşmelerine entegre edilen bir diğer nitel veri toplama yöntemi ise gözlem yöntemidir. Dünyadaki turistik dalış bölgelerinin ve su altı ortamlarının özelliklerini (içyüzünü) birinci elden keşfedebilmek ve diğer veri türleriyle mantıklı bir şekilde bağlayabilmek için katılımcı gözlemci yöntemleri kullanıldı (13). Bu yöntemin

kullanılmasındaki amaç, görüşme yöntemiyle el edilen belirli dalış türlerine yönelik dalgıç deneyimlerinin gözlem yöntemiyle ilk elden elde edilen destekleyici verilerle birleştirilmesidir. Bu doğrultuda, başta Türkiye olmak üzere dünyadaki bazı turistik dalış bölgelerine dalış seyahatleri gerçekleştirildi. Ayrıca dünyadaki turistik dalış bölgelerinin özelliklerini ve dalgıç deneyimlerini daha bütüncül bir şekilde keşfederek okurlara sunmak için seyahat edilen dalış bölgelerinin fotoğrafları, görsel materyal olarak kullanıldı.

3.1.3. Doküman İncelemesi

Ses kayıt görüşmelerine ve gözlemlerle elde edilen saha notlarına entegre edilen bir diğer veri toplama yöntemi ise doküman inceleme yöntemidir (256). Görüşme ve gözlemlerle verilerin toplanmasına ek olarak dünyadaki turistik dalış bölgelerinin ve su altı ortamlarının bilgilerini içeren yazılı metinler de araştırmaya veri toplamak için kullanıldı. Bu yazılı metinler gözden geçirilerek anlamlı bir zihinsel ağın parçasını oluşturması hedeflendi.

3.1.4. Analitik Not

Araştırmaya kişisel, metodolojik ve sağlam, farklı bir bakış açısı kazandırabilmek için veri toplama süreci analitik notlar kullanılarak desteklendi. Analitik not, araştırmacıların verilere ilişkin düşünme sürecini ve düşünce yansımalarını kısaca veya uzun bir şekilde belirtmesidir. Analitik notun amacı, sadece verileri açıkça özetlemek değil, daha çok onları analitik anlamlara dönüştürmeye çalışmaktır. Bunlar, araştırmanın sosyal gerçekliğiyle ilgili olarak bir tür taslak ve ön raporlardır ve kapsamlı son raporların temelini oluştururlar. Bu notlar genellikle veri toplama, veri sınıflandırma, veri sunma, sonuç çıkarma, sonuç değerlendirme ve son raporlama sürecinden oluşan düşünceleri yakalamanın hızlı bir yoludur. Notlar daha sonra veriler bir araya getirildiğinde ya da birleştirildiğinde daha anlamlı hale gelebilirler (257, 258).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, dünyadaki turistik dalış bölgelerinde geniş aralıklı keşif olanakları sunan belirli tüplü dalış türlerine yönelik deneyimlere sahip farklı seviyeden rekreasyonel dalgıçlardan oluşturuldu. Araştırma grubuna hangi farklı seviyeden rekreasyonel dalgıçların dâhil edileceği, homojen bir şekilde (259) ölçüt belirleme yöntemiyle belirlendi (254). Bu ölçütler (1) katılımcıların yaşantısında Rekreasyonel

Tüplü Dalışa yönelik hikâyelerinin yanı sıra (2) Akıntı, Batık, Derin, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Deneme, Mağara ya da Tatlı Su ve İrtifa Dalışlarından en az birini içeren deneyime sahip olmalarıdır. Bu ölçütlerin belirlenmesindeki asıl amaç, varyasyonu dikkate almayarak ana akımı yansıtan bulgular elde etmek yerine, geniş aralıklı ve alternatif bulgular elde etmektir. Araştırma grubu her ne kadar homojen bir şekilde belirlense de yukarıda bahsedilen ölçütler aracılığıyla veri çeşitliliğine, güvenilirliğine ve dolayısıyla araştırmanın genellenebilirliğine en üst düzeyde ulaşılmaya çalışıldı.

Yeterli katılımcı sayısının belirlenmesi noktasında ses kayıt dökümleri aracılığıyla elde edilen verilerdeki doygunluk düzeyi belirlendi (259). Görüşmelerle veriler toplanırken bir yandan da verilerdeki doygunluk, yani tekrar eden kelimelerin sıklığı belirlenmeye çalışıldı. Böylelikle verilerde doyuma ulaşıldığında, yani tekrar eden yanıtlarla karşılaşmaya başlandığında, bir süre sonra veri üretmek için herhangi bir girişimde bulunulmadı. Bu nedenle araştırma grubuna dâhil edilen toplam dalgıç sayısı 46'dır. Araştırmanın raporlaştırılması sürecinde dalgıçların isimleri gizli tutularak takma isimler kullanıldı (Tablo 5).

Tablo 3.5. Dalgıç Profili

Dalış Türü	Dalış Bölgesi	Dalgıç	Yaş	Uyruk
Akıntı Dalışı	Karayıpler	Sam	37	ABD
	Karayıpler	Julia	35	Meksika
Batık Dalışı	Mısır, Kızıl Deniz, SS Tistlegorm	Danian	59	İrlanda
	Mısır, Kızıl Deniz, SS Tistlegorm	Genevicve	29	Kanada
	Mısır, Kızıl Deniz, SS Tistlegorm	Philp	58	İrlanda
	Mısır, Kızıl Deniz, SS Tistlegorm	Stephen	58	İrlanda
	Mısır, Kızıl Deniz, SS Tistlegorm	Jonathan	29	Kanada
	Hırvatistan, Peltastis Batığı	Filip	27	Hırvatistan
	Çanakkale, Lundy Batığı	Berkin	28	Türkiye
Kaş, Liman Ağızı, Fener Bölgesi	Mehmet	56	Türkiye	
Buz Dalışı	Kanada, Baffin Adası	Yaşar	62	Türkiye
	Alaska, Kuzey Kutbu	Bruce	43	Kanada
Deneme Dalışı	Muğla, Bodrum	Dilnaz	25	Türkiye
	Muğla, Bodrum	Eva	30	İsveç
	Portekiz Sahil Şeridi	Maria	41	Portekiz
	Portekiz Sahil Şeridi	Rui	17	Portekiz
	Güney Afrika	Nazif	28	Türkiye
	İzlanda, Silfra	Gary	39	Birleşik Krallık
	Çanakkale	Yiğit	21	Türkiye
Derin Dalış	Dahap Blue Hole	Lee Jong Suk	36	Kore
	Hawaii	Venture	46	İspanya
Fauna ve Flora Dalışı	Hawaii	Abibo	56	İtalyan
	Hawaii	Alison	45	ABD
	Kızıl Deniz	Asof	34	Mısır
	Endonezya, Police Pier	Corey	29	Kanada
	Avustralya	Ewan	41	İskoçya
	Tayland	Sakis	34	Yunanistan
	Güney Afrika, Gansbaai	Tom	39	Birleşik Krallık
	Papua Yeni Gine, Susan's Reef	Johnny	48	ABD
	Tayland	Zoe	30	Yunanistan
Ekvator, Galapagos	Canan	41	Türkiye	
Tatlı Su ve İrtifa	Sivas, Gökpınar Gölü	Alptuğ	33	Türkiye
	Sivas, Gökpınar Gölü	Ayşe	41	Türkiye
	Sivas, Gökpınar Gölü	Neslihan	48	Türkiye
	Sivas, Gökpınar Gölü	Osman	41	Türkiye
	Sivas, Gökpınar Gölü	Yunus	48	Türkiye
Gece Dalışı	Hawaii	Adriana	35	İspanya
	Mısır, Tabia Arba	Hera	38	İzlanda
	Tayland	Jodie	28	Birleşik Krallık
Gün Batımı Dalışı	Muğla, Fethiye, Kelebekler Vadisi	Alex	44	Birleşik Krallık
	Muğla, Fethiye, Kelebekler Vadisi	Barış	22	Türkiye
	Muğla, Fethiye, Kelebekler Vadisi	Mustafa	45	Türkiye
	Muğla, Fethiye, Kelebekler Vadisi	Kelly	29	Birleşik Krallık
Mağara Dalışı	Muğla, Fethiye, Atatürk Burnu	Bedri	54	Türkiye
	Muğla, Fethiye, Af Kule	Imogen	33	Birleşik Krallık
	Kalın Burun Yassı Ada	Harun	25	Türkiye

3.3. Analizler

Tematik analiz, verilerdeki örüntüleri/ temaları tanımlamak, analiz etmek ve rapor etmek için kullanılan bir yöntemdir. Tematik analiz, veri setinin derinlemesine zengin bir

şekilde minimal düzeyde düzenlenmesini ve betimlenmesini sağlar. Bununla birlikte sıklıkla bunun daha ötesine giderek araştırma konusunun çeşitli yönlerinin yorumlanmasına da olanak verir (260). Bu araştırma için tematik analiz yöntemlerinin, dalgıçların ses kayıt dökümlerinin analizinde kolay ve kuramsal açıdan esnek bir yaklaşım sunacağı savunulabilir (261). Bu doğrultuda altı adımlı tematik analiz teknik ve izlekleri kullanılarak ses kayıt dökümleri üzerine analiz yapıldı (262).

3.3.1. Birinci Aşama: Veriye Aşına Olma

Bu aşamada ses kayıtları dinlenir. Veri deşifre edilir, verinin tekrarlı okunması sağlanır ve ilk fikirler not düşülür.

3.3.2. İkinci Aşama: İlk Kodların Üretilmesi

Tüm veri seti boyunca verinin ilginç özelliklerine tam ve bütüncül bir şekilde sistematik olarak odaklanılır. Detaylı kodlama esnasında ham verilerden temel bilgi aşamaları işaretlenerek kodlama yapılır. Bu kodlama süreci iki ana aşamada yürütülebilir (258): İlk Döngü Kodlaması (First Cycle Coding) ve İkinci Döngü Kodlaması (Second Cycle Coding). İlk döngü kodlama yöntemleri, başlangıçta veri parçalarına atanan ve onları özetleyen kodlardır. İlk döngü kodlama yöntemleri, her biri belirli bir işlev veya amaca yönelik olarak ortalama 25 farklı yaklaşımı (tanımlayıcı kodlama, canlı kodlama, süreç kodlama, duygu kodlama, değer kodlama, bütüncül kodlama, koşullu kodlama, hipotez kodlama vb.) içerir. İkinci Döngü kodlama yöntemleri ise genellikle ortaya çıkan birinci döngü kodlamasının kendini sonuçlandırmasıyla başlar. Bu kodlama, ilk döngü kodlamada özetlenen veri parçalarını daha az sayıda kategoriye, örüntüye veya gruplara ayırır. Aynı zamanda ikinci döngü kodlama, ortaya çıkan bir temayı tanımlayan, açıklayıcı ve çıkarımsal bir çeşit meta koddur.

3.3.3. Üçüncü Aşama: Temaların Aranması

Kodlardan ziyade daha geniş anlamda tema düzeyinde analize tekrar odaklanılan bu aşama, farklı kodların potansiyel temaların içerisine yerleştirilmesi ve kodlanmış tüm ilgili içeriğin tanımlanan temalar altında toplanması işlemini içerir. Tüm veriler, başlangıç seviyesinde kodlanıp bir araya toplandıktan sonra ve veri seti içinde tanımlanan farklı kodlara ait uzun bir kod listesi hazırlandıktan sonra bu aşama başlar. Esasen, burada yapılan kodlar tekrar analiz edilerek farklı kodların nasıl daha kapsayıcı bir tema oluşturabileceğine kafa yorulur. Ayrıca farklı kodları ortak temalar altında toplama

işlemine yardımcı olabilecek görsel araçlardan (akıl haritası, kavram haritası vb.) faydalanmayı gerektirir. Bu aşamanın sonunda ortaya, aday temalar ve alt temalar ile bunlarla ilişkili olarak kodlanmış tüm verilerden oluşan bir ürünün çıkması beklenir.

3.3.4. Dördüncü Aşama: Temaların Gözden Geçirilmesi

Bu aşama, iki araştırmacı ile bir dizi aday temaların belirlenmesinin ardından bu temaların rafine edilmesine odaklanır. Bu aşamada verilerin iç ve dış heterojenliği bakımından geçerliliği gözden geçirilir. Buna göre aynı temaya kodlanan verilerin anlamca birbirleriyle uyumu, farklı temalar arasında ise açık ve belirgin farkların olması gerekir. Tutarlı bir tema haritasına ulaşılması durumunda bir sonraki aşamaya geçilir. Şayet tema haritası veri setiyle uyumuyorsa tatmin edici bir harita elde edilinceye kadar gözden geçirme ve rafine etme işlemleri tekrar edilir. Bu aşamanın sonunda hangi farklı temalara ulaşıldığına, bu temaların birbiriyle nasıl uyduğuna ve araştırma verilerinden hareketle ortaya çıkan büyük resmin ne olduğuna dair net bir fikrin oluşması beklenir.

3.3.5. Beşinci Aşama: Temaların Tanımlanması ve Adlandırılması

Bu aşamada amaç, veri setinin, tema haritasını başarılı bir şekilde oluşturmasının ardından, analizler esnasında sunulacak her temanın (bütün temaların) esasen ne anlattığını tanımlamak ve her temanın veri setinin hangi boyutunu yansıttığını belirlemektir. Bunun için her bir temanın altında toplanmış olan veri içeriklerine geri dönülür ve bunlar araştırma raporunda anlamlı ve kendi içinde tutarlı bir anlatımla sunulacak şekilde örgütlenmeye çalışılır. Her temanın anlattığı “hikâyenin” tanımlanmaya çalışılmasıyla beraber araştırma sorusu ya da sorularından hareketle verilerin tamamına ilişkin anlatılan “ana hikâye”nin tema içerisindeki yeri de ortaya koyulmaya çalışılır. Bu aşama sonucunda temaların ne olduğu ve ne olmadığına dair net bir fikir oluşturulur.

3.3.6. Altıncı Aşama: Raporun Hazırlanması

Üzerinde iyice çalışılmış bir dizi temaya ulaşıldığında bu aşamaya geçilir. Son aşama, yapılacak analizlerin (ve doğal olarak veri içeriklerinin de sunulduğu raporun) araştırma verilerinden hareketle hem bireysel temalara hem de toplamda bütün temalara dair açık, anlaşılır, tutarlı, mantıklı, kendini tekrar etmeyen ve ilginç bir “hikâye” sunmasını içerir. Raporda temalara ilişkin yeterince kanıt, yani temanın geçerliliğini

kanıtlayacak ve ortaya koymak istenen asıl noktayı destekleyebilecek çarpıcı örnekler ya da alıntılar sunulur. Ancak raporda sadece veri destekli kanıtlar sunmaktan fazlası yapılmaya çalışılır. Raporda kullanılan alıntı ya da örnekler, veriyle ilgili anlatılmak istenen hikâyenin okurun gözünde net olarak canlanmasını sağlayacak bir şekilde analitik sunumun içerisine yedirilmesi sağlar. Dahası bu analitik sunumun, verinin betimlenmesinin ötesine geçerek araştırma problemine dair bir delil sunması da beklenir.

Tematik analiz, basit bir şekilde bir aşamanın bitirilip diğerine geçildiği doğrusal bir süreç değildir. Aksine, aşamalar arasında gerektiğinde ileri geri hareket edilmesi gereken tekrarlı bir süreçtir. Bu entelektüel süreç, analiz süresince benimsendi (262). Ayrıca, tematik analizde verilerdeki temalar veya örüntüler genellikle iki temel yoldan biri aracılığıyla tespit edilir. Bunlar: tümevarımsal tematik analiz ve tümdengelimsel (kuramsal) tematik analizdir (260,263,264). Belirlenen temaların verilerle güçlü bir şekilde bağlantılı olabileceği ve bazı açılardan kuram oluşturma yoluna gidilebileceği ön görüşüyle bu araştırmada tümevarımsal tematik analiz kullanıldı. Dolayısıyla tümevarımsal analiz, veriyi önceden belirlenmiş bir kodlama çerçevesine ya da araştırmacının analitik ön yargılarına uydurmaya çalışmaksızın yapılan bir veri kodlama sürecidir. Bu anlamda böyle bir tematik analiz tamamen veriye dayalıdır (262).

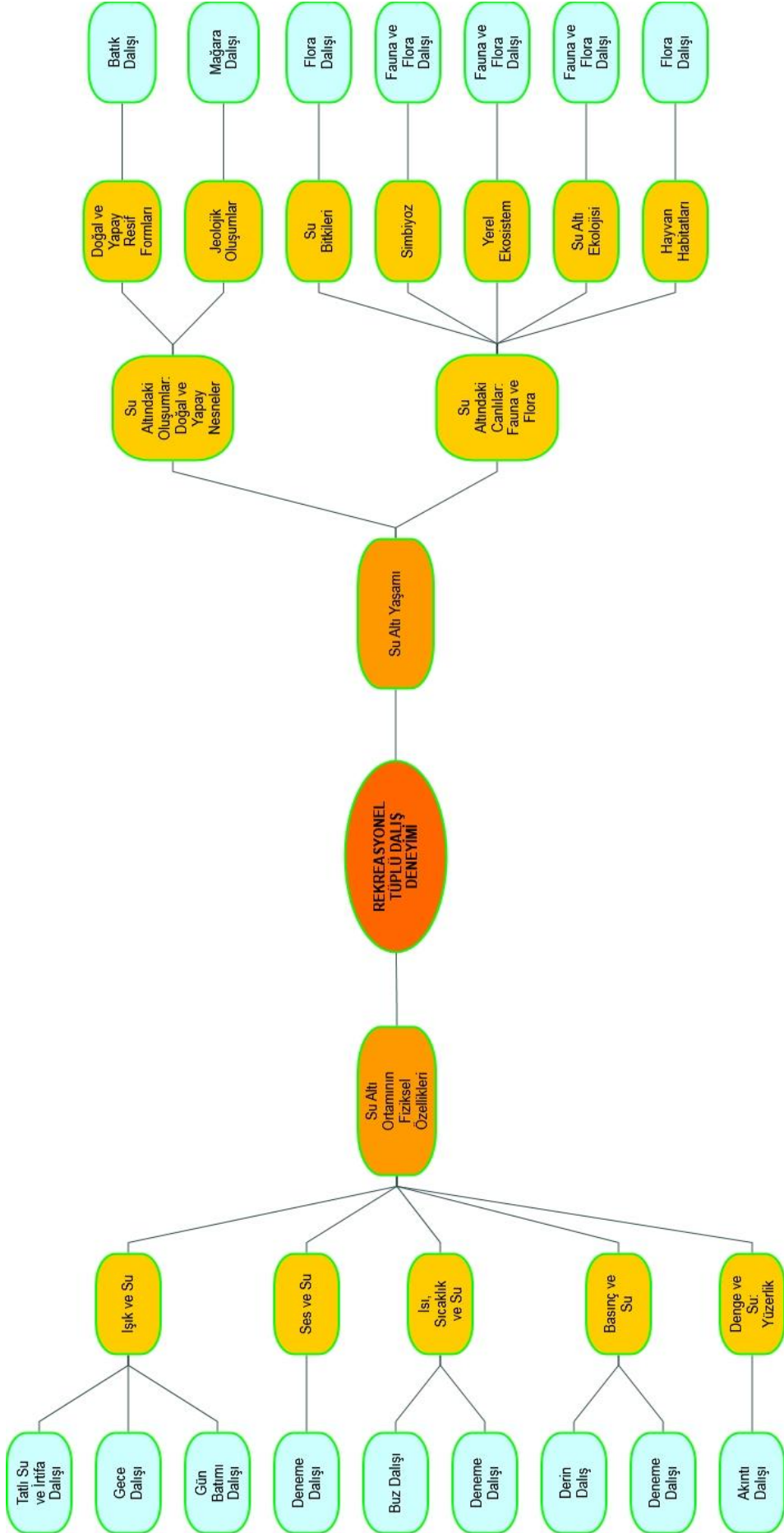
Tematik analizleri takiben gömülü teori temelli bir yaklaşım da kullanıldı. Gömülü teori, analiz ve veri arasındaki sürekli etkileşimden kaynaklanabilecek yeni teorik içgörülerini keşfetmeye yardımcı olur (265,266). Böylece Rekreatif Tüplü Dalış deneyimi teorisine özgü özellikleri içeren bir resim oluşturuldu. Üç değerlendirici, temaları mükemmel güvenilirlik düzeyi ile puanladı (Cohen'in $K = .94$).

4. BULGULAR

‘Dünyadaki turistik dalış ortamlarında farklı Rekreatif Tüplü Dalış türleri (Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı) nasıl deneyimlenir?’ sorusu araştırmanın birinci problem durumuna işaret eder. Bu problem durumunu şeffaf bir şekilde sorunsallaştıran bulgular ‘Rekreatif Tüplü Dalış Türlerine Yönelik Dalgıç Deneyimleri’ başlığı altında incelendi.

4.1. Rekreatif Tüplü Dalış Türlerine Yönelik Dalgıç Deneyimleri

Burada, dalgıçların dünyadaki turistik su altı ortamlarında gerçekleştirdikleri Akıntı, Batık, Derin, Buz, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışı deneyimleri, gömülü teori yöntemleriyle keşfedildi, kavramsallaştırıldı ve açıklandı. Şekil 4.1, dalgıç deneyimlerinin zengin bir gösterimini içermektedir. Dalgıçların deneyimleri iki ana temada incelendi: (a) Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri ve (b) Su Altı Yaşamı.

Şekil 4.1. Rekreatyonel Tüplü Dalış Deneşimi Teoris

4.1.1. Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri

Havadan yaklaşık 800 kat daha yoğun olan su, basınç oluşturur, cisimlerin yüzerliğini etkiler ya da ısı, ışık ve sesin su içinde farklı davranmasına neden olur (14,111–114). Böylelikle su altında dalgıçlar karada olduğundan nispeten daha farklı deneyim evrelerine sahip olabilir.

Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri teması, Rekreatif Tüplü Dalış türleri aracılığıyla su altı ortamlarında maddeyle (suyun fiziksel özellikleri) bütünleşmenin dalgıçların duyuları üzerine etkisine ve bu duyuların deneyimlere nasıl dönüştüğüne yönelik bulguları içerir. Bu temayla 5 alt tema ortaya çıkarıldı: (a) Işık ve Su, (b) Ses ve Su, (c) Isı, Sıcaklık ve Su, (d) Denge ve Su: Yüzerlik ve (e) Basınç ve Su. Her bir alt tema dalgıç deneyimleri doğrultusunda daha etkili temsil edildiği farklı Rekreatif Tüplü Dalış tür veya türlerini içerir.

4.1.1.1. Işık ve Su

Dalgıç, suyun ışık üzerinde oluşturduğu değişikliklerden önemli derecede etkilenir. Su altında ışık; bulanıklık, yayılma (difüzyon), emilim (absorbsiyon), yansıma ve kırılma gibi nedenlerle değişikliğe uğrar. Bu nedenler su altı görüşünü farklı şekillerde etkiler (14). Örneğin, su altında nesnelere karadan %33 daha büyük ve %25 daha yakın görünür. Ayrıca ışınların Güneş'ten saçılması ve emilmesi sadece görme keskinliğini azaltmakla kalmaz, böylece birçok ipucunun ince ayrıntıları kaybolur (111). Bütün bunlar, canlı ve renkli su yüzeyi ve su altı manzaralarının karadan bayağı farklı deneyimlenmesine neden olur. Işık ve Su Altı teması kapsamında dünyadaki farklı popüler dalış bölgelerinde gerçekleştirilen Tatlı Su ve İrtifa, Gece ve Gün Batımı Dalışı türlerine yönelik dalgıç deneyimleri bir araya getirildi.

Tatlı Su ve İrtifa Dalışı

Dünyanın en iyi dalış alanlarından bazıları tuz içeriği olmayan sulardır. İzlanda Thingvellir Ulusal Parkı'ndaki Silfra Fissürü, Meksika Tulum'daki Pet Cemetery, Avusturya Tragoess'deki Grüner See, İtalya Capestrano'daki Capo d'Acqua, İsviçre Verzasca Nehri'ndeki Roma Köprüsü, Çin Qiandao Gölü'ndeki Shicheng, Ontario Tobermory'deki Arabia, Avustralya Mount Gambier'deki Ewens Ponds, Brezilya Bonito'daki Anhumas Abyss ve Türkiye'deki Gürün Gökpınar Gölü, Tatlı Su ve İrtifa Dalışı için dünyadaki bazı popüler su altı ortamlarına ev sahipliği yapar.

Şekil 4.2. Tatlı Su ve İrtifa Dalışı

Sivas'ın Gürün ilçesinde 470 metre rakıma sahip berrak suyu ve turkuaz mavisi görünümüyle doğal akvaryumu andıran Gökpinar Gölü, su altı meraklılarınca yüksek irtifa ve tatlı su içeren dalışlara olanak sağlayan bir dalış bölgesidir. Burası, suyun en derin bölgesindeki en ufak oluşumların bile gözle rahatlıkla görülebildiği Türkiye'deki en berrak, en tatlı ve en temiz sulara sahip göllerden biridir. Derinlik, on on iki metre civarında olduğu halde içerisine atılan küçük bir taşın tabana kadar çöküşü gözlemlenebilir. Zemininde yer alan kayaların dibinden kaynak suları çıkmaktadır. Güneşin açısına göre rengin değişmesi gölün diğer bir özelliğidir. Şekil 4.2'de Gökpinar Gölünün fotoğrafını içerir. Bu bölgeye tez yazarı ve 5 dalgıç tarafından dalış planı yapıldı. Dalgıç görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Su altına girdiğimde balıkların etrafımı sarması, diğer bitkilerin etrafında dolaşması ve ayrı bir dünyada olmam bana ayrı bir huzur verdi. Su altında ters dönüp yukarıya yani gökyüzüne doğru baktığımda sanki dünyaya farklı bir katmandan bakıyormuşumcasına coşkulu hissettim. Hani daha önce görmediğiniz bir şeyi ilk kez görürsünüz ya... Gökyüzüne baktığım zaman daha parlak, daha canlı, diğer deniz dalışlarıma kıyasla

görseli daha bir farklı geldi. Bu dalışım sonrası tüplü dalışı daha çok benimsemeye başladım.” (Yunus)

“Daha önce birçok yerde dalış yaptım; ama Gökpınar’da çok farklı bir ortam vardı. Tatlı suyun vermiş olduğu bir ağırlık vardı, kabul ama gerçekten pamuk ipliğine bağlı suyun altından tamamen kopmuş gibi bulutları izlemek, gökyüzünü görmek çok farklıydı. Ben o anlamda kendimi şanslı hissediyorum. Yüzeyden, aşağıdaki insanın hareketini görebiliyorsunuz. Bu da size daha bir özgüven veriyor ve oradaki su altı canlılarını daha yakından gözlemlemenize fırsat veriyor. Burada dalışın en zor kısmı benim için suyun soğuk olmasıydı.” (Ayşe)

“Bu dalış ne kadar soğuk da olsa temiz ve berrak, görüşü yüksek olduğundan hem balıkların hem de diğer bitki ve oluşumların mesafesini çok ileriden görebiliyorsunuz. Tam bir doğa harikası diyebilirim.” (Neslihan)

“Biraz soğuk olmasına rağmen suyun altından ve etrafından çıkan kaynak sularını görmek çok güzeldi. Su altı çok duru ve aydınlıktı. 10 metre ötesi birkaç santimetre ötedeymiş gibiydi. Hislerimi açıklayamıyorum sanırım. Bulutların arasında uçuyormuşum gibi hissettiğimi söyleyebilir.” (Osman)

“Tatlı Su Dalışının en cezbedici yönü, tuzlu suyun rahatsız edici yoğunluğu burada yok. Bu benim için müthiş bir duygu.” (Alptuğ)

Su altı ortamının canlılığını ve renkliliğini içeren analizler, Tatlı Su ve İrtifa Dalışının ‘berrak’ su altı dünyasının manzaralarını ve hareketlerini keşfetmede çok dinamik bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu dalış türünün gelgit ve akıntı eksikliği nedeniyle tüm dalgıç seviyeleri için nispeten daha kolay bir dalış türü olduğu diğer bulgular arasındadır. Öte yandan, tatlı suyun tuzlu suya oranla daha az yoğun olmasının, dalgıçların yüzerlik deneyimini olumsuz yönde etkileyebileceği tespit edildi.

Gece Dalışı

Dalış planı yaparken çoğu dalgıç tarafından ‘esrarengiz’ olarak isimlendirilen bir diğer dalış türü ise Gece Dalışıdır. Hawaii’deki Kona Sahili, Maldivler’deki Arı Mercan Adası, Mısır’daki Safaga, Bonaire’deki Bonaire Deniz Parkı, Endonezya’daki Lembeh Strait, Vanuatu’daki Santo, Fransız Polenazyası’ndaki Tahiti ve Moorea Adaları, Kosta Rika’daki Cocos Adaları, Kurasao’daki Santu Pretu, Batı Avustralya’daki Exmouth, Gece Dalışlarının yapıldığı bazı popüler dalış bölgeleridir.

Şekil 4.3. Floresan Dalışı (267)

Mısır Safaga’daki Tobia Arba dalış bölgesine dalan Hera’nın buradaki Gece Dalışı deneyimine ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Gece Dalışı, gündüz dalışından çok farklı özellikleri barındırıyor, bunu söyleyebilirim. Gün boyunca bu bölge büyük su altı canlılarıyla doluydu. Gece buraya fenerle dalarken, bu devasa canlılar ürpertici bir hal aldı. Oyukları, çıkntıları ve kaya oluşumlarını keşfederken, ahtapot, aslan balığı gibi gece yaşayanlarla karşılaşabilirsiniz. Ben, leopar köpekbalığının avını gecenin karanlığında nasıl avladığına da şahit oldum. Gerçekten ürpertici, farklı bir deneyim.” (Hera)

Tayland'da Florasan Dalışı yapma fırsatı bulan Jodie'nin dalış sektöründeki bu yeni popülerite kazanan Gece Dalışı türüne yönelik deneyimlerine aşağıda yer verildi:

“Hiç parlayan, dünyevi bir su kütesinin fotoğraflarını gördünüz mü? Dalgalar çöktükçe yüzey, karanlıkta parlayan bir renk tonuyla tutuşuyor gibi görünüyor. Bilim kurgu filminden kesinlikle bir şey gibi görünse de bu parlaklık -biyoluminesans- çok gerçek ve çok canlı. Floresan Dalışı, dünyada bilinen çok yeni bir dalış türü. Tayland seyahatimde böyle bir dalışın varlığından haberdar oldum ve denemek istedim. Gece zifiri karanlıkta ultraviyole ışıkları ve maske filtreleri kullanarak mercanları, küçük canlıları aydınlattık. Renklerin bütün parlak tonları, su altında bir arada yaşıyordu sanki. Etrafınızdaki suyun binlerce minik canlı tarafından aydınlatıldığını fark ediyorsunuz. Nasıl anlatayım? Sanki bir su altı şöleni gibi!” (Jodie)

Birçok Gece Dalışı deneyimi olan dalış profesyoneli Adriana'nın Gece Dalışıyla ilgili genel deneyimlerini yansıtan söylemi şu şekildedir:

“Dünyanın dört bir yanında dalış bölgeleri güneş kaybolduğunda harikalar diyarı olur. Bir dalgıç olarak sadece gün içinde dalış yaparsanız su hayatının yarısını kaçırsınız.” (Adriana)

Gece Dalışı, dalgıçlar tarafından ‘ürpertici’ olarak algılansa da farklı ve unutulmaz bir dalış deneyimi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca gün boyu yoğun çabalar sarf edilerek karşılaşılamayan bazı su altı canlılarıyla Gece Dalışlarında rahatlıkla karşılaşıldığı, dalgıç söylemlerinde tespit edildi. Avlanan resif köpekbalıkları, okyanus tabanı boyunca süzülen ışınlar ve gökkuşağının her rengini barındıran mercanların farklı bir görselde deneyimlendiği diğer bulgular arasındadır. Son olarak Gece Dalışı esnasında bazı deniz organizmalarının besin kaynaklarını çekmek, iletişim kurmak veya avcılarını engellemek için ürettikleri ‘deniz biyoluminesansı’ olarak bilinen parıltıları dalgıçların diğer dalış türlerindeki farklı olarak deneyimlediği söylemlerden anlaşılmaktadır.

Gün Batımı Dalışı

Gün Batımı Dalışı, ilk kez bu tezin bir ürünü olarak tüplü dalış sektörü için önerildi. Fethiye, Kelebekler Vadisi, dalgıçların Gün Batımı Dalışı deneyimlerini belirlemedeki pilot bölge olarak seçildi. Tez yazarı (Şekil 4.4’de en sağdaki) bu bölgede birçok dalgıçla Gün Batımı Dalışı gerçekleştirdi.

Şekil 4.4. Gün Batımı Dalışı

Bu bölgede yapılan Gün Batımı Dalışına yönelik dalgıç görüşleri aşağıdaki gibidir:

‘‘Dalış öncesi, güneş sizi gökyüzünden su altına uğurluyor. Su altında grimsi, koyu mavimsi tonlarda renkler sizi bekliyor. Balıklar, günün verdiği yorgunlukla ağır hareketler içinde. Gün batımının geceye geçişi esnasında suda gündüz ve gece canlılarını bir arada görebiliyorsunuz. Su altında görüş yüksek olmasına rağmen gün batımı koyuluğunun verdiği bir dinginlik var. Dalışın sonlarına doğru mavi renk tonları grileşmiş, griler ise siyahlaşmıştır. Gökyüzünden güneş artık çekilirken artık bugün de bitti, günü su altında bitirdik diyebilirsiniz. Gün Batımı Dalışında aslında

hüzün de yaşıyorsunuz. Gün bitti ve gün batımının verdiği gün sonu duygusallığı çok daha yoğun hissediliyor...’’ (Alex)

‘‘Alice’in Harikalar Diyarı ’nda yolculuğa çıktığımı hissettim; Kelebekler Vadisi’nde güneş kendini gizlemeye başlamışken gizemli bir kapıdan denizin büyümlü sularına giriyorsun. O büyümlü sularda on, yüz, bin, milyon su baloncuğunun arasında çocukluk hayalindeki kahramanların peşinden gidiyorsun. Zaman, deniz suyu misali akıp geçmiş, gizemli kapıdan çıktığında güneş çoktan gizlenmiş kızıl gökyüzünün arkasında. Rüya mı gerçek mi, vadinin büyümlü? Belirsiz...’’ (Mustafa)

‘‘Bundan sonra benim rüya dalışım, Gün Batımı Dalışdır diyebilirim. Suyu girdiğinizde dışarıya aydınlıkken sudan çıktığınızda karanlık olabiliyor ve güneş suyun altında batırabiliyorsunuz. Bu, gerçekten eşsiz bir duygu şöleni!’’ (Kelly)

‘‘Dalışa başlarken gün batımının renk şölenine şahit olduk. Dönüş yolundaki gün batımı renklerinin beyaz ay ışığı rengine dönüşümü müthişti.’’ (Barış)

Araştırma bulgularına göre gün batımının sunduğu ince bir ışık demeti dışında hiçbir şeyi olmayan obsidiyen bir denize dalmak, inanılmaz ödülleri ile canlandırıcı bir deneyimdir. Gün batımı esnasında ortaya çıkan renkleri doğal florasan gibi kullanarak dalgıçların her türlü deniz yaşamını ve oluşumlarını farklı bir perspektifte deneyimledikleri, görüşmelerde ortaya çıktı. Gün Batımı Dalışı ile dalgıçların hem gündüz hem gece dalışları deneyimlerini aynı anda tek bir dalışta edinme fırsatı buldukları analizlerden anlaşılmaktadır. Gün batımıyla insanlardaki manzara algısının su altında ve karada ‘eşsiz’ olarak algılandığı ve Gün Batımı Dalışının ‘büyüleyici’, ‘dinginleştirici’, ‘duygusallaştırıcı’, ‘bağlayıcı’, ‘onarıcı’ ve ‘iyileştirici’ yönlerinin diğer Rekreatif Tüplü Dalış türlerine göre daha etkili olduğu tespit edildi. Dalgıçların gün batımı unsurlarının sakinleştirici etkilerine cevap verdiği ve gün batımında suyla bütünleşmenin iyi oluş için en iyi yollardan biri olabileceği anlaşılmaktadır. Gün Batımı Dalışının, dalgıçların kendisini ve içsel ihtiyaçlarını daha iyi anlamasına yardımcı olan hem yüzeyde hem de suyun altında sakinleştirici unsurları içeren bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olduğu, dalgıç söylemlerinde birçok kez bahsedilmektedir. Analizlere daha

yakından bakıldığında, Gün Batımı Dalışıyla dalgıçların; zihin, beden ve ruh bağlantısını yeniden kurarak günlük stres ve baskıyla daha iyi başa çıkabilecekleri anlaşılmaktadır.

4.1.1.2. Ses ve Su

İşitme, su altında tuhaf ve gariptir. Ses, sudaki akustik enerjiyle birlikte havadan yaklaşık dört kat daha hızlı hareket eder (14) ve su altını ‘yalıtılmış’ bir ortama dönüştürür (111). Suyun bu özelliği, dalgıçların sesin kaynağını belirleme yeteneğini etkiler ve bu yüzden sözlü iletişim, su altında pratik değildir ve genellikle el işaretleri kullanılır. Genel olarak Deneme Dalışı yapan dalgıçların deneyimleri ses ve su temasını ortaya çıkardı.

Deneme Dalışı

Portekiz sahil şeridinde bir dalış merkezi aracılığıyla ilk kez tüplü dalışı deneyen Maria ve oğlu Rui’nin söylemleri aşağıdaki gibidir:

‘‘Kelimelerin anlaşılması su altında karada olduğundan çok daha zordu, aslında imkânsızdı. Bu yüzden el işaretleriyle iletişim kurmak zorunda kaldık. Ancak bu aslında benim dünya dışında başka bir yerde hissetmemi sağladı ve emsalsiz bir duyguydu.’’ (Maria)

‘‘Su altında annemle ve diğer arkadaşlarla iletişim kuramadım. Tek duyabildiğim nefes alıp verdiğimde hava kaynağından çıkan kabarcıkların sesiydi. Böylesi sessizliğin içinde olmak çok rahatlatıcıydı, bambaşkaydı.’’ (Rui)

Birleşik Krallık’ta girdiği bir silahlı çatışma sonucu felç ve kısmi işitme kaybı teşhisi konan Alex, gerçekleştirdiği ilk tüplü dalış deneyimi sonrası karada dezavantajlı olarak düşünülen işitme engellilerin, engeli olmayanlara göre su altında daha ‘avantajlı’ olabileceğine inanmaktadır.

‘‘Bence su altı, işitme engellilerin kendini daha ait hissedebileceği bir ortam. Su altında işitme engeli olan ya da olmayan herkes el işaretleri ile iletişim kurmak zorundadır. İşitme engelliler için el işaretleri kullanımı iletişime geçmenin tek yoludur. Sanırım bizler, işitme engeli olmayanlara

göre su altında daha şanslıyız. Çünkü bizler el işaretleri ustalarıyız.’’

(Alex)

Şekil 4.5. Deneme Dalışı (268)

Su altının ‘sessiz’ yönünün, günlük hayatın baskılı veya yoğun temposundan psikolojik ‘soyutlanmışlık’ ya da ‘yalıtılmışlık’ hissine katkıda bulunabileceği analizlerde bulundu. Öte yandan analizler, engelli bireyler için Rekreatif Tüplü Dalışın, hiçbir şeyin imkânsız olmadığını öğreten, korkuları ve kaygıları gideren ve engellilik unsuruna yönelik kısıtlamaları ve sınırlılıkları ortadan kaldıran bir araç olduğunu göstermektedir. Su altında iletişimin el işaretleriyle sağlanmasından ötürü, özellikle ‘el işareti kullanma ustaları’ olarak bilinen işitme engellilerde su altına yönelik ‘aidiyet duygusu’ nun karaya göre daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.1.3. Isı, Sıcaklık ve Su

Su, ısıyı büyük miktarda ve hızlı şekilde absorbe eder. Sudaki bir dalgıç, vücut ısısını havadan 3470 daha fazla kaybeder ve bu su içinde ısı kaybının havaya oranla 4-5 kat daha fazla olacağı anlamına gelir (111). Ayrıca ısı aktarımları, maddenin kinetik kuramları çerçevesinde açıklanır. Bir sistemin atomları ve molekülleri sıcaklıkla orantılı olan ve ısıl çalkalanmasından kaynaklanan bir kinetik enerji taşır (14). Isı, sıcaklık ve su

alt teması kapsamında, insan vücudunun suyun kinetik enerjisiyle etkileşimi sonucu harekete geçen çeşitli dalgıç deneyimlerine yer verildi. Bu araştırmaya katkıda bulunan dalgıçlar, uç noktadaki suyun ısınıncı doğrudan vücutlarının derisinde hissetmenin ‘haz verici’ olduğunu savunmaktadır. Dalgıçlar tarafından bu deneyimlerin buz ve Deneme Dalışları aracılığıyla daha etkili harekete geçtiği anlaşılmaktadır.

Buz Dalışı

En güzel dalış bölgeleri bile tahmin edilebilir ve hatta sıkıcı hale gelebilir. Birçok tüplü dalgıç için adrenalini bir üst seviyeye pompalama ihtiyacı her zaman mevcuttur. Dalgıçlar, Buz Dalışı ile sınırları zorlayabilirler. Kanada’da bulunan Baffin Adası ve Newfoundland, Alaska’daki Kuzey Kutbu, Rusya’daki Baikal Nehri ve Beyaz Deniz, İsviçre’deki Lago del Naret ve Antarktika, dünyadaki en popüler Buz Dalışlarını içerir.

Baffin Adası’nda iki yıl önce dalış yapma fırsatı bulan Yaşar’ın deneyimlerine yönelik söylemleri şu şekildedir:

“Bu sadece bir manzara değışikliği değil; bu benim için bir zihniyet değışikliğiydi. Yüzeye giden yol, bulut örtüsüyle birlikte kayıyordu. Kutup ayılarını, boynuzlu balinaları ve topraklı buz dağlarını görme fırsatı buldum; bu harikaydı. Buz dağlarının bulunduğu yerde hareketli suyun kesişimine şahit oluyorsunuz. Buz Dalışı benim için özel. Biraz adrenalini seviyorum aslında. Ama kuralcı bir yapım da var. Sınırları bilerek en sonuna kadar gitmeyi seviyorum. Buz Dalışı, kurallara uyarak, sınırlarımı sonuna kadar zorladığım bir dalış türü oldu benim için.” (Yaşar)

Alaska, Kuzey Kutbu’na dalarak belirli düzeyde Buz Dalışı deneyimine sahip olan Bruce’un söylemleri şu şekildedir:

“Yaşamım boyunca bir Kutup gezisi serüvenine katılmak istedim. Bu istekliliğim beni Kenai Yarımadası’nın Tundra iç kısmındaki buzullarla oyulmuş Zirve Gölü’ne getirdi. Sonbaharda çorap somonlarını görebiliyorsunuz. Vücudunuza temas eden suyun soğukluğu sanki iç organlarınızda hissediliyor. Çok farklı bir duygu. Ayrıca su altındaki netlik, daha fazla ışık penetrasyonuna neden oluyor. Böylelikle dalış

yaparken benzersiz bir fotoğraf galerisine sahip oldum. Fotoğraflarımı daha sonra incelediğimde sanki camdan içeri bakıyormuşçasına görüntülere sahip olduğumu gördüm. Bir sonraki Buz Dalışı seyahatim için sürekli planlar yapıyorum.’’ (Bruce)

Şekil 4.6. Buz Dalışı (269)

Buz Dalışının, deneyimlerini bir üst seviyeye çıkarmak isteyen çok az dalgıcın deneme fırsatı bulduğu ‘aşırı’, ‘sıradışı’ ve ‘zorlu’ tüplü dalış senaryolarını içeren ve ‘gerçek’ sıcaklık hakkında aracılıklı bir farkındalık sağlayan bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olduğu dalgıç yorumlarında tespit edildi.

Deneme Dalışı

Güney Afrika tatilinde su altı dünyasıyla ilk kez tanışan ve orada Deneme Dalışı yapan Nazif’in, suyun kinetik enerjisini beden yoluyla deneyimlenmesini içeren söylemleri şu şekildedir:

“Dalarken vücudumu saran ve hareket eden hava kabarcıklarının beni sakinleştirdiğini hissettim. Bu çok farklı bir hissiyattı.” (Nazif)

Her ne kadar soğuk su dalışının tecrübeli dalgıçlar için olduğu düşünülse de soğuk sularda ilk kez tüplü dalış yapmayı öğrenmek imkânsız değildir. Thingvellir Ulusal Parkı'ndaki Kuzey Amerika ve Avrasya tektonik levhaları arasındaki çatlak Silfra, İzlanda'da yer alan popüler bir dalış bölgesidir. Burada Deneme Dalışı yapan ve çeşitli eğitimler alan Gary'nin söylemleri aşağıdaki gibidir:

“Soğuk suyu çok seviyorum. Sıcaklık düşüktü ve bu nedenle vücut fonksiyonlarımın bir miktar yavaşladığını hissedebiliyordum. Dolayısıyla daha yavaş tepki gösterme eğilimindeydim. Bu şaşırtıcı bir şekilde farklı bir ortamda hissetmemi sağladı ve bu, gerçekten mükemmeldi. Ayrıca görüş, bütünüyle saydamdı diyebilirim.” (Gary)

Dalgıç söylemlerinde Rekreatif Tüplü Dalış türlerinden özellikle Deneme Dalışı sırasında farklı ısı derecelerine sahip su ile somut ve kinetik bir bağın, dalgıçlarda ‘terapötik’ veya ‘restoratif’ deneyim kaynaklı ‘iyi oluşu’ harekete geçirebileceği anlaşılmaktadır.

4.1.1.4. Denge ve Su: Yüzerlik

Kaldırma kuvvetinin etkisine bağlı olarak su içinde dalgıçlar farklı pozisyonlarda bulunabilirler ki, buna dalgıcın yüzerliği denir. Dışarıdan bakıldığında su içindeki dalgıcın üç değişik durumdan birinde olduğu gözlenir. Dalgıç, suyun üstünde kalır; yani yüzer, batır, dibe çöker veya ne yüzer ne de batır, yani orta suda askıda kalır. Suda yüzen dalgıç pozitif yüzerlikli; batan dalgıç, negatif yüzerlikli; orta suda askıda kalan dalgıç ise nötr yüzerlikli olarak adlandırılır (111). Su altındayken algı değişimi, en çok dikkat çeken şey, genellikle dalışın en çekici yönüdür: yavaşça uçmaya, süzölmeye benzer bir deneyim sağlayan, vücutta büyük ölçüde artan bir çevresel viskozitenin olduğu hissi (115). Denge ve Su: Yüzerlik Alt Teması, Akıntı Dalışı, dalgıç deneyimlerinin bir sonucu olarak oluştu.

Akıntı Dalışı

Karayıpler'de Akıntı Dalışı yapan Sam ve Julia'nın deneyimleri aşağıdaki gibidir:

“Akıntı Dalışı ile ilgili küçük bir deneyim edinmeye başlayınca hemen duygusal yönleriyle karşılaşıyorsunuz. Böylelikle bir okyanusun yarattığı

mavinin içerisindeki ağırlıksızlığın, hafıfsızlığın heyecanını derinlerde süzülürken hissedebilirsiniz.” (Sam)

“Su altında akıntıya kapılmak, gezegenler arası seyahat etmek gibi...”
(Julia)

Şekil 4.7. Akıntı Dalışı (270)

Akıntı Dalışıyla birlikte su altı ortamı, dalgıçların yerçekimine karşı direncinin ‘farklı ağırlıksız olma’ duygularıyla sonuçlanabileceği bir yer olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca denizin bir akıntı ve gelgit akışı sistemiyle birbirine bağlanmış ‘gizemli bir yer’ olduğu ve bu farklı ısı değişimlerini de içeren akımları keşfetmenin, dalgıçları ‘gezegenler arası seyahat etmek’ gibi olağanüstü deneyimlere götürdüğü analizlerde ortaya çıktı.

4.1.1.5. Basınç ve Su

Basınç, birim alana etki eden kuvvettir. Su yüzeyine dışarıdan uygulanan basınç, suyun içinde her yöne doğru eşit şekilde nakledilir. Su altında dalgıç karada olduğundan daha fazla basınca maruz kalır. Dalgıç ne kadar derine giderse vücudunda daha fazla basınç -kulaklarda, maskede, sinüslerde ve pulmoner ve dolaşım sistemlerinde- hisseder

(14). Vücutun bu bölgelerinde oluşan basıncı ve sonuç olarak ağrıyı önlemek için eşitlemeyi öğrenen dalgıç, ölü hava boşluğunu (kulak zarlarında veya maskede) doldurmak için etkilenen bölgeye yoğunlaşmış hava itme işlemini gerçekleştirir. İlk önce eşitleme, bilinçli bir görevdir; dalgıç bir basınç veya ağrı birikimi hissettiğinde akciğerlerden iç kulağa havayı göndermesi için üflemeden önce burnunu tutması öğretilir (111). Öte yandan basınç, tecrübeli dalgıçlarda farklı deneyimlenebilir. Suyun derinliklerindeki yoğun akımı hissetmek, dalgıçların suyun hareketlerine uyum sağlamasına ve sonuç olarak vücutun çevre tarafından okşandığı ‘doğa’ ile basıncın oluşturduğu deriner bağlantıya izin verebilir. Artan basınç, belki de dalışın en ‘alışılmamış dünyaya özgü’ yönlerinden biridir ve vücut üzerindeki etkileri, iç içe bütünleşme hissini anlaşılmaya yardımcı olabilir. Araştırma katılımcıları, basıncın daha etkili olduğu Derin Dalış ile Rekreatif Tüplü Dalışın zorlayıcı ve ilgi uyandıran olumlu deneyimlerine değinirken Deneme Dalışı ile basınç kaynaklı yaşadıkları olumsuz deneyimlere değinmektedirler.

Derin Dalış

Basıncın daha etkili olduğu Derin Dalış, ileri seviye dalgıçlar için meydan okuyucu deneyimleri içeren ve daha derinleri keşfetmek için tercih edilen Rekreatif bir tüplü dalış türü olarak görülmektedir. Hawaii’de Derin Dalış yapan Venture’nün ve Lee Jong Suk’un deneyimleri şu şekildedir:

“İster daha derin gemi enkazlarını keşfetmek, yeni türleri tespit etmek, ister daha derinlere dalış heyecanını yaşamak için Hawaii Adaları, dünyanın başka hiçbir yerinde olmayan eşsiz bir batimetri üreten büyük bir deniz altı dağ silsilesinin açık zirvelerini içerir. Bu eski volkanik adalar, okyanustan çıktığı için dalgıçlar, Hawaii kıyıları boyunca kıyıya yakın derin suları kolayca bulabilirler.” (Venture)

“Daha derindeki batıklardan yeni türleri tespit etmeye kadar dalışımı daha derinlere götürmek, bana yeni yerler ve maceralar sundu. Dahab’daki Blue Hole (Mavi Delik) gibi birçok harika dalış deneyimi 18 metreden daha derindedir, bu nedenle dalışlarınızı sınırlamayın ve basıncın sizi kucaklayan etkisini daha derinlerde, daha fazla hissedin!” (Lee Jong Suk)

Şekil 4.8. Derin Dalış (271)

Dalgıçlar, kendilerini rekreasyonel amaçlı dalışlarından daha fazlasını isterken bulabilirler mi? Su altı meraklıları doğal olarak maceracı insanlardır. Analizler, birkaç yıldır eğlence amaçlı dalış yapanların büyük çoğunluğunun su altının neler sunduğunu daha fazla keşfetmek için Derin Dalışı tercih ettiğini göstermektedir. Ayrıca analizlerde dalgıçların su altının basınca dayalı yoğunluk gibi zorlayıcı ve meydan okuyucu unsurlarının üstesinden geldikçe canlı sulara daha derine inme eğiliminde oldukları ve böylelikle ‘akış’ durumuna geçtikleri anlaşılmaktadır.

Deneme Dalışı

Dalgıçlar, su altında basıncın olumsuz etkilerini genellikle ilk kez Deneme Dalışı ile deneyimler (115). Dalgıç söylemleri bu durumla örtüşmektedir:

“Yeni bir şey yapmayı öğreniyorsanız ve planlandığı gibi gitmiyorsa bu, bazı korkular veya hayal kırıklığı yaratabilir. Örneğin, ilk dalışında yaşadığım kulak problemim gibi... Bu tür olayların dalışınız üzerinde gözle görülür bir etkisi olduğunu görüyorsunuz. Belki bu, hafif bir kontrol kaybına veya karada karşılaşmadığınız zorlukları deneyimlemenize sebep olabilir.” (Yiğit)

“Su altı gibi aşırı, basınçlı bir ortadaysanız duygusal tepkilerinizin etkisini hemen görebilirsiniz. Bu yüzden sakın kalmak ve nefes almayı yavaşlatmak gerekir. Hava kaynağınızı ve derinliğinizi izlemek gibi önemli şeylere odaklanmalısınız. Düzenli tüplü dalış ve eğitim, yüzey altındaki problemlere etkili bir şekilde cevap vermede becerilerin geliştirilmesini teşvik edebilir.” (Dilnaz)

“Tehdit edildiğimizde ya da meydan okuduğumuzda kendimizi koruyabilmemiz ve tehlikeden kaçabilmemiz gerekir. Sanırım basınçtan dolayıydı, bilmiyorum... İlk dalışında kendimi koruma ve tehlikeden kaçma çabam çok yüksekti.” (Eva)

Birbiriyle bağlantılı duygu, düşünce ve fiziksel tepkilerle ilişkili analizler, bazı endişe, korku veya hayal kırıklığı gibi olumsuz deneyimlerin (basınç kaynaklı sıkışmalar gibi) ilk kez tüplü dalış yapmayı öğrenenlerde görüldüğüne işaret etmektedir.

4.1.2. Su Altı Yaşamı

Su Altı Yaşamı teması, kutup bölgelerinden tropikal bölgelere kadar dünyadaki su altı yaşamının dalgıçlarda harekete geçirdiği çeşitli deneyimleri içerir. Bu tema kapsamında iki alt tema ortaya çıkarıldı: (a) Su Altındaki Oluşumlar: Doğal ve Yapay Nesnelere ve (b) Su Altındaki Canlılar: Fauna ve Flora. Her bir alt tema, dalgıç deneyimleri doğrultusunda daha etkili olduğu farklı Rekreatif Tüplü Dalış tür ya da türleri tarafından temsil edilmektedir.

4.1.2.1. Su Altındaki Oluşumlar: Doğal ve Yapay Nesnelere

Göller, buzullar, nehirler, haliçler, su kaynakları, batık lav tüpleri, taş ocakları, tektonik yarıklar, mağaralar veya oyuklar gibi çeşitli jeolojik oluşumlar ya da gemi enkazları, uçaklar, heykeller, batık şehirler, iskeleler gibi diğer doğal veya yapay resif formları, dalgıç deneyimlerine su altındaki doğal ve yapay nesnelere bağlamında açıklama getirmektedir. Bütün bu su altı oluşumlarına yönelik dalgıç deneyimlerinin incelenmesi, araştırmanın kapsamı dışındadır. Su Altındaki Oluşumlar: Doğal ve Yapay Nesnelere Alt Teması'nı temsil eden bulgulara, rekreatif dalgıçların dünya genelinde gerçekleştirdiği Batık ve Mağara Dalışları kapsamında ulaşıldı.

Batık Dalışı

Mısır, Ras Mohammed'deki SS Thistlegorm, Bali Tulamben'deki USAT Liberty, Vanuatu Espiritu Santo'daki SS President Coolidge, Mikronezya Chuuk Lagoon'daki Fujikawa Maru, Karaiplerler Bonaire'deki Hilma Hooker, Kanada Rassport'daki The Gunilda, Avustralya Quenssland'deki SS Yongala, İskoçya Scapa Flow'daki SMS Kronprinz Wilhelm, Karaipler Grenada'daki Bianca C, Marşal Adaları Bikini Mercan Adası'ndaki USS Saratoga ve Türkiye Çanakkale'de yer alan birçok savaş batığı her yıl dünyanın pek çok yerinden dalış turistlerini ağırlar.

Gubal Boğazı'ndaki Kızıldeniz'in kuzeyinde bulunan II. Dünya Savaşı gemi batığı SS Thistlegorm, dünyanın en iyi dalış alanlarından biridir ve birçok kişi tarafından dünyadaki en iyi Batık Dalışı olarak kabul edilir. Alman hava saldırısından sonra 1941'de batırılan, 128 metre uzunluğunda eski bir nakliye gemisi olan SS Thistlegorm Batığı'nda gerçekten harika olan şey su altında görülebilecek eserlerdir: 2 lokomotif, 2 tank, ordu kamyonları, cipler, motosikletler, botlar, tüfek yığınları, uçaklar ve arabalar için yedek parçalar... Tez yazarı tarafından bölgenin su altı fotoğrafları çekildi (Şekil 4.9. ve Şekil 4.10.). Tez yazarının da beraber dalma fırsatı bulduğu dalgıçların SS Thistlegorm Batığı deneyimlerini içeren söylemleri aşağıdaki gibidir:

“Tarihin bir parçası içine dalmak gibi geliyor. Başkalarının göremediğini görmek harika bir fırsat...” (Danian)

“Çevre gerçekten hayat dolu, deneyim dolu çok büyük ve etkileyici bir batık. II. Dünya Savaşı'na dair tüm hayal kırıklıklarını, yardım çabalarını, acıları hayal edebiliyorsunuz. Çok etkileyici olduğunu söyleyebilirim.”
(Genevicve)

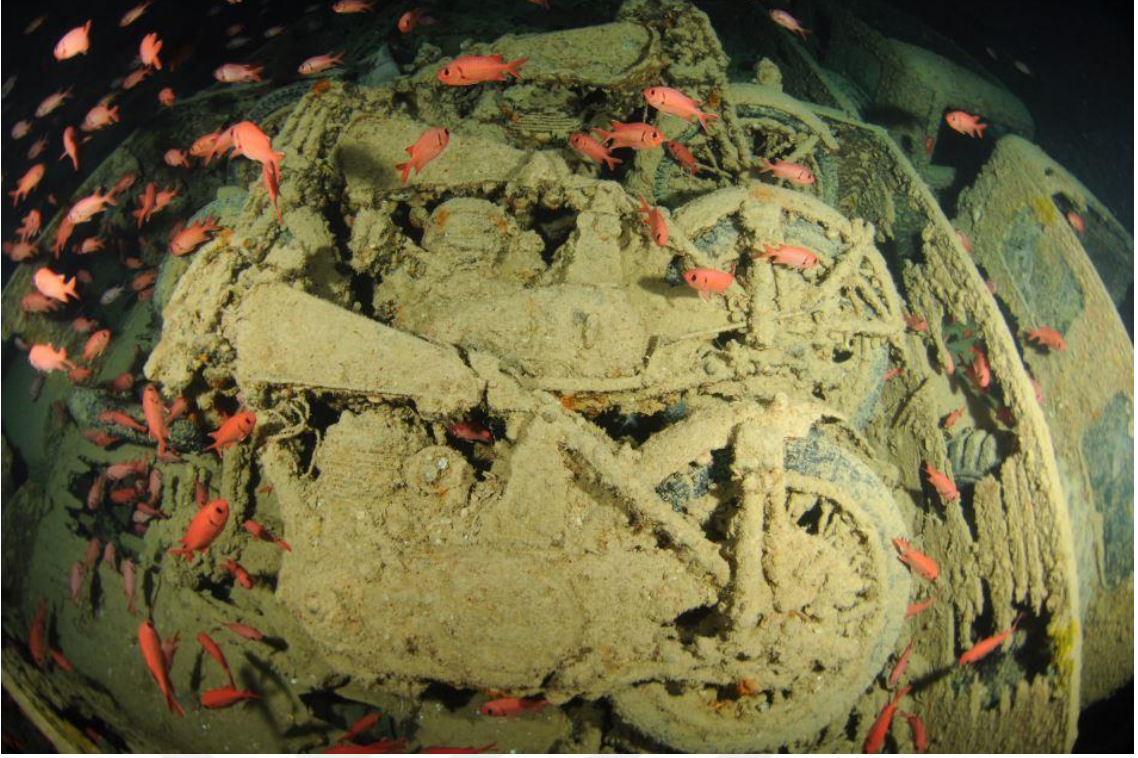

Şekil 4.9. Batık Dalışı

‘‘Muhteşemdi. Daha önce sadece küçük bir enkaza daldım, bu yüzden bu batığın boyutu beni gerçekten etkiledi. Buraya gelmeden önce batığın tarihini araştırdım ve dalış esnasında daha önce okuyarak edindiğim bilgileri yaşama fırsatı buldum.’’ (Jonathan)

‘‘İlk defa böyle büyük bir batığa dalış yaptım. Bu sefer biraz gergindim. Ancak benim için harika bir deneyimdi.’’ (Philp)

‘‘Tarihi hissetmek ve yaşamak fantastik! Muhtemelen bundan daha büyük bir batığa dalış yapmadım.’’ (Stephen)

Şekil 4.10. Batık Dalışı 2

Peltastis, 1968’de Hırvatistan’daki Krk adasının yakınında fırtına sonucu batmış bir Yunan kargo gemisidir. Batık, dalgıçlar için kolayca erişilebilen 20-30 metre derinlikte yer alır. Direği 10 metrededir ve bu derinlikten geminin ilk ana hatları görülür. Gemi kumlu deniz tabanının omurgasında ve dik konumda uzanır. Dalış bölgesi mükemmel bir görünürlük özelliğine sahiptir; ancak deniz akıntılarından etkilendiğinden ara sıra görüş netliği değişebilir. Bu dalış bölgesinin rehber ve dalış eğitmenlerinden biri olan Filip, Hırvatistan’ın Zagreb şehrinde tez yazarıyla gerçekleştirdiği görüşmede deneyimleri hakkında şunlara değindi:

‘‘Batık, bitki örtüsü ve hayvan türleriyle doludur ve diğer birçok batık gibi balık grupları tarafından sıklıkla ziyaret edilir. Batığı sürekli ziyaret eden 2 metre uzunluğundaki bir miğri balığını (yılan balığı) her dalışta görmek çok olasıdır. Güvertenin altındaki kargo alanında istakoz ve galathea strigosa squat istakozlarını görmek mümkündür. Batık, aynı zamanda dendrodoris grandiflora deniz salyangozlarına ve çeşitli süngerlere de ev sahipliği yapıyor. Bu bölgede Gece Dalışı da oldukça popülerdir.’’ (Filip)

Kaş'ın Limanağzı Fener Bölgesi'nde yer alan Osmanlı Batığı ve C-47 Uçak batığı, Kaş'a çok yakın bir mesafede kolay ulaşım sağlayan batıklardır. Bölgenin tam doğusunda 23 metre derinlikte büyük su testisi, postalları ve aşınmış ahşap gövdesiyle Osmanlı Batığı yer alır. Bu batık, çevresinde 30 metreye kadar uzanan canlılığı ve Gece Dalışı imkânıyla dalgıçlar için büyük bir popüler dalış bölgesidir. Öte yandan, kanat açıklığı 29 metre, uzunluğu ise 20 metre olan C-47 Dakota uçağı, hurdaya ayrıldıktan sonra batırılan ve aynı bölgede 22 metre derinlikte yer alan yapay bir batıktır. Fener Bölgesi'nde yer alan bu batıklara birçok kez dalan Mehmet'in deneyimleri şu şekildedir:

“Kaş, Fener Bölgesi benim en sevdiğim dalış noktalarından bir tanesi. Tekneyi baştan karaya bağlıyorsunuz, hemen böyle kış limana doğru Osmanlı Batığı var ve tam ters tarafında ise yapay olarak batırılan 47 kargo uçak batığı var. Burada aslında tek dalışla 2 farklı Batık Dalışı (doğal batık ve yapay batık) yapabiliyorsunuz. Oraya dalışa gittiğimizde genel olarak scooter (su altı ilerleme aracı) götürüyorum ve bütün bölgeyi bir dalışta görebiliyorum. O yüzden bu bölgeyi ben çok seviyorum. Bölge bol miktarda orfoz ve kareta canlılarının çok olduğu bir bölge ve onları beslenirken görebiliyor, görüntüleyebiliyorsun. Hava şartlarından dolayı çok korunaklı ve limana da yakın.” (Mehmet)

İngilizlerin ve Anzakların kaçarken bıraktıkları 12 mürattebatlı gemilerden biri olan Lundy; Çanakkale, Suvla Körfezi'nde yaklaşık 84 yıllık bir geçmişe sahiptir. Dalgıçlar tarafından gemi 13 metreden sonra görülmeye başlar. 18 metrede ise, geminin güverte kısmında yer alan kaptan köşkü belirir ve geminin pervanesi hâlâ üstündedir. 28-30 metrelerde ise geminin tamamının zemine oturmuş haline rastlanır. Geminin biraz açıklarında ise cephanelikler görülür. Lundy batığına dalış yapan Berkin'in bölge hakkındaki görüşlerine aşağıda yer verildi:

“Geminin içi olsun, içindeki canlılar olsun, inanılmaz! I. Dünya Savaşı'nda batmış orijinal bir batık, yapay değil, orada bir tarih yatıyor; artı, akıntı faktörü de var. Değişiklik her zaman iyidir. Bunları hayata katmak çok güzel şeyler. Tarihi gözlemlemek daha kolay ama su altında bir geçmişini görmenin hazzı apayrı.” (Berkin)

Tüplü dalgıçlar için yapay bir resif olarak batırılmış ya da bir kaza sonucu doğal bir şekilde kaybedilmiş olsa da batıkların ‘geçmişe açılan pencereler’ olduğu yapılan analizler sonucu bulundu. Batık Dalışı ile gemileri, uçakları ve hatta arabaları keşfetmenin ve genellikle sudaki yaşamla iç içe olmanın ‘büyüleyici’ olarak tanımlandığı, diğer bulgular arasındadır. Her Batık Dalışının ‘keşif için bir gizem kilidini açmak’ veya ‘başkalarının kaçırdığı bir fırsatı elde etmek’ olarak algılandığı, dalgıç deneyimlerinin bir sonucudur.

Mağara Dalışı

Su altı ortamlarında mağaralarla ilgili tanımlanamayan bir gizem olduğu söylenir ve dünyadaki en iyi dalış alanlarının çoğu bu yer altı deliklerinde bulunur. Meksika Tulum’daki Cenote Angelita, Amerika Florida’daki Indian Springs, Bahama Lucayan Ulusal Parkı’ndaki Ben’s Cave, Sardinia Alghero’daki Nereo Cave, Güney Avustralya Mt Gambier’deki Kilsby’s Sinkhole, Fransa Dordogne Bölgesi’ndeki Emergence du Russel, Rusya Perm Region’daki Orda Cave, Brazilya Bonito’daki Anhumans Abyss, Küba Playa Giron’daki El Cenote, Zimbabve Mashonaland’daki Chinhoyi ve Türkiye Fethiye’deki Afkule, Mağara Dalışı için popüler dalış bölgeleridir.

Şekil 4.11. Mağara Dalışı (272)

Birbirine yakın, farklı ve zıt iki noktada yer alan mağara ve baca görünümündeki oyuğa ev sahipliği yapan Fethiye'deki Afkule dalış bölgesi Türkiye'deki en popüler dalış bölgeleri arasında yer alır. Buradaki dalışlar, genellikle tabanı 45 metre derinliğe uzanan 27 metre derinliğe sahip mağaranın içerisinde başlar. Daha sonra 90 metrelik bir duvar yüzüğü ile ortalama 10-12 metre derinliğe sahip baca görünümündeki oyuğa, diğer bir adıyla Türk Hamamı'na ulaşılır. Oyuğun içerisine geçiş, su altındaki bir tünel geçidi görünümündeki girişten gerçekleşir. Bu oyuğun üstü açıktır ve dalgıçlara su altından gökyüzünü izleme olanağı sunar. Bölgeye dalış yapan Imogen'in görüşleri şu şekildedir:

“İleri seviye dalgıçlar için uygun bir bölge olduğunu düşünüyorum. Mağaranın ve özellikle oyuğun içi su altı dünyasının muhteşem renklerini yansıtıyor. Dalışa, mağaranın içerisinde başlarsanız yanınıza mutlaka fener almalısınız. Mağaranın içerisine spiraller çizerek indim ve böylelikle yumuşak mercanları, trompet anemonları, marul mercanlarını, deniz patlıcanlarını ve farklı formlardaki dantel mercanlarını daha iyi görme şansım oldu. Daha sonra mağaranın bitimi olan 27 metreden çıkış yaptım. Duvarı sol tarafıma alarak biraz yüzdükten sonra bir diğer dalış bölgesi olan Türk Hamamı'na ulaştım. Mağaraya girdikten sonra yüzeye çıkıp mağaranın içini fotoğrafladım. Özel bir yüzme havuzu gibi... Fotoğraf çekmek için ender bir dalış noktası bana göre. Şunu da eklemeliyim ki: Türk Hamamı'nın yüzeyinden ya da su altından mağaranın baca kısmını hedef alarak gökyüzünü izleyebilirsiniz.” (Imogen)

Bozcaada, derin olmayan dip yapısı (ortalama 15 metre dip sığlığı) ile giriş seviyesi dalgıçlar için sıkça ziyaret edilen dalış bölgelerine sahiptir. Dalış bölgelerinin genelde sığ olmasından dolayı birçoğuna kıyından ulaşılır. Bozcaada, kıyından yapılan dalış olanağı, mükemmel derecedeki su altı görüşü ve sahip olduğu mağara oluşumlarıyla her yıl tüplü dalış için ziyaret edilen dalış bölgelerinin başında gelir. Bozcaada'da gerçekleştirilen Mağara Dalışına yönelik Harun'un deneyimi şu şekildedir:

“Kalın Burun, Yassıada'da çok fazla bir canlı oluşumu yok, ama mağara yapısı gereği bölge çok güzel. Sadece mağaranın yapısını görmek bile keyif veriyor ve Bozcaada'nın suyu Türkiye'nin en güzel sularından belki de. Su, çok soğuk ve çok temiz. O suda olmak daha çok keyif veriyor insana. Ayrıca

dalınan mağara hakkında dalış sonrası yaptığımız sohbetler, yeni dostluklar kazanmanıza yardımcı oluyor.’’ (Harun)

Dünya sularında hâlen keşfedilmeyi bekleyen oluşumların olduğu söylenebilir. Fethiye, Atatürk Burnu dalış bölgesinde keşif dalışları sonucu bir mağaranın varlığına şahit olan Bedri'nin gerçekleştirdiği Mağara Dalışına yönelik deneyimleri şu şekildedir:

‘‘Bu dalış aslında bir mağara ve keşif dalışı gibi oldu. O bölgede yeni dalıyordum ve su altında canlı popilasyonu yok denecek kadar azdı. Bunun sebebi, bölgenin neredeyse Fethiye'deki tüm teknelerin yol güzergâhı üzerinde olması ve bu yol güzergâhının verdiği kirlilikti sanırım. Su altında iyi bir görüş yakalamak için derinliği 10 metre ve daha derinlerde tutmanız lazım. 31,2 metreye geldiğimde bir kovuk gördüm, o bölgenin dalışa önceden kapalı olmasından dolayı ilk keşfeden kişi bendim. Kovuk, yaklaşık olarak 2 metre çapında, bir dalgıcın içine girebilmesi mümkün yani. Biraz uzaklaştım ve karşıdan bakmaya devam ettiğimde sanki yukarıdan gelen bir yol gördüm, dağda bir patika olarak düşünün. Yolun devam ettiğini görünce yoldan aşağı doğru indim ve 42,6 metreye geldiğimde ayaklarım yere değmiş ve bir mağara girişi keşfetmiştim. Dalış arkadaşım da yanımdaydı. Mağara Dalışı için hazırlıksız bir pozilyondaydık. Fenerle baktığımda mağara devam ediyordu ve o anda yanımda bulundurduğumuz bir halatı kendime sabitledim ve diğer ucunu arkadaşşıma verdim. 7-8 metre uzunluğunda bir halattı. 5 metre falan içeri girdim, fenerle baktım ve tamam, dedim kendi kendime; güzel keşif! Dalışı kurallara uygun şekilde bitirdik ve herhangi bir olumsuzluk yaşamadık. Mağara Dalışları her zaman esrarengizdir.’’ (Bedri)

Tatlı su kaynaklarından volkanik ada duvarlarına ve kireçtaşı kıyılarına kadar tüplü dalgıçların giriştiği pek çok alanda mağaralar bulunmaktadır. Bu konumlarda inanılmaz derecede davetkâr görünen, ancak potansiyel olarak ‘tehlikeli’ algılanan geniş, karanlık alanların dalgıçlarda sınırları zorlayan esrarengiz keşif duygularını uyandırdığı dalgıç söylemlerine yansdı. Mağaralara gerçekleştirilen her dalışın dalgıçların bilgi ve becerilerini arttırdığı anlaşılmaktadır. Dünyadaki mağaraların, balıklarla dolu oyuklardan

alçı-beyaz mağaralara kadar dalgıçlara pek çok şeyi su altında deneyimleme fırsatı sunan doğal oluşumlar olduğu diğer bulgular arasındadır.

4.1.2.2. Su Altındaki Canlılar: Fauna ve Flora

Su Altındaki Canlılar: Fauna ve Flora alt teması kapsamında simbiyozlar, yerel ekosistem, su altı ekolojisi, su bitkileri ve hayvan habitatları hakkındaki dalgıç deneyimlerini içeren bulgulara yer verildi. Bu tema, bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olan Fauna ve Flora Dalışına yönelik dalgıç deneyimlerinin sonucu olarak ortaya çıktı.

Köpek Balıkları

Devasa balina köpekbalıklarından, küçük, cüce köpekbalıklarına kadar sonsuz mavi döne 400 türden fazla köpekbalığı türü mevcuttur. Hemşire köpekbalığı, resif köpekbalığı, limon köpekbalığı, boğa köpekbalığı, boz camgöz, leopar köpekbalığı, kaplan köpekbalığı, çekiç kafa köpekbalığı, büyük beyaz köpekbalığı, balina köpekbalığı dünyanın ünlü köpekbalıklarıdır.

Şekil 4.12. Fauna ve Flora Dalışı: Köpekbalıkları (273)

‘Köpek Balığı Sokağı’ olarak bilinen Güney Afrika Gansbaai, dünyanın büyük beyaz köpekbalığı başkentidir. Diğer iki mükemmel büyük beyaz köpekbalığı dalışı

bölgesi, Meksika sahillerindeki bir ada olan Guadalupe Adası ve San Francisco'daki Farallon Adası'dır. Gansbaai'de büyük beyaz köpekbalıkları ile kafes dalışı yapma fırsatı bulan Tom'un deneyimleri şu şekildedir:

“Belki de bütün köpekbalıkları içersinde büyük beyaz köpekbalığı büyük patronun kendisidir. Büyük beyaz bir köpekbalığı ile kafes dalışı, tek başınıza tecrübe edebileceğiniz, uygulanış olarak statik ama hissel anlamda çok ama çok dinamik bir deneyimdir. Adrenalininiz durmadan pompalanırken büyük avcıların kafanızdan kaydığını ve sizi sınımsız gözlerle inceleyerek izlediğini keskin bir şekilde hissediyorsunuz.” (Tom)

Balina köpekbalıklarıyla dalmak için en iyi yerlerin Avustralya'daki Ningaloo Resifi ve Belize'deki Gladden Spit olduğu söylenebilir. Avustralya'daki balina köpekbalığı dalışını Ewan şöyle tasvir ediyor:

“Bir balina köpekbalığı ile dalış unutulmaz, merak uyandırıcı bir yaşam olayıdır. Yaklaşık 12 metre uzunluğunda ve 30 ton ağırlığındaki balina köpekbalıkları, dünyanın en büyük yaratıklarındandır. Onlarla beraber yüzerken kendinizi ve diğer canlıları küçük ve önemsiz hissediyorsunuz. Bu balıkların gerçek boyutları hakikaten takdire şayan...” (Ewan)

Manta Vatozları

Manta vatozlarıyla dalmak, dalgıçları unutulmaz bir deneyime götürebilir. Dünya genelinde bu zarif hayvanları bulmak mümkündür; ancak bu şaşırtıcı yaratıkların büyük gruplarını gözlemlemek için en iyi yerlerin Meksika Socorro Adası, Ekvator Iska De La Plata, Hawaii Kona, Tayland Similan Adası, Endonezya Komodo ve Flores Adaları, Bali Raja Ampat, Avustralya Büyük Bariyer Resifi (Lady Elliot Adası), Mikronezya Yap ve Palau, Mozambik Tofo, Fiji ve Maldivler olduğu düşünülebilir. Tayland'da manta vatozları ile dalan Sakis ve Zoe kardeşlerin bu dalışlarından edindiği deneyimler aşağıdaki gibidir:

“Bu dalış kesinlikle yapmanız gereken bir şey. Onlar sadece balık değil; zarafet ve özgürlüğün sembolüdürler. Manta vatozlarını özel yapan şey, onlarla kurabileceğiniz bağlantıdır.” (Sakis)

‘Manta vatozları ile dalmak, özellikle planktonlarla beslenirken kolay ve eğlencelidir. Yavaş hareketler yapmalı ve onları kovalamamalısınız. Onların size yaklaşmasını beklemelisiniz ve manta vatozlarının sizin başınızı döndürmesine izin vermelisiniz.’ (Zoe)

Şekil 4.13. Fauna ve Flora Dalışı: Manta Vatozu (274)

Yunuslar

Dünya genelinde 40'tan fazla yaşayan yunus türü olduğu bilinir. Bahamalar, Galapagos Adaları, Mısır Sataya ve Samadai Resifleri, Socorro Adası, Avustralya Ningaloo Resifi, Güney Afrika Sardine Run, Hawaii, Yeni Zelanda Kaikoura, Brezilya Fernando De Noronha Adası ve Endonezya Raja Ampat, yunuslarla dalmak için en iyi yerlerdendir.

Hawaii'de yunuslarla dalma fırsatı yakalayan İtalyan asıllı müzisyen Abibo'nun yaşadığı deneyimler şöyledir:

‘Yunuslar gerçekten son derece zeki ve eğlenceli hayvanlar. Dalarken mimiklerini yakalayabilirsiniz içinizde oluşan sıcaklığı ve gülümsemeyi de

hissedebilirsiniz. Sanki yeni bir dost kazanacakmış hissiyle yeni yunuslarla tanışmak için sürekli seyahate çıkmak istiyorsunuz.’’ (Abibo)

Şekil 4.14. Fauna ve Flora Dalışı: Yunuslar (275)

Deniz Kaplumbağaları

Leatherback, kareta, yeşil, şahin gagalı, olive ridley, düz kafa ve kemp's ridley deniz kaplumbağaları ile yüzmek için dünyanın en iyi yerleri listesinde Ekvador Galapagos Adası, Avustralya Büyük Bariyer Resifi, Maldivler Ari Resif Adası, Hawaii Maui Adası, Mısır Marsa Alam, Malezya Sipadan, Avustralya Cook Adası, Meksika Akumal ve Playa del Carmen, Kosta Rika Tortuguero Ulusal Parkı, Nikaragua La Flor Wildlife Refuge yer alır.

Canan'ın Ekvador, Galapagos Adası'nda edindiği deniz kaplumbağalarıyla ilgili deneyimi şu şekildedir:

‘‘Deniz kaplumbağaları denizlerimizin en sevimli hayvanlarından. Hem dalgıçlar hem de şnorkelle yüzenlerin, onları görmekten ve onlarla yüzmekten her zaman çok mutlu olmaları sürpriz değil bence.’’ (Canan)

Uzun yıllardır deniz biyoloğu olarak çalışan ve deniz hayatını korumayla ilgili projelerinde yer alan Alison'ın deniz kaplumbağaları hakkındaki deneyimleri aşağıdaki gibidir:

“Onların yosunla beslendiğini, okyanus tabanında yatarken nefes almak için yzeeye çıktıklarını görebilirsiniz. Plajda güneşin tadını çıkaranları bile görebilirsiniz. Bu kaplumbağaları rahatsız etmemeniz gerektiğini unutmayın. Her şeyden önce taciz, kaplumbağaları rahatsız edecektir; ancak Hawaii’de kaplumbağa rahatsız etmek de yasaktır.” (Alison)

şekil 4.15. Fauna ve Flora Dalışı: Deniz Kaplumbağası (276)

Bazı Omurgasızlar ve Balık Türleri

Kurbağa balıkları, kabuklu ve dikenli deniz atı nüfusu ile ünlü olan Police Pier, Endonezya’daki en iyi dalış bölgelerinden biri olarak kabul edilir. Bu bölgede Fauna ve Flora Dalışı yapma fırsatı bulan Corey’in deneyimleri aşağıdaki gibidir:

“Kumlu yamaç bölgesi diğerleri kadar güzel olmasa da asıl ödül, moloz süngerleri ve diğer yumuşakcalar sanırım. Portakal renkli kurbağa balığı, alacalı karides, bazı ilgi çekici türler arasındadır ve burada her dalışın yeni bir şeyler sunması muhtemeldir.” (Corey)

Güncel tahminler, dünya genelinde 21.000 balık türü olduğunu ve bunların 4000'den fazlasının mercan resiflerinde olduğunu gösterir. Papua Yeni Gine'nin sularında su altı fotoğrafçılığı için sıkça seyahat edilen Susan's Reef, Kimbe Körfezi, birçok balık türüyle en popüler dalış alanlarından denebilir. Johnny'nin bölge hakkındaki deneyimlerine aşağıda yer verildi:

“Burası hem büyük tür hem de küçük, birçok balık sürülerinin fotoğrafçılığında büyük fırsatlara sahiptir. Ancak asıl talep gören, geniş açı fotoğrafçılıktır. İyi teknolojiye sahip bir mercekten bölgenin iki ayrı alanının yarattığı duvarları, şimdiye kadar mevcut olan pembe deniz kamçıları, anemonları, yumuşak mercanları ve hatta arka plandaki dalış arkadaşınızı fotoğraflayabilirsiniz.” (Johnny)

Şekil 4.16. Fauna ve Flora Dalışı: Mürekkep Balıkları (277)

Mercan Resifleri

Dünyanın en iyi resif dalışlarından bazıları, Avustralya Büyük Bariyer Resifi, Beliz Bariyer Resifi, Mısır Kırmızı Deniz Mercan Resifi, Bahamalar Andros Mercan Resifi, Yeni Kaledonya Bariyer Resifi, Hint Okyanusu Saya De Malha, ABD Büyük Florida Resifi,

Maldivler Great Chagos Bank, Karayip Denizi Mesoamerican Resifi ve Filipinler Apo Resifi'nde yapılır. Bir dalış profesyoneli olan Asaf'ın Kızıl Deniz'de uzun yıllar boyunca edindiği mercan resiflerine yönelik genel deneyimleri şöyledir:

“Her dalgıç sıcak, renkli mercan resifleri için can atar. Binlerce balık sürüsüyle bir araya toplanan çok sayıda tropik balık görmekten daha canlı, daha dinamik bir şey yok bence. Rahatlatıcı ve güzel mercan resifleri her dalışta şaşkınlık uyandırır. Mercanların ardında ne saklanabileceğini asla bilemezsiniz.” (Asaf)

Şekil 4.17. Fauna ve Flora Dalışı: Mercan Resifi (278)

Simbiyozlar, yerel ekosistem, su altı ekolojisi, su bitkileri ve hayvan habitatlarıyla su altı ortamının ‘başka bir gezegen’ gibi algılandığı analizlerde bulunuldu. Ayrıca insanlara bu algının ne kadar muhteşem olduğunu gösterebilmek ve sohbet başlatabilmek için su altında çekilen görüntüleri kullanmanın dalgıçlar için heyecan verici olduğu, yine analizlerden anlaşılmaktadır.

Tüplü dalışın amacı köpekbalıklarıyla beraber yüzmek ya da bir kafesin göreceli güvenliğini tercih etmek olsa da bu devasa canlılarla dalışın ürkütücü olabileceği, ama şüphesiz ödüllendirici, nefes kesen, görkemli ve yoğun adrenalinli yönlerinin de olduğu

söylenbilir. Hemen hemen tüm dünyada dalgıçların köpekbalıklarının görkemli incelikli güzelliklerini ve şiddetli güçlerinin potansiyelini Fauna Dalışı aracılığıyla deneyimlenebileceği bulgular arasındadır. Öte yandan, büyük bir köpekbalığı veya balınaya rastlamak inkâr edilemez derecede heyecan verici bir deneyim olsa da bazen en küçük canlıların dalgıçlara en büyük heyecanı verebileceği analizlerden anlaşılmaktadır.

Köpekbalıklarıyla aynı grupta yer alan manta vatozları gibi farklı balık türleriyle yapılan dalışlarda, dalgıçların bu canlılara ‘zarafet’ ve ‘özgürlük’ gibi farklı anlamlar yükledikleri ve onlarla özel bağ kurma eğiliminde oldukları analizlerle bulundu.

‘Zeki’, ‘eğlenceli’ ve ‘dostane’ olarak tanımlanan yunusların, dalgıçların hayatının geri kalanında onları unutamayacağı deneyimlere götürebileceği ve bu nedenle dalgıçların bu inanılmaz canlılarla tanışmak için tüm dünyada seyahat etme eğiliminde olduğu analizlerde rastlandı.

Deniz kaplumbağaları ile etkileşime girmenin problematik bir yolunun onlara dokunmak olduğu analizlerde belirgindir. Onları rahatsız etmekten kaçınılması gerektiği, ancak bu sevimli deniz sürüngenlerinin görerek deneyimlenebileceği araştırma bulgularından anlaşılmaktadır.

Rahatlatıcı ve göze canlı, güzel gelen mercan resiflerinin deneyimli dalgıçları bile her dalışta heyecandırma potansiyelinin olduğu tespit edildi.

5. TARTIŞMA

Macera deneyimlerinin halkça tutulmasındaki büyüme, macera faaliyetlerinin sadece gözü pek ve pervasız insanlar için olduğu inancını sarsmış gibi görünmektedir (279–281). ‘Soft macera’ teriminin, bazı rekreasyon etkinliklerini tanımlamak için kullanılan dile dâhil edilmesi, maceranın, kendilerini heyecan arayanlar olarak görenler dışındaki kişiler tarafından da tercih edilen bir deneyim olduğu görüşüne daha fazla ağırlık vermektedir (105). Örneğin Trauer, macera turizmi deneyimlerinin en zorlu ve tehlikeli arayışından, güvenlik ve konfor arayışına geçtiğini belirten benzer bir düşünceye sahiptir (282).

Rekreasyonel Tüplü Dalışın maceraya dayalı olarak su altında ve çevresinde vahşi yaşamı ‘gözlemleme’ gibi nispeten daha pasif etkinlikleri içerdiği savunulsa da (124), gömülü teori yöntemine dayalı analizler, dünyadaki turistik dalış bölgelerinde gerçekleştirilen Akıntı, Batık, Buz, Derin, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışının dalgıçlarda harekete geçirdiği deneyimlerin çok yönlü ve dinamik bir senteziyle sonuçlandı: Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri (Işık ve Su, Ses ve Su, Isı, Sıcaklık ve Su, Denge ve Su: Yüzerlik ve Basınç) ve Su Altı Yaşamı (Su Altı Oluşumları: Doğal ve Yapay Nesnelere ve Su Altı Canlıları: Fauna ve Flora). Dalgıçların farklı Rekreasyonel Tüplü Dalış türlerine yönelik deneyimlerini yansıtan temalar, rekreasyon amaçlı tüplü dalışlar ve daha geniş bir serbest zaman bağlamı için önemlidir. Buna dayanarak araştırmanın tartışma ortamı ‘Dünyadaki Turistik Dalış Ortamlarında Farklı Rekreasyonel Tüplü Dalış Türleri Nasıl Deneyimlenir?’ sorusu üzerine oluşturuldu.

Genel olarak söylemler, dalgıçların deniz veya suyla ilgili ortamlarda mavi rengin etkilerine olumlu yönde yanıtlar verdiğini ve bu ortamların onların iyi oluşunu artırarak huzursuzluk eğilimlerini ortadan kaldırdığını vurgulamaktadır. Bu bulgular alan yazındaki bazı araştırmalarla tutarlıdır (4,66,79,89,115,116,159,283). Ancak geçmiş araştırmaların hiçbiri bu bulguları farklı Rekreasyonel Tüplü Dalış türleri temelinde açıklamamaktadır. Buna dayanarak, dalgıçların iyi oluşlarını ve gelişim süreçlerini irdeleyen bulgular; Tatlı Su ve İrtifa, Gece ve Gün Batımı Dalışlarının hem yüzeyde hem de canlı ve renkli su altında sakinleştirici unsurlar içeren ve dalgıçlarda zihin, beden ve ruh bağlantısını yeniden kurarak onların günlük stres ve baskıyla daha iyi başa çıkmasına yardımcı olabilecek Rekreasyonel Tüplü Dalış türleri olduğunu göstermektedir. Yaban

hayat turizminde ilk kez Lemelin tarafından kullanılan ‘oküler tüketim’ terimi; zamansal, mekânsal ve duyusal yönleriyle birlikte deneyimlerdeki görsel boyutları içerir (284). Su altındaki canlılığın ve renkliliğin önemine değinen bulgular, Tatlı Su ve İrtifa Dalışının su altı dünyasının canlı ve renkli manzaralarını ve hareketlerini keşfetmede çok daha dinamik bir yapıya sahip olduğunu not etmektedir. Örneğin, Gürün Gökpınar Gölü’ne tez yazarı olarak gerçekleştirdiğim dalışta dalış eşim olan Ayşe, bölgeyle ilgili deneyimlerinden “*Tatlı suyun vermiş olduğu bir ağırlık vardı kabul ama gerçekten pamuk ipliğine bağlı suyun altından tamamen kopmuş gibi gökyüzünün bulutlarını izlemek, gökyüzünü görmek çok farklıydı. Ben o anlamda kendimi şanslı hissediyorum. Yüzeyden aşağıdaki insanın hareketini görebiliyorsunuz. Bu da size daha bir özgüven veriyor ve oradaki su altı canlılarının yanınıza yaklaşmasını net bir şekilde görebilmek çok güzel.*” sözleriyle bahsetmektedir.

Oküler tüketimin belirgin olduğu bir diğer dalış türü ise çoğu dalgıç tarafından ‘esrarengiz’ olarak tarif edilen Gece Dalışdır. Hera: *Gün boyunca, bu bölge büyük su altı canlılarıyla doluydu. Gece buraya fenerle dalarken bu devasa canlılar ürpertici bir hal aldı. Adriana: “Dünyanın dört bir yanında dalış bölgeleri güneş kaybolduğunda harikalar diyarı olur. Bir dalgıç olarak sadece gün içinde dalış yaparsanız su hayatının yarısını kaçırsınız.”* Katılımcıların, Gece Dalışının zamansal, mekânsal ve görmeye dayalı duyusal yönlerine ağırlıklı olarak değindiği anlaşılmaktadır. Ek olarak Gece Dalışı esnasında bazı deniz organizmalarının, besin kaynaklarını çekmek, iletişim kurmak, avcılarını engellemek ya da eşlerini çağırmak için ürettikleri ‘deniz biyoluminesansı’ olarak bilinen parıltıları dalgıçların alışılmışın dışındaki tekniklerle deneyimlediği, dalgıç söylemlerinde bahsedilmektedir. Jodie: *“Hiç parlayan, dünyevi bir su kütesinin fotoğraflarını gördünüz mü? Dalgalar çöktükçe yüzey, karanlıkta parlayan bir renk tonuyla tutuşuyor gibi görünüyor. Bilim kurgu filminden kesinlikle bir şey gibi görünse de bu parlaklık -biyoluminesans- çok gerçek ve çok canlı. Floresan Dalışı, dünyada bilinen çok yeni bir dalış türü. Tayland seyahatimde böyle bir dalışın varlığından haberdar oldum ve denemek istedim. Gece zifiri karanlıkta ultraviyole ışıkları ve maske filtreleri kullanarak mercanları, küçük canlıları aydınlattık. Renklerin bütün parlak tonlarını su altında bir arada yaşıyorsunuz. Etrafınızdaki suyun binlerce minik canlı tarafından aydınlatıldığını fark ediyorsunuz. Nasıl anlatayım? Sanki bir su altı şöleni!”*

Little, katılımcıların bazılarının yaşam koşullarında maceralara devam etmesinin bir yolu olarak yaratıcı etkinliklere katıldığını belirtir (285). Verilere daha yakından bakıldığında ilk kez bu araştırmayla keşfedilen Gün Batımı Dalışının macera turizminin

halkça tutulmasını artırabilecek yeni bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olabileceği anlaşılmaktadır. Olumlu psikolojinin öznellik aşamasındaki Hedonizm felsefesinin esas ilgi alanı, yaşamaya değer bir yaşamdan yüksek derecede memnuniyet elde etmek için olumlu nitelikleri artırarak hayattaki en kötü şeyleri onarmaktır. İyi oluş çerçevesinde hedonik yaklaşım; mutluluğa, yaşamdaki hazza ve konfora odaklanarak bu temaları üst düzeye çıkarmaya çalışır (128). Ses kayıt görüşmeleri, gün batımıyla dalgıçlardaki manzara algısının su altında ve yüzeyde ‘eşsiz’ olarak algılandığını ve Gün Batımı Dalışının ‘büyüleyici’, ‘dinginleştirici’, ‘duygusallaştırıcı’, ‘bağlayıcı’, ‘onarıcı’ ve ‘iyileştirici’ yönlerinin diğer Rekreatif Tüplü Dalış türlerine göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Alex’in ifadeleri bunu sentezler niteliktedir: “*Gün Batımı Dalışında aslında hüznün hissi de yaşıyorsunuz. O gün bitti ve gün batımının verdiği gün sonu duygusallığı çok daha yoğun hissediliyor.*” Ayrıca görüşmelerde Gün Batımı Dalışının hem gündüz hem de gece dalışlarındaki keşif fırsatlarını tek bir dalışta sağlayan, dalgıçların kendisini ve içsel ihtiyaçlarını daha iyi anlamasına yardımcı olan yeni bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olduğu anlaşılmaktadır. Kelly bunu şu sözlerle açıklar: “*Suya girdiğinizde dışarıyı aydınlıkken sudan çıktığınızda karanlık olabiliyor ve güneşi suyun altında batırabiliyorsunuz. Bu gerçekten eşsiz bir duygu şöleni!*”.

Haptik sistem, ciltteki basınç, sıcaklık ve ısı aracılığıyla beden ve çevre arasındaki kantağı kaydeder. Bu sistem, bedensel duyuları içerdiği için, belirli bir derecede dış temasın ötesine giderek, kaslardaki sinir uçları tarafından sağlanan bir bilgi bağı, bedensel reseptörler, tüy hücreleri ve vestibüler (vestibular) kanallardaki vücut sıvıları (iç kulak), ‘kinestezi’ olarak bilinen süreçlerle bir görevdeşlik içerisinde beraber işe koşular (119–121). Kaslarda, tendonlarda ve eklemlerde hissedildiği gibi hareket hissini barındıran kinestezi (118,122,123), dalgıçlar tarafından içinde bulunulan ortama uyum sağlama, somut olarak bütünleşme ve özellikle de dokunarak temas etme sonucu harekete geçen duysal deneyimleri keşfetmede büyük bir öneme sahiptir (4–6,79,105,115,116). Dalışta vestibüler sistem, bedensel oryantasyonu sağladığı için yüzerlik algısı ile iç içe geçer ve dalgıcın dengede kalması için diğer bedensel duyularla çalışır. Bedensel olarak ‘dokunma’ kavramına dikkat çekmek, bedenın visseral, bilinçsizce ve bilişsel yollarla ortamı nasıl tanıdığı ve bütünleştiğine yönelik bir anlayış kazanmayı gerektirir. Bu anlayış, dalgıçlar için hareketli bir şekilde onları saran suyun akışkan maddesinde vücut pozisyonlarını korumaları için edinmeleri gereken bilgi ve gerekli beceriler olarak açıklanabilir (121). Maddeyle bütünleşmenin önemine işaret eden bulgular, su altı ortamının en çok ‘derin sudaki’ Akıntı Dalışı ile dalgıçların yer çekimine karşı direncinin

'farklı ağırlıksız olma' duygularıyla sonuçlanabileceği bir yer olduğunu göstermektedir. Örneğin Sam, Karayipler'deki dalışını "*Akıntı Dalışıyla ilgili küçük bir deneyim edinmeye başlayınca hemen duygusal yönleriyle karşılaşıyorsunuz. Böylelikle bir okyanusun yarattığı mavinin içerisindeki ağırlıksızlığın, hafifsizliğin heyecanını derinlerde süzülürken hissedebilirsiniz.*" sözleriyle açıklamaktadır. Ayrıca denizin bir akıntı ve gelgit akışı sistemiyle birbirine bağlanmış gizemli bir yer olduğu ve bu farklı ısı değişimlerini de içeren akımları somut bir şekilde suyla bütünleşerek keşfetmenin dalgıçları olağanüstü duygulara götürdüğü, Akıntı Dalışı sonrası dalgıçların söylemlerinden anlaşılmaktadır. Julia: "*Su altında akıntıya kapılmak, gezegenler arası seyahat etmek gibi...*". Araştırmamızla tutarlı olarak, turizm faaliyetlerinin deneysel yönlerine katkıda bulunmaya çalışan Stephanie Merchant, dalgıçların yatay ve dikey olarak ya da su altında herhangi bir konumda suyla bütünleşerek akıntıyla beraber zahmetsizce süzülebileceklerinden bahsetmektedir (115,116). Benzer şekilde Elizabeth Straughan, su altında bir nesneyi kavramak için el ve parmaklarla uzanarak gerçekleştirilen kasıtlı dokunuşun dalgıçlar için çok önemli bir duygusal deneyim olduğunu savunmaktadır (4). Öte yandan, Eve Sedgwick, dokunma duyusunun tek başına diğer duyularla benzer olmadığını, ancak dokunma ve görme duyusu arasında sınırda olduğunu belirtir (117).

Görsel ve dokunmaya dayalı duyuların yanı sıra işitme gibi diğer duyular da doku algısına katılır (117). Uçak ya da tren seyahatinde coğrafi somutlaşma dış unsurlardan yalıtım sağlar ve bunun sonucunda sessizlik belirginleşir. Straughan'ın araştırma sonuçlarına göre su altında ses, nispeten benzer şekilde deneyimlenir (4). Çünkü ses, sudaki akustik enerjiyle havadan yaklaşık dört kat daha hızlı hareket eder (111) ve su altını yalıtılmış bir ortama dönüştürür. Moore'nin araştırmasındaki katılımcıların büyük çoğunluğu gürültü faktörünün su altında neden gerçekten özel bir yere sahip olduğuna açıklama getirmektedir. Aynı katılımcılar, su altında tüplü dalışı gürültü kirliliğinden uzak 'sessiz bir yolculuk' olarak değerlendirmektedirler (110). Portekiz sahil şeridinde bir dalış merkezinde oğluyla birlikte ilk kez tüplü dalışı deneyen araştırma katılımcılarımızdan Maria, su altı ortamının sessizliği ve yalıtılmışlığının olumlu çıktıklarına benzer şekilde değinmektedir: "*Kelimelerin anlaşılması su altında karada olduğundan çok daha zordu, aslında imkânsızdı. Bu yüzden el işaretleriyle iletişim kurmak zorunda kaldık. Ancak bu aslında beni dünya dışında başka bir yerde hissetmemi sağladı ve emsalsiz bir duyguydu*". Sesin suyun içerisindeki davranışlarını içeren deneyimlerin genel olarak Deneme Dalışında harekete geçmesinin nedeni, ilk kez dalış

yapanların suyun fiziksel özelliklerine aşına olmamasından kaynaklanabilir. Bu durumu su altı ortamının fiziksel özelliklerinin tecrübesiz dalgıçlar üzerindeki ‘hayret uyandırıcı etkisi’ olarak açıklamak mümkündür. İnsan ‘gelişimi’ ve ‘iyi oluşu’ ile ilişkilendirilen bulgular, engelli bireyler için Rekreatif Tüplü Dalışın hiçbirşeyin imkânsız olmadığını öğreten, korkuları ve kaygıları gideren ve engellilik unsuruna yönelik engelleri, kısıtlamaları ve sınırlılıkları ortadan kaldıran bir araç olduğunu göstermektedir. Örneğin, Alex karada dezavantajlı olarak düşünülen işitme engellilerin, işitme engelli olmayanlara göre su altında daha avantajlı olabileceğinden bahsetmektedir. *‘Bence su altı işitme engellilerin kendini daha çok ait hissedebileceği bir ortam. Su altında işitme engeli olan ya da olmayan herkes el işaretleri ile iletişim kurmak zorundadır. İşitme engelliler için el işaretleri kullanımı iletişime geçmenin tek yoludur. Sanırım bizler, işitme engeli olmayanlara göre su altında daha şanslıyız. Çünkü bizler el işareti kullanma ustalarıyız’*. Böylelikle işitme engellilerde su altındaki ‘aidiyet duygusunun’ karadan daha etkili deneyimlenebileceği anlaşılmaktadır. Bu, dezavantajlı gruplarda gelecek için umut teşkil edebilir. Öte yandan, duyuların birbiriyle ilişkili olduğu ve birbiriyle beslendiği gerçeğine daha fazla dikkat çeken Merchant’ın araştırmasında, su altında Hannah’ın duyabileceği ‘tik’ ve Julian’ın bahsettiği yüksek perdeli ‘eeee’ gürültüsü kontrolün ötesinde tuhaf görünmektedir (115). İlk kez dalanlarda su altındaki sesin sorunsal yönlerine işaret eden bu notlar, araştırma bulgularımızla örtüşmemektedir.

Talasoterapi, Yunanca ‘deniz’ anlamına gelen thalassa kelimesinden türetilir (286) ve bir tedavi şekli olarak deniz suyunun, deniz ürünlerinin ve kıyı ikliminin sistematik kullanımına dayanmaktadır (287). Talasoterapide, deniz suyunda bulunan magnezyum, potasyum, kalsiyum, sodyum ve iyodürün eser elementlerinin deriden emildiğine inanılmaktadır. Terapi, ısıtılmış deniz suyunun duşları, deniz çamurunun veya alg macununun uygulanması veya deniz sisinin solunması gibi çeşitli şekillerde uygulanır (288). Ancak bu tedavi yönteminin etkinliği, bilimsel olarak kanıtlanmadığı için yaygın olarak kabul edilmemektedir. Ses kayıt görüşmelerinde Rekreatif Tüplü Dalış türlerinden en çok denizel ortamda gerçekleştirilen Deneme Dalışının talasoterapi veya gençleştirici, rahatlatıcı ya da canlandırıcı etkiler gösteren tuzlu su arınımı için ilk kez dalanları geniş aralıklı deneyim evrelerine götürdüğünden bahsedilmektedir. Bu, tuzlu suda yapılan Deneme Dalışının ‘meditasyonel’ kapasitesini ortaya koymaktadır. Tüplü dalışın meditasyonla ilgili kapasitesini ortaya koyan benzer bir araştırmada Straughan, denizel ortamının bazı dalgıçlar için tedavi edici bir özelliğinin olduğunu savunmaktadır

(4). Benzer şekilde Carrie Moore hem sörf hem de Rekreatif Tüplü Dalış yapmanın çoğu katılımcı için manevi bir deneyime yol açtığını not etmektedir (110).

Tüplü dalışın nispeten basınç kaynaklı ‘problematik’ yönlerini içeren verilere bakıldığında, dalışta biraz deneyim kazanan tecrübesiz dalgıçların büyük çoğunluğunun çok geçmeden su altı ortamının olumsuz duygusal tepkilerinin etkisini hemen hissettikleri anlaşılmaktadır. Örneğin ilk tüplü dalış deneyimi sonrası Eva, bu duruma “*Tehdit edildiğimizde ya da meydana okuduğumuzda, kendimizi koruyabilmemiz ve tehlikeden kaçabilmemiz gerekir. Sanırım basınçtan dolayıydı, bilmiyorum. İlk dalışımda kendimi koruma ve tehlikeden kaçma çabam çok yüksekti.*” sözleriyle açıklama getirir. Endişe ve heyecan, kalp atışını hızlandırır ve nefes alma şeklini değiştirir (289). Stres, dikkatin odağını değiştirerek (290) en temel dalış becerilerini etkileyebilir. Su altında nasıl hissedildiği, dalış şeklinin doğrudan belirleyicisi olabilir. Su altının yanı sıra yüzeyin üzerindeki yaşam birçok baskı ve dikkat dağıtıcı unsurla doludur (291) ve bu, gerçekten tüplü dalış deneyimiyle ilgili önemli olan şeylere odaklanmayı zorlaştırabilir. Dalgıç söylemleri, duygu, düşünce ve fiziksel tepkilerin birbiriyle bağlantılı olmasından ötürü, bazı endişe, korku veya hayal kırıklığı gibi olumsuz deneyimlerin Deneme Dalışı ile ilk kez tüplü dalış yapmayı öğrenenlerde harekete geçtiğini göstermektedir. Örneğin, Yiğit ilk dalışında yaşadığı basınç kaynaklı olumsuz deneyimini, “*Yeni bir şey yapmayı öğreniyorsanız ve planlandığı gibi gitmiyorsa bu bazı korkular veya hayal kırıklığı yaratabilir. İlk dalışımda yaşadığım kulak problemim gibi... Bu tür olayların dalışınız üzerinde gözle görülür bir etkisi olduğunu görüyorsunuz... Belki bu hafif bir kontrol kaybına veya karada karşılaşmadığınız zorlukları deneyimlemenize sebep olabilir.*” sözleriyle sentezler. Merchant, ilk kez dalanların basınca dayalı iç bedensel duyularından hoşnutsuz olma durumlarından bahsetmektedir. Örneğin, Merchant’ın katılımcılarında Julian’ın bahsettiği sinüslerin bıçaklama acısı onu beyninden haberdar etmektedir. Ayrıca Lee tarafından tarif edilen bilinçli yavaş ve düzenli nefes, onun nefes alma ve nefes verme hacmine dayalı akciğer yüzey sınırlarının sorunlu olarak basınçtan dolayı zorlandığını anlamasına neden olmaktadır (115).

Psikolog Mihaly Csikszentmihalyi’nin ‘optimal deneyim’ konusundaki araştırmaları, bir deneyimi gerçekten tatmin edici kılan şeyin ‘akış’ denilen bir bilinç hali olduğunu ortaya koymaktadır (63,142–144). Akış, meydana okuma derecesi ile bir etkinliğin gerektirdiği beceriler arasındaki denge olarak bilinir ve iyi oluşu destekler. Ayrıca akış, kişinin becerilerini zorlayan, aktif ve ilgi çekici bir görevi tamamlarken elde edilebilecek yoğunlaşma ve bağlılık durumudur (144). Diğer Rekreatif Tüplü Dalış

türlerine göre daha zorlu ve ilgi çekici olarak algılanan Buz, Derin ve Mağara Dalışları sayesinde dalgıçlar, su altının zihinlerini nasıl etkileyici bir şekilde sarsabileceğinden bahsetmektedir. Tüplü dalışın zorlayıcı kapasitelerini ortaya koyan araştırma, Mağara, Buz ve Derin Dalışın tipik eğlence dalışlarından tamamen benzersiz bir deneyim olduğunu ve bu dalışlarla faaliyet gösteren bir kişinin tamamen enerji odaklı bir odaklanma, tam katılım ve etkinlik sürecinde haz duygusu içinde akışta olma durumuyla birçok dalgıca karşı bir avantaj sağladığına vurgu yapmaktadır. Bu sonuçlar diğer birkaç farklı çalışmayla tutarlıdır (145,147–150). Buz Dalışı birçok katılımcı için adrenalini bir üst seviyeye çıkarmanın ve sınırları zorlamanın maceracı bir yolu olarak algılanmaktadır. Ayrıca Buz Dalışının, deneyimlerini bir üst seviyeye çıkarmak isteyen çok az dalgıcın deneme fırsatı bulduğu ‘aşırı’, ‘sıradışı’ ve ‘zorlu’ tüplü dalış senaryolarını içeren ve ‘gerçek’ sıcaklık hakkında ayrıcalıklı bir farkındalık sağlayan bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olduğu dalgıç yorumlamalarının bir sonucudur. Yaşar: *“Bu sadece bir manzara değişikliği değil, bu benim için bir zihniyet değişikliğiydi. Buz Dalışı, kurallara uyararak, sınırlarımı sonuna kadar zorladığım bir dalış türü oldu benim için”*. Dalgıçlar, kendilerini rekreatif amaçlı dalışlardan daha fazlasını isterken bulabilirler mi? Maceracı ruha sahip su altı meraklılarının ifadeleri, birkaç yıldır eğlence amaçlı dalış yaptıktan sonra su altının neler sunduğunu daha fazla keşfetmek için Derin Dalışın tercih edildiğini göstermektedir. Ayrıca söylemlerde dalgıçların su altının zorlayıcı ve meydan okuyucu unsurlarının üstesinden geldikçe canlı sulara daha derine inme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, uzun yıllardır dünyanın çeşitli bölgelerinde dalan Koreli Lee Jong Suk, Derin Dalış deneyimi için, *“Dahab’daki Blue Hole (Mavi Delik) gibi birçok harika dalış deneyimi 18 metreden daha derindedir; bu nedenle dalışlarınızı sınırlamayın ve basıncın sizi kucaklayan etkinisi daha derinlerde, daha fazla hissedin!”* diyor. Tatlı su kaynaklarından volkanik ada duvarlarına ve kireçtaşı kıyılarına kadar tüplü dalgıçların gittiği pek çok alanda mağaralar bulunmaktadır. Bu konumlarda inanılmaz derecede davetkâr görünen, ancak potansiyel bir şekilde ‘tehlikeli’ olarak algılanan geniş, karanlık alanların dalgıçlarda esrarengiz keşif duygularını uyandırdığı dalgıç söylemlerine yansısıdır. Bu içgörü, zorlu ve meydan okuyucu unsurlar içermesine rağmen Mağara Dalışının, dalgıçları beklenmedik, alışılmadık ve emsalsiz keşiflere götürme gücüne işaret etmektedir.

Dalgıçlar, yolcu, kargo, savaş ve balıkçı gemileri ile farklı uçak tipleri gibi çok çeşitli batıklara dalabilirler (30,31,33,34). Batıklar; olayları, denizin gücünü ve insanın kırılabilirliğini gösterir ve insan davranışlarındaki dönüşümleri ortaya koyarak duyguları

harakete geçirir (30–32). Bazıları tarafından ‘zaman kapsülü’ olarak tanımlanan gemi batıkları, gemide bulunan bireylerin ve grupların davranış özelliklerini ve modellerini, kullanılan eşyaları, gemiyi üreten kültürü ve ziyaret edilen limanlarla ilişkilendirilen tarihi ve enkaz olayının bulunduğu yeri yansıtan bilgiler sağlar. Çoğu zaman gemi batıklarıyla ilişkilendirilen can kaybı, onları önemli mezarlar veya anıtlar, bazı durumlarda da savaş anıtları yapar. (30,31,33–37). Dalgıçlar için yapay bir resif olarak batırılmış ya da bir kaza sonucu doğal bir şekilde kaybedilmiş olsa da batıkların ‘geçmişe açılan pencereler’ olduğu yapılan tematik analiz sonucunda anlaşılmaktadır. Gubal Boğazi’ndeki Kızıldeniz’in kuzeyinde bulunan II. Dünay Savaşı gemi batığı SS Thistlegorm’a dalan Danian, bu durumu “*Tarihin bir parçası içine dalmak*” sözleriyle açıklarken; aynı batığa dalan Stephen ise “*Tarihi hissetmek ve yaşamak fantastik!*” sözleriyle açıklamaktadır. Öte yandan Batık Dalışıyla gemileri, uçakları ve hatta araçları keşfetmek ve genellikle sudaki yaşamla iç içe olmak ‘büyüleyici’ olarak tanımlanmaktadır. Her Batık Dalışının ‘keşif için bir gizem kilidini açmak’ veya ‘başkalarının kaçırdığı bir fırsatı elde etmek’ olarak algılandığı, dalgıç deneyimlerinde belirgindir. Bu bulgular, gemi batıkları için öne sürülen ‘zaman kapsülü’ metaforuyla örtüşüyor görünmektedir.

Su altı yaşamıyla ilgili bir etkileşim ekolojisiyle başlar, diğer bir deyişle ‘yaşayan şeyler ve çevreleriyle olan etkileşimlerle’. Ekoloji sadece organizmalar ve çevreleriyle olan etkileşimleri incelemeyi, ‘yaşayan şeyler ve ortamlarının tek bir vücut olarak hareket etme karmaşası’ olan ekosistemleri de inceler. Bir ekosistem, insanların bakış açısına göre büyük ve genel veya küçük ve özel olabilir (7,47). Analizler, Fauna ve Flora Dalışıyla simbiyozlar, yerel ekosistem, su altı ekolojisi, su bitkileri ve hayvan habitatlarıyla su altı ortamının ‘başka bir gezegen’ gibi algılandığını göstermektedir. Ayrıca insanlara bu algının ne kadar muhteşem olduğunu gösterebilmek ve sohbet başlatabilmek için su altında çekilen canlı görüntülerini kullanmanın dalgıçlar için heyecan verici olduğunu belirtmektedir. Papua Yeni Gine’deki Susan’s Reef, Kimbe Körfezi’ne dalarak su altında fotoğraf ve vidyolar çekme fırsatı yakalayan Johnny, dalış deneyimini, “*Burası hem büyük tür hem de küçük birçok balık sürülerinin fotoğrafçılığında büyük fırsatlara sahiptir, ancak asıl talep gören geniş açı fotoğrafçılıktır. İyi teknolojiye sahip bir mercekten bölgenin iki ayrı alanının yarattığı duvarların, şimdiye kadar mevcut olan pembe deniz kamçıların, anemonların, yumuşak mercanların ve hatta arka plandaki dalış arkadaşınızın fotoğraflarını çekebilirsiniz.*” sözleriyle ifade etmektedir. Tüplü dalışın amacı köpekbalıklarıyla beraber yüzmek ya da

bir kafesin göreceli güvenliğini tercih etmek olsa da bu devasa canlılarla dalışın ürkütücü olabileceği, ama şüphesiz ödüllendirici, nefes kesen, görkemli ve yoğun adrenalin içerikli yönlerinin de olduğu dalgıç söylemleriyle taahhütlenmektedir. Tom: *“Belki de bütün köpekbalıkları içersinde büyük beyaz köpekbalığı büyük patronun kendisidir. Büyük beyaz bir köpekbalığı ile kafes dalışı, tek başınıza tecrübe edebileceğiniz, uygulanış olarak statik ama hissel anlamda çok ama çok dinamik bir deneyimdir. Adrenalininiz durmadan pompalanırken büyük avcıların kafanızdan kaydığını ve sizi sınıksız gözlerle inceleyerek izlediğini keskin bir şekilde hissediyorsunuz”*. Hemen hemen tüm dünyada dalgıçların köpekbalıklarının görkemli, incelikli güzelliklerini ve şiddetli güçlerinin potansiyelini tüplü dalış ile deneyimlenebileceği, dalgıç görüşmelerinde oldukça belirgindir. Örneğin Avustralya’daki Ningaloo Resifi’ne dalan Ewan, bölgedeki balina köpek balıklarıyla olan dalış deneyimini, *“Onlarla yüzerken kendinizi ve diğer canlıları küçük ve önemsiz hissediyorsunuz.”* ifadeleriyle açıklamaktadır. Öte yandan, büyük bir köpekbalığı veya balinaya rastlamak, inkâr edilemez derecede heyecan verici bir deneyim olsa da bazen en küçük canlıların, dalgıçları en büyük heyecanlara götürebileceği analizlerden anlaşılmaktadır.

Su altı canlılarıyla çok özel etkileşimde olma durumlarını içeren bulgular, köpekbalıklarıyla aynı grupta yer alan manta vatozları gibi farklı balık türleri ile yapılan dalışlarda dalgıçların bu canlılara ‘zarafet’ ve ‘özgürlük’ gibi farklı anlamlar yükledikleri ve onlarla özel bağ kurma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Sakis: *“Onlar sadece balık değil; Zarafet ve özgürlüğün sembolüdürler. Manta vatozlarını özel yapan şey, onlarla kurabileceğiniz bağlantıdır”*. Dalgıçlar, öte yanda yunusları; onları hayatları boyunca unutamayacakları deneyimlere götüren ‘zeki’, ‘eğlenceli’ ve ‘dostane’ canlılar olarak tanımlamaktadır. Bu yüzden dalgıçların bu inanılmaz canlılarla tanışmak için tüm dünyada seyahat etme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Buna dayanarak dünyadaki su altı ortamlarında farklı canlı türleriyle tanışma ilgisinin dalgıçlarda daha fazla serbest zaman oluşturma eğilimine yol açtığı ve dalmak için tatil planı yapma fikrini tetiklediğinden bahsedilebilir. Hawaii’de yunuslarla dalma fırsatı yakalayan İtalyan asıllı müzisyen Abibo onlarla su altında olan etkileşimini, *“Yunuslar gerçekten son derece zeki ve eğlenceli hayvanlar... Dalarken mimiklerini yakalayabilirsiniz içinizde oluşan sıcaklığı ve gülümsemeyi de hissedebilirsiniz. Sanki yeni bir dost kazanacakmış hissiyle yeni yunuslarla tanışmak için sürekli seyahate çıkmak istiyorsunuz.”* sözleriyle anlatmaktadır. Deniz kaplumbağaları ile etkileşime girildiğinde onlara dokunmaktan ve onları rahatsız etmekten kaçınılması gerektiği, ancak bu sevimli deniz sürüngenlerini

görerek deneyimlenebileceği araştırma bulgularında yer alır. Alison: *“Onların yosunla beslendiğini, okyanus tabanında yatarken nefes almak için yüze çıktıklarını görebilirsiniz. Plajda güneşin tadını çıkaranları bile görebilirsiniz. Bu kaplumbağaları rahatsız etmemeniz gerektiğini unutmayın. Her şeyden önce, taciz kaplumbağaları rahatsız edecektir, ancak Hawaii’de kaplumbağaları rahatsız etmek de yasaktır.”* Benzer şekilde Straughan, dalgıçların su altı ortamıyla dokunarak etkileşimde olmasının sorunlu bir uygulama olduğunu ve onların su altına ait olmayan ‘pasif gözlemciler’ olduğunu belirtmektedir (4). Tüplü dalış literatüründeki araştırmaların çoğu, su altından alınabilecek tek şeyin fotoğraf ya da video olduğuna (292) ve dalgıçların su altında yol açtığı hasarlara vurgu yapmaktadır (110,153). Fauna ve Flora Dalışına yönelik deneyimlerin bir araya getirilmesiyle elde edilen bulgular, rahatlatıcı ve göze canlı, güzel gelen mercan resiflerinin deneyimli dalgıçları bile her dalışta heyecanlandırma potansiyeline sahip gizemli canlılar olduğunu vurgulamaktadır. Bir dalış profesyoneli olan Asaf’ın Kızıl Deniz’de uzun yıllar boyunca edindiği mercan resiflerine yönelik deneyimleri bu durumu açıklar niteliktedir: *“Her dalgıç sıcak, renkli mercan resifleri için can atar. Binlerce balık sürüsüyle bir araya toplanan çok sayıda tropik balık görmekten daha canlı, daha dinamik bir şey yok bence. Rahatlatıcı ve güzel mercan resifleri her dalışta şaşkınlık uyandırır. Mercanların ardında ne saklanabileceğini asla bilemezsiniz”*.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Birincisi ve en önemlisi, dalgıçların deneyimlerinin keşfedilmesinin karmaşık olduğunu ve bu nedenle çeşitli bakış açılarıyla ele alınması gerektiğini savunuyoruz. Dünyadaki turistik dalış ortamlarında gerçekleştirilen farklı Rekreatif Tüplü Dalış türlerine yönelik yeni ve büyüleyici yolların karmaşıklığını ortaya çıkarmak ve algılamak, serbest zaman macera deneyimi üzerine literatürü turizmin siyaseti ve ekonomisi ile ilişkilendirmede fırsatlar sunabilir.

Analizler, dünyadaki turistik dalış bölgelerinde gerçekleştirilen Akıntı, Batık, Buz, Derin, Deneme, Fauna ve Flora, Gece, Gün Batımı, Mağara ve Tatlı Su ve İrtifa Dalışlarının dalgıçlarda harekete geçirdiği deneyimlerin çok yönlü ve dinamik bir senteziyle sonuçlandı: Su Altı Ortamının Fiziksel Özellikleri (Işık ve Su, Ses ve Su, Isı, Sıcaklık ve Su, Denge ve Su: Yüzerlik ve Basınç) ve Su Altı Yaşamı (Su Altı Oluşumları: Doğal ve Yapay Nesnelere ve Su Altı Canlıları: Fauna ve Flora).

Araştırma sonuçları, en çok Tatlı Su ve İrtifa, Gece ve Gün Batımı Dalışlarının hem yüzeyde hem de su altında sakinleştirici unsurları içeren ve dalgıçlarda zihin, beden ve ruh bağlantısını yeniden kurarak onların günlük stres ve baskıyla daha iyi başa çıkmasına yardımcı olabilecek Rekreatif Tüplü Dalış türleri olduğunu göstermektedir. Tatlı Su ve İrtifa Dalışı göz önünde bulundurulduğunda; göller, nehirler, doğal delikler ve taş ocakları kaçırılmak istenmeyecek rakipsiz dalış deneyimlerini içerebilir. Gürün Gökpinar Gölü'nün tüplü dalış kampanyalarına dâhil edilmesi keşif ve ekonomik kazanımlar için sonsuz fırsatlar sunabilir. Gece Dalışlı, öte yandan, gerçek siyahı ve karanlığı ya da biyoluminesans fitoplanktonun (bilirsiniz, parlayan plankton) su altında nasıl yandığını keşfederek konfora erişmek isteyenler için gerçekten eşsiz, ömür boyu bir deneyim olabilir.

'Zen Felsefesi' ile tüplü dalış, insan sağlığını ve iyi oluşunu nasıl olumlu yönde etkiler? Araştırma sonuçlarına göre bu sorunun cevabı 'gün batımındaki mavi sağlık' olabilir. Gün Batımı Dalışı yeni bir Rekreatif Tüplü Dalış türü olarak ilk kez bu araştırma ile keşfedildi. Gün batımında deniz veya suya dayalı ortamlar düşünüldüğünde görüşmeler, dalgıçların Rekreatif Tüplü Dalışın 'terapötik' veya 'meditasyonel' etkilerine yanıt verdiğini ve gün batımında su altıyla ilgili sahnelerin olumlu duygular için en iyisi olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu nedenle dalış endüstrisinin yaşamları dönüştürmek ve doğanın yaratılışının ve onu koruma yükümlülüğünün gizli güzelliğine

kalpleri ve zihinleri açmak için Gün Batımı Dalışını topluluklara tanıtması tavsiye edilmektedir. Böylelikle, Gün Batımı Dalışının dünya çapında büyüyen ve giderek daha fazla insanın su içinde ve çevresinde olma eğilimini artıran yeni bir macera etkinliği trendine dönüşmesinden bahsedilebilir. Bununla birlikte vücuda bu tür ‘yeni’ fırsatların sunulması sadece bedensel yeteneklerin ve işlevlerin değil, aynı zamanda su altı ortamının kendisinin de anlaşılmasını zenginleştirir. Dalgıçlar bu yeniliği büyüleyici ya da korkutucu buluyor olsunlar ya da arada bir şey olarak algılasınlar; henüz bu daha geniş sosyal bilimler içindeki macera turizmi bağlamında keşfedilmemiş bir konudur. Dünyanın en büyük tüplü dalış eğitim organizasyonları; işletme, pazarlama, eğitim, öğretim ve kalite yönetiminde perakende, tesis ve bireysel üye destek ve danışmanlık hizmetlerinde Gün Batımı Dalışını taahhüt etmelidir.

Dalgıçların Akıntı Dalışı deneyimlerini ve aynı konudaki yansımalarını göz önünde bulundurarak, su altı ortamının bir akıntı ve gelgit akışı sistemi ile birbirine bağlanmış ‘gizemli bir yer’ olduğu ve bu akımları somut bir şekilde suyla bütünleşerek keşfetmenin dalgıçları ‘farklı ağırlıksız olma’ duygularına götürdüğü sonucu çıkarıldı. Buna dayanarak, Akıntı Dalışıyla su altının ‘terapötik bir ortam’ olarak düşünülmesi önerilmektedir.

Cousteau’nun okyanusun ‘Sessiz Dünya’ (293) olduğu tasvirini destekleyen araştırma sonuçları, su altında gürültü kirliliğinden uzak, psikolojik ‘yalıtılmışlık’ veya ‘soyutlanmışlık’ hissini hayret uyandırıcı bir şekilde genellikle Deneme Dalışıyla harekete geçtiğini göstermektedir. Bu, Deneme Dalışının macera turizmine dayalı olarak pazarlanmasında dikkat çekilmesi gereken bir sonuçtur. Ayrıca fizik dersi ya da benzeri derslerin daha etkili ve kalıcı bir şekilde öğretilmesinde su altı ortamının fiziksel ve kimyasal özellikleri tüplü dalış vasıtasıyla programlı bir şekilde öğretilir. Bu Milli Eğitim Bakanlığı’nın ya da Yükseköğretim Kurulu’nun üzerinde durması gereken bir konudur.

Engelli bireyler için Rekreatif Tüplü Dalışın hiçbirşeyin imkânsız olmadığını öğreten, korkuları ve kaygıları gideren ve engellilik unsuruna yönelik engelleri, kısıtlamaları ve sınırlılıkları ortadan kaldıran bir araç olduğu araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Ek olarak, su altında iletişimin el işaretleriyle sağlanmasından ötürü, özellikle ‘el işareti kullanma ustaları’ olarak bilinen işitme engellilerde su altına yönelik ‘aidiyet duygusu’ nun karaya göre daha etkili deneyimlendiği anlaşılmaktadır. Buna dayanarak engelli bireyler tüplü dalış yoluyla yapabilirliklerinin farkına varabilir, güven

kazanabilir ve sayısız zorlukların üstesinden gelebilir. Çünkü toplumun her kesiminden bireyler için dalmayı öğrenmek hayat değiştiren bir deneyimdir.

Denizel ortamda harekete geçirilen duygulara yönelik bulgular, Rekreatif Tüplü Dalış türlerinden en çok Deneme Dalışının talasoterapi veya gençleştirici, rahatlatıcı ya da canlandırıcı etkiler gösteren ‘tuzlu su arınımı’ için dalgıçları benzersiz deneyim evrelerine götürdüğü sonucunu desteklemektedir. Bunun nedeni, hiç alışık olunmayan deniz altının ilk kez hızlı ve kolay bir şekilde Deneme Dalışıyla keşfedilmesi olabilir. Sonuç olarak dalış gönüllüleri, denizel ortamda Deneme Dalışı yaparak, ağır fiyat etiketi olmadan ‘tuzlu su tedavilerinden’ ve tüplü dalışın ‘manevi’ yönlerinden yararlanabilir.

Dalgıç söylemlerinin sonucu olarak duygular, düşünceler ve fiziksel reaksiyonlar birbirine bağlı olduğundan, endişe, korku veya hayal kırıklığı gibi bazı deneyimlerin Deneme Dalışı ile ilk kez tüplü dalış yapmayı öğrenenler üzerinde bariz olumsuz etkisi olduğu anlaşılmaktadır. İnsan vücudunun hayati bakım çalışması yapılabilmesi ve gevşeme tepkisini güçlendirebilmesi için ‘problematik’ ya da ‘olumsuz’ olarak algılanan bazı özel durum(lar)la düzenli olarak zaman geçirmesi gerekebilir. İnsan aklı, doğal olarak temkinli bir varlıktır. Görevi, ait olduğu insanı korumak ve onu güvende tutacak bir şey söylemektir. Bunu yapmadığı zaman hikâyeler anlatarak, hayal kurup endişelenerek insanı günlük yaşamdan uzaklaştırır. Bazen zihinler haklıdır, bu yüzden söylediklerini fark etmek önemlidir. Ancak bu, onların söylediği her şey üzerinde hareket edilmesi gerektiği anlamına gelmez. Çünkü rahatsız olmak, öğrenmenin bir parçasıdır ve zorluğu deneyimlemek büyümeyi teşvik eder.

Diğer Rekreatif Tüplü Dalış türlerine göre daha zorlu ve ilgi çekici olarak algılanan Buz Dalışı, Derin Dalış ve Mağara Dalışları sayesinde dalgıçlar, su altının zihinlerini nasıl etkileyici bir şekilde sarsabileceğinden bahsetmektedir. İleri seviye tüplü dalış deneyimine sahip olan dalgıçların bu zorlu ve nispeten daha karmaşık dalışlara katılarak ‘akış’ durumuna geçtiği sonucuna ulaşıldı. Böylelikle Dr. Martin Seligman’ın 2011 yılında öne sürdüğü olumlu psikolojideki Perma Teorisi’nin gelişmeyi sağlayan beş yapı taşından biri olan katılımda akışta olma (151), bu zorlayıcı dalış türleriyle sağlanabilir ve katılımcılar bunun sonucu olarak gelişimi ve iyi oluşu deneyimleyebilir.

Sudaki kalıntılarla iç içe olmanın ‘büyüleyici’ olduğuna işaret eden görüşmelerde, dalgıçlar için yapay bir resif olarak batırılmış ya da bir kaza sonucu doğal bir şekilde kaybedilmiş olsa da batıkların ‘geçmişe açılan pencereler’ olduğu ve her Batık Dalışının ‘keşif için bir gizem kilidini açmak’ veya ‘başkalarının kaçırdığı bir fırsatı elde etmek’

olarak algılandığı sonucuna varıldı. Buna dayanarak, dünyanın çeşitli bölgelerindeki doğal batıklar tarihin öğretilmesinde turizm, serbest zaman ve rekreasyon içeren yeni bir yöntem olabilir.

Araştırma sonuçları Fauna ve Flora Dalışı aracılığıyla simbiyozu, canlı ve renkli su bitkilerini, ender hayvan habitatlarını ya da su altı ekosistemi ve ekolojisiyle iç içe geçmenin insan zihinini sarsan ve adrenalini bir üst seviyeye çıkaran bir etkileşim olduğunu göstermektedir. Öte yandan Fauna ve Flora Dalışının dalgıçlarda tatil planı yapma eğilimini artırdığı, seyahatlerini tüplü dalış ilgilerine göre planlamalarını etkilediği ve daha fazla serbest zaman oluşturma eğilimini sağladığı sonucuna varıldı. Böylelikle dalış sektöründeki iki önemli hizmet sağlama platformunun öneminden bahsedilebilir: Dalışlı Tekne Turları (Liveboards) ve Dalışlı Tatil Köyleri (Dive Resorts). İnsanlık ve okyanus arasındaki dengenin önemine işaret eden sonuçlar, su altı ortamını takdir etmek ve korumak için insanları bilgilendirmenin ve toplulukları ya da kitleleri desteklemenin önemine dikkat çekmektedir. Bu sonuç, mavinin korunması ve öneminin takdir edilmesine yönelik bir ‘sosyal değişimin’ gerekliliği fikrini destekler. Bu bağlamda deniz dibinden ve plajlardan çöpleri temizlemek, yaban hayatı araştırmalarına veya mercan restorasyonu gibi gönüllü programlarına katılmak veya dünyadaki birçok koruma projesinden birine bağış yapmak, bir dalış gönüllüsünü ekoturist yapabilir ve sosyal değişim sürecini destekler. Bu, ‘maviyi’ korumayı, iyileştirmeyi ve tercih ettiğimiz geleceğe yön vermeyi önemseyen ve değerler eğitimine dayalı bir anlayıştır.

KAYNAKÇA

1. Mannell RC, Kleiber DA. *A Psychology of Leisure*. State College, PA, Venture, 1997.
2. Ketelle D, Ketelle L. Behind the t(rop)e: One boxer's story. *Forum Qual Res* 2015,16(3):15.
3. Gilbert A, Slied Y. Reflexivity in the practice of social action: From self-to inter-relational reflexivity. *Psychol Soc South Africa* 2016, 39(4): 468–79.
4. Straughan ER. Touched by water: The body in scuba diving. *Emot Sp Soc* 2012, 5(1): 19–26.
5. Kunthea P. Experiences and satisfaction of scuba dive tourists in Cambodia: A case study of Sihanoukville. Auckland University; 2016.
6. Kler BK, Tribe J. Flourishing through scuba: Understanding the pursuit of dive experiences. *Tour Mar Environ* 2012, 8(1): 19–32.
7. Shreeves K. *Adventures in Diving*. United Kingdom, PADI, 2007.
8. Musa G, Dimmock K. Scuba diving tourism: Introduction to special issue. *Tour Mar Environ* 2012, 8(1–2): 1.
9. O'Neill MA, Williams P, MacCarthy M, Groves R. Diving into service quality-the dive tour operator perspective. *Manag Serv Qual An Int J*. 2000, 10(3): 131–40.
10. Orams M. *Marine Tourism: Development, Impacts and Management*. UK, Psychology Press, 1999.
11. Joiner JT. *The NOAA Diving Manual*, 4th ed. USA, U. S. Department of Commerce and Best Publishing Company, 2001: 3.
12. Carter C, Carter E. *Marine Ecotourism: Between The Devil and The Deep Blue Sea*. Wallingford, CABI, 2007.
13. Mason J. *Qualitative Researching*, 2th ed. Great Britain, Cromwell Press, 2002: 18.
14. Beköz Ü, Baklavacı Ö. *Sualtı Teorisi*. İstanbul, A4 Ofset, 2007.
15. Moore B. *The Australian Pocket Oxford Dictionary*, 4th ed. Melbourne, Oxford University Press; 1996.
16. Garrod B. Market segments and tourist typologies for diving tourism. In: Garrod B, Gössling S (eds). *New Frontiers in Marine Tourism: Diving Experiences, Sustainability, Management*. Amsterdam, Elsevier Inc, 2008: 31–47.

17. Dimmock K. Scuba diving, snorkelling, and free-diving. In: Jennings G (ed). *Waterbased Tourism, Sport, Leisure, and Recreation Experiences*. Amsterdam, Elsevier, 2007: 128–47.
18. Dimmock K, Cummins T, Musa G. The business of scuba diving. In: Musa G, Dimmock K (eds). *Scuba Diving Tourism*. Abington, Oxon, Routledge, 2013: 161–73.
19. Maynard J. *Divers in Time: Australia's Untold History*. Yarraville, Victoria, Glenmore Productions, 2002.
20. Walters D, Williams D, Brown M, Gregory T. *The "Porpoise": Australian Diving Technology the World Copied*. Melbourne, Historical Diving Society, SE Asia & Pacific, 2009.
21. Johansen K. Scuba diving education and training. In: Musa G, Dimmock K (eds). *Scuba Diving Tourism*. Abington, Oxon, Routledge, 2013: 81–96.
22. Lindgren A, Palmlund J, Wate I, Gössling S. Environmental management and education: The case of padi. In: Garrod B, Gössling S (eds). *New Frontiers in Marine Tourism: Diving Experiences, Sustainability, Management*. Amsterdam: Elsevier Ltd, 2008: 115–36.
23. Dimmock K, Cummins T. History of scuba diving tourism. In: Musa G, Dimmock K (eds). *Scuba Diving Tourism*. Abington, Oxon, Routledge, 2013: 14–28.
24. Lew AA. World geography of recreational scuba diving. In: Musa G, Dimmock K (eds). *Scuba Diving Tourism*. Abington, Oxon, Routledge, 2013: 29–51.
25. Davis D, Tisdell C. Recreational scuba diving and carrying capacity in marine protected areas. *Ocean Coast Manag* 1995, 26(1): 19–40.
26. Tabata RS. Scuba diving holidays. In: Weiler B, Michael CH (eds). *Special Interest Tourism*. London, Belhaven Press, 1992: 171–84.
27. Andy L, Lee RY, Tzeng GH. Characteristics of professional scuba dive guides. *Tour Mar Environ*. 2014, 10(1–2): 85–100.
28. Edney J, Spennemann DH. Can artificial reefs reduce impacts on historic shipwrecks? Perceptions and motivations held by wreck divers. *J Australas Inst Marit Archaeol*. 2014, 38: 93.
29. PADI. Worldwide corporate statistics [Internet]. PADI. 2019 [cited 2019 Jul 26]. p. 1–4. Available from: <https://www.padi.com/sites/default/files/documents/2019-02/2019 PADI Worldwide Statistics.pdf>

30. Delgado J. The value of shipwrecks. In: Murphy J (ed). *Historic Shipwrecks: Issues in Management*. Washington, DC, Partners for Liveable Places and National Trust, 1988: 1–10.
31. Kenderdine S. *Culture and Heritage: Shipwrecks and Associated Objects*. Canberra, Department of the Environment, 1997.
32. Nutley D. Underwater cultural heritage management. In: *Tempus: Archaeology and Material Culture Studies in Anthropology: Vol 5 Issues in Management Archaeology*. St Lucia: Queensland: Anthropology Museum, The University of Queensland, 1996: 99–105.
33. Scott-Ireton D. Preserves, parks and trails: Strategy and response in maritime cultural resource management. Florida State University, Tallahassee, FL, 2005.
34. Edney J. A framework for managing diver impacts on historic shipwrecks. *J Marit Archaeol* 2016, 11(3): 271–97.
35. Henderson G. *Maritime Archaeology in Australia*. Nedlands, Western Australia, University of Western Australia Press, 1986.
36. Kaoru Y, Hoagland P. The value of historic shipwrecks: Conflicts and management. *Coast Manag.* 1994, 22: 195–201.
37. Panakera C. World War II and tourism development in Solomon Islands. In: Ryan C (ed). *Battlefield Tourism: History, Place and Interpretation*. Amsterdam, Elsevier, 2007: 125–41.
38. Jeffery B. World War II shipwrecks in Truk Lagoon: The role of interest groups. *CRM J* 2004, 1(2): 51–67.
39. Jeffery B. World War II underwater cultural heritage sites in Truk Lagoon: Considering a case for World Heritage listing. *Int J Naut Archaeol* 2004, 33(1): 106–21.
40. Jewell B. The effectiveness of interpretation on diver attitudes and awareness of underwater shipwreck values - SS Yongala, a case study. *Bull Australas Inst Marit Archaeol* 2004, 28: 43–62.
41. Randell S. Marine growth on shipwrecks. *Bull Aust Inst Marit Archaeol* 1998, 22: 107–8.
42. Delgado J. Historical overview. In: *Historic Shipwrecks: Issues in Management*. Murphy, J. Washington, DC, *Partners for Liveable Places and National Trust*, 1988: 11–20.

43. Staniforth M, Hunter J, Jateff E. Staniforth, M. In: Harris J, (ed). *Maritime Law Issues, Challenges and Implications*. New York, Nova Science Publisher, 2009: 1–25.
44. Finney S. The economics of shipwreck management: How do we measure the nonuse value of an historic shipwreck? *Bull Australas Inst Marit Archaeol*. 2002, 26:1–6.
45. Stolk P, Markwell K, Jenkins J. Perceptions of artificial reefs as scuba diving resources: A study of Australian recreational scuba divers. *Ann Leis Res*. 2005, 8(2–3): 153–73.
46. Edney J. Lust for rust Wreck divers and the management of underwater cultural heritage. Southern Cross University, 2018.
47. Kışlalıoğlu M, Berkes F. *Çevre ve Ekoloji*, 14. Baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi, 2014: 1–280.
48. Buzzacott PL, Zeigler E, Denoble P, Vann R. American Cave Diving Fatalities 1969-2007. *Int J Aquat Res Educ* 2017, 3(2).
49. PADI. Cavern Diver [Internet]. PADI. 2019 [cited 2019 Aug 8]. Available from: <https://www.padi.com/courses/cavern-diver>
50. TDK. Türk Dil Kurumu Sözlükleri [Internet]. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 2019 [cited 2019 Aug 28]. Available from: <http://sozluk.gov.tr/>
51. Saha K. *The Earth's Atmosphere: Its Physics and Dynamics*. USA: Springer Science & Business Media, 2008.
52. Carter C. The life aquatic: Scuba diving and the experiential imperative. *Tour Mar Environ* 2009, 5(4): 233–44.
53. Garrod B, Gössling S. Introduction. In: *New Frontiers in Marine Tourism: Diving Experiences, Sustainability, Management*. Amsterdam, Elsevier Ltd, 2008: 3–28.
54. Musa G, Dimmock K. Introduction: scuba diving tourism. In: Musa G, Dimmock K (eds). *Scuba Diving Tourism*. Abington, Oxon: Routledge; 2013. p. 3–13.
55. Edney J. Diver characteristics, motivations and attitudes: Chuuk Lagoon. *Tour Mar Environ*. 2012, 8(1–2): 7–18.
56. Howard JL. How do scuba diving operators in Vanuatu attempt to minimise their impact on the environment? *Pacific Tour Rev*. 1999, 3: 61–9.
57. Edney J. Human dimensions of wreck diving and management: Case studies from Australia and Micronesia. *Tour Mar Environ*. 2017, 12(3–4): 169–82.

58. Deci EL, Ryan RM. *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York, Plenum Publishing Co., 1985.
59. Ryan RM, Deci EL. A self-determination theory approach to psychotherapy: The motivational basis for effective change. *Can Psychol* 2008, 49(3): 186–93.
60. Ryan RM, Deci EL. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *Am Psychol* 2000, 55(1): 68–78.
61. Deci EL, M. RR. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the selfdetermination of behaviour. *Psychol Inq.* 2000, 11: 319–38.
62. Calvo TG, Cervelló E, Jiménez R, Iglesias D, Murcia JAM. Using self-determination theory to explain sport persistence and dropout in adolescent athletes. *Span J Psychol* 2010, 13: 677–84.
63. Csikszentmihalyi M. *Beyond Boredom and Anxiety: Experiencing Flow in Work and Play*. San Francisco, Jossey Bass, 1975.
64. Hagger M, Chatzisarantis N. Self-determination theory and the psychology of exercise. *Int Rev Sport Exerc Psychol* 2008, 1: 79–103.
65. CMAS. History of CMAS and chronology of diving [Internet]. 2017 [cited 2017 Jan 22]. Available from: <http://history.cmas.org/chronology-120217122507>
66. Augustine S, Dearden P, Rollins R. Are changing diver characteristics important for coral reef conservation? *Aquat Conserv Mar Freshw Ecosyst* 2016, 26 (4): 660–73.
67. Bentz J, Lopes F, Calado H, Dearden P. Understanding diver motivation and specialization for improved scuba management. *Tour Mar Environ.* 2016, 12(1): 35–49.
68. Dearden P, Bennett M, Rollins R. Implications for coral reef conservation of diver specialization. *Environ Conserv* 2006, 33(4): 353–63.
69. Ditton RB, Osburn HR, Osburn HTL, Thailing CE. Understanding motivations and expectations of scuba divers. *J Mar Sci* 2002, 59:186–91.
70. Fitzsimmons C. Why dive? And why here?: A study of recreational diver enjoyment at a Fijian eco-tourist resort. *Tour Mar Environ* 2009, 5(2–3): 159–73.
71. Kirkbride-Smith AE, Wheeler PM, Johnson ML. The relationship between diver experience levels and perceptions of attractiveness of artificial reefs - examination of a potential management tool. *PLoS One.* 2013, 8(7): 688.
72. Meisel-Lusby C, Cottrell S. Understanding motivations and expectations of scuba divers. *Tour Mar Environ* 2008, 5(1): 1–14.

73. Musa G. Sipandan: A scuba-diving paradise: An analysis of tourism impact, diver satisfaction and tourism management. *Tour Geogr* 2002, 4(2): 195–209.
74. Musa G, Kadir S, Lee L. Layang Layang: An empirical study on SCUBA divers' satisfaction. *Tour Mar Environ* 2006, 2(2): 89–102.
75. Pabel A, Coghlan A. Dive market segments and destination competitiveness: A case study of the Great Barrier Reef in view of changing reef ecosystem health. *Tour Mar Environ* 2011, 7(2): 55–66.
76. Uyarra MC, Watkinson AR, Cote IM. Managing dive tourism for the sustainable use of coral reefs: Validating diver perceptions of attractive site features. *Environ Manage* 2009, 43(1): 1–16.
77. Cater C. Perceptions of and interactions with marine environments: Diving attractions from Great Whites to pygmy seahorses. In: Garrod B, S. G (eds). *Diving Experiences, Sustainability, Management*. Amsterdam, Elsevier Ltd, 2008: 49–64.
78. Lucrezi S, Saayman M, van der Merwe P. Managing diving impacts on reef ecosystems: Analysis of putative influences of motivations, marine life preferences and experience on divers' environmental perceptions. *Ocean Coast Manag.* 2013, 76(0): 52–63.
79. Fuchs G, Reichel A, Shani A. Scuba divers: the thrill of risk or the search for tranquility. *Tour Recreat Res* 2016, 41(2):145–56.
80. Shani A, Polak O, Shashar N. Artificial reefs and mass marine ecotourism. *Tour Geogr* 2011, 14(3): 361–82.
81. Tschapka MK, Kern CL. Segmenting adventure tourists: A cluster analysis of scuba divers in eastern Australia. *Tour Mar Environ* 2013, 9(3–4):129–42.
82. Apps K, Dimmock K, Lloyd D, Huveneers C. In the water with white sharks (*Carcharodon Carcharias*): Participants' beliefs toward cage-diving in Australia. *Anthrozoos*. 2016, 29(2): 231–45.
83. Uyarra MC, Côté IM. The quest for cryptic creatures: Impacts of species-focused recreational diving on corals. *Biol Conserv* 2007, 136: 77–84.
84. Bentz J, Dearden P, Ritter E, Calado H. Shark diving in the Azores: Challenge and opportunity. *Tour Mar Environ* 2014, 10(1–2): 71–8.
85. Shackley M. “Stingray City” - Managing the impact of underwater tourism in the Cayman Islands. *J Sustain Tour*, 1998, 6(4): 328–38.
86. Topelko KN, Dearden P. The shark watching industry and its potential contribution to shark conservation. *J Ecotourism* 2005, 4(2): 108–28.

87. Vianna GMS, Meekan MG, Pannell DJ, Marsh SP, Meeuwig JJ. Socioeconomic value and community benefits from shark-diving tourism in Palau: A sustainable use of reef shark populations. *Biol Conserv* 2012, 145(1): 267–77.
88. Bell CM, Needham MD, Szuster BW. Congruence among encounters, norms, crowding, and management in a marine protected area. *Environ Manage* 2011, 48(3): 499–513.
89. Bentz J, Rodrigues A, Dearden P, Calado H, Lopes F. Crowding in marine environments: Divers and whale watchers in the Azores. *Ocean Coast Manag* 2015, 109: 77–85.
90. Zhang MWB, Yi Y, Cheok CCS. Internet based personalized feedback interventions for gamblers in Singapore: First results. *Technol Heal Care* 2016, 24(2).
91. Ince T, Bowen D. Consumer satisfaction and services: Insights from dive tourism. *Serv Ind J*. 2011, 31(11): 1769–92.
92. Bernardi N, Kowaltowski D. Environmental comfort in school buildings: A case study of awareness and participation of users. *Environ Behav* 2006, 38(2): 155–72.
93. Woodward I. Divergent narratives in the imagining of the home amongst middleclass consumers: Aesthetics, comfort and the symbolic boundaries of self and home. *J Sociol* 2003, 39(4): 391–412.
94. Kolcaba K. A taxonomic structure for the concept comfort. *Image J Nurs Scholarsh* 1991, 23(4): 237–40.
95. Tutton E, Seers K. An exploration of the concept of comfort. *J Clin Nurs*. 2003, 12: 689–96.
96. Shove E. *Comfort, Cleanliness and Convenience: The Social Organization of Normality*. New York, Berg, 2003.
97. Crowley J. The invention of comfort: Sensibilities and design in early modern Britain and early America. Baltimore: John Hopkins University Press; 2001.
98. Arnould E, Price L. River magic: extraordinary experience and the extended service encounter. *J Consum Res*. 1993, 20: 24–45.
99. Schuchat M. Comforts of group tours. *Ann Tour Res*. 1983, 10: 465–71.
100. Baker D, Crompton J. Quality, satisfaction and behavioural intentions. *Ann Tour Res*. 2000, 27(3): 785–804.
101. Tian Cole ST, Scott D. Examining the mediating role of experience quality in a model of tourist experiences. *J Travel Tour Mark* 2004, 16(1): 79–90.

102. Kleiber DA. *Leisure Experience and Human Development: A Dialectical Interpretation*. New York, Basic Books, 1999.
103. Culp RH. Adolescent girls and outdoor recreation: A case study examining constraints and effective programming. *J Leis Res* 1998, 30(3): 356–79.
104. Kearsley G, Coughlan D. Coping with crowding: tourist displacement in the New Zealand backcountry. *Curr Issues Tour* 1999, 2(2–3): 197–210.
105. Dimmock K. Finding comfort in adventure: Experiences of recreational SCUBA divers. *Leis Stud* 2009, 28(3): 279–95.
106. Anderson K, Smith S. Editorial: Emotional geographies. *Trans Inst Br Geogr*. 2001, 26: 7–10.
107. Davidson J, Milligan C. Embodying emotion sensing space: Introducing emotional geographies. *Soc Cult Geogr* 2004, 5(3): 523–32.
108. Colls R. Looking alright, feeling alright: Emotions, sizing and the geographies of women's experiences of clothing consumption. *Soc Cult Geogr* 2004, 5: 108–39.
109. Saville S. Pakour and the mobility of emotion. *Soc Cult Geogr* 2008, 9(8): 891–914.
110. Moore C. Spiritual experiences and environmentalism of recreational users in the marine environment: New Zealand surfers and scuba divers. Lincoln University; 2011.
111. Adolfson J, Berghage T. *Perception and Performance Under Water*. London, John Wiley & Sons, 1974.
112. Shilling CW, Carlston CB, Mathias RA. *The Physician's Guide to Diving Medicine*. New York: Plenum, 1984: 768.
113. Shreeves K. *Open Water Diver*. USA, PADI, 2013: 75.
114. Loske AM. Fundamentals of SCUBA-Diving Physics. *Int J Sports Sci Coach* 2013, 3(2): 37–45.
115. Merchant S. Negotiating underwater space: The sensorium, the body and the practice of scuba-diving. *Tour Stud* 2011, 11(3): 215–34.
116. Merchant S. Submarine geographies: The body, the senses and the mediation of tourist experience. University of Exeter, 2012.
117. Sedgwick E. *Touching Feeling: Affect, Pedagogy, Performativity*. London, Duke University Press; 2003.
118. Paterson M. *The Senses of Touch: Haptics, Affects and Technologies*. Berg, Oxford, 2007.

119. Paterson M. Haptic geographies: Ethnography, haptic knowledge and sensuous dispositions. *Prog Hum Geogr* 2009, 1–23.
120. Dixon D, Straughan E. Geographies of touch/touched by geography. *Geogr Compass* 2010, 4(5): 449–549.
121. Obrador-Pons P. A haptic geography of the beach: naked bodies, vision and touch. *Soc Cult Geogr* 2007, 8(1):123–41.
122. Casey E. *The fate of place: A philosophical history*. London, University of California Press, 1998.
123. Gibson J. *The Senses Considered as Perceptual Systems*. Allan G (ed) London, Unwin, 1968.
124. Higham J, Lück M. Marine wildlife and tourism management. In: Higham J, Lück M (eds). *Marine Wildlife and Tourism Management: In Search Of Scientific Approaches to Sustainability*. Wallingford, CABI, 2008: 1–19.
125. Carter C, Carter E. *Marine Ecotourism: Between the Devil and the Deep Blue Sea*. Wallingford, CABI, 2007.
126. Seligman MEP, Csikszentmihalyi M. Positive Psychology: An introduction. *Am Psychol* 2000, 55(1): 5–14.
127. Gable SL, Haidt J. What (and why) is positive psychology? *Rev Gen Psychol* 2005, 9(2): 103–10.
128. Ryan RM, Deci EL. On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annu Rev Psychol* 2001, 52: 141–66.
129. Diener E, Lucas RE. Personality and subjective well-being. In: Kahneman D, Diener E, Schwarz N (eds). *Well-being: The Foundations of Hedonic Psychology*. New York, Russell Sage Foundation, 1999: 213–29.
130. Krippendorf J. *The Holidaymakers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*. Oxford, Heinemann Professional Publishing, 1987.
131. Hall CM, Weiler B. What's special about special interest tourism? In: Weiler B, Hall CM (eds). *Special Interest Tourism*. London, Belhaven Press, 1992: 1–14.
132. Bauer JJ, McAdams P, Pals JL. Narrative identity and eudaimonic well-being. *J Happiness Stud* 2008, 9(1): 81–104.
133. Frederickson BL. The role of positive emotions in positive psychology: The broaden and build theory of positive emotions. *Am Psychol* 2001, 56(3): 2018–226.

134. Pearce PL. *Tourist Behaviour. Themes and Conceptual Schemes*. Clevedon, UK, Channel View Publications, 2005.
135. Fuchs G, Reichel A, Shani A. Scuba divers: the thrill of risk or the search for tranquility. *Tour Recreat Res*. 2016, 1–12.
136. Seligman MEP, Steen T, Park N, Peterson C. Positive psychology progress: Empirical validation of interventions. *Am Psychol* 2005, 60(5): 410–21.
137. Filep S, Deery M. Towards a picture of tourists' happiness. *Tour Anal*. 2010, 15(4): 399–410.
138. Pearce PL, Filep S, Ross G. *Tourists, Tourism and The Good Life*. New York, Routledge, 2010.
139. Fredrickson BL. What good are positive emotions? *Rev Gen Psychol*. 1998; 2: 300–19.
140. Fredrickson BL. The broaden-and-build theory of positive emotions. *Philos Trans R Soc B Biol Sci* 2004, 359 (1449): 1367–77.
141. Frederickson BL. The role of positive emotions in positive psychology. *Am Psychologist*. 2001, 56(3): 218–26.
142. Csikszentmihalyi M. A response to the Kimiecik & Stein and Jackson papers. *J Appl Sport Psychol*. 1992, 4: 181–3.
143. Csikszentmihalyi M. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York, Harper and Row, 1990.
144. Csikszentmihalyi M. *Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life*. New York, Harper Collins, 1997.
145. Nakamura J, Csikszentmihalyi M. The concept of flow. In: Snyder CR, Lopez J (eds). *Handbook of Positive Psychology*. New York, NY: Oxford University Press, 2009: 89–105.
146. Demerouti E. Job characteristics, flow, and performance: The moderating role of conscientiousness. *J Occup Health Psychol* 2006, 11: 266–80.
147. Munusturlar S, Kurnaz B, Yavuz G, Özcan Ö, Kardeş B. Boş zaman davranışını açıklamaya ışık tutan kuramsal yaklaşımlar. *Ulus Spor Bilim Derg*. 2017, 1(1): 1–19.
148. Asci FH, Çağlar E, Eklund RC, Altıntaş A, Jackson S. The adaptation study of dispositional flow scale-2 and flow state scale-2. *Hacettepe J Sport Sci* 2007, 18(4): 182–96.

149. Arslan Ayazlar R. Akış Deneyiminin Yamaç Paraşütü Deneyim Doyumu ve Yaşam Doyumuna Etkileri. Adnan Menderes Üniversitesi, 2015.
150. Beal DJ, Weiss HM, Barros E, Macdermid SM. An episodic process model of affective influences on performance. *J Appl Psychol* 2005, 90: 1054–68.
151. Seligman MEP. PERMA and the building blocks of well-being. *J Posit Psychol* 2018, 13(4): 333–5.
152. Goodman F, Disabato D, Kashdan T, Kauffman S. Measuring well-being: A comparison of subjective wellbeing and PERMA. *J Posit Psychol* 2018, 13(4): 321–32.
153. Anderson LE, Loomis DK. SCUBA diver specialization and behavior norms at coral reefs. *Coast Manag.* 2011, 39(5): 478–91.
154. Young S, Loomis D. Diver perceptions of Florida Keys reef conditions by specialization level. Northeastern Recreation Research Symposium. 2010.
155. Barker NHL, Roberts CM. Scuba diver behaviour and the management of diving impacts on coral reefs. *Biol Conserv* 2004, 120(4): 481–9.
156. Camp E, Fraser D. Influence of conservation education dive briefings as a management tool on the timing and nature of recreational SCUBA diving impacts on coral reefs. *Ocean Coast Manag* 2012, 61(0): 30–7.
157. Chung S-S, Au A, Qiu J-W. Understanding the underwater behaviour of scuba divers in Hong Kong. *Environ Manage* 2013, 51(4): 824–37.
158. Meisel C, Cottrell S. Differences in motivations and expectations of divers in the Florida Keys. In: Proceedings of the 2003 Northeastern Recreation Research Symposium. Bolton Landing, NY; 2004.
159. Dearden P, Bennett M, Rollins R. Perceptions of diving impacts and implications for reef conservation. *Coast Manag* 2007, 35: 305–3017.
160. Dimmock K, Wilson E. Risking comfort? The impact of in- water constraints on recreational scuba diving. *Ann Leis Res* 2009, 12(2): 173–94.
161. Hammerton Z. Determining the variables that influence SCUBA diving impacts in eastern Australian marine parks. *Ocean Coast Manag* 2017, 142: 209–17.
162. Hammerton Z. Low-impact diver training in management of SCUBA diver impacts. *J Ecotourism* 2017, 16(1): 69–94.
163. Hammerton Z, Bucher D. Levels of intervention – reducing SCUBA-diver impact within subtropical marine protected areas. *J Ecotourism* 2015, 14(1): 3–20.

164. Luna B, Pérez CV, Sánchez-Lizaso JL. Benthic impacts of recreational divers in a mediterranean marine protected area. *ICES J Mar Sci.* 2009, 66(3): 517–23.
165. Medio D, Ormond RFG, Pearson M. Effect of briefings on rates of damage to corals by scuba divers. *Biol Conserv* 1997, 79: 91–5.
166. Musa G. Sipidan: An over-exploited scuba-diving paradise? An analysis of tourism impacts, diver satisfaction and management priorities. In: Garrod B, Wilson JC (eds). *Marine Ecotourism: Issues and Experiences.* Clevedon, Channel View Publications, 2003: 122–37.
167. Ong TF, Musa G. An examination of recreational divers' underwater behavior by attitude-behavior theories. *Curr Issues Tou* 2011, 14(8): 779–95.
168. Poonian C, Davis P, McNaughton CK. Impacts of recreational divers on Palauan coral reefs and options for management. *Pacific Sci* 2010, 64(4): 557–65.
169. Davis D, Harriott V, MacNamara C, Roberts L, Austin S. Conflicts in a marine protected area: Scuba divers, economics, ecology and management in Julian Rocks Aquatic Reserve. *Aust Park Recreat* 1995, 31(1): 29–35.
170. Roche RC, Harvey C V., Harvey JJ, Kavanagh AP, McDonald M, Stein-Rostaing VR, et al. Recreational diving impacts on coral reefs and the adoption of environmentally responsible practices within the scuba diving industry. *Environ Manage* 2016, 58(1): 107–16.
171. Rouphael AB, Inglis GJ. "Take only photographs and leave only footprints"?: An experimental study of the impacts of underwater photographers on coral reef dive sites. *Biol Conserv* 2001, 100(3): 281–7.
172. Rouphael AB, Inglis GJ. Impacts of recreational scuba diving at sites with different reef topographies. *Biol Conserv* 1997, 82: 329–36.
173. Salim N, Bahauddin A, Mohamed B. Influence of scuba divers' specialization on their underwater behavior. *Worldw Hosp Tour Themes* 2013, 5(4): 388–97.
174. Schuhmann PW, Cazabon-Mannette M, Gill D, Casey JF, Hailey A. Willingness to pay to avoid high encounter levels at dive sites in the Caribbean. *Tour Mar Environ* 2013; 9(1–2): 81–94.
175. Sorice MG, Oh C-O, Ditton RB. Managing scuba divers to meet ecological goals for coral reef conservation. *Ambio* 2007, 36(4): 316–22.
176. Sorice MG, Oh CO, Ditton RB. Exploring level of support for management restrictions using a self-classification measure of recreation specialization. *Leis Sci* 2009, 31(2): 107–23.

177. Stoeckl N, Birtles A, Farr M, Mangott A, Curnock M, Valentine P. Liveboard dive boats in the Great Barrier Reef: regional economic impact and the relative values of their target marine species. *Tour Econ* 2010,16(4): 995–1018.
178. Szuster BW, Needham MD, McClure BP. Scuba diver perceptions and evaluations of crowding underwater. *Tour Mar Environ* 2011, 7(3):153–65.
179. Thapa B, Graefe AR, Meyer L a. Moderator and mediator effects of scuba diving specialization on marine-based environmental knowledge-behavior contingency. *J Environ Educ* 2005, 37(1): 53–67.
180. Tibirica Y, Birtles A, Valentine P, Miller, D. K. Diving tourism in Mozambique: An opportunity at risk? *Tour Mar Environ* 2011, 7(3–4): 141–51.
181. Todd SL, Cooper T, Graefe AR. Scuba diving and underwater cultural resources: Differences in environmental beliefs, ascriptions of responsibility, and management preferences based on level of development. In: Northeastern Recreation Research Symposium. Bolton Landing, NY,;2001.
182. Todd, S. L. Only “real divers” use New York’s Great Lakes. In: Northeastern Recreation Research Symposium. Bolton Landing, New York, 2004.
183. Toyoshima J, Nadaoka K. Importance of environmental briefing and buoyancy control on reducing negative impacts of SCUBA diving on coral reefs. *Ocean Coast Manag.* 2015,116: 20–6.
184. Tschapka, M. K. Involvement, motivations and setting preferences of participants in the adventure tourism activity of SCUBA diving. University of Canberra, Canberra, 2006.
185. Walters RDM, Samways MJ. Sustainable dive tourism on a South African coral reef. *Biodivers Conserv* 2001, 10:2167–79.
186. Worachananant S, Carter R, Hockings M, Reopanichkul P. Managing the impacts of SCUBA divers on Thailand’s coral reefs. *J Sustain Tour* 2008, 6: 645–63.
187. Zakai D, Chadwick-Furman N. Zakai & Chadwick-Furman, 2002. *Biol Conserv* 2002, 105: 179–87.
188. Aplin G. *Heritage: Identification, Conservation, and Management*. South Melbourne, Oxford University Press, 2002.
189. McArthur S, Hall CM. Visitor management: Principles and practice. In: C. Hall M, Arthur SM (eds). *Heritage Management in Australia and New Zealand*, Oxford, Oxford University Press,1996: 37–51.

190. Hall CM, McArthur S. *The Human Dimension of Heritage Management: Different Values, Different Interests, Different Issues. Heritage Management in Australia and New Zealand: The Human Dimension*. Melbourne, Oxford University Press, 1996: 2–21.
191. Millar S. Heritage management for heritage tourism. *Tour Manag* 1989, 10: 9–14.
192. Pearson M, Sullivan S. *Looking After Heritage Places: The Basics of Heritage Planning for Managers, Landowners and Administrators*. Carlton, Victoria, Melbourne University Press, 1995.
193. Australian Heritage Commission. Successful tourism at heritage places: A guide for tourism operators, heritage managers and communities [Internet]. Australian Heritage Commission & CRC for Sustainable Tourism. 2001 [cited 2019 Aug 5]. p. 1–66. Available from: <https://www.ecotourism.org.au/assets/Resources-Hub-Indigenous-Tourism/Successful-Tourism-at-Heritage-Places.pdf>
194. Timothy DJ. *Cultural Heritage and Tourism: An Introduction*. Bristol, Channel View Publications, 2011.
195. Garrod B, Fyall A. Managing heritage tourism. *Ann Tour Res*. 2000, 27(3): 682–708.
196. Forrest CJS. Defining ‘underwater cultural heritage.’ *Int J Naut Archaeol*. 2002, 31(1): 3–11.
197. UNESCO. UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage [Internet]. 2001 [cited 2019 Aug 5]. p. 1–66. Available from: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/GB-2001CONVENTION-INFOKIT-2018_02.pdf
198. McKercher B, Ho PSY, du Cros H. Relationship between tourism and cultural heritage management: Evidence from Hong Kong. *Tour Manag* 2005, 26(4): 539–48.
199. Timothy DJ. Contemporary cultural heritage and tourism: Development issues and emerging trends. *Public Archaeol* 2014, 13(1–3): 30–47.
200. Austin NK. Managing heritage attractions: Marketing challenges at sensitive historical sites. *Int J Tour Res* 2002, 4(6): 447–57.
201. Cooper M. Post-colonial representations of Japanese military heritage: Political and social aspects of battlefield tourism in the Pacific and East Asia. In: Ryan C (ed). *Battlefield tourism: History, Pace and Interpretation*. Amsterdam: Elsevier; 2007: 73–86.

202. Lennon J, Foley M. *Dark Tourism*. London, Continuum, 2000.
203. Prideaux B. Battlefield Tourism: History, Place and Interpretation. In: Ryan C (ed). *Echoes of War: Battlefield Tourism*. Amsterdam, Elsevier, 2007: 17–27.
204. McKinnon JF. Memorialization, graffiti and artifact movement: A case study of cultural impacts on WWII underwater cultural heritage in the commonwealth of the Northern Mariana Islands. *J Marit Archaeol* 2015, 10(1): 11–27.
205. Viduka A, Raupp J. Research, heritage tourism and diver education: The Undersea Explorer expedition. *Bull Australas Inst Marit Archaeol*. 2008 32: 20–36.
206. PADI. Best diving destinations [Internet]. PADI. 2019 [cited 2018 May 2]. Available from: <https://travel.padi.com/destinations/>
207. Brown TJ, Ham SH, Hughes M. Picking up litter: An application of theory based communication to influence tourist behaviour in protected areas. *J Sustain Tour* 2010, 18(7): 879–900.
208. Cottrell SP, Graefe AR. Testing a conceptual framework of responsible environmental behavior. *J Environ Educ*. 1997, 29(1): 17.
209. Hines JM, Hungerford HR, Tomera AN. Analysis and synthesis of research on responsible environmental behavior: A meta-analysis. *J Environ Educ* 1987, 18(2): 1–8.
210. Halpenny EA. Pro-environmental behaviours and park visitors: The effect of place attachment. *J Environ Psychol* 2010, 30(4): 409–21.
211. Lee TH, Jan FH, Yang CC. Responsible behavior of naturebased tourists: A review. *Int J Dev Sustain* 2013, 2(1): 100–15.
212. Steg L, Vlek C. Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. *J Environ Psychol* 2009, 29: 309–17.
213. Bamberg S. Changing environmentally harmful behaviors: A stage model of self-regulated behavioral change. *J Environ Psychol* 2013, 34: 151–9.
214. Yagil D. Gender and age-related differences in attitudes toward traffic laws and traffic violations. *Transp Res Part F Traffic Psychol Behav* 1998, 1(2): 123–35.
215. Hudgens GA, Fatkin LT. Sex differences in risk taking: repeated sessions on a computer-simulated task. *J Psychol* 1985, 119(3): 197–206.
216. Lonczak HS, Neighbors C, Donovan DM. Predicting risky and angry driving as a function of gender. *Accid Anal Prev* 2007, 39(3): 536–45.

217. Baas JM, Ewert A, Chavez DJ. Influence of ethnicity on recreation and natural environment use patterns: Managing recreation sites for ethnic and racial diversity. *Environ Manage* 1993, 17(4): 523–9.
218. Ramkissoon H, Smith LDG, Weiler B. Relationships between place attachment, place satisfaction and pro-environmental behaviour in an Australian national park. *J Sustain Tour* 2013, 21(3): 434–557.
219. Ditton R, Loomis DK, Choi S. Recreation specialization: Reconceptualization from a social worlds perspective. *J Leis Res* 1992, 24(1): 33–51.
220. Ditton RB, Oh C-O. Using recreation specialization to understand conservation support. *J Leis Res* 2008, 40(4): 456–573.
221. Bamberg S, Möser G. Twenty years after Hines, Hungerford, and Tomera: A new meta-analysis of psycho-social determinants of pro-environmental behaviour. *J Environ Psychol* 2007, 27(1): 14–25.
222. Ballantyne R, Packer J, Falk J. Visitors' learning for environmental sustainability: Testing short- and long-term impacts of wildlife tourism experiences using structural equation modelling. *Tour Manag* 2011, 32(6): 1243–52.
223. Blake DE. Contextual effects on environmental attitudes and behavior. *Environ Behav*. 2001, 33(5): 708–25.
224. Cottrell SP. Influence of sociodemographics and environmental attitudes on general responsible environmental behavior among recreational boaters. *Environ Behav* 2003, 35(3): 347–75.
225. Ham SH, Weiler B, Hughes M, Brown T, Curtis J, Poll M. *Asking visitors to help: Research to guide strategic communication for protected area management*. Gold Coast, Queensland, 2008.
226. Roggenbuck JW. Use of persuasion to reduce resource impacts and visitor conflicts. In: Manfredi M (ed). *Influencing Human Behavior: Theory and Applications in Recreation, Tourism and Natural Resources Management*. Campaign, Illinois, Sagamore Publishing Inc, 1992: 149–208.
227. Ajzen I. The theory of planned behavior. *Organ Behav Hum Decis Process* 1991, 50(2): 179–211.
228. Apps K, Lloyd D, Dimmock K. Scuba diving with the grey nurse shark (*Carcharias taurus*): An application of the theory of planned behaviour to identify divers beliefs. *Aquat Conserv Mar Freshw Ecosyst* 2014, 24–30.

229. Apps K, Dimmock K, Lloyd D. Scuba divers and the grey nurse shark: Beliefs, knowledge, and behavior. *Hum Dimens Wildl* 2015, 20(5): 425–39.
230. Vaske J, Donnelly M. Generalizing the encounter-norm-crowding relationship. *Leis Sci* 2002, 24(3): 255–69.
231. Heywood JL. Social regularities in outdoor recreation. *Leis Sci* 1996, 18(1): 23–37.
232. Bryan H. Leisure values systems and recreation specialization: The case of trout fishermen. *J Leis Res* 1977, 9: 174–87.
233. Salz RJ, Loomis DK. Recreation specialization and anglers' attitudes towards restricted fishing areas. *Hum Dimens Wildl* 2005, 10(3): 187–99.
234. Paterson S, Loomis DK. Are the Keys loved to death? A study of diver specialization levels and preferences in the Florida Keys. In: Northeastern Recreation Research Symposium. Bolton Landing, NY, 2010.
235. Bentz J, Lopes F, Calado H, Dearden P. Understanding diver motivation and specialization for improved scuba management. *Tour Mar Environ* 2016, 12(1): 35–49.
236. Hardin G. The tragedy of the commons. *Science* 1968, 162: 1243–8.
237. Dietz T, Dolšák N, Ostrom E, Stern PC. The drama of the commons. In: Ostrom T, Dietz N, Dolšák PC, Stern S, Weber EU (eds). *The Drama of The Commons*. Washington, DC, National Academy Press, 2002: 3–35.
238. Briassoulis H. Sustainable tourism and the question of the commons. *Ann Tour Res* 2002, 29(4): 1065–85.
239. Alonso González P. From a given to a construct: Heritage as a commons. *Cult Stud* 2014, 28(3): 359–90.
240. Healy RG. The “common pool” problem in tourism landscapes. *Ann Tour Res* 1994, 21(3): 596–611.
241. Moore SA, Rodger K. Wildlife tourism as a common pool resource issue: Enabling conditions for sustainability governance. *J Sustain Tour* 2010, 18(7): 831–44.
242. Stern MJ. Coercion, voluntary compliance and protest: The role of trust and legitimacy in combating local opposition to protected areas. *Environ Conserv* 2008, 35(3): 200–10.

243. Read AD, West RJ, Haste M, Jordan A. Optimizing voluntary compliance in marine protected areas: A comparison of recreational fisher and enforcement officer perspectives using multi-criteria analysis. *J Environ Manage* 2011, 92(10): 2558–67.
244. Blaikie N. *Designing Social Research*, 2nd ed. Malden, USA, Polity Press, 2009.
245. Denzin N, Lincon Y. *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 5th ed. London, Sage, 2018.
246. Marshall C, Rossman GB. *Designing Qualitative Research*, 6th ed. Thousand Oaks, Sage, 2014: 1–309 p.
247. Silverman D. *Doing Qualitative Research*, 4th ed. London, Sage, 2013.
248. Hollway W, Jefferson T. *Doing Qualitative Research Differently: A Psychosocial Approach*. 2nd ed. Metzler K (ed). London, Sage, 2013.
249. Denzin NK, Lincoln YS (ed). *Strategies of Qualitative Inquiry*, 4th ed. Thousand Oaks, CA, Sage, 2013.
250. Seale C. *The Quality of Qualitative Research*. London, Sage, 1999.
251. Fielding NG, Fielding JL. *Linking Data*. London, Sage, 1986.
252. Gordon RL. *Basic Interviewing Skills*. USA, F. E. Peacock Publishers Inc, 1992.
253. Lincoln YS, Guba EG. *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA, Sage, 1985.
254. Patton MQ. *Qualitative Research & Evaluation Methods*, Qualitative Inquiry. United States of America, Sage Publication Ltd, 2002.
255. Sandelowski M. Whatever happened to qualitative description? *Res Nurs Health* 2000, 23: 334–40.
256. Scott J. *A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research*. Cambridge, Polity, 1990.
257. Miles MB, Huberman AM, Saldaña J. *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*, 3th ed. London, Sage, 2014: 34.
258. Saldaña J. *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. London, Sage, 2009: 240.
259. Seidman I. *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and The Social Sciences*, 3th ed. New York, Teacher College Press, 2006: 1–162.
260. Boyatzis RE. *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks, CA, Sage, 1998.

261. Miles MB, Huberman AM, Sadana J. *Qualitative Data Analysis: A Method Sourcebook*, 3th ed. United States of America, Sage Publication Ltd, 2014.
262. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qual Res Psychol* 2006, 3(2): 77–101.
263. Frith H, Gleeson K. Clothing and embodiment: Men managing body image and using thematic analysis in psychology 99 appearance. *Psychol Men Masculinity* 2004, 5:40–8.
264. Hayes N. Doing qualitative analysis in psychology. In: Hayes N (ed). *Theory-Led Thematic Analysis: Social Identification in Small Companies*. Hove, Psychology Press, 1997.
265. Connell J, Lowe A. Generating grounded theory from qualitative data: The application of inductive methods in tourism and hospitality management research. *Prog Tour Hosp Res* 1997, 3: 165–73.
266. Henderson K. *Dimensions of choice: A Qualitative Approach to Recreation Parks and Leisure Research*. State College, PA, Venture Publishing, 1991.
267. Kacee S. The thrills and skills of night diving [Internet]. 2015 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2015/04/18/thrills-skills-of-night-diving/>
268. Denny M. 5 things you’ll learn about others when you learn to dive [Internet]. 2019 [cited 2020 Mar 9]. Available from: <https://blog.padi.com/2019/03/12/5-things-youll-learn-about-others-when-you-learn-to-dive/>
269. Protheroe D. Top ice diving destinations [Internet]. 2017 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2017/01/06/top-ice-diving-destinations/>
270. Bates E. 4 life goals every diver should make [Internet]. 2018 [cited 2020 Mar 9]. Available from: <https://blog.padi.com/2018/12/26/4-life-goals-every-diver-make/>
271. Allison O. Become a deep diver in Hawaii [Internet]. 2019 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2019/05/28/become-a-deep-diver-in-hawaii-2/>
272. Mohoney S. Diving the cenotes (caves) in Mexico [Internet]. 2020 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/video/diving-the-cenotes-in-mexico/>
273. Bustelo M. PADI ambassa diver, aaniel bustelo on shark diving tourism [Internet]. 2017 [cited 2020 Mar 9]. Available from: <https://blog.padi.com/2017/07/28/padi-ambassadiver-manuel-bustelo-shark-diving-tourism/>

274. Blogger G. Diving with manta rays - The 10 best places on earth [Internet]. 2019 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2019/09/28/best-places-to-dive-with-manta-rays/>
275. Blogger G. The 10 best places to swim and Ddve with dolphins [Internet]. 2019 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2019/08/27/the-10-best-places-to-swim-and-dive-with-dolphins/>
276. Blogger G. The 10 best places to swim and dive with sea turtles [Internet]. 2019 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2019/10/04/the-10-best-places-to-swim-and-dive-with-sea-turtles/>
277. Allison O. Fun facts about cuttlefish [Internet]. 2019 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2019/02/02/cuttlefish-fun-facts/>
278. Hewett A. Dive into the crystal clear waters of Koh Phi Phi in Thailand [Internet]. 2020 [cited 2020 Mar 8]. Available from: <https://blog.padi.com/2020/02/20/dive-into-the-crystal-clear-waters-of-koh-phi-phi-in-thailand/>
279. Creyer E, Ross W, Evers D. Risky recreation: An exploration of factors influencing the likelihood of participation and the effects of experience. *Leis Stud* 2003, 22: 239–53.
280. Ewert AW, Hollenhorst S. Adventure recreation and its implications for wilderness. *Int J Wilderness* 1997, 3(2): 21–6.
281. Olivier S. Moral dilemmas of participation in dangerous leisure activities. *Leis Stud* 2006, 25(1): 95–109.
282. Trauer B. Conceptualizing special interest tourism-frameworks for analysis. *Tour Manag* 2006, 27: 183–200.
283. Dimmock K. Finding comfort in adventure: Experiences of recreational SCUBA divers. *Leis Stud* 2009, 28(3): 279–95.
284. Lemelin RH. The gawk, the glance and the gaze: Ocular consumption and polar bear tourism in Churchill, Manitoba, Canada. *Curr Issues Tour* 2006, 9(6): 516–34.
285. Little D. Women and adventure recreation: Reconstructing leisure constraints and adventure experiences to negotiate continuing participation. *J Leis Res* 2002, 34(2):157–77.
286. Dictionaries O. *Shorter Oxford English Dictionary*, 6th ed. Oxford, OU Press, 2007: 1–3743.

287. Charlier RH, Chaineux MCP. The healing sea: A sustainable coastal ocean resource: Thalassotherapy. *J Coast Res* 2009, 838–56.
288. Zijlstra TR, van de Laar MA, Bernelot Moens HJ, Taal, E., Zakraoui L, Rasker JJ. Spa treatment for primary fibromyalgia syndrome: A combination of thalassotherapy, exercise and patient education improves symptoms and quality of life. *Rheumatology* 2005, 44(4): 539–46.
289. Rottenberg JE, Johnson SL. *Emotion and Psychopathology: Bridging Affective and Clinical Science*. ABD, American Psychological Association, 2007: 336.
290. Everly Jr GS, Lating JM. *Personality-Guided Therapy for Posttraumatic Stress Disorder*. ABD, American Psychological Association, 2004: 315.
291. Weinberg RS, Daniel G. *Foundadion of Sport and Exercise Psychology*, 6th ed. Schrag M, Ewing AS, Gentis CA, Cole A, Eastin AM (eds). USA, Courier Companies, 2015: 443.
292. Roupheal AB, Inglis G. “Take only photographs and leave only footprints”?: An experimental study of the impacts of underwater photographers on coral reef dive sites. *Biol Conserv* 2001, 100: 281–7.
293. Cousteau J. *The Silent World*. New York, Harper, 1953.

EKLER

EK-1. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİ

Adı soyadı	Yalın AYGÜN
Doğum tarihi ve yeri	04/10/1991, Milas
Yabancı dil bilgisi	İyi
Görev yeri	İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, 44280, Malatya/Battalgazi
İletişim bilgileri (e-posta):	yalin.aygun@inonu.edu.tr

ÖĞRENİM BİLGİSİ

Doktora (2016-2020)	İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor A.B.D., Tez Adı: Serbest Zaman Macera Etkinliği Olarak Rekreatif Tüplü Dalış: Dalgıç Deneyimleri ve Su Altı Ortamları, Tez Danışmanı: (Cemal Gündoğdu)
Yüksek Lisans (2014-2015)	İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor A.B.D., Tez Adı: Dalış Sporunu Yapan Yerli ve Yabancı Turistlerin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlerle Değerlendirilmesi, Tez Danışmanı: (Esin Güllü)
Lisans (2009-2013)	İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Antrenörlük Eğitimi Bölümü

İŞ TECRÜBESİ BİLGİSİ

Kurumlar	Divers Delight Dalış Merkezi, Dalış Eğitmeni, Muğla/Fethiye Avrupa Dalış Merkezi, Dalış Eğitmeni, Muğla/Fethiye Divers Delight Ölüdeniz Dalış Merkezi, Dalış Eğitmeni Muğla/Fethiye İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Araştırma Görevlisi, Malatya
-----------------	---

EK-2. Etik Kurul Raporu

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU (Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu)			
Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Karar Sayısı	
05.07.2018	8	2018/8-3	
<p>Karar No: 2018/8-3: Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu 05.07.2018 tarihin de İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı odasında toplandı. İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Doç Dr. Cemal GÜNDOĞDU'nun, sorumlu araştırmacı olduğu; İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Arş. Grv. Yalın AYGÜN'ün “Bir Serbest Zaman Deneyimi: Sualtı Dünyasının Gizemini ve Dinginliğini Keşfetmek” başlıklı çalışması Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından uygun olup-olmadığı hususundaki başvurusuna ilişkin raportör raporu görüşüldü. Çalışma Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından değerlendirildiğinde; çalışmanın <u>etik açıdan uygun olduğuna</u>; oy birliği ile karar verilmiştir.</p>			
Prof. Dr. Mustafa KUTLU Etik Kurul Başkanı			
Prof. Dr. Hüseyin Suphi ERDEM Etik Kurul Başkan Yardımcısı	KATILDI	Prof. Dr. Nesrin SİS Etik Kurul Üyesi	KATILMADI
Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK Etik Kurul Üyesi	KATILDI	Prof. Dr. Mustafa A RSLAN Etik Kurul Üyesi	KATILDI
Prof. Dr. Mehmet GÜNGÖR Etik Kurul Üyesi	KATILMADI	Prof.Dr. Lütfiye ÖZDEMİR Etik Kurul Üyesi	KATILDI

EK-3. Etik Kurul Raporu (Tez Başlığı Değişikliği)

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU (Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu)			
Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Karar Sayısı	
08.08.2019	9	2019/9-2	
<p>Karar No: 2019/9-2: Kurulumuz 11.04.2019 tarihinde İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı toplantı odasında toplandı. Kurulumuzdan 05.07.2018 tarih ve 2018/8-3 sayılı Onay kararı alan çalışmanın yardımcı araştırmacı olan; İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Arş. Grv. Yalın AYGÜN'ün kurulumuza vermiş olduğu dilekçesinde; “ Bir Serbest Zaman Deneyimi: Sualtı Dünyasının Gizemini ve Dinginliğini Keşfetmek ” başlıklı çalışmasının adını: “ Serbest Zaman Macera Etkinliği Olarak Rekreatyonele Tüplü Dalış: Dalgıç Deneyimleri ve Su Altı Ortamları ” başlığıyla değiştirme talebinin; Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından uygun olup-olmadığı hususundaki başvurusuna ilişkin teklifin değerlendirilmesi; Çalışma Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından değerlendirildiğinde; çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna; oy birliği ile karar verilmiştir.</p>			
Prof. Dr. Hüseyin Suphi ERDEM Etik Kurul Başkanı			
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN Etik Kurul Başkan Yardımcısı	KATILMADI	Prof. Dr. Nesrin SİS Etik Kurul Üyesi	KATILDI
Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK Etik Kurul Üyesi	KATILMADI	Prof. Dr. Mehmet ÜSTÜNER Etik Kurul Üyesi	KATILDI
Prof. Dr. Mehmet GÜNGÖR Etik Kurul Üyesi	KATILDI	Prof. Dr. Lütfiye ÖZDEMİR Etik Kurul Üyesi	KATILDI

EK-4. Görüşme Formu (Türkçe)

Kişisel Bilgi Soruları

Tarih: Bölge ve yer: Sertifika, seviye, deneyim:
Yaş: Uyruk:

Görüşme Soruları

S1 Dalgıç olmanızdaki ilham kaynağınızı açıklar mısınız?

S2 Tüplü Dalış hayatınızı ya da kariyerinizi nasıl değiştirdi?

- Tüplü Dalış günlük yaşantınızı/alışkanlıklarını nasıl değiştirdi?

S3 Bir cümlede, dalışı daha önce dalış yapmayanlara nasıl tanımlarsınız?

S4 Dalışın sizin için ne ifade ettiğini benimle paylaşır mısınız?

S5 dalış bölgesinde dalışı yaptınız ve zengin bir perspektife / görüşe sahipsiniz. Bu dalış deneyiminizi ve sualtı ortamını nasıl açıklarsınız (resmedersiniz)?

- İlk izlenimleriniz?
- Duygularınız ve düşünceleriniz?
- Olumlu deneyimleriniz?
- Olumsuz deneyimler?
- Yaşadığınız zorluklar/engeller (sistemsel ya da ilişki düzeyinde)

S6. En sevdiğiniz Tüplü Dalış türü (veya dalış bölgesi) hangisidir? Neden?

S7. Rüya dalışınız nedir? Bahseder misinin?

S8. Tüplü Dalış yapmaya tereddüt eden kişilere neler söylemek istersiniz?

Araştırmacı notları:

EK-5. Görüşme Formu (İngilizce)

Demographics

Date: Location and place: Certificate type, level, experience:
Age: Nationality:

Interview Questions

Q1 Could you describe your inspiration to become a Scuba diver?

Q2 How has Scuba diving changed your life or career?

How has Scuba diving changed your daily life/habitude?

Q3 In one sentence, how would you describe Scuba diving to a non-diver?

Q4 Could you share what Scuba diving means to you?

Q5 You made dive in and have an insider perspective now. How would you describe that experience and the environment?

- First impression?
- Feelings and emotions?
- Positive experiences?
- Negative experiences
- Difficulties: System and relationship?

Q6 What is your favorite dive and dive site so far? Why?

How would you describe your experience?

What impact did the underwater environment have on you?

Q7 What is your dream dive? Tell me about it?

Q8 If someone is hesitant to try diving, what would you tell them?

Researcher notes: